

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

На правах рукопису

РУСІНА Наталія Геннадіївна

УДК 378.147.88

**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПРАВОЗНАВЦІВ**

13.00.02 – теорія і методика навчання (інформатика)

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Науковий керівник:

МАЛЕЖИК Михайло Павлович

доктор фізико-матем. наук, професор

Київ - 2016

З М І С Т

Перелік умовних позначень	5
Вступ	6
Розділ 1. Теоретичні основи формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців	
1.1. Специфіка навчального процесу підготовки майбутніх правознавців у контексті формування інформатичних компетентностей	18
1.2. Компетентностний підхід у навчанні сучасних інформаційних технологій у процесі підготовки майбутніх правознавців	22
1.3. Система інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців	30
1.4. Формування інформаційної культури майбутніх правознавців	36
1.5. Реалізація міжпредметних зв'язків курсу «Сучасні інформаційні технології» з фаховими професійно-орієнтованими дисциплінами	
1.5.1. Роль і місце сучасних інформаційних технологій в системі підготовки фахівців у галузі правознавства	42
1.5.2. Узагальнений аналіз змісту навчання у галузі інформаційно-комунікаційних технологій профільних юридичних вищих навчальних закладів	46
1.5.3. Формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців на прикладі реалізації міжпредметних зв'язків з навчальними дисциплінами юридичного профілю	53
Висновки до першого розділу	66
Розділ 2. Компоненти методики формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців	
2.1. Компоненти методики формування інформатичних	

компетентностей у майбутніх правознавців у процесі навчання сучасних інформаційних технологій 69

2.2. Зміст навчання курсу «Сучасні інформаційні технології» для студентів спеціальності «Право» 78

2.3. Компоненти методики формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців у процесі навчання курсу «Сучасні інформаційні технології» 84

2.3.1. Компоненти методики формування інформатичних компетентностей у процесі навчання теми «Українські законодавчі інформаційні бази даних» для студентів юридичних факультетів 86

2.3.2. Методика використання міжнародних інформаційно-правових електронних баз майбутніми правознавцями на прикладі міжпредметних зв'язків курсу «Сучасні інформаційні технології» з дисципліною «Іноземна мова» 95

2.3.3. Навчання сучасних інформаційних технологій майбутніх правознавців з використанням системи дистанційного навчання Moodle 109

2.4. Методика використання комплексу спеціального програмного забезпечення майбутніми правознавцями у процесі розв'язування правових задач 120

2.5. Рівні сформованості інформатичних компетентностей студентів у процесі навчання курсу «Сучасні інформаційні технології» 132

2.6. Форми контролю та оцінювання рівня сформованості інформатичних компетентностей майбутніх правознавців 147

Висновки до другого розділу 154

Розділ 3. Експериментальне дослідження ефективності методики формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців

3.1. Прогнозування контрольно-оцінювальної діяльності в

процесі навчання студентів юридичних факультетів	157
3.2. Організація та проведення експериментальної частини педагогічного дослідження	165
Висновки до третього розділу	180
Висновки	181
Список використаних джерел	185
Додатки	224

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АРМ	Автоматизоване робоче місце
ЄДРСР	Єдиний державний реєстр судових рішень
ІКТ	Інформаційно-комунікаційні технології
КНУ	Київський національний університет імені Тараса Шевченка
МВС	Міністерство внутрішніх справ
ОВС	Органи внутрішніх справ
ОС	Операційна система
ПЗ	Програмне забезпечення
ПК	Персональний комп'ютер
ПРООН	Програма розвитку організації об'єднаних націй
ЮНЕСКО	United Nationals Educational, Scientific and Cultural Organization (Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури)
ЮНІСЕФ	United Nations Children's Fund (Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй)
GNU	“GNU's Not Unix” (Проект створення вільної операційної системи)
GPL	GNU General Public License (Загальна громадська ліцензія GNU)
ECTS	European Credit Transfer and Accumulation System (Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система)
ECPRD	European Centre for Parliamentary Research and Documentation (Автоматизована система правового пошуку)
IBSTPI	International Board of Standarts for Training Performance and Instruction (Міжнародний департамент стандартів для навчання)
LMS	Learning Management System (Система управління навчанням)
MOODLE	Modular Object Oriented Distance Learning Environment (Об'єктно-орієнтоване динамічне середовище для навчання)
ODS	United Nations Official Document System (Пошукова система офіційних документів Організації Об'єднаних Націй)
TUNING	Проект «Побудова освітніх структур у Європі»

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сьогоднішній день вища освіта є одним з найважливіших соціальних інститутів держави. Система освіти призначена для сприяння реалізації основних задач соціального, економічного та культурного розвитку суспільства. Пріоритетною ланкою діяльності вищих навчальних закладів є формування особистості з життєво необхідними цінностями та конкурентно спроможними якостями в умовах сучасного суспільства.

Учасниками всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства проголошено прагнення та рішучість будувати суспільство, яке буде орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх; суспільство, в якому кожен міг би створювати дані, мати до них доступ, користуватися та обмінюватися ними [9].

У Женевській Декларації принципів у п. А (8) зазначено про те, що освіта, знання, дані та зв'язок складають основу прогресу, розвитку й процвітання суспільства, а також про необхідність застосування інформаційних технологій на всіх рівнях освіти. Кожна людина повинна мати можливість оволодіти необхідними знаннями й навичками для активного життя в інформаційному суспільстві [55].

У законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні» на 2007-2015 роки [78] та Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [176] передбачено широкомасштабне впровадження інформаційних технологій в освіту. В державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) та Законі України «Про вищу освіту» [56; 75] зазначено про підготовку висококваліфікованих та конкурентноспроможних працівників для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, які будуть мати не тільки знання, але й вміння їх самостійно використовувати для розв'язування конкретних задач. Це можливо ще й завдяки застосуванню компетентнісного підходу в сучасній освіті.

У процесі підготовки студентів вищих навчальних закладів однією з характеристик результатів навчання є система відповідних сформованих компетентностей. Відповідні компетентності допомагають розв'язуванню професійних проблем, оскільки завдяки ним здобуті знання можна використовувати упродовж життя.

Впровадження компетентнісного підходу сприяє вирішенню протиріччя між забезпеченням належної якості освіти в умовах динамічних змін інформаційних технологій та труднощами зробити це традиційними методами.

Подібний підхід є також важливим і у процесі підготовки майбутніх правознавців.

Застосування нових програмних продуктів спеціального призначення; швидке впровадження нових автоматизованих систем правового спрямування в професійну діяльність, з одного боку, відкриває нові можливості для правознавців, а з іншого, ставить нові вимоги до підвищення рівня інформатичних компетентностей майбутніх правознавців. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є оновлення засобів, методів та форм навчання, застосування інших критеріїв оцінювання навчальної діяльності тощо.

На основі аналізу науково-методичних джерел з питань навчання інформатичних дисциплін («Інформатика» та «Основи інформатики та обчислювальної техніки») студентів юридичних факультетів вищих навчальних закладів України (Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Кримський юридичний інститут, Київський університет Права Національної академії наук України, Національна академія внутрішніх справ України, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Інститут кримінально-виконавчої служби, Українська академія банківської справи Національного банку України) виявлено, що ще не в достатній мірі створено умови для формування інформатичних компетентностей саме майбутніх правознавців: переваги

віддано репродуктивному стилю подання теоретичного та практичного матеріалу. Також практичні завдання, що пропонуються студентам, переважно нескладні за своєю відтворюваністю, що, в свою чергу, не передбачає формування у студентів розвитку мислення, умінь використання засобів сучасних ІКТ для розв'язування задач навчального та професійного спрямування.

Питаннями, пов'язаними з інформатизацією освіти, займалися Є. П. Веліхов [29], В. М. Глушков [46], Б. А. Глинський [45], М. П. Лапчик [130], В. С. Михалевич [151], О.С. Полат [180] та інші.

Психолого-педагогічні, методологічні проблеми ефективного використання комп'ютерної техніки в навчанні, обґрунтування логіко-психологічних основ використання комп'ютерних навчальних засобів у процесі навчання, механізми подання знань за допомогою сучасних інформаційних технологій розглядаються в працях В. П. Беспалька [16], П. Я. Гальперіна [40], Б. С. Гершунського [44], М. Д. Гераїмчука [41], С. В. Зінченка [41], Ю. І. Машбиця [185], В. М. Монахова [157] та інших.

Впровадженню інформаційних технологій у навчальний процес присвячені дослідження М. І. Жалдака [70], Н. В. Морзе [161], О. С. Полат [180], Ю. С. Рамського [229] та інших.

Методиці навчання інформаційних технологій у вищих навчальних закладах присвячені роботи В. П. Беспалька [16], В. Ю. Бикова [22], Ю. В. Горошка [52], А. А. Каленського [110], М. Б. Лебедевої [131], І. Я. Лернера [132], Н. В. Морзе [165], Ю.В. Триуса [311] та ін.

У працях П. Д. Біленчука [100], Р.А. Калюжного [101], М. С. Польового [211], С. В. Симоновича [89], О.С. Федорчук [313], М. Я. Швеця [284], М.І. Шермана [329], В.П. Шуміліна [331], Л. Ф. Щербачьової [332], В.С. Цимбалюка [184] висвітлюються окремі питання застосування інформаційних технологій у професійній діяльності майбутніх правознавців. Однак, у їхніх працях ще недостатньо приділено уваги проблемам формування інформатичних компетентностей у студентів-правознавців.

Професійні компетентності є предметом наукових досліджень таких вчених-педагогів, як Н. М. Бібік [19], Т. Г. Браже [291], Б. С. Гершунський [43], О. А. Дубасенюк [62], М. І. Жалдак [71], О. І. Локшина [122], В. І. Луговий [137], О. І. Пометун [204], Ю. С. Рамський [231], О. М. Спірін [293], Н. Ф. Тализіна [300], О. В. Хуторський [321], Г. М. Яворський [334] та інших.

Різні аспекти тлумачення інформаційних, інформаційно-технологічних, інформатичних, інформаційно-комунікаційних компетентностей досліджували: Н. В. Баловсяк [11], М. С. Головань [47], Н. Х. Насирова [177], Л. Є. Петухова [201], С. А. Раков [227], С. О. Сисоєва [281], Ю. Г. Татур [303], О. В. Хуторський [322] та ін.

На основі аналізу дисертаційних досліджень О. С. Федорчук [313], В. П. Шуміліна [331], М. І. Шермана [328], узагальнення практики навчання з інформатики, аналізу освітньо-кваліфікаційних характеристик, навчальних програм дисциплін юридичних спеціальностей можна говорити про те, що у навчальних програмах дисциплін різних вищих навчальних закладів юридичного профілю, пов'язаних з інформатикою та інформаційними технологіями, недостатньо відображено професійну спрямованість навчання, в них досить слабо висвітлені або зовсім відсутні міжпредметні зв'язки з дисциплінами спеціальності «Право» (наприклад, «Інформаційне право України», «Криміналістика», «Юридична деонтологія», «Риторика» та ін.).

У зв'язку з інтенсивним розвитком комп'ютерної техніки та інформаційно-комунікаційних технологій виникає потреба у підвищенні інформатичних компетентностей майбутніх правознавців.

Враховуючи зазначене, можна зробити висновки про те, що:

- у вищій педагогічній школі ще недостатньо висвітлені питання методики формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців;
- у навчальних програмах інформатичного блоку для студентів спеціальності «Право» недостатньо реалізовано взаємозв'язки інформатичних дисциплін з предметами професійного блоку;

- існує неузгодженість між навчальними потребами студентів юридичних спеціальностей у формуванні їх інформатичних компетентностей та відповідним методичним забезпеченням вищих навчальних закладів;

- в сучасних умовах розвитку правового суспільства формування інформатичних компетентностей майбутніх правознавців набуває важливого значення. Адже майбутній юрист повинен вміти використовувати сучасні телекомунікаційні та мережеві технології у своїй професійній діяльності для швидкого отримання оперативних відомостей.

Усунення вищезгаданих протиріч є важливим завданням, вирішення якого сприятиме ефективному формуванню інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців.

Актуальність вищезазначеної проблеми, її недостатня дослідженість у теорії та практиці у процесі підготовки студентів юридичних факультетів зумовлюють вибір теми дослідження **«Методика формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконувалось відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри теоретичних основ інформатики факультету інформатики Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (номер державної реєстрації 0105U000448).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол №5 від 26 грудня 2011 року) та узгоджена на засіданні бюро Міжвідомчої ради при НАПН України з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол №7 від 30 вересня 2014 року).

Об'єкт дослідження – процес навчання дисципліни «Сучасні інформаційні технології» студентів спеціальності «Право».

Предмет дослідження – методика формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці окремих компонентів методики формування інформатичних компетентностей майбутніх правознавців у процесі навчання дисципліни «Сучасні інформаційні технології».

Враховуючи мету дослідження, було висунуто гіпотезу: процес формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців буде ефективнішим за умов:

- забезпечення стійкої мотивації за умови застосування сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі та подальшій професійній діяльності;

- акцентування уваги студента на самостійності в розв'язуванні певних задач за рахунок виконання спеціально розроблених професійно-орієнтованих практичних завдань з використанням ІКТ;

- застосування сучасних програмних продуктів спеціального призначення у процесі навчання курсу "Сучасні інформаційні технології" як ефективного інструментарію реалізації міжпредметних зв'язків інформатичних та правових дисциплін.

Гіпотеза дослідження. Навчання сучасних інформаційних технологій з урахуванням міжпредметних зв'язків з дисциплінами юридичного циклу сприятиме формуванню інформатичних компетентностей у процесі підготовки майбутніх правознавців, а також інтенсифікації навчання у галузі сучасних інформаційних технологій майбутніх фахівців, розвитку їх інформатичних та професійних компетентностей.

Відповідно до мети та гіпотези дослідження визначено такі **завдання**:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз питань, пов'язаних з використанням компетентнісного підходу в освіті у вищій школі.

2. Проаналізувати зміст навчання інформатичних дисциплін майбутніх правознавців у різних вищих навчальних закладах України.

3. Розглянути засади компетентнісного підходу до навчання сучасних інформаційних технологій майбутніми правознавцями.

4. Уточнити зміст поняття "інформатичні компетентності майбутнього правознавця" та визначити основні компоненти інформатичних компетентностей майбутніх правознавців.

5. Проаналізувати міжпредметні зв'язки курсу "Сучасні інформаційні технології" з іншими дисциплінами, які вивчаються на юридичних факультетах вищих навчальних закладів України для подальшої розробки комплексних завдань, що показують зв'язки ІКТ з фаховими дисциплінами.

6. Розробити навчально-методичний комплекс дисципліни «Сучасні інформаційні технології» (лекційний курс, систему завдань для проведення лабораторних та практичних занять, систему комп'ютеризованого контролю знань) для студентів юридичних факультетів.

7. Розробити та апробувати окремі складові (міжпредметні зв'язки, компоненти інформаційної культури) методики формування у майбутніх правознавців інформатичних компетентностей у процесі навчання інформатичних дисциплін.

8. Експериментально перевірити чинники, що впливають на ефективність запропонованої методики формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців.

Для розв'язування вищезазначених завдань та перевірки гіпотези у дослідженні були використані такі **методи дослідження**:

теоретичні – порівняльний аналіз, узагальнення психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури (п. 1.1.- п. 1.5.) (тут і далі - підрозділи дисертації); аналіз нормативно-правових джерел, дисертаційних досліджень (п. 1.2.- п. 1.3.), аналіз методичних посібників, інформаційних ресурсів мережі Інтернет, досвіду роботи науково-педагогічних працівників з'ясування стану проблеми в педагогічній науці (п. 1.5., п. 2.1.), аналіз існуючих програмних засобів (п. 2.4); набуття рівня сформованості певних досягнень у майбутніх правознавців у процесі навчання сучасних інформаційних технологій (п. 2.5.);

емпіричні – анкетування студентів з метою з'ясування стану навчання інформаційних технологій та конкретизації експериментальної методики, вивчення результатів навчальної діяльності студентів, педагогічне спостереження, тестування та аналіз зміни мотивації студентів у процесі навчання (п. 2.3, п. 3.1);

експериментальні - педагогічний експеримент для перевірки висунутої гіпотези, математичні та статистичні методи опрацювання результатів експерименту (п. 3.2.).

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: педагогічні принципи: науковості змісту навчання, систематичності засвоєння знань, формування умінь та навичок, орієнтації навчального процесу на майбутню професійну діяльність; нормативно-правові акти України (Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про інформацію», Закон України «Про національну програму інформатизації», Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»); Державні стандарти вищої освіти; дисертації та науково-методична література.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що:

- теоретично обґрунтовано основні компоненти методики формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців;
- уточнено зміст поняття "інформатичні компетентності для майбутніх правознавців";
- розроблено критерії оцінювання сформованості інформатичних компетентностей студентів;
- визначено структуру інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців;
- визначено рівень сформованості інформатичних компетентностей студентів за рівнями навчальних досягнень;
- визначено міжпредметні зв'язки курсу «Сучасні інформаційні технології» з дисциплінами циклу професійної підготовки.

Практичне значення дослідження:

- розроблено навчальну і робочу програму курсу "Сучасні інформаційні технології" як дисципліни циклу загальноосвітньої підготовки студентів юридичних факультетів вищих навчальних закладів;

- розроблено навчально-методичний комплекс дисципліни «Сучасні інформаційні технології» для бакалаврів напряму підготовки «Право», спеціальності (6.030401) «Правознавство» (нині спеціальності «Право» (081));

- розроблено навчальний дистанційний курс «Сучасні інформаційні технології» у системі Moodle для підтримки навчання студентів спеціальності «Право» (081) (наповнення курсу складають методичні, дидактичні матеріали та система тестових завдань для контролю знань студентів) та впроваджено у навчальний процес юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

- подальшого розвитку набули питання застосування міжпредметних зв'язків курсу «Сучасні інформаційні технології» з іншими фаховими дисциплінами («Судоустрій в Україні», «Криміналістика», «Цивільне право», «Англійська мова» та ін.).

Обґрунтованість і вірогідність одержаних результатів та висновків забезпечується: аналізом теоретичного та емпіричного матеріалу; методологічними основами дослідження; результатами педагогічного експерименту.

Особистий внесок здобувача полягає в:

- розробці та теоретичному обґрунтуванні окремих компонентів методики формування інформатичних компетентностей у студентів спеціальності «Право» у процесі навчання курсу «Сучасні інформаційні технології»;

- розкритті можливостей застосування міжпредметних зв'язків курсу «Сучасні інформаційні технології» з іншими фаховими дисциплінами для підвищення рівня фахових знань;

- публікації посібника «Методичні розробки курсу «Сучасні інформаційні технології» для студентів спеціальності 6.030401 (співавтор Т. В. Яресько). Автору належить вступ, зміст теоретичного матеріалу, рекомендації щодо написання реферату, зразки практичних завдань та тестового контролю;

- публікації навчально-методичного посібника «Сучасні інформаційні технології» для студентів спеціальності «Право» (співавтор Т. В. Яресько). Автору належить: методичні рекомендації навчання сучасних інформаційних технологій студентів юридичних факультетів (теоретична частина), зразки практичних, індивідуальних та самостійних завдань, приклади завдань до тестового контролю;

- розробці навчального курсу "Сучасні інформаційні технології" для підтримки навчання студентів спеціальності «Право» у системі Moodle (наповнення курсу складають методичні та дидактичні матеріали, тестові завдання).

Результати дослідження **впроваджено** у навчальний процес юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка №056/385 від 10.06.2015 року), факультету кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка (довідка №335-015 від 02.12.2014 р.), Академії адвокатури України (довідка №93 від 11.11.2014 року), Фінансово-правового коледжу (довідка №185 від 31.03.2015 року), Хмельницького інституту «ПрАТ ВНЗ» Міжрегіональної академії управління персоналом (довідка №234 від 27.04.2015 року), Донецького юридичного інституту МВС України (довідка №20/248 від 12.05.2016 року).

Апробація результатів дисертацій. Основні положення дисертації доповідались і обговорювались:

- III International Summer School “Educational Measurement: Teaching, Research and Practice” (м. Форос, жовтень 2011 р.);

- IV International Summer School “Educational Measurement: Teaching, Research and Practice” (м. Форос, червень 2012 р.);
- на міжнародній науково-практичній конференції «Верховенство права, права і свободи людини і громадянина» (м.Київ, грудень 2010 р.);
- на міжнародній науково-практичній конференції «Математика. Інформаційні технології. Освіта» (м. Луцьк, вересень 2012 р.);
- на V міжнародній науково-практичній конференції «Науково-методичні засади управління якістю освіти у вищих навчальних закладах» (м. Київ, березень 2013 р.),
- на міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційні технології в юриспруденції: юридична освіта, детективознавство, криміналістика, судова експертологія, ядерна безпека, грид-технології, судочинство» (м. Київ, травень 2013 р.);
- на II Міжнародній науково-практичній конференції «Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу» (м. Київ, листопад 2013);
- на Міжнародній науково-практичній конференції «Науковий потенціал юриспруденції: історичні здобутки та сучасні тенденції модернізації української юридичної освіти, правничої науки, прокурорської, судової та адвокатської практики в світлі угоди про асоціацію з ЄС» (м. Київ, червень 2015 р.);
- на Міжнародному науково-практичному семінарі «Комп’ютерно орієнтовані системи навчання природничо-математичних дисциплін» (м. Київ, жовтень 2014 р.);
- на Міжнародному семінарі молодих науковців «Підготовка викладачів та аспірантів в галузі освітніх вимірювань» (м.Кіровоград, травень 2011 р.)
- на Міжнародному форумі фахівців у галузі освітніх вимірювань (м. Київ, червень 2012 р.);

- на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інформаційно-комунікаційні технології навчання» (м. Умань, вересень 2011р.);
- на VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інформаційні технології в професійній діяльності» (м. Рівне, березень 2012 р.);
- на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Мультимедийные технологии обучения в профессиональном образовании» (м. Сімферополь, березень 2013 р.);
- на Всеукраїнському науково-методичному семінарі Інституту інформатики в НПУ імені М. П. Драгоманова (м.Київ, вересень 2015 р.)
- на Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології у виробництві та освіті: стан, досягнення, перспективи розвитку» (м. Черкаси, березень 2013 р.);
- на студентській звітно-науковій конференції «Освіта та наука у вимірах ХХІ століття» (м. Київ, грудень 2012 р.).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у публікаціях, з них: 2 – у навчально-методичних посібниках (у співавторстві), 2 статті в наукових виданнях зарубіжних країн (з них 1 - одноосібно), 8 статей опубліковано у фахових виданнях, затверджених ВАК України (з них 7 - одноосібно), 1 у збірниках наукових праць, 8 у збірниках матеріалів конференцій і тез доповідей, 2 – в електронних збірниках.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (352 найменування, розміщених на 39 сторінках), 16 додатків на 32 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 255 сторінок машинописного тексту. Основний зміст викладено на 184 сторінках. Робота містить 10 таблиць, 44 рисунки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПРАВОНАВЦІВ

1.1. Специфіка навчального процесу підготовки майбутніх правознавців у контексті формування інформатичних компетентностей

Національна доктрина розвитку освіти в Україні визначає впровадження сучасних інформаційних технологій пріоритетним напрямом розбудови освітньої системи України [56; 75]. У зв'язку із швидкими змінами глобального процесу інформатизації у світі нагальною постає проблема підготовки студентів вищих навчальних закладів до життя в умовах інформаційного суспільства. Вирішення цієї проблеми має базуватися на нових підходах до інформатизації освіти, що є важливим напрямом розвитку освітньої системи в цілому.

Безперечно, що освіта, як цілісна система, є невід'ємною складовою будь-якого розвинутого суспільства. Тому однією з особливостей розвитку системи освіти, особливо вищої професійної, слід вважати поєднання, з одного боку, глобальних інтеграційних процесів (регіональна, національна, міждержавна інтеграція та інтеграція в міжнародний освітній простір), а з іншого, – локальних процесів інтенсивного розвитку вищих закладів освіти, посилення їх автономії, збереження кращих університетських традицій, підвищення якості й рівня освіти [293, с. 15].

На сьогоднішній день, в світлі інформатизації суспільства, елементами загальнолюдської культури є такі поняття, як «інформаційні технології» «інформатика» тощо. Всі вони досить динамічно розвиваються та широко використовуються повсякденно майже кожною людиною.

Інформаційне суспільство – це суспільство, в якому більшість працюючих зайняті виробництвом, зберіганням, опрацюванням та реалізацією даних, особливо вищої їх форми – знань [24, с. 11-12].

Для інформаційного суспільства М. Кастельс виокремлює кілька особливостей організації процесу праці, серед яких створення гнучкої

структури розробки стратегічних рішень і досягнення організаційної інтеграції між усіма складовими виробництва. Такі особливості, як зовнішня гнучкість та внутрішня пристосовуваність, найбільш властиві панівній організаційній формі виробництва в інформаційному суспільстві – мережевому підприємству, яке уособлює новий специфічний виробничий процес зі значною питомою вагою інформаційних технологій [310, с.176].

Інформатизація суспільства спричиняє появу нового інформаційного середовища, яке не однаково доступне різним людям, установам, регіонам і в цілому державам [116].

На сучасному етапі розвитку суспільства відбувається стрімкий процес модернізації освіти в усіх галузях, в тому числі у сфері застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Національною програмою інформатизації [77], Державною програмою «Освіта» (Україна ХХІ століття) [56], проголошено впровадження програм розвитку сучасних інформаційних технологій у всі сфери освітніх послуг. Застосування ІКТ в освіті є однією з ключових умов успішного розвитку інформатизації всього суспільства. Використання ІКТ у вищих навчальних закладах вимагає від викладачів постійно оновлювати зміст навчання та поєднувати різні методи й організаційні форми навчання. В сьогоденні ІКТ прискорюють і зумовлюють соціальний та економічний розвиток держави.

Використання ІКТ у вищій школі сприяє: розкриттю та розвитку здібностей студентів; мотивації навчання; формуванню до самовдосконалення кожної особи незалежно від статусу; постійному оновленню змісту та форм навчання.

Розвиток інформатики, інформаційно-комунікаційних технологій, інформаційних технологій, перехід від традиційної освіти до компетентнісної, обумовлює перегляд методологічних та концептуальних засад інформатичної підготовки майбутніх правознавців.

На сьогоднішній день базова підготовка в галузі інформаційних технологій є обов'язковою на всіх ступенях отримання освіти в Україні.

З розвитком техніки та широким розповсюдженням гаджетів (мобільних і планшетних технічних засобів), основною метою використання ІКТ у світлі сучасної парадигми вищої школи є :

- поєднання традиційних форм та іноваційних методів навчання у вищих навчальних закладах;
- опанування викладачами нових методів та форм подання навчального матеріалу;
- використання ІКТ у навчанні будь-яких навчальних дисциплін;
- застосування програмних засобів для навчально-методичних розробок. Зокрема, це також стосується й інформатичної підготовки студентів юридичних факультетів.

У процесі отримання вищої освіти у майбутніх правознавців формуються уміння оперувати новими технологіями та знаннями, з'являється готовність змінюватися, пристосовуватися до нових потреб ринку праці та управляти даними, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатися упродовж життя [118, с. 6].

Є фактори, які красномовно свідчать про швидке розповсюдження інформаційних технологій в усіх сферах суспільства:

- історія розвитку суспільства (на прикладі минулого сторіччя) свідчить про стрибкоподібне зростання потоків даних та знань: якщо в 70-ті роки ХХ ст. обсяг сумарних знань людства збільшувався вдвічі протягом 10 років, у 80-ті роки ХХ ст. – протягом 5 років, то у 90-х роках ХХ ст. – протягом року [325, с. 37];
- більшість даних зберігається в електронному вигляді, а не на паперових носіях, що призводить до: швидкого розповсюдження необхідних даних; економічності в процесі зберігання та передавання даних; підтримки екології; інтенсивності циркуляції відомостей у суспільстві;
- доступність даних через засоби комунікації (в т.ч. комп'ютерні мережі);
- швидкість опрацювання великих масивів даних.

Постійні зміни в сфері інформаційно-комунікаційних технологій спонукають сучасні компанії посилювати професійні вимоги до своїх працівників (колишніх студентів). Опрацювання, аналіз, зміни, уточнення при пошуку необхідних відомостей серед великих масивів даних, мінливість деяких понять, визначень зумовлюють висококваліфікованих працівників (в тому числі й майбутніх правознавців) вмінти користуватися якомога більшою кількістю програмних продуктів для подальшого їх застосування в своїй діяльності.

Зокрема, юрисконсультанти, судді, прокурори, адвокати, юридичні фірми в своїй професійній діяльності застосовують програмні засоби загального та спеціального призначення:

- для підготовки процесуальних документів (скарги, заяви, клопотання, заперечення, пояснення тощо) та ділового листування (головні претензійні документи, податкова, адвокатська та інші звітні документи) - використовують текстові процесори;

- для юридичних розрахунків (господарські податкові, сімейні та інші майнові спори), розрахунку: пені, штрафів, податкових зобов'язань, часток спірного майна тощо - користуються табличними процесорами;

- для більш наочної демонстрації та пояснень правової позиції, наочного представлення даних правової статистики, а також у законотворчій діяльності застосовують програми для створення презентацій;

- програми-органайзери надають можливості використовувати такі ресурси: електронна пошта - для ділового та процесуального листування (наприклад, подання клопотання «Про відкладення розгляду справи» у Київський апеляційний суд); календар – для організації, планування робочого часу та завчасного нагадування про заплановані події адвоката, юрисконсульта, судді та інших правників; контакти – для впорядкування клієнтської бази та інформаційних ресурсів практикуючого юриста;

- графічні редактори: для опрацювання та компоновання графічних копій та документів (наприклад, матеріалів справи, свідоцтв,

правоустановчих документів, реєстраційних тощо) з метою їх компактного зберігання та швидкого пересилання адресату (слідчому, адвокату, замовнику, контрагенту та іншим);

- засоби зв'язку: Skype, Viber, Telegram Messenger, WhatsApp та TeamViewer використовуються для контактів та перемовин по захищеному каналу зв'язку, у відео та аудіо конференціях, а також для допиту обвинувачених, підозрюваних, свідків, потерпілих тощо (Skype) для обміну графічними, аудіо, текстовими даними, передавання великих масивів даних та відомостей правового характеру, швидкими повідомленнями;

- вільнопоширювані браузері: для збирання та аналізу відкритих даних (про клієнтів, позивачів та відповідачів) в мережі Інтернет; для користування спеціалізованими Інтернет-ресурсів; для подання податкової та іншої звітності (наприклад, акціонерні товариства зобов'язані на спеціалізованому Інтернет-ресурсі оприлюднювати особливі відомості, такі як, зміна директора, придбання та продаж активів тощо);

- в сучасних гаджетах набуває широкого поширення інстальовані додатки карти міста: для швидкого знаходження клієнтів за його адресою, місця зустрічі з клієнтами; визначення оптимального маршруту приватним чи громадським транспортом з урахуванням поточної обстановки.

В результаті реалізації освіти в умовах компетентнісного підходу у вищих навчальних закладах можливо: підвищення компетентності майбутніх фахівців; конкурентоспроможність майбутніх фахівців на ринку праці в умовах інформаційного суспільства; досягнення професіоналізму у застосуванні ІКТ і, як наслідок, подолання кризи в системі вищої освіти.

1.2. Компетентностний підхід у навчанні сучасних інформаційних технологій у процесі підготовки майбутніх правознавців

Поняття «компетентність», як провідне поняття модернізації всього освітнього процесу, яке з'явилося 1960-х - 1970-х роках у західній педагогічній літературі, та наприкінці 80-х років минулого століття у вітчизняних джерелах.

Компетентність у навчанні, як одна з характеристик результатів навчання, широко використовується в освітніх системах європейських країн, США та Канади. Питання компетентнісного підходу також розглядаються міжнародними організаціями – ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Радою Європи, Організацією Європейського співробітництва та розвитку, Міжнародним департаментом стандартів, які узагальнили доробки педагогів з усього світу[62, с.10].

Вітчизняні та зарубіжні науковці Н. М. Бібік [19], Б. С. Гершунський [43], О. А. Дубасенюк [62], М. І. Жалдак [71], О. І. Локшина [122], В. І. Луговий [137], О. В. Овчарук [181], О. І. Пометун [206], Ю. С. Рамський [229], О. М. Спірін [293], Н. Ф. Тализіна [300], О. В. Хуторський [322], Г. М. Яворська [334] розглядали компетентнісний підхід як предмет наукових досліджень.

Під поняттям "компетентнісний підхід" зарубіжні науковці розуміють:

- «підхід, при якому головна увага приділяється результатам навчання» [10];
- «підхід, в якому відбувається спроба внести особистісний смисл в освітній процес» [88, с.8];
- «орієнтацію освіти на такі цілі, як самовизначення, самоактуалізація, соціалізація, розвиток індивідуальності студента, формування у нього здатностей до навчання впродовж всього свого життя» [143];
- «оцінювання якості опонента до понятійної тріади знання-уміння-навички» [3].

У нормативно-правовій базі України (у сфері загальної освіти) компетентнісний підхід - це:

- «спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є такі ієрархічно-підпорядковані компетентності учнів, як ключова, загальнопредметна і предметна» [208];

Вітчизняні науковці під компетентнісним підходом розуміють:

- спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості [118; 196; 190];

- в контексті прищеплення та розвитку у студентів набору ключових компетентностей, що визначають його успішну адаптацію в суспільстві [119, с. 25].

Результатом вищезазначеного процесу буде формування професійних компетентностей у людини, що, в свою чергу, складається з сукупностей ключових компетентностей.

Серед ключових компетентностей, затверджених на Лісабонській конференції у 2001 році, окремо визначемо: базові компетентності у галузі математики, природничих наук та технологій; ІКТ навички та використання технологій [295, с. 20], володіння якими буде характеризувати ступінь готовності фахівця для успішної подальшої професійної діяльності.

Курс на інтеграцію компетентностей у навчання (зміст програм та підручників) знайшов своє відображення в стратегії реформування освіти в Україні [295].

Відмінність компетентнісно спрямованої освіти від традиційної полягає в тому, що набуття студентом знань, вмінь та навичок стає проміжною (неостаточною) метою освіти, а результати навчання розглядаються з точки зору формування системи компетентностей випускника [232, с.17].

Зазначимо, що поняття «компетентність» досить багатогранне та має різне тлумачення в словниках, у вітчизняних та зарубіжних науковців та в нормативно-правових актах.

Зарубіжні науковці, експерти країн Європейського Союзу тлумачать компетентність, як :

- загальні (ключові) вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, кроснавчальні вміння або навички, ключові уявлення, опори, або опорні знання [339];

- здатність кваліфіковано проводити діяльність, виконувати завдання або роботу [347];

- здатність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні та соціальні потреби (комплекс ставлень, цінностей, знань та навичок) [339];

- «це новоутворення суб'єкта діяльності, що представляє собою системний прояв знань, умінь, здібностей та особистісних якостей, що дозволяє вирішувати функціональні завдання, які становлять сутність професійної діяльності» [326, с. 5];

- специфічну здатність, необхідну для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі і включає вузькоспеціальні знання, предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії [224];

- компетентності у навчанні мають динамічну структуру, залежать від пріоритетів суспільства, цілей освіти, особливостей і можливостей самовизначення особистості у соціумі [323].

- «інтегральна якість особистості, яка проявляється в її загальній здатності та готовності до діяльності, що ґрунтується на знаннях та досвіді, які набуті в процесі навчання і соціалізації та орієнтовані на самостійну та успішну участь у діяльності» [274, с. 139];

- сукупність знань, умінь, досвіду, що виражається у теоретико-прикладній готовності до їх застосування у професійній діяльності [84].

Словник іноземних слів визначає, що «компетентність – володіння компетенцією або володіння знаннями, що дозволяють судити про що-небудь» [287, с. 241].

За українським педагогічним словником «компетентний – знаючий, обізнаний, авторитетний у якій-небудь галузі або володіє компетенцією» [49, с. 134], а компетентність, як «сукупність знань і умінь необхідних для ефективно професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки діяльності, використовувати дані» [49, с. 149],

Великий тлумачний та енциклопедичний словники визначають поняття: 1) «компетентний - обізнаний, досвідчений у певній галузі, якомусь питанні; знаючий, тямущий. Який ґрунтується на знанні; кваліфікований» [73, с. 245]; 2) «компетентність - знання і досвід у певній сфері» [64, с. 334].

В нормативних джерелах «ключова компетентність» (у сфері загальної та професійної освіти) та «компетентність» - це:

- «спеціально структурований комплекс якостей особистості, що дає можливість ефективно брати участь у різних життєвих сферах діяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів» [208];

- «загальні здібності й уміння (психологічні, когнітивні, соціально-особистісні, інформаційні, комунікативні), що дають змогу особі розуміти ситуацію, досягати успіху в особистому і професійному житті, набувати соціальної самостійності та забезпечують ефективну професійну й міжособистісну взаємодію» [171];

- «динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» [75];

- «здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності та інші особистісні якості» [171];

- «інтегрована характеристика якостей особистості, результат підготовки випускника вищого навчального закладу для виконання діяльності в певних професійних та соціально-особистістних предметних областях (компетенціях), який визначається необхідним обсягом і рівнем знань та досвіду у певному виді діяльності» [134];

- «набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці» [208];

Вітчизняні науковці трактують поняття «компетентність», як:

- «здатність успішно відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, діяти та виконувати поставлені завдання» [28, с.449];

- «комплекс знань, умінь, навичок, досвіду застосування їх для здійснення діяльності, метою якої є досягнення певних цілей, ставлення до процесу та результатів виконання цієї діяльності» [118, с. 66];

- здатність приймати рішення і нести відповідальність за їх реалізацію при виконанні функціональних обов'язків [54];

- «здатність застосовувати знання й уміння, що забезпечує активне застосування навчальних досягнень у нових ситуаціях» [141, с. 116];

- «вміння та бажання мобілізувати в конкретній ситуації отримані знання та досвід» [231];

- «підготовленість до здійснення певної професійної діяльності та наявність професійно важливих якостей фахівця, які сприяють цій діяльності» [335, с. 6];

- «не тільки професійні знання, навички та досвід у спеціальності, але й ставлення до справи визначені позитивні схильності, інтереси і прагнення, здатність ефективно використовувати знання й уміння, а також особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці у конкретній робочій ситуації» [57, с. 96].

- «це володіння людиною спеціальними теоретичними та практичними знаннями, вміннями й навичками, що дають змогу повно, точно, ефективно реалізовувати компетенцію, якісно й кваліфіковано здійснювати професійну діяльність» [53, с. 219].

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, дисертаційних досліджень, методичних розробок, зробимо висновок, що поняття «компетентність» характеризує (включає): розуміння проблеми, знання в

певній галузі; вміння обирати метод розв'язування конкретної задачі та здатність проаналізувати результати праці.

Проаналізувавши вищеподані означення, можна зробити висновки, що в них є такі поняття як знання, уміння, навички та цінності; також використовуються категорії: обізнаність та здатність приймати рішення, здібність до вирішення проблеми, кваліфікованість та готовність застосовувати набуті знання для вирішення професійних ситуацій.

З огляду розглянутих означень під компетентністю будемо розуміти комплекс знань, умінь, навичок, досвіду застосування їх для здійснення діяльності, метою якої є досягнення певних цілей, ставлення до процесу та результатів виконання цієї діяльності [118].

Поряд з поняттям компетентності існує поняття компетенція. Їх не можна ототожнювати.

У словниках термін «компетенція» це:

- «коло питань, у яких особа має пізнання» [287, с. 241];
- «коло питань, у яких хто-небудь добре поінформований» [49, с. 134];
- «галузь знання або практики, у якій ця (компетентна) особа має великі точні знання й довід практичної діяльності» [120, с. 254];
- «(лат. *competentia*, від *competo* – досягаю, добиваюсь; відповідаю, підхожу), сукупність повноважень (прав та обов'язків) якого-небудь органу чи посадової особи, встановлену законом» [26, с. 585].

У нормативно-правових актах «компетенція» та «ключова компетенція» визначені як:

- «об'єктивна категорія, що фіксує суспільно визначений комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень, які можна застосувати в широкій сфері діяльності людини (вміння вчитися, загальнокультурна, громадянська, здоров'язбережувальна, соціальна компетентність та компетентність з питань інформаційно-комунікаційних технологій)» [208];
- «суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини» [208];

- «сукупність знань, умінь і навичок, що визначають здатність робітника виконувати трудові дії в конкретній сфері діяльності» [171; 173];

- «включає знання й розуміння (теоретичне знання академічної області, здатність знати й розуміти), знання як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), знання як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття й життя з іншими в соціальному контексті). Предметна область у якій індивід добре обізнаний і в якій він проявляє готовність до виконання діяльності» [134].

Під компетенцією будемо розуміти коло повноважень якої-небудь особи, організації, установи» [156; 178].

На симпозіумі «Ключові компетентності для Європи» [343] були сформульовані компетентності, якими повинна володіти кожна молода особистість:

- політичними та соціальними, що надають можливість їй толерантно ставитись до інших точок зору;

- міжкультурними, які надають можливість особистості поважно ставитися до традицій інших народів;

- комунікативними, що надають можливість людям спілкуватися між собою результативно;

- інформаційними, які відображають рівень оволодіння інформаційними технологіями;

- самоосвіти, через які реалізуються прагнення молодих людей самовдосконалюватися протягом всього життя.

У Проекті «TUNING (Побудова освітніх структур у Європі)» передбачено такі категорії компетентностей:

- інструментальні (когнітивні та методологічні здібності, технологічні та лінгвістичні навички);

- міжособистісні (індивідуальні здібності та соціальні навички);

- системні (надають можливість бачити єдину систему та її частину) [283, с. 36-37].

Сучасні інформаційні технології для правознавців є інтегрованою дисципліною, тому що в ній вивчають не тільки ІКТ, а й повинні враховуватись міжпредметні зв'язки з фаховими юридичними дисциплінами. А подібний підхід добре узгоджується з ідеями компетентнісного підходу до навчання. То ж інформатичні компетентності майбутніх правознавців формуються у процесі навчання сучасних інформаційних технологій.

Доцільно зазначити, що формування інформатичних компетентностей - це процес тривалий. І надалі, у дослідженні, під набуттям майбутніми правознавцями окремих компетентностей, зокрема інформатичних, маємо на увазі певний рівень сформованості навчальних досягнень.

1.3. Система інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців

У галузях інформатики та інформаційних технологій науковцями в контексті компетентності використовуються терміни: «інформаційні ресурси», «ІКТ-компетентність», «інформаційна культура» [177; 11; 228; 230].

Упровадженню інформаційних технологій у навчальний процес, комп'ютеризації освітнього процесу присвячені дослідження багатьох науковців, зокрема: В. Ю. Бикова [22], Б. С. Гершунського [44], М. І. Жалдака [70], І. Г. Захарової [81], С. Д. Каракозова [111], Л. А. Карташової [113], К. К. Коліна [116], Л.Л. Макаренко [140], М.П. Малежика [278], Ю. І. Машбиця [144], В.М. Монахова [157], Н. В. Морзе [164], О. М. Спіріна [293], С. О. Семерікова [276], Ю.В. Триуса [311], та інші.

Вітчизняні та зарубіжні науковці Н. В. Баловсяк [11], В. П. Беспалько [17], М. С. Головань [47], О.М. Гончарова [51], Н. Х. Насирова [177], Л. Є. Петухова [201], С. А. Раков [227], Ю. С. Рамський [231], М. В. Рафальська [232], С. О. Сисоєва [281], Є.М. Смирнова-Трибульська [289], О. В. Хуторський [322], Яшанов С.М. [336] та ін. досліджували різні аспекти

інформаційних, інформаційно-комунікаційних, інформаційно-технологічних та інформатичних компетентностей.

На думку науковців «інформаційна компетентність» чи «інформаційно-технологічна компетентність» це:

– сукупність компетентностей, пов'язаних із роботою з даними в усіх їх формах і представленнях, які дозволяють ефективно користуватись інформаційними технологіями різних видів як у традиційній друкованій формі, так і комп'ютерними телекомунікаціями, працювати з даними в різних їх формах і представленнях як у повсякденному житті, так і в професійній діяльності [11, с.26];

– «якість особистості, що включає сукупність знань умінь і навичок виконання різних видів інформаційної діяльності і ціннісне ставлення до цієї діяльності» [48];

– «сукупність знань, що відображають систему сучасного інформаційного суспільства та складають інформативну основу пошукової пізнавальної діяльності» [177, с.10];

– «інтегративне утворення, що характеризує зрілу особистість людини сучасного суспільства й таке, що охоплює три основні підструктури особистості: мотивацію (до засвоєння і застосування ІКТ); здатності (до сприйняття, розумової переробки й обміну з іншими людьми інформацією за допомогою ІКТ); досвід (знання про комп'ютерні технології й уміння їх застосовувати)» [15].

Вітчизняні педагоги визначають поняття інформатичних компетентностей таким чином:

- Н.В. Морзе, О.В. Барна, О.Г. Кузьмінська розглядають ІК як «здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати відомості та оперувати даними відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства» [13, 98, 160];

- Є.М. Смирнова-Трибульська ІК класифікує як знання і необхідні уміння для розв'язування особистісно значимих задач в галузі освіти і майбутньої професійної діяльності [290, с.14];

- М.С. Головань вважає, що це знання про основні методи інформатики та інформаційних технологій, уміння використовувати наявні знання для розв'язання прикладних задач, навички використання комп'ютера і технологій зв'язку, здатності представляти повідомлення та дані у зрозумілій для усіх формі і виявляється у прагненні, здатності і готовності до ефективного застосування сучасних засобів інформаційних та комп'ютерних технологій для розв'язання завдань у професійній діяльності і повсякденному житті, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності [47, с.322];

- О. М. Гончарова вказує, що інформатичні компетентності фахівця передбачають знання фундаментальних понять сучасної інформатики, технологій роботи та досвід роботи з конкретно-програмним забезпеченням і з ІКТ у процесі професійної діяльності [51];

- О. М. Яцько під інформатичними компетентностями фахівця розуміє сукупність знань, умінь, навичок і досвіду у галузі інформаційно-комунікаційних технологій, а також його здатність використовувати ці технології для здійснення професійної діяльності в своїй професійній сфері [337].

У даному дослідженні розглядатимемо саме інформатичні компетентності, оскільки вони пов'язані не тільки з сукупністю знань про дані та відомості, а й з компетентностями в галузі інформатики, поєднуючи науковий та технологічний компоненти.

Аналізуючи і узагальнюючи вищезазначені поняття, можна зробити висновок, що *інформатичні компетентності майбутніх правознавців* - це здатність застосовувати набуті знання, вміння та навички у галузі інформатики та інформаційних технологій, що пов'язані з умінням надавати

можливість людині розв'язувати професійні задачі та вміти використовувати ІКТ у повсякденному житті та для професійного розвитку.

Окремі аспекти використання інформаційних технологій у процесі підготовки фахівця в галузі правознавства висвітлені в роботах С. В. Симоновича [89], О. С. Федорчук [313], В. С. Цимбалюка [184], М. Я. Швеця [284], М. І. Шермана [328] та ін.

Проте, формуванню та теоретичному обґрунтуванню проблем, що стосуються інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців присвячено досить мало робіт, і вони потребують детальнішого вивчення. Так у розглянутих наукових дослідженнях [313; 328; 331; 334] не знайшли відображення питання формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців та не виявлено критеріїв їх сформованості.

Проаналізувавши дослідження, присвячені питанням навчання студентів юридичних факультетів вищих навчальних закладів [183, 218, 241, 242, 244, 245], з'ясувано що формування інформатичних компетентностей обмежується в основному темами, що підлягають вивченню в загальноосвітніх навчальних закладах, а теми, які допомагають у вирішенні професійних задач у майбутній діяльності недостатньо висвітлені.

Зауважимо, що на сьогодні існують різні погляди на компетентності в галузі права, що, в свою чергу, ускладнює способи формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців.

Згідно освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра (галузь знань – 08 «Право», спеціальність – 081 «Правознавство») [182] майбутні правознавці повинні володіти компетентностями для вирішення певних проблем і задач соціальної діяльності, інструментальних, загальнонаукових і професійних компетентностей та системи умінь, що забезпечують наявність цих компетентностей.

Однією з вимог, які належать до:

- інструментальних компетентностей є навички роботи з комп'ютером та навички управління даними;

- загальнонаукових компетентностей є базові знання в галузі інформатики й сучасних інформаційних технологій; навички використання програмних засобів і навички роботи в комп'ютерних мережах, уміння створювати бази даних і використовувати Інтернет-ресурси;

- спеціалізовано-професійних компетентностей є навички майбутнього правознавця мати професійно орієнтовані знання й уміння в галузі теоретичних основ інформатики й практичного використання ІКТ.

Серед виробничих функцій, типових задач діяльності та компетентностей, якими повинен володіти випускник-правознавець вищого навчального закладу є [182]:

- використання ІКТ для наукової організації праці;
- опрацювання та використання даних за допомогою новітніх інформаційних систем, використання персонального комп'ютера для формування здатності набувати нових знань, застосовувати прогресивні технології та різноманітні новації.

Формуванню інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців сприяє:

- застосування міжпредметних зв'язків;
- формування інформаційної культури;
- поєднання традиційних та особистісно-орієнтованих методів навчання;
- використання різних сучасних засобів навчання (наприклад, мультимедійних та хмарних технологій);
- активізація пізнавальної та самостійної діяльності студентів;
- мотивація для набуття студентами професійних вмінь та навичок.

Спираючись на теоретичні засади дослідження, а саме, на модель та компоненти професійної комп'ютерно-інформаційної підготовки майбутніх слідчих, запропоновані М.І.Шерманом [329], виокремимо за своєю структурою такі компоненти інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців (рис. 1.1.).

Охарактеризуємо зазначені компоненти детальніше:

- *змістовий*: формування сучасних уявлень про процес інформатизації суспільства в цілому, зокрема, в галузі правознавства; усвідомлення сутності понять інформаційні ресурси, (в правознавстві - відомості, дані),

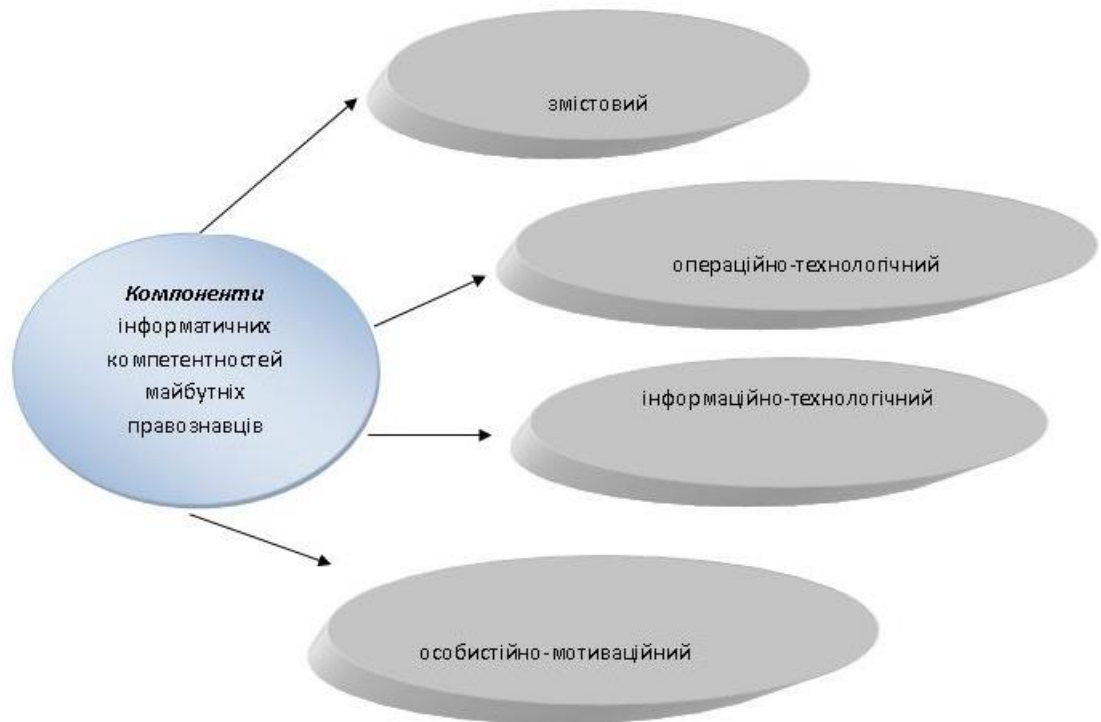

Рис.1.1. Структура компонентів інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців

«інформаційні ресурси», «інформаційні технології»; аналіз етапів розвитку інформаційних технологій; рівень засвоєння теоретичних знань та уміння характеризувати інформаційні процеси; організація збереження даних на різних носіях;

- *операційно-технологічний*: розуміння принципів роботи комп'ютера, принтера, модема, сканера; знання різновидів та класифікацій програмного забезпечення; розуміння принципів роботи комп'ютерних мереж в цілому та, зокрема, знання основних сервісів глобальної мережі Інтернет;

- *інформаційно-технологічний*: засвоєння теоретичних знань та формування практичних навичок роботи з системами опрацювання різних даних (для прикладу: текстовими, графічними, електронними таблицями);

розуміння принципів роботи інформаційних систем автоматизованого пошуку, опрацювання даних (зокрема правових); розуміння сутності роботи правових інформаційних систем; практичні можливості пошуку, аналізу, збереження даних в правових базах даних; практичні навички та вміння застосовувати одержані, зокрема правові, дані;

- *особистісно-мотиваційний*: сприяє адаптації майбутнього правознавця у професійній діяльності; забезпечує ціннісні орієнтації та мотиваційні аспекти для подальшої роботи; визначає самооцінку та шляхи поліпшення (підвищення) досягнутих результатів.

Отже, формування інформатичних компетентностей майбутніх правознавців сприятиме розвитку у них інформаційної культури в цілому.

1.4. Формування інформаційної культури майбутніх правознавців

Перед системою вищої освіти, в сучасних умовах, крім формування інформатичних компетентностей у студентів вищих навчальних закладів є завдання формування інформаційної культури.

На теперішній час оволодіння сучасними методами роботи з даними, їх опрацювання, аналіз та передавання неможливе без застосування знань у галузі сучасних інформаційних технологій. Особливо це стосується юриспруденції, де наявне опрацювання великих масивів даних для прийняття правильного рішення на основі знань, вмінь та навичок, пов'язаних з використанням ІКТ. Це можливо лише за умови формування певного рівня інформаційної культури.

Теоретичним обґрунтуванням питань, що стосуються формування інформаційної культури, зокрема педагогів, займався Ю.С. Рамський [229], а інформаційної культури юриста, зокрема, такі науковці: В. М. Богуш [24], О. А. Гаврилов [38], Р. А. Калюжний [101], В. С. Цимбалюк [101], С. С. Сливка [286], М. Я. Швець [101] та інші.

Проте, питання формування інформаційної культури студентів, зокрема, майбутніх правознавців, ще недостатньо висвітлені та потребують

детального осмислення і необхідно визначити основні напрями формування інформаційної культури студентів, особливо юридичних спеціальностей.

Знання, отримані у процесі навчання, дають можливість майбутнім юристам проявити себе в подальшому на професійній ниві.

До основних тенденцій розвитку інформаційного суспільства можна віднести те, що наразі інформаційні технології охоплюють всі сфери життєдіяльності людини і вимагають постійного підвищення кваліфікації для опрацювання, зберігання та використання цих знань. Але, у зв'язку з швидким темпом розвитку ІКТ, є ряд проблем, а саме:

- певні категорії людей не встигають за стрімким розвитком ІКТ, і, як результат, вони не можуть адаптуватися до сучасного інформаційного середовища;

- не завжди можливий відбір достовірних даних, і, як наслідок, деякі верстви населення дезорієнтуються в інформаційному просторі;

- з'являються зайві (або надлишкові) дані, які не завжди потрібні для звичайного користувача.

Поняття «дані» мають центральне значення в контексті інформаційних систем і технологій. Дані у суспільних відносинах виступають як складне багатоаспектне явище: соціально-психологічне, науково-методологічне, філософське, правове тощо. За допомогою інформаційних даних забезпечується функціонування будь-яких соціальних систем: відносин між окремими людьми, їх спільнотами (сім'я, товариство, колектив, суспільство, держава тощо) [101, с.23].

У тлумачному словнику «дані – інформація, подана у вигляді, придатному для опрацювання автоматичними засобами за можливої участі людини» [97, с. 80].

В законі України «Про телекомунікації» «дані - інформація у формі, придатній для автоматизованого опрацювання її засобами обчислювальної техніки»[79].

Культура поведження «зі знаннями та даними», як зазначають В.Ю. Мілітарьов та І.М. Яглом, необхідна кожній людині, та тлумачать це як інформаційну культуру [155].

Після вступу до вищого навчального закладу у студента виникає ряд проблем, пов'язаних з: 1) його підготовкою до сприйняття та опрацювання великих обсягів даних; 2) сучасними засобами, методами опрацювання даних, що використовуються у процесі навчання. Тому, у студентів потрібно сформувати необхідні уміння й навички культури працювати з великими масивами даних.

ІКТ нерозривно пов'язані з культурою поведінки особистості.

За дослідженнями фахівців у 1919 році існувало 7 дефініцій «культура», у 1950 р. – 164, а на початку 70-х років – 250 [123, с. 92].

Термін «культура», у перекладі з латинської, означає турботу, спрямовану на облагороджування та очищення життя людини чи суспільства [101, с.13].

У даному контексті, поняттям «культури» будемо вважати результати свідомої діяльності людини в усіх сферах її життя.

В дисертаційному дослідженні Ю.С. Рамського, зазначено, що «поняття "інформаційна культура" з'являється зі становленням інформаційного суспільства, основною особливістю якого є переважання інформаційної діяльності в усіх сферах суспільного виробництва, в мистецтві, бізнесі, освіті, і здійснення інформаційної взаємодії на основі інформаційних і комунікаційних технологій; інформаційна культура як складова культури як такої є фундаментальним виміром життя в постіндустріальному суспільстві» [229].

У сьогоденні існує велика кількість визначень інформаційної культури. Зокрема Г.Г.Воробйов [36] вважає, що інформаційна культура – це вміння використовувати інформаційний підхід, аналізувати інформаційну обстановку та робити інформаційні системи ефективними.

Зокрема, професор М.І. Жалдак вважає, що: інформаційна культура – це досягнутий рівень організації інформаційно-комунікативних процесів, ступінь задоволення потреб людей в інформаційному спілкуванні; рівень ефективності створення, збирання, опрацювання, подання і використання даних, що забезпечує цілісне бачення світу, його моделювання, передбачення результатів рішення, що приймаються людиною [69].

На думку С.С. Сливки, «інформаційна культура – це ступінь володіння належним обсягом інформаційних матеріалів для забезпечення прав і свобод громадян, вміння отримувати й ефективно реалізувати ці відомості в правоохоронній діяльності згідно з Законом України «Про інформацію»» [286, с.16].

Такі вчені, як В.М. Богуш та О.Й. Куляниця вказують, що «інформаційна культура – це рівень досягнутого в розвитку інформаційного суспільства людей, а також характеристика інформаційної сфери життєдіяльності людей, в якій можна відзначити ступінь досягнутого, кількість і якість створеного, тенденції розвитку, ступінь прогнозування майбутнього» [24, с.26].

В.Ю. Мілітарьов та І.М. Яглом зазначають, що «інформаційна культура - сукупність знань про основні методи подання знань разом з умінням застосовувати їх на практиці для розв'язування і постановки змістових задач» [155, с. 103].

Отже, будемо вважати, що для забезпечення необхідного рівня інформаційної культури майбутнього правознавця необхідні знання не тільки в правовій сфері, а й у галузі сучасних інформаційних технологій. Зокрема, сутність інформаційної культури майбутніх правознавців можна розглядати в аспекті культури поведінки в сфері інформаційних відносин. На етапі навчання курсу «Сучасні інформаційні технології» розвиток інформаційної культури відбувається у процесі виконання: практичних завдань, індивідуальної самостійної роботи та ін. Формування інформатичних компетентностей сприятиме розвитку інформаційної культури.

Повсякденне впровадження ІКТ в усі сфери народного господарства створює нові умови та можливості для професійної роботи фахівців різних напрямків.

Перешкодами у швидкому розвитку інформаційної культури майбутніх правознавців є «недостатньо високий» загальноосвітній рівень студентів. Так, більшість з них вважають, що «комп'ютеризація» і «інформатизація» суспільства – це тотожні поняття. Але ці поняття мають суттєві відмінності.

У процесі комп'ютеризації суспільства основну увагу приділяють розвитку та впровадженню технічної бази комп'ютерів, що забезпечують оперативне отримання результатів опрацювання даних та їх накопичення.

У процесі інформатизації суспільства, основну увагу приділяють комплексу заходів, спрямованих на впровадження ІКТ у різні сфери суспільного життя: економіку, право, соціальне управління, господарську діяльність тощо.

Таким чином, «інформатизація суспільства» є більш широким поняттям, ніж «комп'ютеризація суспільства» і спрямована на прискорене отримання даних для задоволення своїх потреб [24, с. 15].

На сучасному етапі розвитку суспільства, інформаційні технології суттєво впливають на всі форми поведінки (спілкування, розваги, освіта та ін.), а як наслідок, світогляд людини. Процес формування інформаційної культури слід починати з дитинства. Якщо правильно розставити акценти у процесі формування інформаційної культури дітей, то в подальшому, вже як студенти, вони зможуть застосувати свої знання для розвитку розумових здібностей, для правильного використання різних культурних цінностей, а як результат стати конкурентоспроможними на ринку праці.

За умов доцільного і виваженого використання сучасних педагогічних технологій, інформаційна культура майбутніх правознавців у галузі інформаційних технологій є невід'ємною складовою професійної підготовки студентів.

У повсякденній практиці юридичних органів засоби технічних наук (наприклад, інформатики) довгий час майже не використовувалися. На сучасному етапі в усі сфери правової діяльності активно впроваджуються інформаційні бази, автоматизовані системи, інформаційно-правові системи. Так, діяльність будь-яких юридичних фірм, адвокатських об'єднань, нотаріальних контор важко уявити без застосування інформаційних технологій.

Наприклад, інформаційний зміст діяльності органів внутрішніх справ (ОВС) – це дані, що характеризують стан злочинності й громадського порядку, умови зовнішнього середовища, а також результати діяльності галузевих служб та підрозділів [187].

Основними засобами передавання та отримання даних в органах внутрішніх справ є різноманітні види зв'язку (телефонний, телеграфний, факсимільний, радіозв'язок тощо). Підвищення ефективності системи інформаційного забезпечення досягається завдяки покращенню її внутрішньої організації на основі дотримання таких вимог, як безперервність і систематичність отримання даних, вибору для неї оптимального рівня збирання, накопичення й зберігання (тобто вибору в системі ОВС такого ступеня, на якому накопичення даних буде найдоцільнішим та забезпечуватиме найбільшу віддачу під час її експлуатації). Упровадження засобів на основі ІКТ дає змогу автоматизувати інформаційні процеси, які обумовлюють зміст оперативно-службової діяльності, що суттєво підвищує рівень адекватності, об'єктивності й доступності даних [284, с.518].

Отже, на сьогоднішній день, інформаційна культура має високий соціальний статус тому, що вона стосується кожного громадянина суспільства. А уміння працювати з даними, а також використання ІКТ є основою інформаційної культури будь-якої особи.

Узагальнимо поняття інформаційної культури майбутніх правознавців. До складових інформаційної культури належить:

- вміння вільно спілкуватися з колегами, викладачами в інформаційному просторі;
- цільове використання даних та коректний доступ до відомостей в будь-яких мережах та інформаційних системах;
- збирання та систематизація правових даних у визначених інформаційно-правових систем;
- розв'язання правових задач з використанням засобів ІКТ;
- формування інформаційного світогляду для володіння навичками розуміння різних поглядів та суджень;
- навчання новітніх ІКТ протягом всього життя для підвищення професійних навичок та самореалізації і самовдосконалення.

Результатом сформованості інформаційної культури майбутніх правознавців буде: правильне та коректне оперування отриманими знаннями та навичками; забезпечення доступу до законодавчих баз, нормативно-правових систем, інформаційно-пошукових баз даних; можливість навчитися коректно спілкуватися з майбутніми колегами, незважаючи на відстань та час.

Інформатичні компетентності, сформовані в процесі навчання сучасних інформаційних технологій, надають можливість майбутнім правознавцям швидко та професійно розв'язувати виробничі (правові) питання та підвищити свій рівень інформаційної культури.

1.5. Реалізація міжпредметних зв'язків курсу «Сучасні інформаційні технології» з фаховими професійно-орієнтованими дисциплінами

1.5.1. Роль і місце сучасних інформаційних технологій в системі підготовки фахівців у галузі правознавства

У Берлінській декларації, прийнятій 19 вересня 2003 року, міністрами освіти країн-учасниць Болонського процесу ENQA, розроблені «Стандарти й рекомендації для гарантії якості вищої освіти в європейському просторі

вищої освіти» [346]. При створенні стандартів і рекомендацій було зосереджено увагу на можливості їхнього застосування в усіх вищих навчальних закладах, незалежно від типу навчального закладу. Важливим є також розуміння, що основна відповідальність за забезпечення якості освіти покладена на кожен навчальний заклад [87].

Враховуючи новітні освітні тенденції в Європі та Україні, неможливо уявити сьогодні систему вищої освіти без використання сучасних інформаційних технологій. Інформаційні технології постійно змінюються, покращуються, полегшуючи роботу суб'єктів освітнього процесу, але при цьому збільшуються масиви даних, які необхідні майбутнім фахівцям для розвитку професійних компетентностей. У положенні Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» в розділі реформи системи освіти, однією з проблем в сфері освіти є невідповідність якості освіти сучасним вимогам [221]. Тому, необхідно удосконалювати навчально-методичні засоби навчання для вирішення цієї проблеми.

Указом Президента від 25 червня 2013 року схвалено «Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року». У даному документі [312] конкретизовано основні шляхи реалізації концептуальних ідей та поглядів на шляхи розвитку освіти, визначені Національною доктриною розвитку освіти (прийнята у 2002 році). Тому, перш за все, вища освіта потребує оновлення та удосконалення змісту навчання.

Науково-педагогічні дослідження різних аспектів професійної підготовки майбутніх правознавців з використання сучасних інформаційних технологій, присвячені роботи П. Д. Біленчука [20], А. В. Кофанова [99], О. Л. Кобилянського [99], В. В. Лапінського [292], В. М. Стратонова [292], М. І. Шермана [292] та інших.

На думку вищезазначених науковців, однією з проблем, що виникає у процесі підготовки майбутніх правознавців є невідповідність методичного

забезпечення процесу підготовки студентів згідно стандартів кредитно-трансферної накопичувальної системи.

У працях таких сучасних науковців, як В. П. Андрущенко [4], В. Г. Кремень [126], В. І. Луговий [137] та ін., зазначається, що модернізація навчального процесу можлива за рахунок упровадження у вищі навчальні заклади демократичних реформ.

У Київському національному університеті імені Тараса Шевченка використовується досвід впровадження внутрішньоуніверситетської програми забезпечення якості освіти [204], яка ґрунтується на рекомендаціях європейських інституцій. У зв'язку з цим, методичне забезпечення дисципліни повинно орієнтуватися на рівень обізнаності студента, для його подальшої успішної адаптації в професійній діяльності та розвитку професійних компетентностей, зокрема інформатичних.

Зміст навчання визначається програмою навчання і коригується викладачем залежно від цілей навчання [147, с.258].

В Україні реформа вищої освіти здійснюється у двох площинах: національній стратегії соціально-економічного розвитку, співпраці та інтеграції в європейський і світовий освітній простори. Запровадження основних положень Болонського процесу в нашій державі повинно передбачати врахування національних підходів до організації навчання, змісту навчання, традицій у підготовці майбутніх фахівців з вищою освітою.

З кожним днем юристи є дедалі більше технологічно залежними в своїй повсякденній роботі, що, в свою чергу, породжує необхідність досконалого вивчення можливостей використання сучасних інформаційних технологій, що застосовуються в юриспруденції.

Інформатика, як навчальна дисципліна в середній школі, почала вивчатись з середини 80-х років минулого століття. У вищих навчальних закладах навчальні дисципліни, у процесі яких вивчались основи програмування, були введені на початку 70-х років ХХ ст. тільки для студентів інженерних, а потім й економічних спеціальностей. Швидко

розповсюдження ІКТ в усі сфери господарської діяльності призвело до об'єктивної необхідності впровадження курсу "Інформатика" або «Інформаційні технології» (та подібних курсів) на всіх факультетах вищих навчальних закладів.

Визначимо три етапи навчання ІКТ: шкільне загальноосвітнє, університетське спеціалізоване та практичне професійне. Якщо перший етап передбачає надання в школах азів роботи з комп'ютером (базовий рівень роботи з операційною та файловою системами, прикладним програмним забезпеченням загального призначення, програмування тощо), то університетський рівень вже повинен окреслювати майбутньому правознавцю той напрям роботи з сучасними інформаційними технологіями, з якими він, закінчивши вищий навчальний заклад, зіштовхнеться у своїй подальшій професійній діяльності.

Якраз з другим етапом навчання роботи з сучасними інформаційними технологіями у майбутнього правознавця виникає найбільше проблем. Ці проблеми виникають через різні фактори, як технічного так і методичного характеру.

Якщо розглянути фактори технічного характеру, то, перш за все, є проблеми пов'язані з матеріально-технічним забезпеченням більшості українських вищих навчальних закладів (особливо державних). Застаріле комп'ютерне та мережеве обладнання, повільний чи обмежений доступ до мережі Інтернет, дуже повільне та часто непрофесійне сервісне обслуговування стають серйозною перепорою до самої можливості інтеграції сучасних методичних програм у вищих навчальних закладах. Тому першочерговою умовою ефективного навчання роботи із сучасними інформаційними технологіями є відповідне матеріально технічне забезпечення студентів та викладачів.

Погоджуємось з думкою М.І. Шермана [328], що процес підготовки студентів юридичних факультетів у галузі ІКТ у вищому навчальному закладі доцільно умовно поділити на такі етапи:

- аналіз психолого-педагогічних особливостей студентів;
- розробка методик навчання дисциплін юридичного профілю на основі застосування сучасних інформаційних технологій;
- адаптація існуючих та розробка нових навчальних програм інформатичного блоку, відповідно до кредитно-трансферної накопичувальної системи;
- створення комп'ютерних засобів для подання та перевірки рівня засвоєння знань (навчального матеріалу) загальнообов'язкових та вузькопрофільних дисциплін;
- формування у майбутніх правознавців інформатичних компетентностей та підвищення рівня інформаційної культури.

1.5.2. Узагальнений аналіз змісту навчання у галузі інформаційно-комунікаційних технологій профільних юридичних вищих навчальних закладів

Аналіз досліджень, присвячених питанням навчання студентів юридичних факультетів вищих навчальних закладів інформатичних дисциплін: «Інформатика», «Основи інформатики та обчислювальної техніки», «Інформаційні технології» та ін. виявив протиріччя між базовим рівнем підготовки з вищезазначених предметів та засвоєнням і використанням складнішого навчального матеріалу курсу "Сучасні інформаційні технології", посиленням міжпредметних зв'язків і швидким розвитком ІКТ.

Під міжпредметними зв'язками у навчанні різних предметів будемо розуміти «взаємне узгодження навчальних програм, зумовлене системою наук і дидактичною метою» [49, с. 210].

На сьогоднішній день у процесі підготовки бакалаврів та магістрів юридичних спеціальностей у вищих навчальних закладах викладаються різні інформатичні дисципліни. Для прикладу, у бакалаврів, в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка на юридичному

факультеті навчають курсу "Сучасні інформаційні технології"; в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова вивчається курс "Правова інформатика"; в Академії адвокатури України навчають курсу "Основи інформатики та обчислювальної техніки"; для магістрів Національної академії внутрішніх справ введено курс "Інформаційні технології у науково-педагогічній діяльності".

На початку дослідження був проведений аналіз робочих навчальних програм для студентів напряму підготовки «Право», а саме змістовий компонент навчання загальноосвітніх дисциплін «Інформатика» та «Основи інформатики та обчислювальної техніки» декількох провідних вищих навчальних закладів України:

- Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» [218];
- Київський університет Права Національної академії наук України [245];
- Національна академія внутрішніх справ України [241];
- Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна [244];
- Інститут кримінально-виконавчої служби [242];
- Українська академія банківської справи Національного банку України [183].

Проаналізувавши навчальні програми (2010-2012 навчальні роки), в яких висвітлено теми та змістові модулі, що розглядаються у процесі навчання інформатичних дисциплін на юридичних факультетах вищих навчальних закладів за напрямом підготовки «Право» складено узагальнену таблицю 1.1.

Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», курс «Основи інформатики та обчислювальної техніки»:

Змістові модулі: 1. Апаратна частина та програмне забезпечення персонального комп'ютера. Робота користувача в MS Windows та MS Word;

2. Програмні засоби для роботи користувача – юриста на персональному комп'ютері.

Теми, які розглядаються: Вступ до інформатики. Складові, архітектоника і функціонування персонального комп'ютера. Технічні засоби сучасних персональних комп'ютерів. Програмне забезпечення персональних комп'ютерів. Графічна операційна система MS Windows. Налагодження операційної системи MS Windows. Стандартні програми операційної системи MS Windows. Текстовий редактор MS Word. Табличний процесор MS Excel. Комп'ютерні віруси та антивірусні програмні засоби. Програми файлової архівації. Правова інформаційно-пошукова система «Ліга:Закон». Глобальна комп'ютерна мережа Інтернет. Сучасні сервіси мережі Інтернет.

Київський університет Права Національної академії наук України, курс «Основи інформатики та обчислювальної техніки»:

Розподіл на змістові модулі відсутній.

Теми, які розглядаються: Складові персонального комп'ютера. Операційна система Windows та сервісні програми. Текстовий редактор MS Word. Електронні таблиці MS Excel. Інформаційно-правова система «Ліга:Закон». Комп'ютерні мережі та Інтернет.

Національна академія внутрішніх справ України, курс «Інформатика»:

Змістові модулі: 1. Сучасні обчислювальні системи. 2. Технології документообігу в юридичній практиці. 3. Сучасні комп'ютерні технології опрацювання та передавання даних.

Теми, які розглядаються: Структура та мета навчання дисципліни. Основні поняття інформатики. Апаратне та програмне забезпечення персональних комп'ютерів. Комп'ютерна графіка. Текстові редактори. Текстовий редактор MS Word. Електронні таблиці. Табличний процесор MS Excel. Системи управління базами даних. Інформаційно-пошукові системи у сфері законодавства. Комп'ютерні мережі. Мережа Інтернет. Перспективи

розвитку сучасних інформаційних технологій. Комплексне використання прикладного програмного забезпечення.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, курс «Основи інформатики та обчислювальної техніки»:

Розподіл на змістові модулі відсутній.

Теми, які розглядаються: Вступ. Загальні відомості про дисципліну. Основні поняття інформатики. Уявлення та опрацювання даних в ЕОМ. Основи алгоритмізації програмування. Основи побудови ЕОМ. Операційні системи. Прикладні засоби ОС та пакети прикладних програм.

Інститут кримінально-виконавчої служби, курс «Інформатика»:

Розподіл на змістові модулі відсутній.

Теми, які розглядаються: Основні поняття інформатики. Апаратне та програмне забезпечення персональних комп'ютерів. Текстові редактори. Текстовий редактор MS WORD. Електронні таблиці. Табличний процесор MS EXCEL. Комп'ютерна графіка. Локальні та глобальні комп'ютерні мережі. Мережа Інтернет. Інформаційно-пошукові системи у сфері законодавства. Перспективи розвитку сучасних інформаційних технологій. Комплексне використання прикладного програмного забезпечення.

Українська академія банківської справи Національного банку України, курс «Основи інформатики та обчислювальної техніки»:

Розподіл на змістові модулі відсутній.

Теми, які розглядаються: Інформатика, інформація та інформаційні технології. Апаратні засоби ПК. Операційна система MS WINDOWS XP. Архівація файлів. Антивірусні засоби. Засоби опрацювання тексту. Система MS WORD. Комп'ютерні мережі і телекомунікації. Засоби створення презентацій. Система MS POWER POINT.

Таблиця 1.1. Узагальнена таблиця змістових модулів

Назва вищого навчального закладу	Розподіл на змістові модулі	Теми, які вивчаються									
		Вступ Предст.даних	Характер. апар. забез. ПК	Основні поняття ПЗ ПК	Сучасні автоматизовані системи опрацювання даних	ОС та їх різновиди	Офісні програмні пакети	Комп. мережі Інтернет	Хмарні технології	Українські законодавчі інформаційні бази	Спеціальне ПЗ (правовий напрямок)
Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»	+	+	+	+	+	+ -	+ -	+	+ -	+ -	-
Київський університет Права Національної академії наук України	-	-	+	-	-	+ -	+ -	+	-	+ -	-
Національна академія внутрішніх справ України	+	+	+	+	-	-	-	+	-	-	-
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна	-	+	+	-	-	+	+	-	-	-	-
Інститут кримінально-виконавчої служби	-	-	+	+	-	+	+	+	-	+ -	+ -
Українська академія банківської справи Національного банку України”	-	+	+	-	-	+ -	+ -	-	-	-	-

«+» - теми вивчаються; «-» - теми не вивчають; «+ -» - теми вивчають частков

В ході аналізу було з'ясовано, що для майбутніх правознавців недостатньо тільки оглядового чи ознайомлювального характеру з інформаційними технологіями в цілому. Як видно з таблиці 1.1, у навчальні програми базового курсу, включено: ознайомлення з архітектурою і периферійним обладнанням ПК, робота з програмним забезпеченням (ПЗ) загального призначення, й іноді, ознайомлення з інтерфейсом однієї інформаційно-правової системи. Дуже часто залишається поза увагою: 1) програмне забезпечення спеціального призначення: законодавчі бази, реєстри, кадастри, автоматизовані робочі комплекси для юристів, експертні системи, використання яких допомагає при розв'язуванні нестандартних правових задач, полегшує роботу для пошуку необхідних даних; 2) хмарні технології.

Також, при вивченні курсу абсолютно не звертається увага на ПЗ для мобільних пристроїв, хоча зараз наявність такого забезпечення (органайзери, програми для роботи з мережею Інтернет, файлові менеджери, програми для роботи зі звуком (диктофоном), програми для роботи з фотографіями та відеозаписами тощо) є необхідним елементом юридичної практики в різних сферах юриспруденції.

Ця проблема виникає внаслідок того, що поза увагою залишаються міжпредметні зв'язки інформаційних технологій з різними фаховими галузями. Сучасні інформаційні технології повинні впливати не тільки на форму навчання, а й на зміст підготовки, оскільки з'являються нові програми спеціального призначення (правового напрямку), яких необхідно навчити студентів для їх подальшої професійної діяльності. При цьому слід врахувати інформаційну обізнаність, конструктивний аналіз при моделюванні ситуації, вміння користуватися та застосовувати в різних ситуаціях інформаційно-правові системи випускникам юридичних факультетів.

Окрім вищенаведеного, на сьогодні юридичні фірми та установи використовують спеціальне програмне забезпечення, яке було розроблено індивідуально під відповідну компанію та специфіку її роботи. В такому ракурсі, зрозуміло, що випускники не мають змоги ознайомитись з

подібними програмами у процесі навчання. Ці ПЗ вони вивчають вже на третьому етапі навчання: професійному. Однак, вищі навчальні заклади мають можливість підготувати універсального фахівця, який зміг би підготуватися до роботи з подібними ПЗ, маючи відповідний багаж знань та досвід роботи з аналогічними програми такого типу. Таким чином майбутнього випускника, перш за все, необхідно спрямувати на розуміння принципів роботи з тим чи іншим ПЗ. В більшості ж вищих навчальних закладів через те, що навчання носить масовий, а не індивідуальний чи груповий характер подібний наголос не робиться.

Також в силу того, що спеціальне програмне забезпечення та навички, якими повинен володіти правознавець, можна поділити на умовні дві групи: обов'язкові та факультативні, то вбачається доцільним використання в навчальному процесі інформаційних технологій дистанційного навчання, наприклад, модульного об'єктно-орієнтовного динамічного навчального середовища Moodle, що надасть можливість перевірити знання студентів, а також в позааудиторний час надавати доступ до навчального матеріалу та виконувати індивідуальні завдання.

На підставі зазначеного, можна зробити висновки:

- у контексті компетентісного підходу у вищій освіті відбувається перенесення акценту зі змісту (чому навчають викладачі) на результати (на що здатні випускники після закінчення навчання), адже ринку праці важливо не те, що випускник освітнього закладу виконував у процесі навчання, а те, що він може робити після здобуття відповідного ступеня;

- у зв'язку з динамічним розвитком правової інформаційної сфери, створенням програмних продуктів в цій галузі, доцільно якомога частіше переглядати, змінювати та оптимізувати методичні рекомендації з курсів «Інформатика та обчислювальної техніки», «Сучасні інформаційні технології» для набуття тих знань, які є актуальними, та будуть у подальшому необхідними майбутнім правознавцям на практиці;

- юридичним факультетам доцільно розглядати введення професійно-орієнтованих інформатичних дисциплін (наприклад, «Автоматизовані системи в органах прокуратури», «Державні реєстри в діяльності суду» тощо) у процесі всього терміну навчання студентів у вищих навчальних закладах, для більш повного розкриття можливостей застосування в правовій сфері курсу інформаційних технологій.

1.5.3. Формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців на прикладі реалізації міжпредметних зв'язків з навчальними дисциплінами юридичного профілю

Знання, вміння, навички у галузі правових дисциплін являють собою складну систему. Сьогодні в процесі навчання курсу «Сучасні інформаційні технології» недостатньо тільки оглядового чи ознайомлювального характеру із стандартним прикладним програмним забезпеченням. Викладачі в своїх навчальних програмах інформатичного циклу часто залишають поза увагою: ПЗ спеціального призначення (offline та online інформаційно-правові системи; міжнародні електронні бази даних; державні реєстри та кадастри, автоматизовані робочі комплекси для юристів та ін.).

Розглянемо, як врахування міжпредметних зв'язків впливає на формування інформатичних компетентностей майбутніх правознавців.

У даному дослідженні проаналізовано навчальні програми фундаментального і природничо-наукового циклів підготовки різних юридичних факультетів та вищих навчальних закладів юридичного профілю, а саме:

- «Українська мова» (за професійним спрямуванням) [246];
- «Юридичне документознавство» [249];
- «Юридична деонтологія» [248];
- «Інформаційне право України» [240; 220];
- «Риторика» [235];
- «Судова риторика» [150];

- «Інтелектуальна власність» [239];
- «Судові та правоохоронні органи України» [216];
- «Актуальні проблеми судоустрою» [236];
- «Криміналістика» (ч.3 методика розслідування окремих видів злочинів) [243];
- «Кримінологія» [169];
- «Правова статистика» [142];
- «Актуальні проблеми загальної частини цивільного права» [237];
- «Здійснення цивільних прав та інтересів» [238];
- «Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин» [247].

На основі міжпредметних зв'язків курсу «Сучасні інформаційні технології», якому навчають на юридичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка з дисциплінами спеціальності «Право» створено способи реалізації їх формування. В таблиці 1.2. наведено способи реалізації міжпредметних зв'язків окремих тем змісту вищезазначених дисциплін.

Таблиця 1.2.

Способи реалізації міжпредметних зв'язків дисципліни «Сучасні інформаційні технології» з дисциплінами фундаментального юридичного професійного циклів

Українська мова (за професійним спрямуванням) / юридичне документознавство		Сучасні інформаційні технології	
Тема	Питання чи практичні завдання	Тема	Способи реалізації міжпредметних зв'язків
Сучасний документ. Види документів. Загальні вимоги до складання документів. Юридичне документознавство як навчальна дисципліна. Документація цивільної, адміністративної, службової та господарсько-договірної діяльності.	Вимоги до складання й оформлення текстів документів. Інформаційні документи. Документація особового складу. Розпорядчі документи. Організаційні документи. Обліково-фінансові документи. Документування зовнішньоекономічної діяльності	Використання офісних програмних пакетів Microsoft Office та OpenOffice. Текстовий редактор Word	Розглянути характеристику та функції Microsoft Word з цією метою: 1. При вивченні теоретичного матеріалу необхідно звернути увагу студентів на такі основні питання: - складові пакету Microsoft Office; - складові пакету OpenOffice. - створення та редагування документів в Microsoft Office Word; - збереження документів та вибір типу файлу. 2. На практичних заняття опрацювати основні функції Microsoft Office Word: набір, збереження, редагування, вставка об'єктів (список, виноска, колонтитул, буквиця, примітка, символ), копіювання, перенесення фрагментів тексту, форматування абзаців, нумерація сторінок, вставка таблиць. 3. Закріпити вимоги до складання та офіційного оформлення текстів документів згідно ДСТУ. 4. Навчитись правильно складати та оформлювати правову документацію.

Продовження Таблиці 1.2.			
Юридична деонтологія		Сучасні інформаційні технології	
Тема	Питання чи практичні завдання	Тема	Способи реалізації міжпредметних зв'язків
Юридична професія в Україні. Професійна етика в юридичній діяльності. Інформаційні, політичні, та естетичні аспекти юридичної діяльності.	Основні юридичні професії та посади в Україні. Правовий статус юриста, його поняття та елементи. Національні та міжнародно-правові джерела норм професійної юридичної етики. «Правова інформація»: поняття, види, джерела	Інформаційно-пошукова система ЛІГА-ЗАКОН. Альтернативні нормативно-правові бази. Огляд програм пакету Office (PowerPoint).	Формування у студентів навичок коректної роботи з інформаційними законодавчими базами та пакетом програм Office. З цією метою: 1. Під час вивчення теоретичного матеріалу необхідно звернути увагу студентів на такі основні питання: - призначення та основні функції інформаційно-правової системи. 2. На практичних заняття навчитися: - аналізувати інформаційне наповнення вітчизняних інформаційно-правових баз даних; - здійснювати пошук в термінологічному словнику; 3. Презентувати практичну роботу на тему: «сфери професійної діяльності юриста». 4. Створити презентацію з основних юридичних професій (з точки зору їх основних рис, функцій, кваліфікаційних вимог) 3. Закріпити отримані знання.

Продовження Таблиці 1.2.			
Інформаційне право України		Сучасні інформаційні технології	
<i>Тема</i>	<i>Питання чи практичні завдання</i>	<i>Тема</i>	<i>Способи реалізації міжпредметних зв'язків</i>
<p>Термін «інформація» в сучасному інформаційному праві.</p> <p>Інформаційне право та його місце в системі права та законодавство України.</p> <p>Міжнародні стандарти в інформаційно-правовій сфері.</p> <p>Захист персональних даних.</p>	<p>Джерела інформаційного права України.</p> <p>Практика Європейського суду з прав людини.</p> <p>Проблеми захисту інформації про особу в мережі Інтернет.</p>	<p>Українські законодавчі бази даних.</p> <p>Захист інформаційних ресурсів.</p>	<p>Розглянути та проаналізувати Різновиди українських інформаційно-пошукових систем. Наповнення інформаційних баз даних.</p> <p>Загальні методи захисту даних.</p> <p>З цією метою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Під час вивчення теоретичного матеріалу необхідно звернути увагу студентів на такі основні питання: <ul style="list-style-type: none"> - інтерфейс нормативно-правових баз; - особливості пошуку міжнародних документів; - відмінності пошуку даних в законодавчих базах; - класифікація можливих каналів витоку даних; - нормативні документи, які регулюють особливості захисту інформаційних ресурсів. 2. Практично вміти знаходити нормативно-правові документи і різних правових системах. 3. Підготувати презентацію, що стосується напрямів національної інформаційної політики в Україні.

Продовження Таблиці 1.2.			
Риторика / Судова риторика		Сучасні інформаційні технології	
<i>Тема</i>	<i>Питання чи практичні завдання</i>	<i>Тема</i>	<i>Способи реалізації міжпредметних зв'язків</i>
Судове (юридичне) красномовство. Етапи підготовки судової промови.	Методика та етапи підготовки промови. Логіка та емоції в промові. Судова промова. Підготовка судової промови. Промова державного обвинувача. Захисна промова. Особливості підготовки Промови слідчого, прокурора, судді, адвоката: порівняльний аналіз.	Огляд інших програм пакету Office	Розглянути функції пакету Office З цією метою: 1. Під час вивчення теоретичного матеріалу необхідно звернути увагу студента на такі основні питання: - створення та збереження презентацій в середовищі Microsoft Office PowerPoint; - робота з презентацією: вставка таблиць, діаграм, звуків, гіперпосилань, вибір ефектів анімації. 2. Презентація методики «Юлій Цезарь» (Veni, Vidi, Vici). 3. Презентація методики «Сократ». 4. На основі розробленої презентації імітації судового процесу підготувати відповідну промову. 5. Виступити з підготовленою промовою перед студентами та викладачем. 6. Взяти участь у діловій грі "Судові дебати".

Продовження Таблиці 1.2.			
Інтелектуальна власність		Сучасні інформаційні технології	
<i>Тема</i>	<i>Питання чи практичні завдання</i>	<i>Тема</i>	<i>Способи реалізації міжпредметних зв'язків</i>
Авторське право: об'єкти, суб'єкти, зміст.	Об'єкти авторського права. Комп'ютерні програми як об'єкти охорони авторського права.	Характеристика програмного забезпечення персонального комп'ютера.	Розглянути функції програмного забезпечення З цією метою провести: 1. У процесі навчання теоретичного матеріалу необхідно звернути увагу студентів на такі основні питання: - класифікація програмного забезпечення (системне та прикладне ПЗ); - складові системного та прикладного програмного забезпечення ПК; - правовий захист програмного забезпечення для ПК; - авторські права на електронні ресурси; - вільно поширюване ПЗ. GPL та GNU-ліцензії та їх правове регулювання в Україні. 2. Підготувати доповідь з однієї з вибраних тем наукового дослідження. 3. Закріпити отримані знання, вміння та навички.

Продовження Таблиці 1.2.			
Судові та правоохоронні органи України/ Актуальні проблеми судоустрою		Сучасні інформаційні технології	
Тема	Питання чи практичні завдання	Тема	Способи реалізації міжпредметних зв'язків
<p>Для прикладу:</p> <p>Система і структура органів прокуратури.</p> <p>МВС України і його органи на місцях.</p> <p>Судова влада в Україні.</p> <p>Міжнародні стандарти правосуддя.</p>	<p>Схематично зобразіть систему органів суддівського самоврядування.</p> <p>Ознайомтеся з сайтами Вищої ради юстиції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України</p>	<p>Інформаційна мережа Інтернет.</p> <p>Використання програмного забезпечення спеціального призначення (правовий напрям)</p>	<p>Практична робота зі спеціалізованими правовими комп'ютерними програмами.</p> <p>З цією метою провести:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ознайомлення з єдиними та державними реєстрами, утримувачем яких є Міністерство юстиції України. 2. Розглянути інформаційні системи судових органів, прокуратури, органів внутрішніх справ тощо. 3. Розглянути функції, переваги та недоліки програмного забезпечення судових органів. 4. Навчитися здійснювати доступ та використовувати матеріали сайтів (приклад): <ul style="list-style-type: none"> - www.reyestr.court.gov.ua (Єдиний державний реєстр судових рішень); - www.vru.gov.ua (Вища рада юстиції); - www.vkksu.gov.ua (Вища кваліфікаційна комісія суддів України); - www.nsj.gov.ua (Національна школа суддів України); - http://www.minjust.gov.ua/0/19618 (сайт Мін'юсту України); http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en (інформаційно-правова система документів Європейського суду з прав людини (анг.мов.)). 5. Закріпити отримані знання, вміння та навички.

Продовження Таблиці 1.2.			
Криміналістика (ч.3 методика розслідування окремих видів злочинів)		Сучасні інформаційні технології	
<i>Тема</i>	<i>Питання чи практичні завдання</i>	<i>Тема</i>	<i>Способи реалізації міжпредметних зв'язків</i>
Розслідування злочинів у сфері використання комп'ютерних технологій. Розслідування злочинних порушень правил безпеки дорожнього руху.	Поняття і загальна характеристика злочинів, які вчинені з використанням досягнень сучасних інформаційних технологій.	Мережа Інтернет. Українські законодавчі інформаційні бази даних. Огляд інших програм пакету Office.	Робота з джерелами права. Формування у студентів навичок коректно працювати з інформаційними законодавчими базами. З цією метою: 1. У процесі навчання теоретичного матеріалу необхідно звернути увагу студентів на такі основні питання: - призначення та основні функції інформаційно-правової системи. 2. На практичних заняття навчитися: - аналізувати інформаційне наповнення вітчизняних інформаційно-правових баз даних (для прикладу: Закон України «Про дорожній рух», Наказ МВС України від 26.02.2009 року №77, розділ 16 Кримінального кодексу України); - проаналізувати відповідні джерела норм права, що регулюють суспільні відносини досліджуємої теми; - зберегти необхідні нормативно-правові документи для закріплення практичних навичок. 3. Закріпити отримані знання.

Продовження Таблиці 1.2.			
Кримінологія, Правова статистика		Сучасні інформаційні технології	
<i>Тема</i>	<i>Питання чи практичні завдання</i>	<i>Тема</i>	<i>Способи реалізації міжпредметних зв'язків</i>
Показники злочинності. Зведення та групування статистичних даних. Статистичне вивчення зв'язку показників правової діяльності. Аналіз показників цивільно-правової та кримінально-правової статистики органів МВС України.	Статистичні таблиці. Основні елементи статистичних графіків. Основні якісно-кількісні показники злочинності. Взаємозв'язки статистичних показників.	Табличний процесор Excel. Комп'ютерна мережа Інтернет.	Формування у студентів навичок роботи з Microsoft Excel та пошуком статистичних даних на сайті МВС України: http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/813157 З цією метою: 1. Під час навчання теоретичного матеріалу необхідно звернути увагу студентів на такі основні питання: - створення та редагування таблиць в Microsoft Office Excel, збереження файлів; - робота з таблицями: вставлення діаграм, копіювання, перенесення фрагментів таблиць, форматування комірок, нумерація сторінок, вставлення формул. 2. На практичних заняттях: - на прикладі даних МВС України освоїти методологію зведення та групування статистичних даних; - розв'язувати задачі правової статистики з метою представлення результатів аналітичної діяльності у вигляді графічних зображень статистичних даних у їх різних формах; - за допомогою використання програми Excel провести комплексний аналіз статистичних даних наданих в задачах; - на основі облікових документів, що є джерелом обліку злочинів у правоохоронних органах та розв'язати ряд кримінологічних задач за допомогою програми Excel; - за допомогою екстраполяції (виходячи з запропонованих статистичних даних з великою вибіркою) розв'язати задачі з кримінологічного прогнозування.

Продовження Таблиці 1.2.			
Актуальні проблеми загальної частини цивільного права		Сучасні інформаційні технології	
Тема	Питання чи практичні завдання	Тема	Способи реалізації міжпредметних зв'язків
Джерела цивільного права	Міжнародні договори. Судова практика. Постанови Пленумів Верховного Суду України та інших Вищих спеціалізованих судів. Рішення Верховного Суду України в системі джерел цивільного права. Рішення Конституційного Суду України. Рішення Європейського Суду з прав людини.	Комп'ютерна мережа Інтернет. Використання програмного забезпечення спеціального призначення (правовий напрям)	Формування у студентів навичок роботи з інформаційними ресурсами мережі Інтернет. З цією метою: 1. У процесі навчання теоретичного матеріалу необхідно звернути увагу студентів на такі основні питання: - шляхи і особливості використання мережі Інтернет; - пошукові сервери та пошукові системи в мережі Інтернет; - пошук законодавчих і нормативних документів в мережі Інтернет. 2. Вміти здійснювати доступ до online-ресурсів та використовувати матеріали сайтів: www.reyestr.court.gov.ua (Єдиний державний реєстр судових рішень); www.scourt.gov.ua (Верховний суд України); http://sc.gov.ua (Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних справ); www.ccu.gov.ua (Конституційний суд України); www.echr.coe.int (Європейський суд з прав людини); http://ovu.com.ua/articles/489-evropeyskiy-sud-z-prav-lyudini/publisher (Офіційний вісник України). 3. Закріпити отриманні знання та вміння.

Продовження Таблиці 1.2.			
Здійснення цивільних прав та інтересів		Сучасні інформаційні технології	
Тема	Питання чи практичні завдання	Тема	Способи реалізації міжпредметних зв'язків
Особливості захисту окремих видів цивільних прав та інтересів. Робота юриста (адвоката) з клієнтом. Юрисдикційна форма захисту цивільних прав.	Поняття, зміст і структура розробки правових задач. Етапи розробки правових задач. Аналіз чинного законодавства. Формування законного і обґрунтованого рішення, його реалізація. Правові консультації. Юридичні засоби захисту: позов, заява, скарга та інші засоби захисту.	Українські законодавчі інформаційні бази даних. Інформаційно-пошукова система «ЛІГА:ЗАКОН». Інформаційно-правова система «Законодавство України». Інформаційно-правова система «Право України».	Формування у студентів навичок та вмінь коректно працювати з інформаційними законодавчими базами, інформаційно-правовими системами. З цією метою: 1. У процесі навчання теоретичного матеріалу необхідно звернути увагу студента на такі основні питання: - різновиди інформаційно-правових систем; основні функції інформаційно-правових систем; - інформаційне наповнення та інтерфейс системи «ЛІГА:ЗАКОН»; - інформаційне наповнення та інтерфейс бази «Законодавство України»; - інформаційне наповнення та інтерфейс бази «Право України». 2. На практичних заняття навчитися: - працювати з бланками та формами офіційних документів; - робота з базою «договори та шаблони»; - користуватися (для прикладу) пошуком в базі "Консультації" в пошуковій системі "ЛІГА:ЗАКОН" для використання у процесі подальшого поглибленого порівняльного аналізу. 3. Закріпити отриманні знання.

Продовження Таблиці 1.2.			
Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин		Сучасні інформаційні технології	
<i>Тема</i>	<i>Питання чи практичні завдання</i>	<i>Тема</i>	<i>Способи реалізації міжпредметних зв'язків</i>
Інформаційні ресурси, інформаційне суспільство і право. Інформаційне законодавство.	Державна політика у сфері формування інформаційного суспільства. Визначення поняття «дані». Інформаційні матеріали в актах законодавства України. Структура і загальна характеристика інформаційного законодавства.	Поняття: дані, відомості. Представлення даних в комп'ютері. Узагальнення цих термінів. Огляд інших програм пакету Office	Розглянути та проаналізувати поняття: дані, відомості в нормативно-правових актах. З цією метою: 1. У процесі навчання теоретичного матеріалу необхідно звернути увагу студентів на такі основні питання: - поняття та види відомостей та даних; - поняття та види інформаційних ресурсів; поняття «дані», яка використовується в юриспруденції; - інформаційні технології: поняття, види, характеристика; - інформаційні системи: поняття, види та їх призначення; 2. Підготувати есе на одне з вибраних питань. 3. Підготувати презентацію, що стосується структури і загальної характеристики інформаційного законодавства.

Отже, формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців відбувається в процесі навчання курсу «Сучасні інформаційні технології» із врахуванням міжпредметних зв'язків, наприклад дисципліни «Правова статистика» (Додаток Д). Тому, комп'ютерні та інформаційні технології повинні сьогодні впливати не тільки на форму сучасного навчання, а й на зміст високопрофесійної підготовки правознавця, тому що в реальному житті з'являються нові програми спеціального професійного призначення (правовий напрям) і звичайно доцільно було б студентів навчити користуватися такими сучасними програмними продуктами у процесі навчання у вищому навчальному закладі.

Висновки до першого розділу

1. Підготовка майбутніх правознавців повинна здійснюватись на основі компетентнісного підходу, що в свою чергу, змістить акцент з теоретичних накопичених знань на формування в майбутніх фахівців спеціальності «Право» умінь та навичок практично використовувати інформаційно-комунікаційні технології у різних ситуаціях.
2. Формування інформатичних компетентностей майбутніми правознавцями дасть їм змогу на основі здобутої освіти у вищих навчальних закладах здійснювати ефективну професійну діяльність, швидко адаптуватися до стрімкого розвитку засобів сучасних ІКТ.
3. На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури, вивчення досвіду та практики підготовки майбутніх правознавців, з'ясовано, що:
 - під компетентнісним підходом до організації навчального процесу вищої школи розуміють дидактичний принцип, згідно з яким освітній процес спрямований на формування компетентностей студентів;
 - під компетентністю будемо розуміти комплекс знань, умінь, навичок, досвіду застосування їх для здійснення діяльності, метою якої є досягнення певних цілей, ставлення до процесу та результатів виконання цієї діяльності;

- під поняттям «інформатичні компетентності майбутніх правознавців» розуміємо здатність застосовувати набуті знання, вміння та навички у галузі інформатики та інформаційних технологій, що пов'язані з умінням надавати можливість людині розв'язувати професійні задачі та вміти використовувати ІКТ у повсякденному житті та для професійного розвитку.

Інформатичні компетентності за своєю структурою у майбутніх правознавців складаються з таких компонентів: змістовий; операційно-технологічний; інформаційно-технологічний; особистісно-мотиваційний.

4. На формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців вплинуть: поєднання традиційних та особистісно-орієнтованих методів навчання; реалізація міжпредметних зв'язків; використання сучасних засобів навчання; становлення інформаційної культури.
5. Сформованість інформаційної культури у майбутніх правознавців надає можливість: вільного спілкування в інформаційному просторі; коректного доступу та цільового використання даних, відомостей в будь-яких мережах та інформаційних системах; систематизації правових даних в межах визначених інформаційно-правових систем навчання; формування інформаційного світогляду для володіння навичками розуміння різних поглядів та освоєння новітніх технологій протягом всього життя для підвищення професійних навиків та самореалізації чи самовдосконалення.
6. Використання компетентнісного підходу надає можливість сформувати в майбутніх правознавців навички професійної діяльності.
7. У зв'язку з постійним оновленням програмних продуктів у правовій сфері, доцільно переглядати, змінювати та вдосколювати методичні рекомендації з курсу «Сучасні інформаційні технології», щоб корегувати ті знання, які є актуальними та будуть в подальшому використані майбутніми правознавцями на практиці.
8. Виникає потреба широкого встановлення міжпредметних зв'язків сучасних інформаційних технологій з дисциплінами спеціальності

«Право». Це надасть можливість майбутнім правознавцям у своїй професійній діяльності проявити: знання та навички в інформаційній сфері; конструктивному аналізі при вирішенні правових задач; вмінні користуватися та застосовувати в різних ситуаціях інформаційно-правовими системами.

Основні результати першого розділу опубліковано в роботах: [255], [258], [262], [265], [266], [269].

РОЗДІЛ 2. КОМПОНЕНТИ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПРАВознавців

2.1. Компоненти методики формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців у процесі навчання сучасних інформаційних технологій

На основі аналізу словників, навчальної та педагогічної літератури, дисертаційних досліджень [13, 28, 31, 42, 44, 50, 64, 97, 332] уточнюємо поняття «методика формування інформатичних компетентностей». Під методикою формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців будемо розуміти сукупність способів, форм, методів та засобів, взаємопов'язаних між собою, які використовує викладач у процесі навчання ІКТ. Зазначимо, що методика формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців включає:

- мету та рівень сформованості інформатичних компетентностей в процесі навчання ІКТ;
- принципи формування інформатичних компетентностей;
- стратегію формування інформативних компетентностей;
- способи, форми, методи, засоби в процесі навчання ІКТ;
- реалізацію міжпредметних зв'язків курсу «Сучасні інформаційні технології» з фаховими дисциплінами юридичного профілю (див. п. 1.5.3).

Метою формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців є здатність ними застосовувати набуті знання, уміння, навички та отриманий досвід у галузі інформатики та інформаційних технологій у подальшій професійній діяльності.

Рівень сформованості інформатичних компетентностей передбачає формування у майбутніх правознавців певних навичок використання ними обізнаності у певних областях ІКТ.

Основними *принципами* методики формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців є: обґрунтованість (вибір

способів, форм та методів), доступність, відтворюваність (можливість та легкість застосування запропонованої методики викладачами, які не є розробниками) та реалізованість методики.

Стратегія формування інформатичних компетентностей базується на стратегії навчання: пряме (систематизований огляд, вказівки викладача, порівняння та протиставлення, повторення і закріплення), непряме (вивчення окремої ситуації та правового випадку, обговорення, дискусії), взаємодіюче (дебати, рольові ігри, мозковий штурм, обговорення); навчання засноване на досвіді (рольові ігри, ілюстрування, практика) та самостійне навчання (есе, доповіді, повідомлення).

Методику навчання певної дисципліни некоректно ототожнювати з методикою формування інформатичних компетентностей. Вони мають різні структури, але методика формування інформатичних компетентностей майбутніх правознавців базується на методиці навчання дисципліни «Сучасні інформаційні технології» майбутніх правознавців.

На рис. 2.1. наведемо схему методики формування інформатичних компетентностей.

Для характеристики методики формування інформатичних компетентностей розглянемо окремі компоненти методичної системи навчання сучасних інформаційних технологій майбутніх правознавців.

Поняття «методична система навчання» було запропоновано А.М. Пишкало [223]. Воно розглядалося, як система компонентів: цілі навчання, зміст і методи навчання, організаційні форми та засоби навчання. Підтримує таку традиційну модель процесу навчання і П.І. Підкастий [196]. До цих п'яти компонентів Н.В. Морзе [162] пропонує додати елемент «очікувані результати». Іншу розширену «методичну систему навчання» пропонує П.М. Олійник [147], «де центральне місце посідають форми навчання як основний елемент дидактичної системи».

Рис. 2.1. Схема методики формування інформатичних компетентностей.

На основі аналізу науково-педагогічних праць та психолого-педагогічної літератури представимо схему реалізації методики навчання майбутніх правознавців сучасних інформаційних технологій (рис.2.2).

Охарактеризуємо коротко зазначену методику, враховуючи теоретичні основи дослідження та на основі освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» з напрямку підготовки «Право».

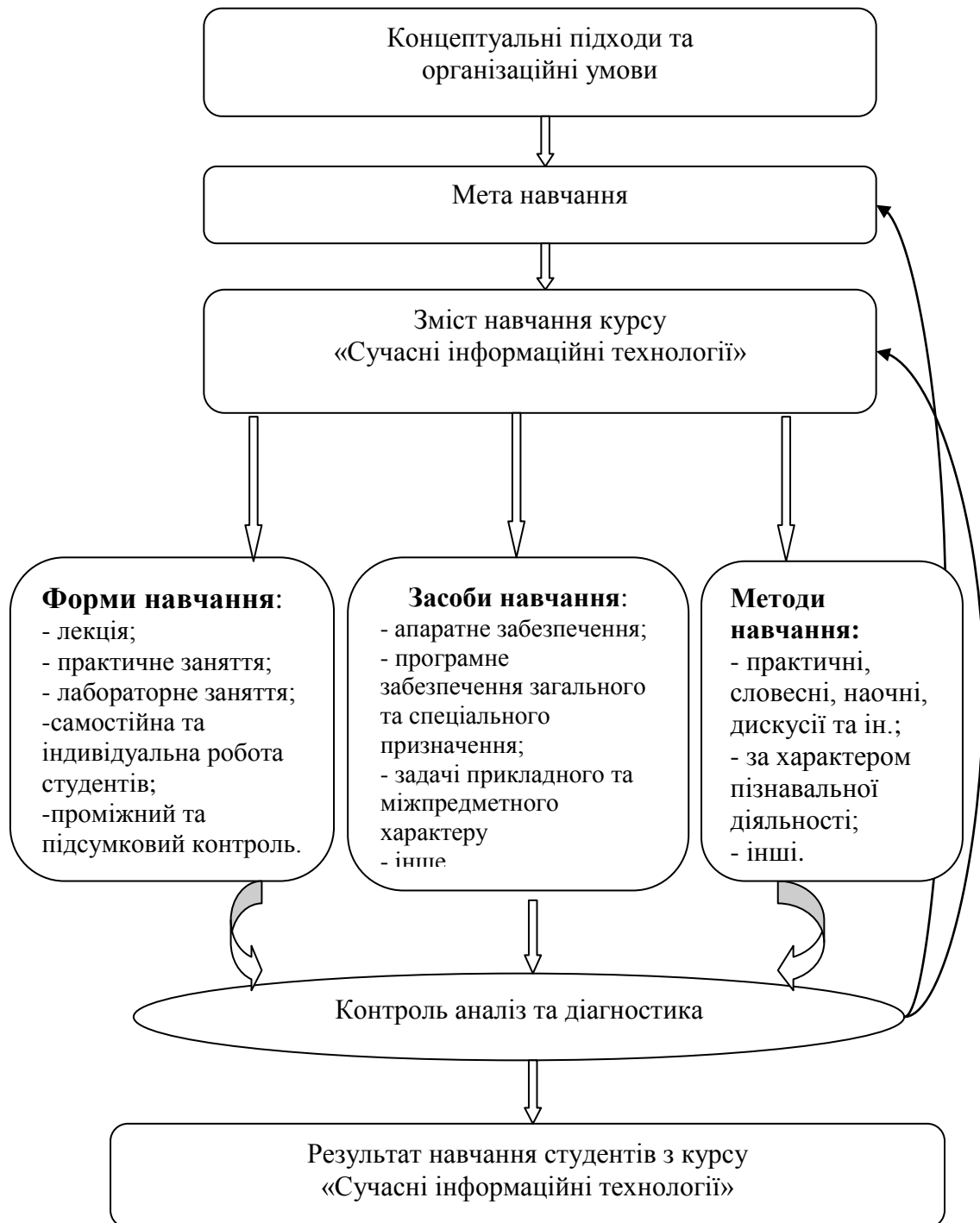

Рис.2.2. Схема реалізації методики навчання майбутніх правознавців сучасних інформаційних технологій

Зазначимо, що у вищенаведеній схемі виокремлюємо *концептуальні* підходи, а саме: *діяльнісний, диференційований, компетентісний, особистісно-орієнтований, системний та технологічний.*

Діяльнісний підхід – «полягає у формуванні практичних умінь професійної діяльності, що ґрунтується на потребі особистості щодо різних видів діяльності» [34, с. 17]. З точки зору діяльнісного підходу, здобування знань відбувається в процесі їх застосування та оперуючи ними, а одним з механізмом здійснення навчальної діяльності у процесі навчання сучасних інформаційних технологій майбутніх правознавців є розв’язання правових задач за допомогою програмного забезпечення спеціального призначення.

Диференційований підхід – це «особливий підхід викладача до різних груп або до окремих студентів, що полягає в організації з ними на основі різної за змістом, обсягом і складністю (хоч і за одними навчальними програмами) роботи з урахуванням однакових, в основному, властивостей особистості» [285, с.61] та «диференційоване навчання передбачає трансформацію класних форм у типолого-групові форми навчання і забезпечує перехід від мікрогрупових форм до індивідуальних» [280, с. 176]. Елементи диференційованого підходу обов’язково повинні використовуватися в навчальній технології.

Компетентісний підхід – дидактичний принцип, згідно з яким освітній процес спрямований на формування компетентностей студентів, тобто наявність у майбутніх правознавців досвіду самостійного вирішення проблем, здатності вчитися та накопичувати, оновлювати знання, уміння та практичні навички для досягнення конкретних цілей та результату.

Особистісно-орієнтовний підхід – «полягає у визнанні особистості як продукту соціального розвитку, носія культури, інтелектуальної і моральної свободи, права на повагу» [315, с. 77]; «спрямований на розвиток професійно значущих особистісних якостей студента, що визначає ефективність його творчої діяльності» [138].

Системний підхід – це важливий методологічний засіб наукового пізнання, що дає змогу здійснити розподіл складних явищ дійсності на частини або елементи, визначити способи організації окремих частин (елементів) системи в єдине ціле, взаємопідпорядкувати елементи системи і

їхню взаємодію, реалізувати на практиці принцип цілісного розгляду явищ у взаємозв'язку» [309].

Технологічний підхід – «конкретний шлях освоєння навчального матеріалу в межах визначеного предмета, курсу, теми, тобто технологія навчання співвідноситься з частковими методиками викладання окремих навчальних предметів, курсів» [23, с. 8].

До *організаційних умов* навчання належать:

- достатнє матеріально-технічне забезпечення навчального закладу;
- якісне навчально-методичне забезпечення;
- початковий рівень інформатичної підготовки студентів.

Мета навчання є основою для визначення змісту навчального матеріалу, джерел та методів навчання. Одним із перших способів конкретизації цілі навчання є таксономія педагогічних цілей, розроблена Бенжаміном Блумом [338].

Б. Блумом були охоплені пізнавальна (когнітивна), ефективна (емоціонально-ціннісна) і психомоторні галузі діяльності та був розроблений механізм постановки цілей у кожній з них.

Для когнітивної сфери було виділено рівні пізнавальних цілей: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання.

Для традиційного педагогічного процесу навчання визначають три аспекти мети навчання: пізнавальний, виховний та розвиваючий. Але виховання та розвиток реалізується тільки в процесі тривалого навчання і критерієм його досягнення є кінцевий результат – сформована особистість. Результат же навчально-пізнавальної цілі можна побачити раніше, одразу після вивчення теми або змістового модулю курсу [37, с. 24].

Цілі навчання – модель бажаного результату засвоєння змісту освіти, до якого прагнуть ті, хто навчають, і ті, хто навчаються [124, с.60].

Освітніми цілями можна назвати загальноосвітні, пов'язані з набуттям певного рівня методичних, психолого-педагогічних та спеціальних компетентностей, необхідних для майбутньої професійної діяльності

майбутнього фахівця. Структурними складовими таких компетентностей є відповідні знання, уміння і навички [229].

Метою навчання дисципліни «Сучасні інформаційні технології» є:

- формування у майбутніх правознавців теоретичних знань та набуття практичних навичок з використання ІКТ, сучасного програмного забезпечення та всесвітньої мережі Інтернет, а також «хмарних технологій» для пошуку, опрацювання, аналізу і обміну правовими даними у світовому інформаційному просторі;

- формування у майбутніх юристів компетентностей щодо роботи з програмним забезпеченням спеціального призначення (правовий напрям), АРМ юриста, системами інформаційно-правового забезпечення: «ЛІГА:ЗАКОН», «Законодавство України», «НАУ-online», «ІНФОДИСК», «Право України», «Iplex.Закон» та іншими альтернативними базами, що використовуються в практичній роботі вітчизняними та іноземними фахівцями в галузі юриспруденції.

Зміст навчання – це структура, зміст та обсяг навчального матеріалу, опанування яким забезпечує тим, хто навчається, можливість здобути освіту; також це система знань з конкретної наукової галузі, практичних вмінь і навичок та способів діяльності, якими повинен оволодіти студент у процесі навчання [311, с. 230].

Зміст освіти, згідно з Положенням про освітньо-кваліфікаційні рівні – це науково-обґрунтований методичний та дидактичний навчальний матеріал, засвоєння якого забезпечує здобуття освіти кваліфікації згідно з освітньо-кваліфікаційним рівнем [210].

Зміст навчання дисципліни «Сучасні інформаційні технології» подано в робочій програмі, де описано структуру та обсяг навчального матеріалу, який повинні засвоїти майбутні правознавці (див. п.2.2.).

Метод навчання – це спосіб спільної діяльності викладача та студентів, який передбачає оволодіння студентами соціальним досвідом людства та

організацію і керівництво викладача навчально-пізнавальною діяльністю студентів [2].

Методи навчання, наприклад, можуть бути практичні, словесні, наочні, дискусії та ін. Під час вивчення курсу «Сучасні інформаційні технології» використовували методи навчання, за класифікацією І.Я. Лернера [132], за типом (характером) пізнавальної діяльності, а саме: пояснювально-ілюстративні (інформаційно-рецептивні), репродуктивні, проблемного навчання, частково-пошукові (евристичні) та дослідницькі.

Засоби навчання – матеріальні та ідеальні об'єкти, що використовуються в навчальному процесі як носії відомостей та інструменти діяльності викладача й студентів, та застосовуються ними як окремо, так і спільно. До них належать: оточення, обладнання, підручники, книги, наукові видання, довідники, енциклопедії, комп'ютери з відповідним програмним забезпеченням, комп'ютерні мережі з відповідним інформаційним забезпеченням та інформаційними ресурсами, електронні посібники та підручники, електронні словники, електронні бібліотеки і т. д. [165, с.116].

Комплексність використання тих чи інших засобів навчання залежить від рівня розвитку інформаційних технологій, обраних методів навчання, змісту матеріалу, психологічного розвитку студентів, рівня розвитку групи, підготовки викладача.

Базуючись на класифікації засобів навчання А. В. Хуторського [323, с.403] виділяємо такі засоби навчання: за складом об'єктів; за походженням; за складністю; за способом використання; за просторовістю; за сприйманням; за носієм даних; відносно технологічного процесу; за місцем використання; за етапами використання на занятті.

Також, у процесі навчання дисципліни «Сучасні інформаційні технології» засоби навчання поділяємо на традиційні (спеціалізовані підручники та журнали, задачі, проблемні ситуації, тестові завдання та ін.) та комп'ютерні (програмне забезпечення загального та спеціального призначення, АРМ юриста, законодавчі бази, реєстри та ін.).

Форма навчання – це спосіб існування навчального процесу, його оболонка внутрішньої сутності, логіки і змісту [203]. Форма, перш за все пов'язана з кількістю студентів, часом та місцем навчання.

До форм навчання у процесі навчання сучасних інформаційних технологій майбутніх правознавців відносяться: лекції, практичні заняття, самостійна робота, індивідуальні заняття, залік та ін.

Контроль, аналіз та діагностика процесу навчання передбачають діяльність викладачів для підвищення ефективності навчальних занять [86].

Контроль - система науково-обґрунтованої перевірки результатів освіти, навчання, виховання студентів [297, с. 13]

Окрім виявлення та перевірки контроль містить в собі оцінювання, облік та оцінку результатів.

Оцінювання являє собою об'єктивне вимірювання результатів діяльності студентів. Бали (оцінка) відображають рівень навчальних досягнень студента, вони є дидактичним засобом розвитку пізнавальних сил: в оцінці – і думка викладача про студента, його успіхи, і думка студента про самого себе [7, с.13].

Об'єктом контролю у процесі навчання курсу «Сучасні інформаційні технології» є виявлення рівня навчальних досягнень студентів у засвоєнні матеріалу, для подальшого формування вмінь, навичок та професійного застосування цих знань. Формами контролю є: опитування, тестування, виконання практичних завдань, написання контрольних робіт та заліку.

У результаті навчання курсу «Сучасні інформаційні технології» повинен бути виявлений рівень обізнаності студентів, а саме, критерії та показники сформованості знань, умінь та набутих навичок у майбутніх юристів в галузі ІКТ та фахової компетентності при подальших вирішеннях правових питань із застосуванням інформаційних технологій.

В свою чергу, переважна частина інших дисциплін, спрямованих на фахову підготовку майбутнього правознавця, вивчається з обмеженим застосуванням сучасних інформаційних технологій. Це, в свою чергу, не

забезпечує належної систематичності та неперервності використання ІКТ у навчальному процесі. Іноді відсутня навіть система цілеспрямованого добору та використання ІКТ, що не дозволяє сформувати в студента належне розуміння практичної ролі інформаційних технологій в майбутній професійній діяльності, сприйняття сучасних інформаційних технологій як цілісної системи сучасних засобів навчання.

2.2. Зміст навчання курсу «Сучасні інформаційні технології» для студентів спеціальності «Право»

На юридичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка формування інформатичних компетентностей початково реалізується за допомогою вивчення дисципліни «Сучасні інформаційні технології» студентами I курсу (Додаток А).

Нормативна навчальна дисципліна «Сучасні інформаційні технології» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр права», є базовою для засвоєння низки інших курсів та спецкурсів як фахового, так і вузькоспеціалізованого спрямування.

Завдання вивчення навчальної дисципліни полягає в отриманні навичок студентом користування ІКТ, що в кінцевому результаті сприятиме формуванню інформатичних компетентностей для подальшої професійної діяльності.

Дисципліна вивчається протягом двох семестрів на I курсі юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 1 семестр загальним обсягом –108 год. (3 кредити ECTS), з них: практичних занять - 34 год., самостійної роботи – 74 год.; у другому семестрі загальний обсяг –72 год. (2 кредити ECTS), практичних занять - 34 год., самостійної роботи –38 год [170].

Змістове наповнення курсу: змістовий модуль 1 – 13 тем, 1 – модульна контрольна робота (інша форма контролю); змістовий модуль 2 – 9 тем, 1 – підсумкова модульна контрольна (залік).

Перший семестр. Змістовий модуль 1.

Тема 1. Історія створення обчислювальної техніки. Історія розвитку мов програмування (5 год., з них 4 год. сам. р.).

Етапи розвитку обчислювальної техніки. Ранні пристрої для лічби. Немеханічні обчислювальні пристрої. Обчислювальні механізми. Електронно-механічні обчислювальні пристрої. Ера електронних обчислювальних машин. Покоління ЕОМ та тенденції їх розвитку.

Тема 2. Класифікація комп'ютерів (3 год., з них 2 год. сам. р.).

Класифікація комп'ютерів за призначенням. Основні інформаційні характеристики персональних комп'ютерів. Вибір комп'ютерів для вирішення правових завдань. Техніка безпеки під час роботи з ПК.

Тема 3. Представлення даних в комп'ютері. Правове поняття «інформація» (6 год., з них 4 год. сам. р.).

Інформаційні ресурси. Види відомостей. Пристрої введення, виведення та опрацювання даних. Одиниці виміру цифрових даних та міжнародні стандарти її кодування та представлення. Правове поняття «інформація». Основні напрями національної інформаційної політики України.

Тема 4. Сучасні автоматизовані системи опрацювання даних (4 год., з них 4 год. сам. р.).

Сучасні автоматизовані системи опрацювання даних та їх класифікація. Характеристика автоматизованих систем. Функціонування та принципи побудови автоматизованих систем. Контроль захисту даних у автоматизованих систем. Особливості науково-дослідного процесу в умовах роботи з автоматизованими системами опрацювання даних. Сучасні проблеми опрацювання даних в автоматизованих комп'ютерних системах. Нормативні документи України щодо захисту даних та відомостей.

Тема 5. Захист даних (3 год., з них 2 год. сам. р.)

Загальні методи захисту даних. Поняття про комп'ютерні віруси та їх класифікація. Основні методи захисту від комп'ютерних вірусів.

Класифікація можливих каналів витоку даних. Нормативно-правові джерела інформаційної безпеки.

Тема 6. Інформаційні технології та їх роль в житті суспільства (7 год., з них 6 год. сам. р.).

Інформаційні технології та їх вплив на розвиток суспільства. Роль інформаційних технологій в житті суспільства. Інформаційні технології в правовій діяльності. Шляхи розвитку інформаційних технологій.

Тема 7. Характеристика апаратних засобів (8 год., з них 6 год. сам. р.).

Архітектура сучасного персонального комп'ютера та мобільних пристроїв. Додаткове апаратне забезпечення.

Тема 8. Основні поняття програмного забезпечення (4 год., з них 2 год. сам. р.).

Історія виникнення та розвитку програмного забезпечення. Основна термінологія. Класифікація програмного забезпечення. Тенденції розвитку ПЗ для персональних комп'ютерів та мобільних пристроїв.

Тема 9. Операційні системи та їх різновиди (10 год., з них 8 год. сам. р.).

Поняття ОС. Класифікація ОС. BIOS. Різновиди ОС родини Microsoft Windows. UNIX-подібні ОС. Системи Mac OS X. Мобільні ОС.

Тема 10. Операційна система сімейства Windows. Функції, особливості (6 год., з них 4 год. сам. р.).

Загальна характеристика операційної системи сімейства Windows. Основні функції ОС. Інтерфейс операційної системи сімейства Windows. Структура вікна. Робочий стіл операційної системи сімейства Windows. Робота з об'єктами операційної системи сімейства Windows. Створення папок, вкладених папок, файлів, ярликів. Інтегроване прикладне програмне забезпечення.

Тема 11. Українські законодавчі інформаційні бази даних. (6 год., з них 4 год. сам. р.).

Різновиди українських інформаційно-пошукових систем. Наповнення інформаційних баз даних. Інтерфейс нормативно-правових баз.

Тема 12. Інформаційно-пошукова система ЛІГА-ЗАКОН (22 год., з них 14 год. сам. р.).

Інформаційне наповнення системи ЛІГА:ЗАКОН. Інтерфейс системи. Початок роботи в системі. Види пошуку нормативно-правових документів: пошук за реквізитами, інтелектуальний пошук, пошук в переліку. Організація пошуку документів. Збереження списку документів і основного тексту у файл. Пошук в окремих базах даних. Робота з документом в середовищі системи ЛІГА:ЗАКОН. Додаткові функції систем сімейства “ЛІГА:ЗАКОН”. Друк списків та тексту нормативних документів.

Тема 13. Альтернативні нормативно-правові бази: “Законодавство України”, “МЕГА-НАУ”, “ІрLex.Закон” (22 год., з них 14 год. сам. р.)

Робота з базою “Законодавство України”: ознайомлення та принципи роботи в базі, пошук нормативних актів, інтерфейс бази. Нормативно-правова система “МЕГА-НАУ”: принципи роботи, пошук нормативних актів та відмінність системи від інших нормативно-правових баз. Програми “Інфодиск” та “ІрLex”. Пошук нормативних актів за допомогою інтернет-порталу “Право України”.

Другий семестр. Змістовий модуль 2.

Тема 14. Порівняння офісних програмних пакетів Microsoft Office та Apache OpenOffice. (6 год., з них 4 год. сам. р.)

Функції Microsoft Office. Складові пакету Microsoft Office. Функції Apache OpenOffice. Складові пакету Apache OpenOffice. Подібності та відмінності пакетів Microsoft Office та Apache OpenOffice.

Тема 15. Текстовий процесор Word (10 год., з них 4 год. сам. р.)

Функції Microsoft Word. Microsoft Word, як текстовий процесор та настільна видавнича система. Редагування та форматування текстів, правових документів в середовищі Microsoft Word. Робота з графічними та табличними даними.

Тема 16. Табличний процесор Excel (10 год., з них 4 год. сам. р.)

Загальні відомості табличного процесору Excel. Формування робочого листа в Microsoft Excel та введення даних на робочий листок. Редагування правових даних в Microsoft Excel. Сортування і фільтрація даних. Робота з книгами в Microsoft Excel. Створення графіків і діаграм засобами Microsoft Excel. Обробка та обрахунки правової статистичної інформації в Microsoft Excel.

Тема 17. Огляд інших програм пакету Office (6 год., з них 4 год. сам. р.)

Поняття баз даних та системи управління базами даних (СУБД). Загальна характеристика системи управління базами даних (СУБД) Microsoft Access. Загальні відомості про мультимедійну технологію та створення презентацій в середовищі PowerPoint.

Тема 18. Комп'ютерні мережі. Інформаційна мережа Інтернет (6 год., з них 4 год. сам. р.)

Види комп'ютерних мереж та загальні правила роботи з ними. Безпека інформаційної системи. Мережа Інтернет та способи доступу користувачів до неї. Міжмережевий протокол (IP). Протокол управління передачею (TCP). Приклади використання мережі Інтернет юристами. Найпоширеніші сервіси: World Wide Web (WWW), FTP-сервери (File Transfer Protocol), електронна пошта (E-mail), телеконференції (веб-форуми), списки розсилок, групи новин, блоги, системи обміну повідомленнями (ICQ, Viber, IRC, Skype, QIP, WhatsApp), інтернет події, файлообмінні мережі, електронні платіжні системи: міжнародні (WebMoney, EasyPay та інші), а також українські (iPay.ua, LiqPay та інші).

Тема 19. Глобальна система WWW пошуку даних в мережі Інтернет (8 год., з них 6 год. сам. р.)

Виникнення та розвиток гіпертекстових систем. Основні принципи пошуку в гіпертекстовому просторі. Поняття про систему WWW. Засоби доступу до WWW та системи пошуку. Вибір програм для роботи з WWW.

Тема 20. Робота з сервісами “Хмарні технології” (10 год., з них 6 год сам. р.)

Виникнення хмарних технологій. Хмарні сервіси Google. Хмарні сервіси: Microsoft та Apple. Інші публічні хмарні сервіси.

Тема 21. Автоматизоване робоче місце (АРМ) юриста. Комплекс спеціального програмного забезпечення (4 год., з них 2 год. сам.р.)

Автоматизація сучасного робочого місця юриста. Класифікація АРМ для юристів згідно видів діяльності. Види АРМ для юристів відповідно до сфери застосування. Комплекси спеціального програмного забезпечення для студентів-правознавців. Аналітичні автоматизовані комп’ютерні комплекси для правознавців.

Тема 22. Використання спеціального програмного забезпечення та програмного забезпечення спеціалізованого призначення (правовий напрям) (10 год., з них 4 год. сам. р.)

Програмні продукти спеціального призначення: програми для сканування тексту: основні правила для розпізнавання та збереження даних; програми користування електронними словниками та системи машинного перекладу; програми створення та копіювання дисків з даними; системи перекладу професійних текстів; медіа-плеєри. Застосування інших комп’ютерних програм (правовий напрям). Принципи роботи з електронними фондами. Ознайомлення з єдиними та державними реєстрами, утримувачем яких є Міністерство юстиції. Інформаційні системи судових органів, прокуратури, судової експертизи. Програмні продукти судових органів. Єдиний державний реєстр судових рішень.

2.3. Компоненти методики формування інформатичних компетентностей у процесі навчання курсу «Сучасні інформаційні технології»

Майже два з половиною тисячоліття назад Конфуцій сказав: «Я чую і забуваю, я бачу і пам’ятаю, я роблю і розумію». Мел Зільберман

перефразував мудрі слова Конфуція, сформулював девіз: «Коли я чую – я забуваю. Коли я чую і бачу - я трохи пам'ятаю. Коли я чую, бачу, задаю питання і обговорюю з іншою людиною – я починаю розуміти. Коли я чую, бачу, задаю питання, обговорюю та роблю – я засвоюю знання та отримую навички» [85].

О.І. Пометун [206] розрізняє три моделі навчання: пасивну, активну та інтерактивну, залежно від участі студентів у навчальній діяльності.

Пасивна модель навчання належить до традиційної системи, коли студент виступає в ролі «об'єкта» навчання, має засвоїти й відтворити матеріал, переданий йому викладачем або текстом підручника, тобто джерелом правильних знань. До цієї категорії відносимо методи, за яких студенти лише слухають та дивляться (лекція-монолог, пояснення). У результаті студенти не спілкуються між собою, не виконують будь-яких творчих (наприклад, самостійних) завдань.

Активна модель навчання передбачає застосування методів, які будуть стимулювати пізнавальну активність і самостійність студентів. У цій моделі студент виступає як «суб'єкт» навчання, виконує елементарні творчі завдання, може спілкуватись з викладачем (наприклад, у формі діалогу). Методи навчання: самостійна робота, колоквіум, творчі завдання.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес будується на умовах постійної, активної взаємодії всіх студентів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де студент і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Воно ефективно сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці, взаємодії у студентському колективі.

В свою чергу, застосування будь-яких засобів навчання не буде сприяти формуванню потрібних знань, умінь та навичок студента, якщо він не займе активну особистісну позицію [317, с.12].

Результатом навчання є використання методів, які забезпечують потік даних (наприклад для студента, здобування нових знань):

викладач <=> студент

студент <=> студент

незалежно від форми заняття (лекція, практичне заняття, ділова гра,...)

Під здобуванням нових знань необхідно розуміти, що студент поступово, користуючись базовими знаннями, інтерпретує та засвоює нові поняття, опрацьовує постійно масиви даних, що отримує у процесі навчання.

Основною вимогою щодо формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців є забезпечення безперервної інформатичної підготовки або постійне використання у навчальному процесі інформатичних знань. Виокремлюємо такі складові процесу підготовки майбутніх правознавців для формування інформатичних компетентностей:

- навчання курсу «Сучасні інформаційні технології»;
- проходження навчально-виробничої практики у суді та прокуратурі;
- застосування online та offline інформаційно-правових систем, правових автоматизованих баз у фахово-орієнтованих дисциплінах;
- підготовка рефератів, курсових проектів, наукових праць, бакалаврських та магістерських проектів;
- громадська діяльність: гуртки, студентська спілка, масові заходи тощо.

2.3.1. Компоненти методики формування інформатичних компетентностей у процесі навчання теми «Українські законодавчі інформаційні бази даних» для студентів юридичних факультетів

Проаналізувавши науково-методичну літературу, нормативно-правові акти, ознайомившись з практикою вивчення «Сучасних інформаційних технологій» і споріднених з нею дисциплін (див. п.1.5.2), для підвищення рівня сформованості інформатичних компетентностей у процесі підготовки майбутніх правознавців, вважаємо за потрібне звернути увагу на необхідність постійного удосконалення професійної підготовки майбутніх студентів-правників, а також на недостатнє методичне забезпечення навчального процесу.

Майбутній випускник повинен не лише володіти комп'ютерними технологіями, але й вміти активно користуватися новітніми інформаційними технологіями та професійним програмним забезпеченням. Окрім вміння користуватися програмним забезпеченням загального призначення (наприклад, пакетом програм MS Office), інформаційна грамотність юриста повинна складатися з навичок користування online та offline інформаційно-правовими системами.

Перед початком навчання курсу «Сучасні інформаційні технології» було проведено анкетування (Додаток Г). В таблиці 2.1. представлено фрагменти результатів анкетування, яке було проведено серед 381 студентів першого курсу з 2010-2014 н. р.

У результаті проведеного дослідження нами було зроблено висновки (рис.2.3): у школі та в процесі самостійної роботи майбутні студенти юридичного факультету не вивчають програмне забезпечення спеціального призначення, тобто, перед вивченням теми «Українські законодавчі інформаційні бази даних» всі студенти в групі знаходяться на

Таблиця 2.1.

**Результати опитування щодо практичного застосування курсу
«Сучасні інформаційні технології» у вищих навчальних закладах при
підготовці майбутніх правознавців**

Запитання	Варіанти відповідей, результати опитування студентів, у відсотках				
	0 років	1-2 роки	3-4 роки	Більше 4-х років	
Скільки років Ви вивчали курс "Інформатика" у школі?	5	31	34	30	
Чи користуєтесь Ви персональним комп'ютером (ПК) вдома при підготовці до лекційних та практичних занять з інших дисциплін?	Так 71	Ні 12	Дуже рідко 17		
Чи достатньо, на Вашу думку, практичних занять з даної дисципліни?	Так 44	Ні 49	Не визнач. 7		
Чи плануєте Ви скористатися отриманими на практичних заняттях знаннями?	Так 94	Ні 6			
Раніше Ви працювали з інформаційно-правовими системами? («ЛІГА:ЗАКОН», «Законодавство України», «НАУ» та інші)	Так 1	Ні 99			
Які теми у процесі навчання курсу "Сучасні інформаційні технології" Вам можуть знадобитися в подальшому (можна вибрати декілька відповідей)?	Апаратне забезпеч. та ОС 12	Системи ЛІГА:Закон, "НАУ" та інші (offline) 65	Online нормативно-правові спеціалізовані системи 28	Програми "OFFICE" 67	Робота в мережі Інтернет 64
Які труднощі виникають при підготовці до занять з використанням ПК (можна вибрати декілька відповідей)	Застаріле технічне забезпеч. 8	Обмежена кількість спеціаліз. програм для юристів 52	Не вистачає методичної літератури 31	Недостатня обізнаність ПК 8	

одному пізнавальному рівні; також, майже половині опитаних не вистачає методичної літератури для вивчення спеціалізованого програмного продукту; незважаючи на рівномірний розподіл годин у процесі вивчення курсу інформатики у школі - 50% опитаних студентів погоджуються з тим, що виділяється недостатня кількість годин для вивчення курсу «Сучасні інформаційні технології».

Рис.2.3. Фрагмент результатів проведеного дослідження

Нами розроблена методика навчання теми «Українські законодавчі інформаційні бази даних», яка входить до змістового модуля 1 та вивчається на першому курсі юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка в першому семестрі. У процесі вивчення курсу «Сучасні інформаційні технології» перед викладачем ставиться завдання не тільки надати теоретичні та практичні знання з використання ІКТ, де комп'ютер стає об'єктом вивчення, а зосередити увагу студентів, на те, що комп'ютер є засобом навчання [262, с.229].

Для представлення кожної теми нами створено узагальнену схему, де вказано основні елементи теми, яку потрібно вивчити (рис. 2.4).

У результаті використання ІКТ, студент може засвоїти не лише певний обсяг даних, а й набути навичок відповідної діяльності та способу міркування на прикладі розв'язування конкретних задач. Це стосується також і певних знань, умінь, способу мислення та навичок, що формуються лише в процесі практичної діяльності.

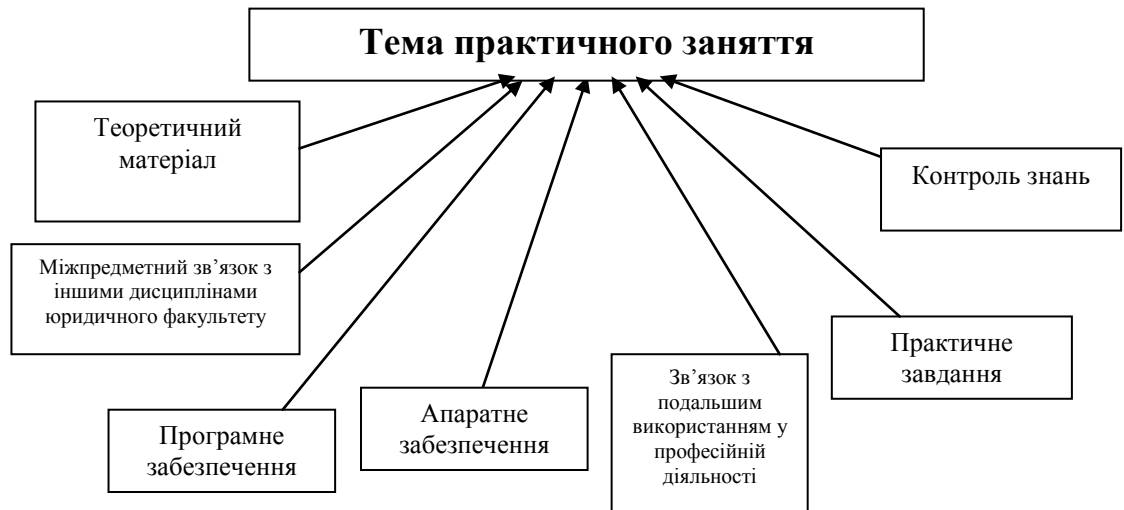

Рис. 2.4. Схематичне представлення розкриття теми практичного заняття з курсу «Сучасні інформаційні технології»

У процесі вивчення нового матеріалу поєднуємо основні методи, які доцільно впроваджувати для будь-якої форми навчання, що класифікують за: джерелом знань (словесні, наочні, практичні); пізнавальною діяльністю (проблемно-пошукові – евристичний, частково-пошуковий, дослідницький, експериментальний, метод проблемного навчання та ін.); логікою пізнання (індуктивний, дедуктивний, синтез, аналіз, зіставлення, порівняння, узагальнення тощо); типом самостійної роботи (робота з підручником, курсове проектування тощо); колективною розумовою діяльністю (мозкова атака, дискусія, пізнавальна суперечка тощо); імітацією об'єкта розв'язування виробничих ситуацій, розігрування ролей, ігрове проектування, ділова (навчальна) гра, що носять назву імітаційних або ігрових; контролем і самоконтролем [147, с.75].

Наведемо приклад плану-конспекту заняття з курсу «Сучасні інформаційні технології» для студентів 1 курсу юридичного факультету.

Тема: «Українські законодавчі інформаційні бази даних».

Мета: навчальна - поглибити знання студентів про інформаційні ресурси, дані, зокрема правові; надати характеристику деяким інформаційно-правовим системам; отримати практичні навички роботи з інформаційними системами; сформулювати вміння розв'язувати практичні задачі;

розвивальна – розвивати логічне мислення, зокрема уміння аналізувати в процесі роботи з системами інформаційно-правового забезпечення, які існують в Україні;

виховна – формувати уміння працювати в групах, розвивати уміння вести індивідуальну та групову дискусію, чітко висловлювати свою думку, уважно слідувати за процесом викладу нового матеріалу.

Тип заняття: узагальнення і систематизація знань

Форма: фронтально-групова.

Обладнання: мультимедійний проектор, робочі місця, оснащені персональним комп'ютером з встановленим необхідним програмним забезпеченням, а саме інформаційно-правові системи: «ЛІГА:ЗАКОН», «Право України», «ІрLex.Закон», «НАУ Збірник Законів»; опорні конспекти, література: 1) Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Міщенко В.Б. Інформаційна аналітика в юриспруденції: автоматизовані системи і технології. – Навчальний посібник. – Київ: ННПСК КНУВС, 2009. – 47с.; 2) Брикайло Л.Ф. Системи інформаційно-правового забезпечення ЛІГА:ЗАКОН. Навчальний посібник.- Київ, ТОВ «ЛІГА ЗАКОН», 2011. – 236 с.; 3) Інформаційні системи і технології на підприємствах: підручник /В.Л. Плєскач, Т.Г. Затонацька. – К.: Знання, 2011. – 718 с.; 4) Методичні розробки курсу „Сучасні інформаційні технології” для студентів спеціальності “Правознавство” (6.030401)/ Русіна Н. Г., Ярецько Т. В.; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ: 2012. - 112 с.

Методичні поради: заняття доцільно почати з повторення отриманих знань про інформаційні системи.

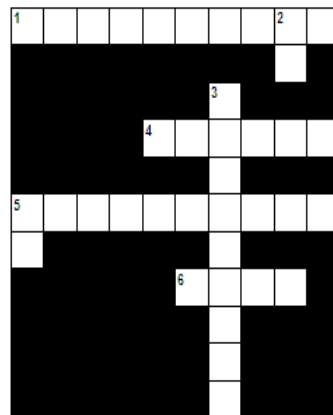
Хід заняття:

- Організаційна частина:
Перевірка присутніх, повідомлення студентам теми та мети заняття.
- Актуалізація опорних знань та умінь студентів.

- На своїх робочих місцях студенти виконують завдання для перевірки знань за допомогою кросворда-дodatка, створеного засобами Not Potatoes (рис. 2.5.).

- Пояснення нового матеріалу.

У процесі вивчення теоретичного матеріалу звертаємо увагу студентів на такі основні питання: передумови виникнення інформаційно-правових систем; різновиди нормативних інформаційно-правових систем; призначення та основні функції інформаційно-правових систем.

Перевірити

Слова по горизонталі

Слова по вертикалі

1. сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються людьми для реалізації конкретного складного процесу шляхом поділу його на систему послідовних взаємопов'язаних процедур і операцій, які виконуються більш або менш однозначно і мають на меті досягнення високої ефективності.
2. взаємопов'язана сукупність засобів, методів і персоналу, використовувана для зберігання, оброблення та видачі інформації з метою вирішення конкретного завдання. (аббревіатура)
3. сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, в тому числі - електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними індивідуально і можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів.
4. упевнене розуміння предмету, уміння самостійно поводитися з ним, розбиратися в ньому, а також використовувати для досягнення поставленої мети.
5. це сукупність відомостей (даних), які сприймають із навколишнього середовища (вхідна інформація), видують у навколишнє середовище (вихідна інформація) або зберігають всередині певної системи.
6. інформація, що представлена у вигляді, придатному для сприймання, обробки, передачі і зберігання.

Рис. 2.5. Приклад одного з варіантів перевірки знань

Проводимо розмежування online та offline інформаційно-правових систем. До online правових пошукових систем в Україні можна віднести: офіційний веб-портал Верховної Ради України [191], правовий портал України Ліга:Закон [213], правову пошукову систему НАУ-online [216], інтернет-проект «Право України» від «ЛІГА:ЗАКОН» (для смартфонів, планшетів) [96], мобільну правову систему «ipLex.Профі» [108]. Одними з розповсюджених offline правових пошукових систем є: правова система «ЛІГА:ЗАКОН 9.1», професійна правова система «МЕГА-НАУ», мобільна

правова система «ipLex.Закон» (для смартфонів та планшетів) [108], правова система «Інфодиск:Юрист» [121].

Далі студенти завантажують поступово кілька інформаційно-правових систем для детального ознайомлення.

Фрагменти ознайомлення з програмами подано на рис. рис. 2.6 -2.7.

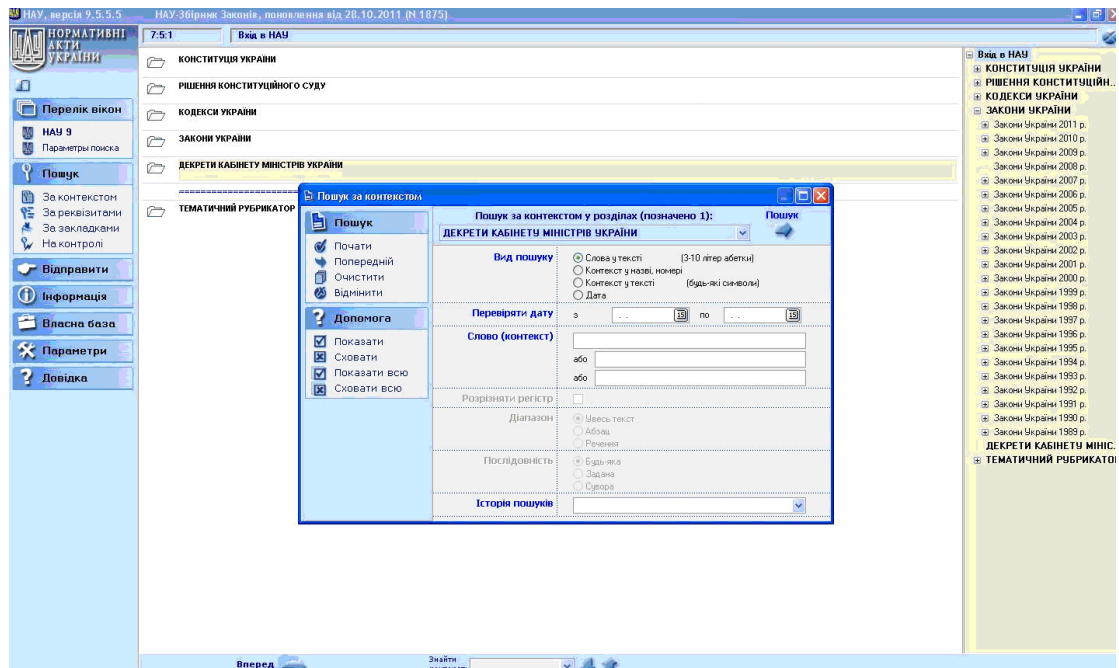

Рис. 2.6. Робоче вікно програми «НАУ Збірник Законів»

Студентам наголошується, що для розв'язування конкретної професійної задачі, наприклад: з сімейного, трудового, земельного, цивільного чи кримінального права, доцільно використовувати правові інформаційно-пошукові системи. Далі викладач пропонує задачу для розв'язання (наприклад, про вчинення адміністративного правопорушення).

Задача

Громадянка Р.П. Татарова продавала біля входу до станції метро «Театральна» фрукти, де і була затримана працівниками міліції¹, якими було складено протокол про адміністративне правопорушення. Знайти в кодексі статтю, згідно з якою було складено протокол працівником міліції та

Примітка:

¹ З 7 листопада 2015 року втрачає чинність закон України «Про міліцію» від 20.12.1991 року та набуває чинності закон України «Про національну поліцію» від 02.07.2015 року

відповідальність за вказане правопорушення. Окремо знайти статтю, що дії, вчинені міліціонерами, належить до повноважень міліції.

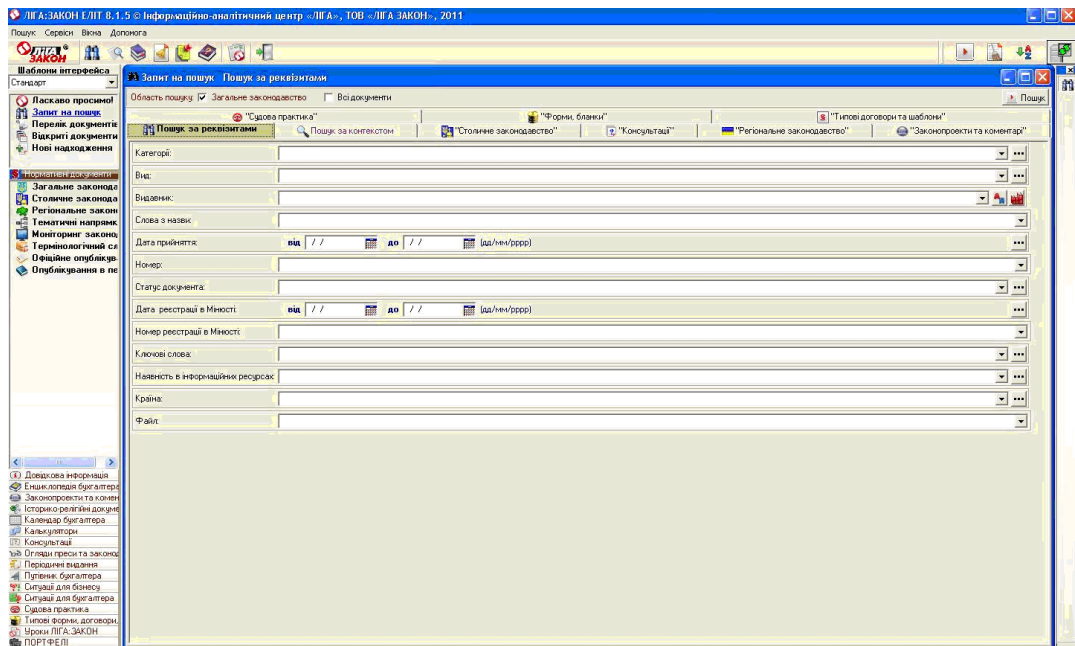

Рис. 2.7. Робоче вікно програми «ЛІГА:ЗАКОН ЕЛІТ»

Закріплення матеріалу:

- Студенту надається завдання для перевірки знань за допомогою тесту-додатку, створеного засобами Hot Potatoes (рис. 2.8).
- Завдання для самостійного виконання.

Студентам надається завдання, в якому вони повинні скопіювати файл пац_9.rar собі на флеш-носій чи відправити на власну електронну пошту, інсталювати програму на своєму власному комп'ютері та в зручний для них час (протягом тижня), ознайомитися детальніше з програмою «НАУ Збірник Законів».

1. Якого правового навігатора в професійній інформаційно-пошуковій юридичній системі «НАУ» не існує:
 - A. ? | Навігатор кадровика
 - B. ? | Навігатор бухгалтера
 - C. ? | Навігатор автомобіліста
 - D. ? | Навігатор податківця

2. Який додатковий сервіс наявний у пошуковій формі системи «Законодавство України»:
 - A. ? | «українська абетка»
 - B. ? | «скопіювати»
 - C. ? | «документів на сторінку»
 - D. ? | «лупа»

Рис.2.8. Фрагмент тестового завдання для закріплення знань студентів

- Підведення підсумків заняття.

Викладачем надаються відповіді на незрозумілі аспекти щойно вивченої теми.

Отже, після вивчення всіх тем, пов'язаних з інформаційно-правовими системами студенти повинні *знати*:

- основні положення чинного законодавства, які регламентують порядок створення та роботи інформаційно-правових систем;
- поняття, призначення та функції системи сімейства «ЛІГА:ЗАКОН»;
- поняття, призначення та функції бази «НАУ Збірник Законів»;
- поняття, призначення та основні функції інформаційно-правової системи «Законодавство України».

Після вивчення тем, пов'язаних з інформаційно-правовими системами, студенти повинні *вміти*:

- застосовувати пакети прикладних програм спеціального призначення для розв'язування задач в правовій сфері;
- завантажувати клієнтську частину інформаційно-правових систем та коректно здійснювати пошук нормативних актів: за реквізитами, за контекстом, за словами з тексту документа;
- знаходити та зберігати нормативно-правові акти в різних системах;
- користуватися додатковими функціями нормативно-правових баз (історичними матеріалами, термінологічним словником, опублікуванням в періодиці, шаблонами та формами договорів та ін.);
- у межах однієї законодавчої бази коректно створювати власну відбірку нормативних актів.

Таким чином, використовуючи знання, уміння та навички отримані в процесі вивчення теми «Українські законодавчі інформаційні бази даних», студенти застосовують для подальшого навчання та у процесі навчання дисциплін професійного циклу (наприклад, адміністративне право,

криміналістика), а також набути досвіду використання нормативно-правових баз у власній навчально-пізнавальній діяльності для подальшого розвитку професійної компетентності.

2.3.2. Методика використання міжнародних інформаційно-правових електронних баз майбутніми правознавцями на прикладі міжпредметних зв'язків курсу «Сучасні інформаційні технології» з дисципліною «Іноземна мова»

У сучасних умовах бази з правовими даними динамічно змінюються, постійно оновлюються, також поповнюються новими законами та нормативними актами. Для оперативного доступу до правових даних, своєчасного використання у професійній, освітянській і науковій діяльності доречно застосування спеціалізованого програмного забезпечення правового напрямку.

Інформаційні технології впливають на освіту людини як творчої особи. Дійсна творчість передбачає компетентність людини. Комп'ютерні та комунікаційні технології, забезпечуючи компетентні дії людини, як в її професійній галузі, так і в культурі в цілому, тим самим зміцнюють духовні сили людини, сприяють її духовному розвитку [211, с. 170].

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра чи магістра права передбачає застосування ним в процесі професійної діяльності знань з усіх галузей, набутих у процесі навчання, також володіння належною культурою мислення, здатністю теоретично обґрунтовувати власну позицію.

Рівень підготовленості майбутнього правознавця буде визначатися наявними знаннями, наприклад, про правові дані, інформаційні процеси (правові системи) та технології їх застосування, а також умінням і навичками використання засобів опрацювання та аналізу будь-яких відомостей у різних видах своєї професійної діяльності.

Система інформатичних компетентностей (див. п. 1.3) включає в себе професійно значущі інформатичні вміння та навички. Умовно виокремлюємо інформатичні вміння: пошукові та аналітичні.

Пошук даних – це вміння, яке необхідне для будь-якого виду діяльності. Студент-правознавець повинен вміти знайти необхідну «правові відомості» з різних джерел, проаналізувати її та використати при вирішенні конкретної правової задачі.

Розглянемо компоненти методики реалізації застосування міжнародних інформаційно-правових електронних баз майбутніми правознавцями на прикладі міжпредметних зв'язків курсу «Сучасні інформаційні технології» з дисципліною «Іноземна мова».

Технології міжнародних інформаційно-правових електронних баз: призначені для пошуку міжнародних нормативно-правових актів в системах організацій та установ; надають можливість визначити напрями законотворчого процесу в іншій країні; ознайомитися з досвідом у законотворчому процесі та особливостями правового регулювання різних держав. Інформаційно-правові системи використовуються для надання допомоги у процесі навчання та розв'язуванні професійних задач.

На даний час майже у кожній країні існує велика кількість інформаційно-правових систем та електронних баз: ODS [299], UK Statute Law Database [350], UNBISNET [352], GLIN [341], Justice Laws Website [342], ECPRD [349], Legal Information Institute [345], та інші. Більшість з них у відкритому online доступі. Однією з умов успішної роботи в цих системах є поєднання вмінь, знань та навичок правильного алгоритму пошуку правових документів і правових термінів, які представлені англійською мовою.

В результаті поетапного поєднання вивчення тем «Інформаційна мережа Інтернет», «Використання програмного забезпечення (правовий напрямок)» з курсу «Сучасні інформаційні технології» та теми «Company Law» [342] з предмету «Іноземна мова» майбутніми правознавцями повинні бути отримані *знання* про:

- використання online міжнародних інформаційно-правових систем та електронних баз;

- характеристику та принципи роботи системи «Legislation.gov.uk» та інших систем, на вибір: «ODS», «JustCite», «The Canadian Legal Information Institute».

Також студенти набувають навички роботи з міжнародними online пошуковими системами та інформаційно-правовими електронними базами.

Використаємо: *частково-пошуковий метод навчання та проблемного навчання; форму:* інтерактивну модель навчання.

Обладнання: робочі місця, оснащені персональним комп'ютером чи планшети з встановленим необхідним програмним забезпеченням та доступом до мережі Інтернет; джерела: 1) Інформаційно-правова система Великобританії. – Режим доступу: www.legislation.gov.uk [350]; 2) Система Офіційних документів ООН. – Режим доступу: <http://documents.un.org> [299]; 3) Веб-сайт JustCite. – Режим доступу: <http://www.justcite.com> [342]; 4) Офіційний сайт The Canadian Legal Information Institute. – Режим доступу: <http://www.canlii.ca/en/> [348].

Методичні поради: для вивчення інформаційно-правової системи Великобританії викладачу курсу «Сучасні інформаційні технології» корисно співставити з темою «Company Law», яку майбутні правознавці вивчають на практичному занятті з англійської мови. Викладач формулює проблему та пізнавальне завдання порівнюючи різні джерела доступу до даних, студенти для розв'язання поставленої задачі використовують активний пошук.

Студентів об'єднуємо в маленькі групи (по 2-3 особи). Саме в групі, а не поодинокі студенти набагато швидше та легше можуть виконати поставлену задачу та закріпити пройдений матеріал.

Спочатку ознайомлюємо з міжнародними online системами, які містять правові акти різних країн.

1. Система офіційної документації Організації Об'єднаних Націй (ООН) «ODS» [299] є системою для збереження та пошуку документів ООН,

що надасть можливість користувачам шукати та отримувати документи через інформаційну мережу Інтернет. ODS охоплює всю документацію ООН (включаючи резолюції та рішення), також там вміщено резолюції від 1946 до 1993 років, добірку документів з центрального офісу в Нью-Йорку та відділення організації в Женеві, починаючи з 1993 року, відділення у Відні з 1997 року.

Особливості щодо технічних вимог роботи з системою:

- багатомовна система, яка для використання потребує інтернет-браузери, що базуються на UNICODE (наприклад, MS Internet Explorer та Netscape);

- на робочому комп'ютері повинно бути інстальовано система Adobe Acrobat Reader.

Особливості використання системи «ODS»:

- online система офіційної документації ООН є безкоштовною;

- викладена на шести мовах (додаток С);

- існують простий, розширений (додаток С), основний та глобальний види пошуку;

- є можливість завантажити знайдений документ у файл формату pdf (рис. 2.9).

В результаті пошуку можна отримати доступ в електронній формі будь-якого відділення чи представництва ООН з різних куточків світу.

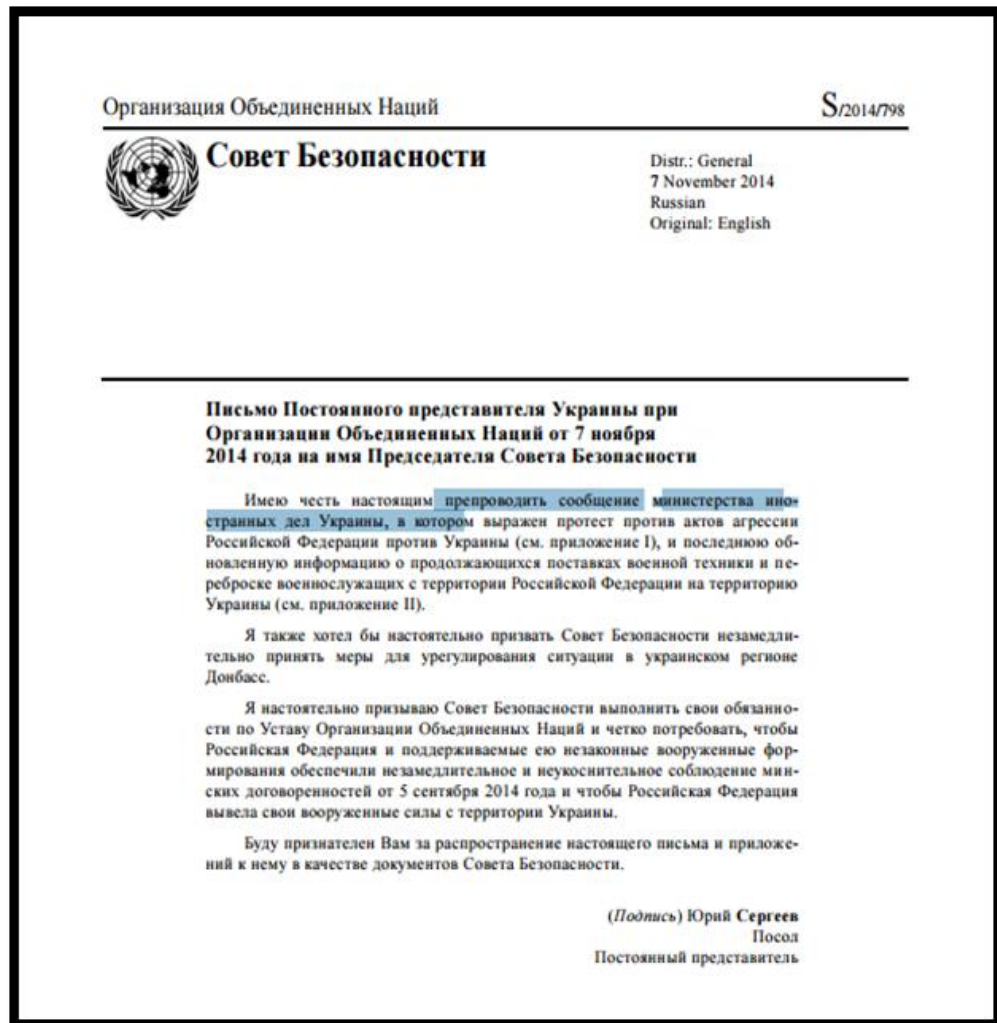

Рис. 2.9. Збережений документ з системи ODS

2. JustCite здійснює пошук документів, використовуючи різноманітні системи: Justis, Westlaw, Lexis Library, Lawtel, BAILII, Europa та ще понад 90 інформаційно-правових баз [342].

Для початку роботи з JustCite пропонується безкоштовне пробне використання сайту протягом трьох днів. Під час реєстрації необхідно вказати e-mail та пароль доступу. Після отримання листа-підтвердження можна безперешкодно працювати в системі (рис.2.10).

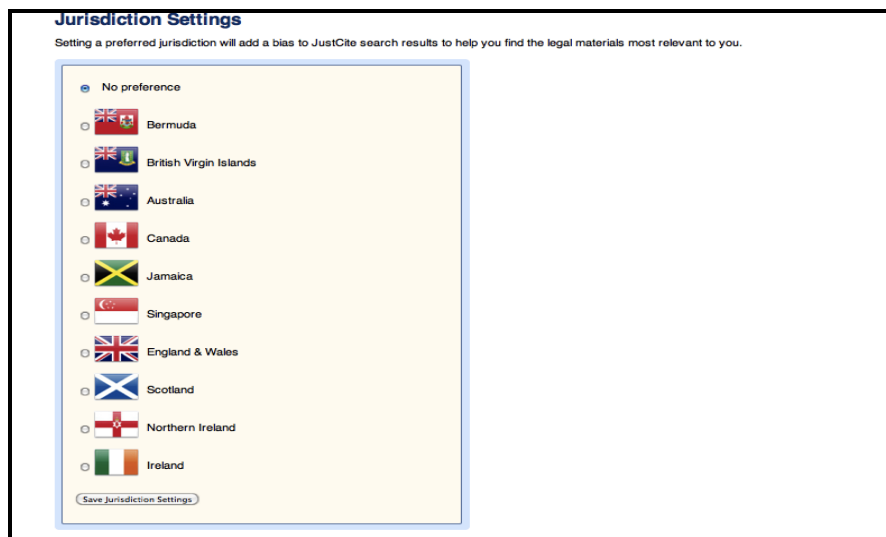

Рис.2.10. Робоче вікно вибору правової системи в програмі JustCite
Особливості щодо технічних вимог роботи з системою:

- JustCite повинен підтримувати певний браузер;
- розширення екрану повинно бути високим, аби використовувати JustCite;
- наявність Java script;
- браузер повинен приймати cookies;
- наявність встановленого Flash;
- можливість прочитання IP-адреси;
- підтримка браузером Ajax.

Рис.2.11. Фрагмент робочого вікна сортування результатів пошуку по певній країні в програмі JustCite

Особливості використання системи JustCite:

- можна вибрати скорочений чи розширений пошук;

- пошук можна здійснити трьома шляхами: за назвою документа, за номером чи головним словом (рис. 2.11);
- існує можливість перегляду історії пошуку;
- результати пошуку можна: відправити на електронну пошту, роздрукувати чи зберегти в zip-файл (рис. 2.12);
- існує функція пошуку адвокатів.

Рис.2.12. Робоче вікно результатів пошуку в програмі JustCite

3. The Canadian Legal Information Institute (Канадський інститут юридичної інформації), далі CanLII, був створений для вільного доступу до канадського прецедентного права та статутів в Інтернеті через універсальний інтерфейс пошуку. CanLII є некомерційною корпорацією, фінансується правовими організаціями по всій Канаді. Сайт CanLII розроблений і управляється компанією Lexum [348].

Метою створення CanLII є публікація повної колекції канадського прецедентного права, починаючи з січня 2000 року, а також попередні матеріали судових справ і рішень. CanLII публікує закони і правила з усіх канадських юрисдикціях. CanLII також публікує постанови деяких трибуналів. Система має велику кількість дата-баз (за юрисдикціями, за органом-видавником, за гілкою права).

CanLII пропонує безкоштовний громадський доступ до близько 1 млн. документів по майже 200 законодавчих базах даних. Використовується серед юристів, фахівцями у галузі права і звичайними громадянами.

Пошук можна здійснювати двома способами: через домашню сторінку та за окремими базами (рис. 2.13). Пошук через домашню сторінку є аналогом "інтелектуального пошуку" у системі «ЛІГА:Закон» [213]. Результати пошуку видаються за релевантністю. Також вони можуть бути реорганізовані за датою, за рівнем судової інстанції, за популярністю запитів на сайті.

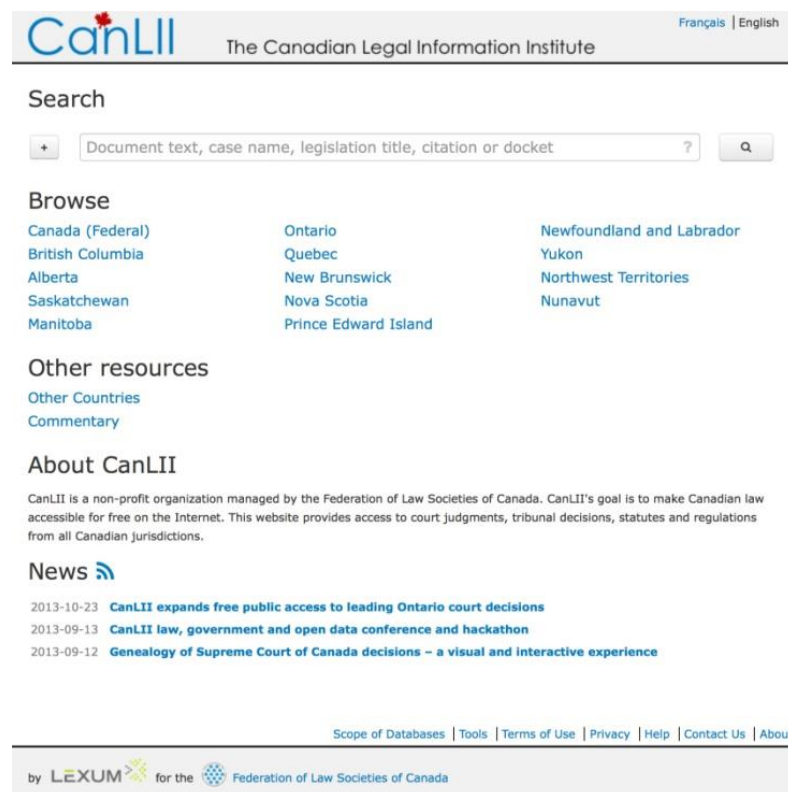

Рис. 2.13. Початкове робоче вікно програми CanLII

Система має такі особливості:

- є безкоштовною online-базою вільного доступу;
- документи можна зберегти як веб-сторінку так і у форматі PDF;
- є функція створення прямого посилання на документ на сайті та можливість повідомити про нього у соціальних мережах Twitter та LinkedIn.

4. Система Legislation.gov.uk – офіційна online база статутного права Великобританії. База містить основні закони, які мали юридичну силу на 1.02.1991 року до теперішнього часу. Стартова сторінка містить відомості про систему в цілому, огляд законодавства та зміни до нього. Система включає більшість типів законодавства Великобританії, а карта (рис. 2.14) допомагає побачити, яке законодавство застосовується до вибраної географічної зони.

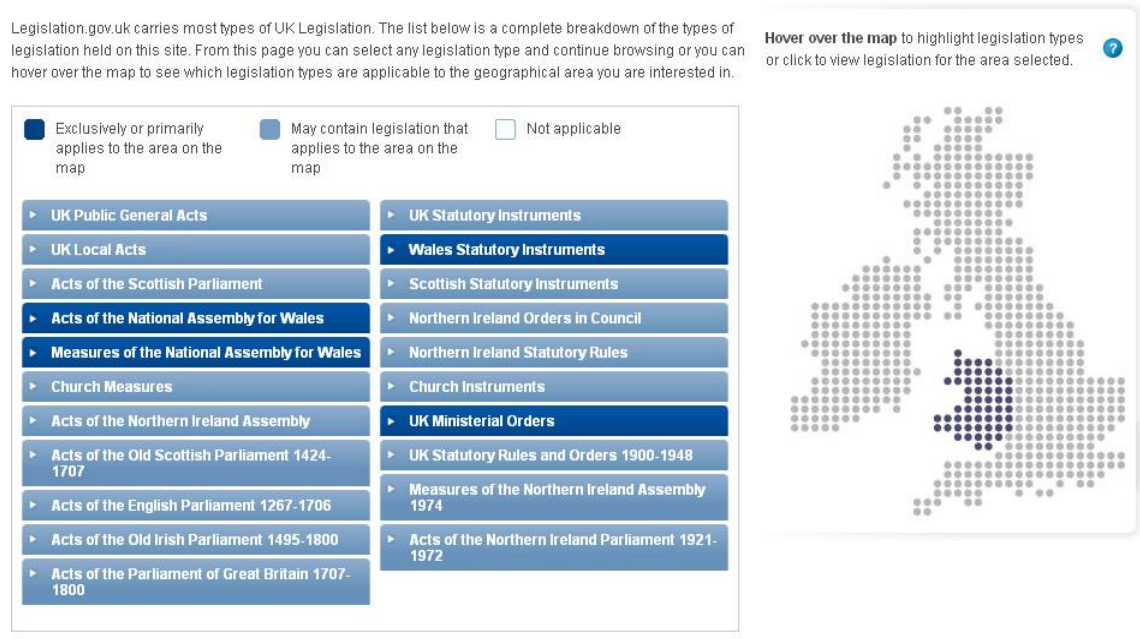

Рис. 2.14. Робоче пошукове вікно системи «Legislation.gov.uk»

Система має такі особливості:

- безкоштовна online-база з вільним доступом із знанням англійської мови;
- існують простий та розширений види пошуку (рис. 2.15);
- окремо можна розглянути законодавство Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії;

- надає доступ до списків детальних змін, внесених з 2002 року;
- можливість збереження документів.

Рис. 2.15. Фрагмент вікна розширеного виду пошуку системи «Legislation.gov.uk»

На прикладі виконання практичного завдання з теми «Company law» [344, с.54] пропонується студентам більш детально ознайомитись з системою «Legislation.gov.uk» – офіційної online бази статутного права Великобританії та продемонструємо міжпредметні зв'язки дисциплін: «Сучасні інформаційні технології» та «Іноземна мова».

На практичному занятті з англійської мови у процесі виконання завдання 13 (рис. 2.16) студенти мають прочитати та розібрати текст листа, в якому Pippa Solloway звинувачує компанію в порушенні розділів «in Sections 172 und 417» закону «The Companies Act 2006». В зв'язку з тим, що зазначений закон регулює діяльність компанії необхідно:

- знайти цей закон;
- уважно познайомитися з вищезазначеними розділами документу;
- для себе з'ясувати чи дійсно звинувачення P. Solloway відповідає дійсності;

- підготувати можливу відповідь на звинувачення P. Solloway.

Щоб краще розібратися з цим завданням, студенти на практичному занятті з курсу «Сучасні інформаційні технології» при ознайомленні з системою «Legislation.gov.uk» знаходять документ, вивчають та обговорюють у групі (на умовних зборах) або між собою (один студент – виконує роль юриста чи адвоката, другий – представник компанії), зберігають та в подальшому використовують на практичному занятті з «англійської мови».

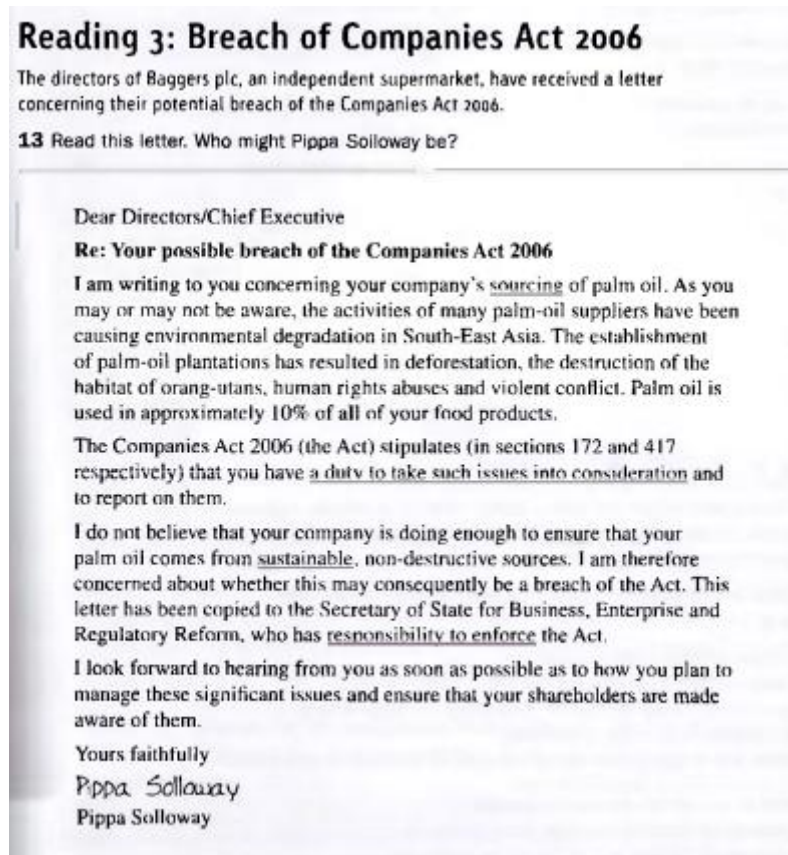

Рис.2.16. Фрагмент завдання з англійської мови

Послідовність кроків знаходження закону «The Companies Act 2006» в системі «Legislation.gov.uk»:

1. У вікні пошуку (рис. 2.17) вводяться відомі реквізити, а саме рік та фрагмент назви;
2. Серед представленого переліку (рис. 2.18) вибирається шуканий документ;

3. Після відкриття документу (рис.2.19) можливо переглянути (в різних редакціях) чи зберегти документ.

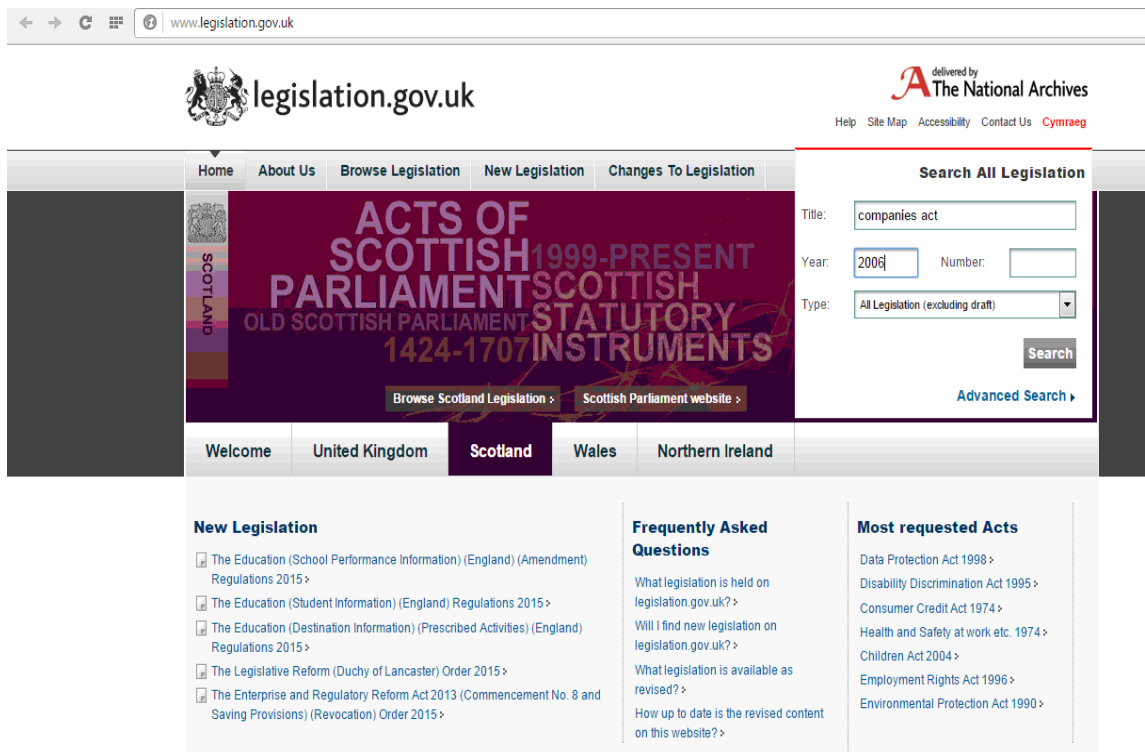

Рис. 2.17. Вікно пошуку системи «Legislation.gov.uk» з заданими реквізитами

В результаті пошуку в системі «Legislation.gov.uk.» закону «The Companies Act 2006», що регулює діяльність компанії:

- на практичному занятті з курсу «Сучасні інформаційні технології» студенти реалізують всі можливі шляхи пошуку нормативного акту;
- відбувається ознайомлення та опрацювання документа;
- вивчаються всі можливі форми збереження та роботи з документом;
- підвищується рівень знання юридичних термінів саме англійською мовою;
- під час обговорення на практичному занятті з англійської мови студенти імітують проведення директорських зборів (Listening 2: Directors' meeting, додаток Н), таким чином розвивають комунікативні навички;
- з'являється можливість більш ґрунтовніше підготувати відповідь на лист у завданні (Reading 3: Breach of Companies Act 2006, додаток Н);

- отримані знання та набуті навички використовуються У процесі навчання інших дисциплін професійного циклу;

The screenshot shows the search results page on legislation.gov.uk. The search criteria are: Title: (empty), Year: (empty), Number: (empty), Type: All Legislation (excluding draft). The search returned 9 results. The results are displayed in a table with columns for Title, Years and Numbers, and Legislation type.

Title	Years and Numbers	Legislation type
Companies Act 2006	2006 c. 46	UK Public General Acts
The Companies Act 2006 (Commencement No. 1, Transitional Provisions and Savings) Order 2006	2006 No. 3428 (C. 132)	UK Statutory Instruments
The Group Relief for Overseas Losses (Modification of the Corporation Tax Acts for Non-resident Insurance Companies) (No. 2) Regulations 2006	2006 No. 3389	UK Statutory Instruments
The Insurance Companies (Corporation Tax Acts) (Amendment No. 2) Order 2006	2006 No. 3387	UK Statutory Instruments
The Insurance Companies (Corporation Tax Acts) (Miscellaneous Amendments) Order 2006	2006 No. 3270	UK Statutory Instruments
The Group Relief for Overseas Losses (Modification of the Corporation Tax Acts for Non-resident	2006 No. 3388	UK Statutory

Рис.2.18. Вікно переліку знайдених документів за заданими реквізитами в системі «Legislation.gov.uk»

The screenshot shows the document page for the Companies Act 2006, specifically Section 172. The page includes a navigation menu, a table of contents, and a main content area. The main content area displays the text of Section 172, which is titled 'Duty to promote the success of the company'. The text is as follows:

172 Duty to promote the success of the company

(1) A director of a company must act in the way he considers, in good faith, would be most likely to promote the success of the company for the benefit of its members as a whole, and in doing so have regard (amongst other matters) to—

- the likely consequences of any decision in the long term,
- the interests of the company's employees,
- the need to foster the company's business relationships with suppliers, customers and others,
- the impact of the company's operations on the community and the environment,
- the desirability of the company maintaining a reputation for high standards of business conduct, and
- the need to act fairly as between members of the company.

(2) Where or to the extent that the purposes of the company consist of or include purposes other than the benefit of its members, subsection (1) has effect as if the reference to promoting the success of the company for the benefit of its members were to achieving those purposes.

(3) The duty imposed by this section has effect subject to any enactment or rule of law requiring directors, in certain circumstances, to consider or act in the interests of creditors of the company.

Annotations:

Modifications etc. (not altering text)

C1 Ss 170-177 modified (22.2.2008) by The Northern Rock plc Transfer Order 2008 (S.I. 2008/432), art. 17(1), Sch. para. 2(e)

Рис.2.19. Вікно фрагменту знайденого документа в системі «Legislation.gov.uk»

- у подальшому в майбутній роботі, студенти будуть враховувати та використовувати досвід інших країн при написанні для своєї компанії, наприклад, меморандуму, статуту, договору про співпрацю.

Також, студентами під час пошуку в інших міжнародних online правових системах наводяться для кожної групи свої приклади (реквізити) для пошуку необхідних документів іншими студентами (вхідними даними для розв'язку задач обмінюються з іншими групами).

Результати виконаних завдань (протягом тижня) студенти розміщують в папці загального доступу для групи (створеної раніше на попередній практичних заняттях) на Google-Disk. Таким чином, кожна з груп може перевірити правильність виконання їхнього завдання. На наступному занятті разом з викладачем проходить перевірка на правильність виконання поставленої задачі.

Після вивчення тем, пов'язаних з використанням online міжнародних інформаційно-правових баз у студентів-правознавців, *формується такі інформатичні компетентності:*

- вміння застосування сучасних інформаційних систем та технологій в правовій сфері;
- вміння для збереження правових даних, в т.ч. з використанням хмарних технологій;
- практичного здійснювання пошуку правових документів;
- вміння здійснення пошуку правових даних (нормативних актів, рішень судів, міжнародних документів та ін.) в електронних базах;
- вміння використання програм для роботи в комп'ютерних мережах та інструментами хмарних технологій.

В результаті ознайомлення з міжнародними інформаційними правовими електронними базами та системами у майбутніх правознавців з'являється можливість на практиці застосувати міжпредметні зв'язки на прикладі роботи в інформаційно-правових системах: Великобританії, Канади,

ООН та зробити порівняльний аналіз правових систем та законодавчих баз однієї країни з іншими.

В сучасному інформаційному пошуковому просторі збільшується відсоток спеціалізованих online інформаційно-правових електронних баз, online інформаційно-пошукових правових систем, які розміщено в мережі Інтернет. Тому, чим швидше студенти юридичних факультетів навчатися користуватися цими системами, знаходити та аналізувати дані, тим скоріше вони отримають необхідні навички та вміння для розв'язування професійних задач.

2.3.3. Навчання сучасних інформаційних технологій майбутніх правознавців з використанням системи дистанційного навчання Moodle

Сучасна система комп'ютерної підготовки майбутніх правознавців лише частково спрямована на задоволення інформаційних потреб учасників навчально-виховного процесу. Більшість навчальних закладів в Україні вирішують завдання комп'ютеризації освіти, наприклад, шляхом впровадження в учбовий процес технологій дистанційного навчання, тому що з'явилися умови для навчання студентів удома (наприклад, для людей з певними вадами). Особливо поширення набула дистанційна форма навчання (distance learning або distance education) у вищих навчальних закладах.

Дистанційне навчання в Україні досить активно почало впроваджуватися у вищі навчальні заклади. Такі нормативні акти, як Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [78]; Закон України «Про вищу освіту» [75]; Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» [175] регулюють цю форму навчання.

Основними завданнями розвитку дистанційного навчання в Україні є:

– здійснення нормативно-правового, організаційного, науково-методичного, інформаційно-телекомунікаційного, матеріально-технічного,

кадрового, економічного та фінансового забезпечення системи дистанційного навчання;

- удосконалення структури в системі дистанційного навчання шляхом розширення мережі її центрів;

- забезпечення контролю якості в системі дистанційного навчання за рахунок впровадження в практику експертизи курсів і технологій дистанційного навчання;

- розвиток дистанційної форми навчання в системі вищої освіти за всіма напрямками підготовки фахівців для гуманітарної, економічної, юридичної, природничої, інженерної, військової, аграрної та інших галузей;

- використання дистанційного навчання в системі післядипломної освіти для перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів у сфері підприємництва, державного та муніципального управління, системі митної та податкової служби, фінансово-банківській системі, а також педагогічних і науково-педагогічних працівників загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів;

- організація дистанційного навчання в системі загальної середньої та професійно-технічної освіти;

- забезпечення професійної підготовки та психологічної підтримки окремих груп населення, зокрема безробітних, громадян з особливими потребами, військовослужбовців строкової служби, осіб, що знаходяться в місцях позбавлення волі, тощо [175].

Досвід сучасного дистанційного навчання в різних країнах показує його певні переваги:

1. Незважаючи на велику відстань між викладачами та студентами юридичних факультетів, спілкування між ними відбувається оперативно у доступній формі;

2. Навчання стало інноваційним і творчим. Щоб знайти відповідь на одне запитання, недостатньо заглянути до якого-небудь підручника. Часто

готової відповіді немає ні в яких джерелах – її доводиться створювати самому, напружувати свій мозок.

Успіх проекту залежить від багатьох чинників – ідеї проекту, його привабливості, продуманості, технологічності, адміністрування та багатьох інших причин.

Інтерактивну взаємодію викладача зі студентами можливо реалізувати за допомогою автоматизації процесу навчання. Провідну роль в цьому процесі відіграють системи управління навчальним контентом (СУНК). Однією з СУНК є система Moodle (Modular Object Oriented Distance Learning Environment) - об'єктно-орієнтоване динамічне середовище для навчання, спеціально розроблений продукт для створення авторських online курсів. Цей безкоштовний програмний комплекс за своїми функціями, простотою освоєння і зручністю використання задовольняє більшість вимог, що ставляться користувачами до систем підтримки дистанційного навчання. Ідеальних систем не існує. Проте, зараз систему Moodle використовують для навчання найбільші університети світу. Moodle має близько 2 млн. зареєстрованих користувачів, 46 тис. освітніх порталів на 70 мовах в 200 країнах світу і яку розвивають більше 300 програмістів-розробників [296].

СУН Moodle надає студентам та викладачам такі інструменти та сервіси [192, 279, 282]:

- засоби адміністрування навчального процесу;
- засоби для створення навчальних курсів, контролю знань та комунікації;
- єдиний репозиторій для зберігання навчальних матеріалів та завдань з доступом до них з будьякої точки світу, де є доступ до мережі Інтернет;
- доступ до сторінки з розкладом навчальних курсів;
- здійснення обміну електронними навчальними матеріалами;

- реєстрація студентів та викладачів, контроль доступу до навчальних курсів;
- покращені засоби комунікації між студентами та викладачами на форумах та чатах (до повідомлень можна додавати файли будь-яких форматів);
- виконання вправ і завдань в реальному режимі часу;
- організація самостійної та колективної роботи.

На наш погляд, традиційне навчання має суттєві недоліки: однаковий темп у процесі навчання матеріалу; обсяг поданого матеріалу для всіх студентів однаковий; отримання студентами знань без наявної вимоги до самостійної роботи; перевага у використанні словесного методу навчання. Також, традиційний зміст освіти концентрується у одноманітних джерелах – підручниках і посібниках, основне призначення яких – трансляція студентам відібраного змісту. Прогресуюче збільшення обсягу і доступності освітніх матеріалів, які є у Web-середовищі, на CD-ROMs і DVD-носіях, в електронних книгах та віртуальних бібліотеках, уже не потребує від студента їх засвоєння. Більш значимим виявляється вибір чи побудова тієї особистісно-орієнтованої траєкторії навчання, яка відповідає програмі занять кожного студента.

У зв'язку з інтенсивним поширенням ІКТ студентам з кожним днем все більше не вистачає традиційних ресурсів для отримання знань, формування вмінь та навичок, а також у спілкуванні з викладачем. Особливо це стосується студентів заочної та дистанційної форм навчання. Їх очне спілкування з викладачами обмежується кілька разів на рік. Тому, актуальність використання Moodle у процесі навчання обумовлена широким розповсюдженням та швидким впровадженням електронних засобів навчання в навчальний процес.

На сьогоднішній день традиційні методи навчання безумовно потрібно доповнювати новими методами, заснованими на використанні комп'ютерних мереж, а саме, використанні адаптивної моделі навчання та інтерактивної

взаємодії викладача зі студентом. Це можливо реалізувати за допомогою системою управління навчальними курсами Moodle.

Застосування системи Moodle забезпечує студентам доступ до численних навчальних ресурсів. За допомогою даної системи можна надсилати повідомлення студентам, розподіляти, збирати та перевіряти завдання, вести електронні журнали обліку оцінок та відвідування, налаштовувати різноманітні ресурси курсу та інше [318, с.48].

Достатньо зрозумілий інтерфейс системи Moodle забезпечує зручний і простий спосіб спілкування студентів з викладачами будь-яких спеціальностей.

У Київському національному університеті імені Тараса Шевченка запроваджується система управління навчанням Moodle. Нами розроблено курс «Сучасні інформаційні технології» на платформі Moodle для кращого засвоєння предмету студентами юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Так, при виконанні самостійних індивідуальних завдань, студенти мають можливість (після проходження реєстрації на курс), в зручний для них час, мати доступ до електронних навчальних матеріалів, швидко відправляти викладачу виконані завдання для перевірки. За допомогою системи Moodle [192] реалізується адаптивна модель навчання та інтерактивна взаємодія викладача зі студентом (рис. 2.20-2.23).

Навчання цього курсу надає можливість всім студентам незалежно від рівня комп'ютерної обізнаності:

- глибше ознайомитись з навчальним матеріалом тем предметів, що вивчаються;
- доступу до електронних методичних розробок та програмних продуктів, які необхідні для виконання практичних завдань;
- покращити засоби комунікації в групі під час виконання певних завдань з викладачами;

- виконувати практичні та тестові завдання в реальному режимі часу та незалежно від місця розташування;
- ознайомитись з новинами, анонсами та брати участь в обговоренні тем форумів;
- спрощену систему відпрацювання пропущеного заняття;
- ознайомлює з отриманими оцінками за кожне виконане завдання.

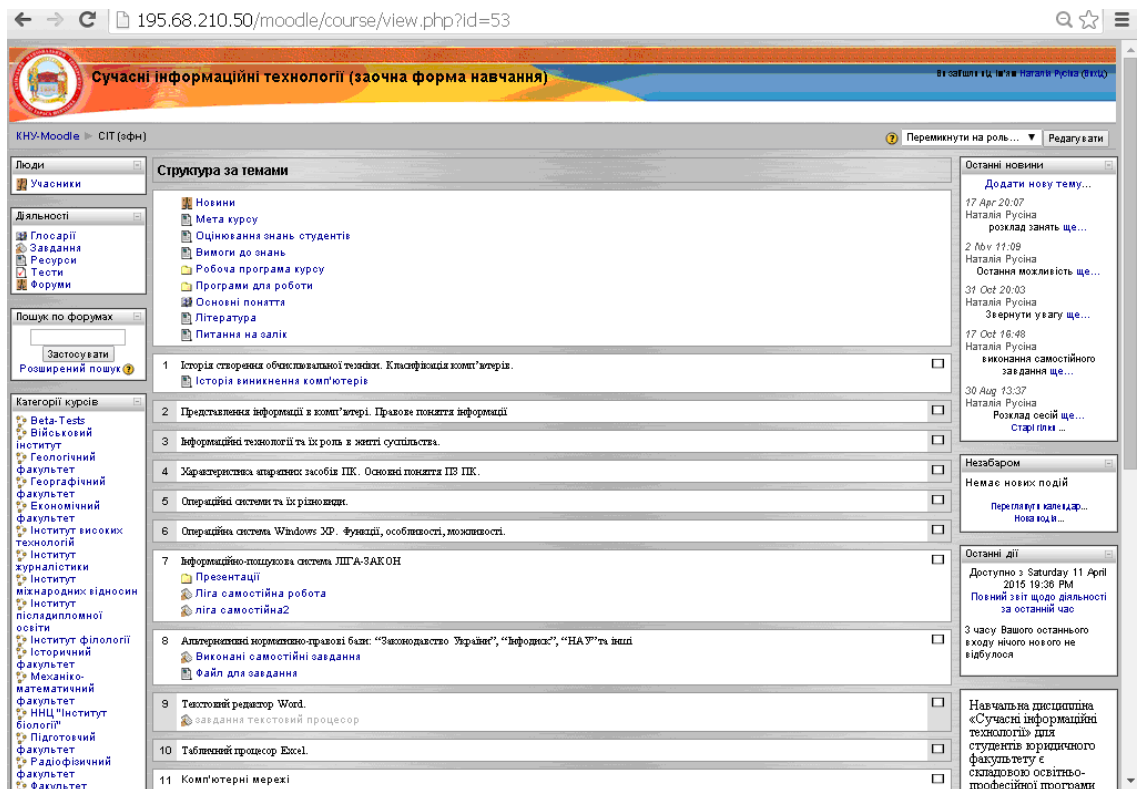

Рис. 2.20. Фрагмент сторінки навчального курсу «Сучасні інформаційні технології», представленої в системі Moodle

The screenshot shows a Moodle assignment submission page. The page displays a list of student submissions with the following columns: Name / Surname, Grade, Comment, Last change (Student), Last change (Teacher), Status, and Final grade.

Ім'я / Прізвище	Оцінка	Коментар	Остання зміна (Студент)	Остання зміна (Викладач)	Статус	Фінальна оцінка
Leila Kazimi	-				Оцінка	
ivan Lisovenko	-				Оцінка	
Uliana Tkachenko	-		Gilki_sudovoji_vladi_Ukrainini.pptx Monday 23 September 2013 12:43 PM		Оцінка	
Давід Бережняк	-		_1A.ppt Tuesday 3 September 2013 20:55 PM		Оцінка	

Рис. 2.21. Фрагмент сторінки з відправленими завданнями студентами, представленими в системі Moodle

Індивідуальне самостійне завдання для майбутніх правознавців запроваджується з метою формування у студентів практичних навичок та розвитку професійної компетентності.

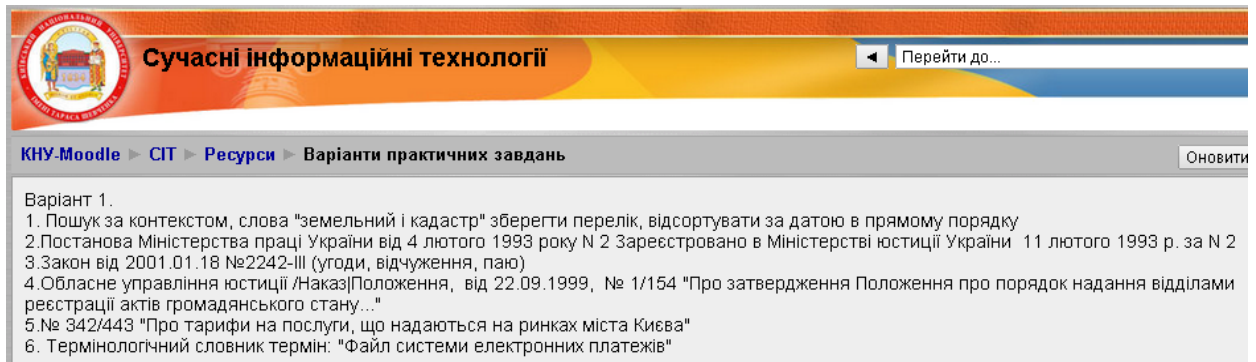

Рис. 2.22. Фрагмент сторінки варіанту практичного завдання навчального курсу «Сучасні інформаційні технології», представленої в системі Moodle

Наведемо приклад вказівки та практичних завдань до виконання самостійної роботи.

Вказівка: студенти 1 курсу юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка з дисципліни “Сучасні інформаційні технології” виконують індивідуальну роботу одного з варіантів. Результати роботи зберігаються в електронному вигляді на змінному цифровому носії, а також завантажуються в заархівованому вигляді в систему управління навчальним контентом Moodle.

Мета виконання самостійного завдання: закріпити знання, отримані на практичних заняттях та в процесі самостійного вивчення матеріалу.

Послідовність виконання завдання:

- визначити варіант самостійної роботи;
- на змінному цифровому носії створити папку (ім'я папки (прізвище-варіант));

Ім'я / Прізвище	Тест початий	Звершено	Затрачений час	Оцінка	#1	#2	#3	#4	#5	#6	#7	#8	#9	#10	#11	#12
Владислав Джангоян	13 November 2013, 13:05 PM	13 November 2013, 13:15 PM	10 хв 14 сек	4.2	0.4/0.4	0/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0/0.4	0.4/0.4
Leila Kazimi	13 November 2013, 13:02 PM	13 November 2013, 13:10 PM	7 хв 14 сек	4.6	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4
Максим Ботик	13 November 2013, 13:07 PM	13 November 2013, 13:15 PM	7 хв 54 сек	4.6	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0/0.4	0.4/0.4
Нікіта Романенко	13 November 2013, 13:03 PM	13 November 2013, 13:11 PM	7 хв 59 сек	5	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4
Олена Черногуз	13 November 2013, 11:28 AM	13 November 2013, 11:32 AM	4 хв 6 сек	4.2	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0/0.4	0.4/0.4
Тимур Мустафасв	13 November 2013, 11:20 AM	13 November 2013, 11:28 AM	7 хв 39 сек	4.6	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0/0.4	0.4/0.4
Шіана Tkachenko	13 November 2013, 13:04 PM	13 November 2013, 13:10 PM	6 хв 24 сек	2.9	0.4/0.4	0/0.4	0/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0/0.4	0/0.4
Міюкта Чікан	22 December 2013, 14:49 PM	22 December 2013, 14:55 PM	6 хв 49 сек	4.2	0.4/0.4	0/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0/0.4	0.4/0.4
Ілона Ситник	13 November 2013, 13:02 PM	13 November 2013, 13:10 PM	7 хв 33 сек	4.6	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.2/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.2/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4	0.4/0.4

Рис.2.23. Фрагмент сторінки результатів тестів навчального курсу «Сучасні інформаційні технології», представлена в системі Moodle

- всі завдання зберігати в вищевказаній папці;
- перед вирішенням завдання набрати текст змісту завдання в окремому текстовому файлі;
- завдання 1- теоретичне питання вибрати з таблиці 2.2, обсяг не більше 5 сторінок друкованого тексту, посилаючись на нормативні джерела, монографії, підручники, посібники з обов'язковим списком використаної літератури;
- завдання 2 – практичну роботу виконати в інформаційно-пошуковій системі «ЛІГА:ЗАКОН» (табл. 2.3).

У результаті виконання практичних завдань, пов'язаних з інформаційно-правовими системами, студенти повинні *вміти*:

- завантажувати клієнтську частину інформаційно-правових систем;
- коректно здійснювати пошук нормативних актів: за реквізитами, за контекстом, за словами з тексту документа.

Таблиця 2.2.

**Приклад теоретичних запитань для виконання студентами
юридичного факультету самостійної та індивідуальної роботи
Завдання 1.**

№ варіанту	Перелік тем для самостійного опрацювання
Початковий рівень	
1.	Основні напрями національної інформаційної політики України
2.	ІВМ-сумісний комп'ютер. Відмінність від Macintosh комп'ютерів
3.	Характеристика автоматизованих систем опрацювання даних
4.	Функціонування та принципи побудови автоматизованих систем опрацювання даних
Середній рівень	
5.	Правове поняття даних та основні напрями національної інформаційної політики
6.	Правовий захист даних
7.	Характеристика основних різновидів інформаційних технологій
8.	Різновиди українських інформаційно-пошукових систем
Достатній рівень	
9.	Автоматизація сучасного робочого місця юриста
10.	Спеціалізоване програмне забезпечення (правовий напрямок)
11.	Правовий захист програмного забезпечення для ПК
12.	Відмінності пошуку інформації в законодавчих базах
13.	Особливості пошуку нормативних актів в базі даних "Законодавство України"
Високий рівень	
14.	Особливості пошуку міжнародних документів в базі "Законодавство України"
15.	Функції самовідновлення ОС Windows XP після збоїв
16.	Вільне ПЗ. GPL, GNU-ліцензії та їх юридична сила в Україні
17.	Автоматизовані робочі комплекси, які призначено для систематизації та дослідницької роботи у сфері судочинства
18.	Автоматизовані робочі комплекси, які призначені для автоматизації правоохоронної діяльності
19.	Вітчизняні та закордонні Автоматизовані робочі місця для юристів

Таблиця 2.3.

**Приклад завдань практичної роботи для студентів юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка**

Завдання 2. Здійснити пошук документу, згідно з нижчезазначеними зразками (закладка: пошук за реквізитами), зберегти його в текстовому форматі та прикріпити в системі Moodle.

Початковий рівень	
Фрагменти реквізитів нормативного акту	
Вид	Конвенція
Назва документу	Про права дитини
Дата прийняття	20.11.1989
Середній рівень	
Фрагменти реквізитів нормативного акту	
Фрагменти слів з назви	... України і Програмою розвитку Організації ...
Дата прийняття	18.06.1993
Фрагменти реквізитів нормативного акту	
Фрагменти слів з назви	Меморандум про взаєморозуміння ... Представництвом Дитячого Фонду...
Дата прийняття	27.05.2003
Достатній рівень	
Фрагменти реквізитів нормативного акту	
Вид документа	Наказ
Видавець	Головного управління транспорту Київської міської державної адміністрації
Слова з назви	примусового переміщення
Номер	9/41
Фрагменти реквізитів нормативного акту	
Вид документа	Наказ
Видавець	Аптечного об'єднання "Фармація" Київської міської державної адміністрації
Слова з назви	Імпортні
Номер	134
Дата прийняття	29.03. 2000
Високий рівень	
Фрагменти реквізитів нормативного акту	
Слова з назви	Затверджен*, фонограм*
Дата реєстрації в Мінюсті	23.10.2000
Фрагменти реквізитів нормативного акту	
Видавець	Міністерство фінансів
Слова з назви	Набору продуктів
Номер	*271
Дата прийняття	*.7.1999

В результаті виконаного практичного завдання в окремому текстовому файлі потрібно набрати чи скопіювати знайдені відомості з нормативно-правових актів та зберегти з власним іменем (Прізвище) у форматі txt. Прикріпити файл в системі Moodle.

Наведемо приклад виконання практичного самостійного завдання (достатній рівень)

Реквізити завдання:

Вид: Наказ або Лист, або Інструкція

*Номер: 0110**

Дата прийняття: 2004 рік

*Слова з назви: гастрольн**

Описовий текст повних реквізитів виконаного завдання

Вид: ЛИСТ

Видавець: ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ, МИСТЕЦТВ ТА ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Дата: від 15.10.2004 р.

Номер: N 0110-04/4125

Назва: "Щодо правомірності видачі свідоцтва про гастрольну діяльність суб'єктам підприємницької діяльності - фізичним особам або відмови у його видачі"

Статус документа: Чинний

Останні зміни: без змін

База: Столичне законодавство

Отже, у процесі навчання сучасних інформаційних технологій з використанням системи дистанційного навчання Moodle майбутні правознавці мають можливість: не зважати на географічний, технологічний і, навіть, соціальний аспекти; отримати доступ до навчальних матеріалів різного виду (текстових, мультимедійних тощо); підвищити свій рівень навчальних досягнень, що, в результаті, покращить рівень сформованості інформатичних компетентностей. Проведення поточного контролю з використанням систем дистанційного навчання типу Moodle не вимагає від студентів фізичної присутності, що сприяє врахуванню їх індивідуальних особливостей.

2.4. Методика використання комплексу спеціального програмного забезпечення майбутніми правознавцями у процесі розв'язування правових задач

Рівень сформованості досягнень майбутніх правознавців, у значній мірі визначається також здатністю розуміти та аналізувати дані для подальшого швидкого розв'язування правових задач, застосовувати на практиці досягнення науково-технічного прогресу. Вміння ефективно використовувати знання з інформаційних систем і технологій у юриспруденції, вміння застосовувати сучасні програмні продукти правового спрямування підвищить результативність навчання студентів. В основі формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців важливе місце посідає ефективне використання спеціального програмного забезпечення (далі СПЗ) майбутнього правознавця.

В сучасних умовах, коли персональні комп'ютери витісняються більш сучасними гаджетами, постійно оновлюється програмне забезпечення, масиви правових даних динамічно змінюються, поповнюються новими законами та нормативними актами, доречне застосування спеціалізованих програмних продуктів. Поєднання комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання з традиційними є важливою задачею, яка постає перед викладачами юридичних факультетів вищих навчальних закладів.

В галузі права спостерігається тенденція до автоматизації діяльності, тобто створення комплексу СПЗ. Метою створення та використання комплексу СПЗ студентами юридичних факультетів є вирішення проблеми пошуку і систематизації правових інформаційних матеріалів, а також підвищення ефективності розв'язування студентами правових задач.

Комплекс спеціального програмного забезпечення для майбутніх правознавців є прототипом автоматизованого робочого місця (АРМ).

Зарубіжні науковці зазначають, що АРМ – це комплекс технічних, програмних засобів, а також сучасних інформаційних систем і інформаційно-

комунікаційних технологій, застосування яких створює сприятливі умови для виконання функціональних обов'язків працівника [320].

У вітчизняній літературі відмічено, що АРМ – це автоматизоване робоче місце системи керування, обладнане засобами, що забезпечують участь людини в реалізації автоматизованих функцій управління [103, с.34], а також, що це програмно-технічний комплекс, призначений для автоматизації професійної діяльності працівника (користувача) з орієнтацією на виконання чітко визначеного класу завдань, що відповідають функціональному напрямку його професійної діяльності [135].

Узагальнимо поняття АРМ та комплекс спеціального програмного забезпечення (СПЗ) для студентів юридичних факультетів вищих навчальних закладів України.

АРМ майбутнього правознавця – це навчальний програмно-технічний комплекс, який створено для підтримки навчання дисциплін інформатичного та правового спрямування.

Комплекс спеціального програмного забезпечення – це сукупність програм загального та спеціального призначення для вирішення вузькопрофільних правових задач. Метою створення комплексу СПЗ є формування у студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів теоретичних знань, практичних навичок та накопичення досвіду із застосуванням сучасних інформаційних технологій, і як, наслідок підвищить рівень інформатичних компетентностей майбутніх правознавців.

Доцільність, у подальшому, створення і використання АРМ саме для студентів є підвищення ефективності вирішення майбутніми правознавцями правових задач, що в подальшому впливатиме на швидке виконання їх функціональних обов'язків.

Ресурси, які необхідні для повноцінного функціонування АРМ:

- технічне забезпечення (персональний комп'ютер або планшет, засоби мережевого зв'язку з сервером та глобальною мережею Інтернет, мультимедійні засоби навчання тощо);

- програмне забезпечення (сукупність прикладного та системного програмного забезпечення, яке орієнтоване на розв'язок специфічних для правової галузі задач);

- навчально-методичне забезпечення (електронні лекційні матеріали, практичні та тестові завдання, довідкові матеріали, електронні підручники тощо).

В свою чергу, для комплексу СПЗ майбутнього правознавця характерні такі ознаки:

- доступні користувачеві (студенту юридичного факультету) сукупність технічних, програмних та інформаційних засобів;

- опрацювання даних самим користувачем;

- можливість роботи користувача з різними технічними пристроями у процесі розв'язування задач.

Функціональність комплексу майбутнього правознавця залежить від конкретних задач, які ставляться та вирішуються у процесі навчання.

Якщо звернути увагу на сучасний ринок праці, то вміння оперувати знаннями та інформаційними технологіями, забезпечать майбутнім правознавцям пріоритетність при прийнятті на роботу.

Так, згідно з робочою навчальною програмою курсу «Сучасні інформаційні технології» виділимо такі функціональні підсистеми:

- для опрацювання текстових правових документів;

- для роботи з українськими законодавчими базами;

- для роботи з online інформаційно-правовими системами України;

- для роботи з міжнародними online правовими базами та системами пошуку правових інформаційних матеріалів;

- для віддаленого доступу до online документів.

Конкретизуємо, яке програмне забезпечення повинно входити до комплексу для використання майбутніми правознавцями на персональних комп'ютерах та окремо на сучасних гаджетах під час вивчення дисципліни «Сучасні інформаційні технології».

З використанням персональних комп'ютерів комплекс повинен складатися з:

- на вибір: пакету Microsoft Office, Apache OpenOffice (вільно поширюване програмне забезпечення), Office Live Workspace або LibreOffice (вільно поширюване програмне забезпечення) для редагування текстових, графічних файлів та електронних таблиць (наприклад, для заповнення статистичних форм);

- Foxit PDF Reader (безкоштовна програма для створення, розпізнавання, перегляду, роздруку PDF-документів);

- Інформаційно-правової системи сімейства «ЛІГА:ЗАКОН» або «МЕГА-НАУ» (є можливість інсталювання тестової версії програми «ЛІГА:ЗАКОН»);

- Інтернет-проекту «Право України» від «Ліга-Закон» [96] (безкоштовний ресурс);

- online правових пошукових систем (Ліга-online [213], «Законодавство України» [191]) (безкоштовний ресурс);

- web-ресурсів: «Єдиного державного реєстру судових рішень»; «Державний реєстр суб'єктів оціночної діяльності» [190, 316]; «Публічна кадастрова карта України»[222] (безкоштовні ресурси);

- сервісу Google Disk (для збереження, створення та редагування документів) (безкоштовний ресурс);

- міжнародних online правових пошукових систем (JustCite [342], The Canadian Legal Information Institute [348] та інших);

- Outlook або Leader Task (електронний органайзер, щоденник).

З використанням гаджетів, (планшетів, мобільних пристроїв) комплекс майбутнього правознавця, в залежності від ОС гаджету, повинен складатися з:

- технічного забезпечення, що об'єднує: гаджет з засобом мережевого зв'язку з глобальною мережею Інтернет;

- вільно поширювані програмні продукти:

- Office Live Workspace або office online (безкоштовний сервіс для роботи з документами Office);
- Adobe reader (програмне забезпечення, призначене для перегляду та друку документів в форматі pdf. Відкриваються також документи Office);
- CoolReader або iBooks - програма для розпізнавання книг, документів в форматах epub та pdf;
- EverNote – органайзер, нотатки, нагадування, миттєве збереження в Інтернеті – для сучасного студента найкращий варіант;
- drobbox (для збереження необхідних правових документів);
- offline системи «Iplex.Закон» [108] (мобільні правові системи, що працюють на планшетах чи смартфонах);
- online правових пошукових систем (Ліга-online [213], «Законодавство України» [191]) (безкоштовний ресурс);
- Інтернет-проект «Право України» [96], за допомогою якого надається користувачам планшетів вільний доступ до нормативно-правових актів України;
- web-ресурсів: «Єдиного державного реєстру судових рішень»; «Державний реєстр суб'єктів оціночної діяльності» [316]; «Публічна кадастрова карта України»[222] (безкоштовні ресурси);
- сервісу Google Disk (для збереження, створення та редагування документів).

Інсталяційні файли можуть бути взяті з: CD/DVD ліцензійних дисків; FTP-ВНЗ; Інтернет; системи Moodle.

Таким чином, запропонований комплекс спеціального програмного забезпечення надасть майбутнім правознавцям можливість мобільно та вчасно використовувати програмні засоби для розв'язування правових задач.

З огляду на те, що компетентність як результативно-діяльнісна характеристика освіти передбачає досвід самостійної діяльності на основі здобутих знань то, більша частина вивчення нових тем та нового матеріалу опрацьовується в процесі розв'язування компетентнісних задач [160]. Такі

задачі мають бути практично значущі для студентів, так як використовують міжпредметні зв'язки та мають практичне застосування у подальшій професійній діяльності.

Тому, розглянемо методику використання комплексу спеціального програмного забезпечення майбутнього правознавця, на прикладі розв'язування правових задач, шляхом ознайомлення та використання кількох програмних продуктів: «Інформаційно-правової системи «ЛІГА:ЗАКОН»», web-ресурсів «Єдиний державний реєстр судових рішень» та «Судова влада України», офісні програми (Word, Excel) (тема «Використання спеціалізованого програмного забезпечення (правовий напрямок)»).

Мета: - *навчальна:* в процесі розв'язування практичних задач навчити студентів користуватися інформаційно-правовою електронною базою "Єдиний державний реєстр судових рішень" та веб-порталом «Судова влада України»;

- *розвивальна:* розвивати логічне мислення, зокрема уміння аналізувати етапи розв'язування практичних задач; узагальнювати, виділяти головне та здійснювати міжпредметні зв'язки; уміння формулювати та відстоювати власну думку;

- *виховна:* організувати студентів до активного пошуку способів розв'язування поставлених задач, вміння орієнтуватися в навчальному матеріалі, чітко висловлювати свою думку, уважно слідкувати за процесом викладу нового матеріалу.

Студентів, як зазначалося вище, доцільно розбити на маленькі групи.

На початку викладач здійснює повторення теми «Інформаційно-правова система"ЛІГА:ЗАКОН"». Приклад задачі для повторення теми: знайти нормативний акт за заданими реквізитами – вид – закон; видавник – Верховна Рада України; слова з назви – рішень; фрагмент дати - 2005 рік; перша цифра в номері прийняття документа – 3.

В результаті пошуку студенти знаходять нормативний акт: Закон України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 року, №3262-IV. Ознайомлюються з певними статтями вищезазначеного нормативного акта. Завдяки розбиттям на маленькі групи швидше знаходять необхідні дані та аналізують.

- Виконання задачі.

Для розв'язування нижченаведених задач за рівнем складності студенти мають послідовно виконати наступне:

1. Знайти (в залежності від варіанту) зразок позовної заяви (Додаток К) чи договір дарування в інформаційно-правовій системі «ЛІГА:ЗАКОН» (Додаток Л).

2. За допомогою одного з текстових редакторів відкрити збережений зразок позовної заяви, заповнити пропущені поля, зберегти документ з іншим ім'ям.

3. Знайти ухвалу чи рішення в інформаційно-правовій системі «ЛІГА:ЗАКОН» та на сайті "Єдиний державний реєстр судових рішень" в одному з судів загальної юрисдикції на тему зазначену у задачі.

4. Скласти та зберегти квитанцію про сплату судового збору, скориставшись офіційним веб-порталом «Судова влада України» (Додаток М).

Виконання першого пункту можна реалізувати ознайомившись з підпунктом 2.3.1. «Методика вивчення теми «Українські законодавчі інформаційні бази даних». Другий пункт досить простий у виконанні, оскільки тема «Текстовий редактор» вивчається в шкільному курсі інформатики. Для виконання третього та четвертого пунктів необхідно ознайомити студентів з новим теоретичним матеріалом. Під час вивчення звертаємо увагу майбутніх правознавців на такі основні питання:

1. Функції єдиного державного реєстру судових рішень;
2. Види документів, які приймають суди апеляційні та місцеві;

3. Різновиди справ, що розміщені в реєстрі (кримінальні, цивільні, господарські, адміністративної юрисдикції).

Більш детально майбутні правознавці знайомляться з роботою сайту "Єдиний державний реєстр судових рішень"[190] та веб-порталу «Судова влада України» [189].

Студенти завантажують сайт "Єдиний державний реєстр судових рішень" (далі Реєстр) для детального ознайомлення (рис. 2.24). Студентам пояснюється, що до Реєстру вносяться судові рішення Верховного Суду України, вищих спеціалізованих, апеляційних та місцевих судів - вироки, рішення, постанови, накази, ухвали, окремі ухвали (постанови) суду, що ухвалені (постановлені) судами у кримінальних, цивільних, господарських справах, у справах адміністративної юрисдикції, у справах про адміністративні правопорушення, крім судових рішень, які містять «інформацію, що є державною таємницею».

Повну довідку вони можуть отримати в графі "Допомога" у верхній частині меню (рис. 2.25).

Студентам наголошується, які саме переваги має Реєстр:

- надає максимально повний перелік судових рішень, що дуже потрібно юристу в його професії;
- зручний і зрозумілий пошук документів, система зрозуміла і швидко сприймається.

Далі демонструється приклад знаходження судового рішення для розв'язання умовної задачі (наприклад цивільного права).

Формулюються задачі для виконання (початковий рівень навчальних досягнень): знайти рішення по справі про розірвання шлюбу.

Фрагменти відомих реквізитів: Подільський районний суд м. Києва, дата прийняття рішення 16.06.2011 року, №2-195*/**).

У процесі виконання задачі студенти використовують знання, вміння та застосовують навички отримані під час вивчення попередніх тем.

Для формування зразку квитанції сплати судового збору за подання позовної заяви немайнового характеру (приклад: розірвання шлюбу) студенти мають зайти на веб-портал Судової влади України та виконавши послідовно кілька кроків заповнити та зберегти умовну квитанцію для сплати судового збору для подачі до суду позовної заяви «Про розірвання шлюбу» (Рис. 2.26).

Рис. 2.24. Початкове робоче вікно «Єдиний державний реєстр судових рішень»

Рис. 2.25. Фрагмент вікна «Допомога» сайту «Єдиний державний реєстр судових рішень»

Розрахувати та сформувати квитанцію [X]

Призначення збору - За подання до суду позовної заяви немайнового характеру, пункт 1.2

Збір становить - 0,2 розміру мінімальної заробітної плати

На даний час сума збору становить: **243.60 грн.**

Поля обов'язкові до заповнення

П.І.Б.:

Адреса:

Ваш ПІН:

Дата платежу:

Формат квитанції: PDF MS Word HTML

Платіжні реквізити	
Отримувач кошти	Г.У.Д.К.У.М. Київ
Код отримувача	820019
Банк отримувача	Код банку отримувача (МФО) 820019
Код банку отримувача (МФО)	Радіус отримувача 31210206780010
Радіус отримувача	Код класифікації доходів бюджету 22030001
Код класифікації доходів бюджету	Призначення платежу Судовий збір, за позовом _____ (ПІБ чи назва установи, організації) закладеної, Апеляційний суд міста Києва (назва суду, за розглядується справою), код ЄДРПОУ 02894757 (суду, за розглядується справою)

При заповненні платіжного документа у графі «Код платника» платником судового збору – юридичною особою зазначається код ЄДРПОУ, а платником – фізичною особою – ідентифікаційний код, а при його відсутності, у зв'язку з релігійними переконаннями, зазначаються його паспортні дані.

Помилка заповнення графа "Платник судового збору":

Рис. 2.26. Фрагмент формування квитанції (судовий збір) через веб-портал «Судова влада України»

Визначаємо послідовність виконання задачі для досягнення кінцевого результату.

Відпрацювавши початковий рівень навчальних досягнень, формулюємо задачі правового змісту. Нижченаведено задачі доцільно використовувати в поєднанні вивчення інших тем: «Офісні програмні пакети»; «Інформаційно-пошукова система «ЛІГА:ЗАКОН»»; «Комп'ютерні мережі. Інформаційна мережа Internet».

Задача 1. (рівень навчальних досягнень - середній)

Громадянин П.П. Іванов звернувся до суду з позовом про розірвання шлюбу з громадянкою А.А. Івановою. Знайти зразок позовної заяви. Заповнити її. Знайти зразок та заповнити квитанцію про сплату судового збору.

Задача 2. (рівень навчальних досягнень - середній)

Між громадянами А.П. Петровим (обдарований) та Б.П. Івановим (дарувальник) було укладено договір дарування квартири загальною площею 30 кв.м. За спливом шести місяців дарувальник зважаючи на ті обставини, що на момент укладення договору вищезазначеного договору дарування не

розумів значення своїх дій та не міг ними керувати вважає за необхідне звернутися до суду з позовом про визнання договору дарування не дійсним.

Знайти зразок позовної заяви. Заповнити її. Знайти зразок та заповнити квитанцію про сплату судового збору. Знайти на сайті "Єдиний державний реєстр судових рішень" прийняте рішення суддею суду загальної юрисдикції.

Задача 3. (рівень навчальних досягнень - достатній)

Громадянин К.П. Сидоркін (продавець) продав М.О. Петрову (покупець) автомобіль. Зважаючи на те, що даний договір був вчинений під впливом насильства з боку покупця відносно продавця, то продавець вважає за необхідно звернутись до суду із зазначених підстав.

Знайти зразок позовної заяви. Заповнити її. Знайти зразок та заповнити квитанцію про сплату судового збору. Знайти на сайті "Єдиний державний реєстр судових рішень" рішення прийняте суддею.

Задача 4. (рівень навчальних досягнень - достатній)

Громадянин П.П. Іванченко звернувся до суду з позовом про розірвання шлюбу з громадянкою А.П. Іванченко. Знайти зразок позовної заяви. Заповнити її. Знайти зразок та заповнити квитанцію про сплату судового збору.

Знайти в сімейному кодексі статті, під які підпадають обставини, щодо «Підстав розірвання шлюбу судом».

Задача 5. (рівень навчальних досягнень - достатній)

Водій А.С. Попов був зупинений працівником ДАІ² під час керування автомобілем д/н2345ВА. Працівником ДАІ було з'ясовано, що А.С. Попов управляв автомобілем в нетверезому стані, про що було складено останнім протокол про адміністративне правопорушення. Знайти в кодексі про адміністративні правопорушення статтю, згідно якою було складено протокол працівником ДАІ та відповідальність за вказане правопорушення.

² З 28.01.2016 року повноваження ДАІ передані сервісним центрам МВС України відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 889 «Про утворення територіальних органів з надання сервісних послуг Міністерства внутрішніх справ»

Знайти на сайті "Єдиний державний реєстр судових рішень" прийняте рішення суддею суду загальної юрисдикції.

Задача 6. (рівень навчальних досягнень - високий)

Громадянка П.Т. Іванова звернулася до суду з позовом про стягнення аліментів на дитину в розмірі $\frac{1}{4}$ всіх видів заробітку батька дитини П.В. Сидоркіна. Скласти позовну заяву. Визначитись з питанням сплати судового збору.

Окремо зберегти статтю, яка визначає ставки та осіб судового збору в даному випадку.

Задача 7. (рівень навчальних досягнень - високий)

Між суб'єктом підприємницької діяльності (далі СПД) Майоровим (обдарований) та СПД Житецьким (дарувальник) було укладено договір дарування нежитлового приміщення загальною площею 30 кв.м. За спливом 6 місяців дарувальник зважаючи на ті обставини, що на момент укладення договору вищезазначеного договору дарування не розумів значення своїх дій та не міг ними керувати вважає за необхідне звернутися до суду з позовом про визнання договору дарування не дійсним.

Знайти зразок позовної заяви. Заповнити її. Знайти зразок та заповнити квитанцію про сплату судового збору. Знайти на сайті "Єдиний державний реєстр судових рішень" прийняте рішення (господарський суд).

Задача 8. (рівень навчальних досягнень - високий)

Неповнолітній М.П. Максимов (16 років) продав мопед, який належить йому на праві власності В.П. Киндорову. Батьки Максимова, вважають за необхідне звернутися до суду про визнання договору недійсним з підстав зазначених в статті.

Знайти зразок позовної заяви. Заповнити її. Знайти зразок та заповнити квитанцію про сплату судового збору. Знайти на сайті "Єдиний державний реєстр судових рішень" прийняте суддею рішення суду загальної юрисдикції.

Задача 9. (рівень навчальних досягнень - високий)

Громадянка С.П. Парова продавала біля входу до станції метро «Театральна» тарілки, де і була затримана працівниками міліції, якими було складено протокол про адміністративне правопорушення. Знайти статтю, згідно якою було складено протокол працівником міліції та відповідальність за вказане правопорушення. Знайти на сайті "Єдиний державний реєстр судових рішень" прийняте суддею ухвалу чи рішення суду загальної юрисдикції, стосовно даної ситуації.

Застосування комплексу спеціального програмного забезпечення майбутніми правознавцями надасть можливість поглибити знання, уміння та навички зі спеціалізованими правовими ІС, підвищити рівень сформованості інформаційної культури та інформатичних компетентностей.

2.5. Рівні сформованості інформатичних компетентностей студентів у процесі навчання курсу «Сучасні інформаційні технології»

У результаті навчання дисципліни «Сучасні інформаційні технології» студент має змогу закріпити набуті знання, а також набувати нових інформатичних компетентностей необхідних рівнів, достатніх для застосування у подальшій професійній діяльності.

При визначенні критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів аналізуються:

- характеристика відповіді (елементарна, фрагментарна, повна, доказова, логічна та обґрунтована);
- повнота знань (правильність, повнота, осмисленість, глибина, системність, узагальненість);
- ступінь сформованості загальнонавчальних та предметних умінь та навичок;
- рівень оволодіння різними видами розумових (мислительних) операцій (вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати та робити висновки);

- прояв творчої діяльності (вміння виявляти проблеми, формулювати задачі, розв'язувати проблеми);

- самостійність оцінних суджень [61, с. 292].

У даному дослідженні визначені такі рівні сформованості інформатичних інформатичних компетентностей майбутніх правознавців: початковий, середній, достатній та високий.

В таблиці 2.4. наведено інформатичні компетентності за рівнями сформованості інформатичних компетентностей студентів-правознавців по завершенню навчання курсу «Сучасні інформаційні технології».

Таблиця 2.4.

Рівні сформованості інформатичних компетентностей майбутніми правознавцями після вивчення курсу «Сучасні інформаційні технології»

Рівень сформованості інформатичних компетентностей	Інформатичні компетентності
Початковий	<ul style="list-style-type: none"> - знання базових термінів з інформатики та інформаційних технологій; - наявність елементарних навичок роботи з персональним комп'ютером (ноутбуком, нетбуком, планшетом); - наявність уявлення про сучасні інформаційні системи та технології в правовій сфері; - вміння зберігати та використовувати дані; - вміння працювати з прикладним програмним забезпеченням загального призначення (текстовий процесор, електронні таблиці) та програмами для роботи в комп'ютерних мережах; - вміння здійснювати пошук даних на електронних носіях даних.

Продовження таблиці 2.4.	
Середній	<ul style="list-style-type: none"> - Знання, сформовані на початковому рівні; - наявність теоретичних знань та практичних навичок використання сучасних інформаційних технологій під час підготовки до лекційних, семінарських чи практичних занять; - знання загальної будови персонального комп'ютера; - наявність достатніх навичок роботи з ПК; - вміння працювати з прикладним програмним забезпеченням загального (текстовий процесор, електронна таблиця, засоби для створення презентації) та спеціального призначення («ЛІГА:ЗАКОН»); - наявність практичних навичок передавання файлів засобами комп'ютерних мереж; - вміння здійснювати пошук даних в електронних базах даних.
Достатній	<ul style="list-style-type: none"> - Знання, сформовані на початковому та середньому рівнях; - здатність застосовувати сучасні інформаційні технології під час вивчення дисциплін професійного блоку на юридичному факультеті; - наявність достатніх навичок роботи з ноутбуком, нетбуком, планшетом, смартфоном; - володіння навичками користувача офісних програм в контексті опрацювання правових даних; - вміння використовувати інструментарій для роботи з комп'ютерними мережами та хмарними технологіями; - вміння здійснювати пошук та аналіз даних в електронних базах, online та offline інформаційно-правових системах;

	<ul style="list-style-type: none"> - наявність елементарних навичок пошуку в online міжнародних правових системах; - вміння використовувати антивірусні програми для захисту даних при роботі з комп'ютером.
Високий	<ul style="list-style-type: none"> - Знання, сформовані на початковому, середньому та достатньому рівнях; - розуміння вибору програмного забезпечення для розв'язування поставленої задачі; - вміння застосовувати міжпредметні зв'язки курсу «Сучасні інформаційні технології» з іншими дисциплінами професійного циклу при підготовці до семінарських та практичних занять; - вміння здійснювати пошук та аналіз даних у правових автоматизованих системах; - вміння використання інструментарій для роботи з хмарними технологіями; - вміння самостійно працювати з найпоширенішими сучасними автоматизованими комплексами для юристів («ЛІГА:ЗАКОН, «Законодавство України», «ІрLex.Закони», «Єдиний державний реєстр судових рішень», «Єдиний реєстр досудових розслідувань» та ін.); - вміння аналізувати та використовувати дані та відомості з різних джерел (правові бази даних, електронні підручники, мережа Інтернет та ін.) для розв'язування професійних задач.

У таблиці 2.5. наведено приклади сформованості інформатичних компетентностей за рівнями навчальних досягнень студентів-правознавців з курсу «Сучасні інформаційні технології» з таких тем практичних занять,

згідно навчальної програми: «Характеристика апаратних засобів персонального комп'ютера», «Основні поняття програмного забезпечення персонального комп'ютера», «Операційні системи та їх різновиди», «Компютерні мережі. Інформаційні мережа Інтернет», «Порівняння офісних програмних пакетів Microsoft Office та Apache OpenOffice», «Українські законодавчі інформаційні бази даних».

Таблиця 2.5.

Рівні сформованості інформатичних компетентностей за рівнями навчальних досягнень студентів спеціальності «Право» з дисципліни «Сучасні інформаційні технології»

Рівні сформованості інформатичних компетентностей	Інформатичні компетентності
Тема: Характеристика апаратних засобів ПК	
Початковий	<ul style="list-style-type: none"> - Знання базових термінів та понять апаратного забезпечення персонального комп'ютера, його основні, додаткових та периферійних пристроїв; - знання основних етапів створення та розвитку обчислювальної техніки; - знання одиниць виміру об'єму пам'яті комп'ютера; - знання видів обчислювальної техніки та вміння їх класифікувати; - розуміння принципів побудови персонального комп'ютера; - наявність елементарних навичок роботи з персональним комп'ютером.
Середній	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередньому рівні; - наявність теоретичних знань та практичних навичок використання обчислювальної техніки під час

	<p>підготовки до лекційних, семінарських чи практичних занять;</p> <ul style="list-style-type: none"> - знання класифікації, функцій та технічні характеристики елементів апаратного забезпечення персонального комп'ютера; - наявність теоретичного уявлення про типову конфігурацію персонального комп'ютера, ноутбука, мобільних гаджетів, тощо; - розуміння принципу поділу апаратного забезпечення за призначенням (пристрої введення-виведення, зберігання та обміну даними); - вміння аналізувати та порівнювати основні параметри різних типів пристроїв збереження даних.
Достатній	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередніх рівнях; - наявність теоретичних знань щодо налаштування програмного забезпечення; - наявність теоретичних знань щодо особливостей комплектації ПК.
Високий	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередніх рівнях; - вміння налагоджувати інтерфейс в процесі інсталяції програмного забезпечення; - розуміння технічної конфігурації окремих складових персонального комп'ютера, ноутбука, мобільних гаджетів, тощо; - наявність навичок роботи з мережевими принтерами, сканерами, багатофункціональними пристроями.
Тема: Основні поняття програмного забезпечення ПК	
Початковий	<ul style="list-style-type: none"> - Знати базові терміни та поняття програмного

	<p>забезпечення;</p> <ul style="list-style-type: none"> - знати та розуміти архітектуру (багаторівневість структури) програмного забезпечення; - мати базові навички роботи з прикладним програмним забезпеченням загального призначення; - знати значення понять стискання, кодування та архівування даних.
Середній	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередньому рівні; - мати навички роботи з загальною (користувацькою) документацією по програмному забезпеченню; - вміти аналізувати та розуміти вибір програмного забезпечення в залежності від виробничої необхідності; - мати базові навички при роботі з системним програмним забезпеченням; - розуміти відмінності між різними видами антивірусного програмного забезпечення; - знати класифікацію вірусів та методика зараження ними програмного забезпечення персонального комп'ютера - розуміти різницю між поняттями стискання, кодування та архівація даних; - розуміти базові принципи роботи архіваторів.
Достатній	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередніх рівнях; - мати навички роботи з спеціалізованою (технічною чи проектною) документацією по програмному забезпеченню; - мати навички вільно орієнтуватися в роботі з системним програмним забезпеченням прикладного

	<p>рівня;</p> <ul style="list-style-type: none"> - мати базові навички при роботі з прикладним програмним забезпеченням спеціальної професійної направленості; - мати навички інсталяції програмного забезпечення в залежності від виробничої необхідності; - знати шляхи зараження вірусним програмним забезпеченням програмного забезпечення персонального комп'ютера; - вміти ідентифікувати належність файлу до певного програмного забезпечення за його форматом (розширенням); - розуміти особливості та критерії вільного програмного забезпечення;
Високий	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередніх рівнях; - знати недокументовані призначення програмного забезпечення; - мати навички налаштування та роботи з програмним забезпеченням в залежності від виробничої необхідності. - мати навички вільно користуватись прикладним програмним забезпеченням спеціальної професійної спрямованості; - мати навички роботи з системним програмним забезпеченням базового рівня (BIOS); - мати навички роботи з системним програмним забезпеченням службового рівня (адміністрування ОС, тощо); - вміти ідентифікувати та ізолювати комп'ютерні

	<p>віруси на зараженому персональному комп'ютері;</p> <ul style="list-style-type: none"> - розуміти особливості GNU GPL.
Тема: Операційні системи та їх різновиди	
Початковий	<ul style="list-style-type: none"> - Знання базових термінів та понять операційних систем; - усвідомлення місця операційної системи в апаратно-програмній моделі ПК; - знання класифікацій операційних систем та основних їх функцій; - наявність базових навичок роботи з найпоширенішими операційними системами; - вміння орієнтуватись в основних піктограмах робочого стола операційної системи.
Середній	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередньому рівні; - орієнтування в принципах побудови архітектури файлових систем сучасних операційних систем; - розуміння задач, які розв'язуються файловими системами; - наявність практичних навичок роботи з папками та файлами; - наявність базових практичних навичок роботи з локальною мережею; - вміння налаштувати під свої потреби зовнішній вигляд Робочого стола, звук, мову, час та дату; - вміння форматування зовнішніх носіїв даних.
Достатній	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередніх рівнях; - розуміння особливостей побудови архітектури файлових та операційних систем (ієрархія каталогів, атиповість деяких файлових систем, тощо);

	<ul style="list-style-type: none"> - розуміння відмінностей між інтерфейсами CLI та GUI; - розуміння принципів роботи технології Drag and Drop; - знання «гарячих клавіш», які використовуються при роботі з ОС Windows; - вміння роботи з локальною мережею; - вміння інсталювати/деінсталювати програмне забезпечення; - наявність навичок для оновлення операційної системи з мережі Інтернет чи зі змінних носіїв.
Високий	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередніх рівнях; - розуміння принципів роботи віртуальних файлових систем; - знання недокументованих призначень операційних систем; - наявність навичок інсталяції ОС Windows зі змінних носіїв; - вміння відновлювати операційну систему після збоїв в роботі.
Тема: Комп'ютерні мережі. Інформаційні мережа Інтернет	
Початковий	<ul style="list-style-type: none"> - Знання базових термінів та понять мережі Інтернет; - розуміння різниці між поняттями LAN (локальна мережа) та WAN (глобальна мережа); - знання історії виникнення мережі Інтернет та основних її служб; - наявність базових навичок роботи з браузерями; - знання понять та основних методик пошуку

	відомостей в мережі Інтернет.
Середній	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередньому рівні; - знання узагальненої структури мережі Інтернет; - розуміння принципів роботи системи клієнт-сервер; - розуміння принципів роботи системи адресації в мережі Інтернет; - знання та розуміння принципів роботи служби найменування доменів DNS; - вміння використовувати електронну пошту; - розуміння принципів роботи сучасних пошукових систем; - наявність базових навичок роботи з сучасними пошуковими системами.
Достатній	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередніх рівнях; - знання відкритої архітектури мережі Інтернет; - знання особливостей роботи системи адресації в Інтернет; - Вміння аналізувати належність домену до типу його власника за тематичною ознакою; - наявність навичок роботи з протоколом TCP; - наявність навичок роботи з протоколом FTP; - розуміння принципів роботи протоколів POP та SMTP; - розуміння принципів роботи протоколів TELNET та RPC; - знання класифікацій сучасних пошукових систем; - вміння користуватися спеціалізованими поштовими клієнтами;

	<ul style="list-style-type: none"> - наявність навичок спілкування за допомогою служб миттєвого та швидкого обміну повідомлень; - наявність навичок роботи з сервісами Google; - розуміння принципів роботи, видів, переваг та недоліків хмарних сервісів.
Високий	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередніх рівнях; - вміння аналізувати класи IP адрес; - розуміння принципів роботи пошукових індексів; - наявність навичок роботи з протоколами POP та SMTP; - наявність навичок роботи з протоколами TELNET та RPC; - наявність навичок спілкування в програмах IP-телефонії та інших програмах базованих на технології VoIP; - вміння користуватися сучасними пошуковими системами при пошуку інформаційних ресурсів в мережі Інтернет; - наявність навичок роботи з найпопулярнішими хмарними технологіями та сервісами (Gmail, E-disk, Google Docs, Live SkyDrive, Dropbox та інші).
Тема: Microsoft Office та Apache OpenOffice	
Початковий	<ul style="list-style-type: none"> - Знання базових термінів та понять офісного програмного забезпечення; - наявність базових навичок роботи з офісним програмним забезпеченням (відкрити, зберегти та закрити файл); - розуміння відмінностей між різними типами програм, що входять до офісних пакетів;

	<ul style="list-style-type: none"> - наявність уявлень про призначення офісних пакетів та розробки презентаційних форм; - наявність навичок роботи з базами даних.
Середній	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередньому рівні; - наявність практичних навичок редагування документів у програмах, що входять до складу офісних пакетів; - вміння змінювати інтерфейс у програмах, що входять до офісних пакетів; - розуміння застосування команд “Знайти/Замінити/Перейти”; - наявність навичок роботи зі стилями та шаблонами документів; - вміння працювати з інструментарієм, який призначений для роботи з презентаціями.
Достатній	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередніх рівнях; - вміння роздруковувати на принтері документи створені в програмах, що входять до складу офісних пакетів; - наявність практичних навичок щодо форматування документів; - наявність практичних навичок оформлення правових документів; - наявність практичних навичок оформлення наукових документів (тез, статей); - знання “гарячих клавіш”, які застосовуються в офісних програмах; - наявність навичок роботи з об’єктами в програмах офісних пакетів;

	<ul style="list-style-type: none"> - наявність навичок створення власних стилів та шаблонів документів в офісних програмах.
Високий	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередніх рівнях; - володіння навичками опрацювання правових даних на професійному рівні користувача офісних технологій; - наявність навичок створення структурованого документу в текстових редакторах; - знання з практичного використання макросів; - вміння застосовувати текстові редактори офісних пакетів у якості web-редакторів; - наявність навичок роботи з базами даних в офісних пакетах;
Тема: Українські законодавчі інформаційні бази даних	
Початковий	<ul style="list-style-type: none"> - Знання базових термінів та понять інформаційно-правових систем («правова інформація», дані, автоматизована система, правові бази даних, АРМ та ін.); - розуміння різниці між поняттями правова база та інформаційно-правова система; - розуміння призначення та основних операцій систем сімейства «ЛІГА:ЗАКОН»; - наявність мінімальних практичних навичок роботи з інформаційно-правовою системою «ЛІГА:ЗАКОН».
Середній	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередньому рівні; - знання основних положень чинного законодавства, які регламентують порядок створення та роботи інформаційно-правових систем; - наявність практичних навичок роботи з інформаційно-правовою системою «ЛІГА:ЗАКОН»;

	<ul style="list-style-type: none"> - вміння змінювати інтерфейс в системі «ЛІГА:ЗАКОН»; - розуміння відмінностей пошуку в різних базах системи «ЛІГА:ЗАКОН»; - наявність практичних навичок роботи з різними пошуковими реквізитами offline інформаційно-правових систем; - збереження нормативно-правових актів в інформаційно-правових системах; - розуміння призначення та основних функцій системи «Законодавство України»; - вміння працювати з online системою «Законодавство України».
Достатній	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередніх рівнях; - наявність практичних навичок роботи з різними базами сімейства «ЛІГА:ЗАКОН» та ІПС: «IpLex.Закон», «Право України»; - розуміння відмінностей пошуку інформаційних матеріалів в різних online інформаційно-правових систем («Законодавство України», «Право України», «IpLex.Профі»); - наявність практичних навичок роботи з різними online та offline інформаційно-правовими системами; - завантаження клієнтської частини інформаційно-правових систем; - здійснення пошуку нормативних актів: за реквізитами, за контекстом, за словами з тексту документа; - вміння здійснювати аналіз даних в online та offline інформаційно-правових системах;

	<ul style="list-style-type: none"> - наявність елементарних навичок пошуку в online міжнародних правових системах.
Високий	<ul style="list-style-type: none"> - Знання сформовані на попередніх рівнях; - вміння здійснювати пошук та аналіз даних в online та offline інформаційно-правових системах; - наявність практичних навичок пошуку в online міжнародних правових системах; - вміння самостійно працювати з сучасними автоматизованими комплексами для юристів («ЛІГА:ЗАКОН, «Законодавство України», «IpLex.Закон», «Єдиний державний реєстр судових рішень», «Єдиний реєстр досудових розслідувань» та ін.); - вміння у межах однієї законодавчої бази коректно створювати власну відбірку нормативних актів; - вміння аналізувати та використовувати дані з правових баз для підготовки до семінарських занять.

В результаті вивчення курсу «Сучасні інформаційні технології» у майбутніх правознавців формується обізнаність в певних областях ІКТ, студенти засвоюють знання, набувають умінь та практичних навичок використання ІКТ для подальшої професійної діяльності .

2.6. Форми контролю та оцінювання рівня сформованості інформатичних компетентностей майбутніх правознавців

У сучасній дидактиці поняття «метод» та «форма» контролю знань не мають чіткого розмежування. У педагогічній літературі та дисертаційних дослідженнях такі науковці, як В. С. Аванесов [1], С. І. Архангельський [5], С. С. Вітвіцька [31], В. М. Галузинський [39], Л. М. Романишина [250], М. П. Сукнов [297] та інші досить широко та всебічно розглядають

класифікації контролю навчальної діяльності за методами та формами його організації.

В.С. Аванесов [1], Ю. К. Бабанський [8], В. П. Беспалько [16] та інші підкреслюють наявність недоліків в організації контролю. В педагогічній теорії також існує проблема класифікації видів контролю. В. І. Загвязинський [72], Н. Ф. Тализіна [301] поділяють контроль на поточний і підсумковий; В. І. Лозова та Г.В. Троцько Г.В. [136] окремо виділяють такий вид контролю, як попередній; С. С. Вітвіцька [31], виокремлює ще міжсесійний контроль; М. О. Аузіна, А. М. Возна та Г. Г. Голуб [7] в своїй класифікації (окрім попереднього, поточного та підсумкового) виділяють ще тематичний та періодичний.

М. В. Галузинський та М. Б. Євтух до проблем контролю у навчанні виділяли такі елементи: 1) систему принципів вимог і правил, до яких відноситься: систематичність (регулярність) обліку і контролю, всеохопленість (всебічність, повнота) обліку і контролю, диференційованість та індивідуальність, об'єктивність оцінювання, урізноманітнення видів і форм контролю в діяльності вчителя...; 2) види контролю (поточний, періодичний, підсумковий); 3) зміст контролю за різними видами навчальної діяльності (форми контролю і самоконтролю за якістю знань містять елементи демократизації, а саме: взаємоконтроль, самоконтроль та машинний контроль) [39, с.173-176].

Проаналізувавши літературу, на сучасному етапі у педагогічній практиці, узагальнимо існуючі види контролю в процесі навчання сучасних інформаційних технологій студентів спеціальності «Право». Виділимо такі види контролю під час вивчення дисципліни:

- попередній (вхідний, нульовий);
- поточний (проміжний, побіжний);
- тематичний (рубіжний, модульний);
- періодичний (інспекторський);
- підсумковий (заключний);

- самоконтроль.

Проблема, яка постійно турбує викладачів – оцінювання рівня знань студентів.

На наш погляд, на сьогоднішній день, не існує такого методу чи форми контролю, який би одночасно задовольняв і викладача і студента. Тому що, при певних умовах, вони мають як певні переваги, так і свої недоліки.

Україна визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи, тому відбувається модернізація освітньої діяльності в контексті європейських вимог.

Процес контролю якості сучасної освіти суттєво змінився. Це пов'язано з реформуванням системи вищої освіти та введенням у процес навчання кредитно-трансферної накопичувальної системи, зміни системи освітніх вимірювань якості освіти [174].

У навчальній програмі з дисципліни «Сучасні інформаційні технології» для студентів 1 курсу Київського національного університету імені Тараса Шевченка укладачами чітко передбачено та прописано критерії оцінювання рівня знань студентів, а саме: форми проведення поточного та підсумкового контролю [170].

Контроль успішності знань, умінь та навичок студента здійснюється з використанням методів і засобів, що визначаються вищим навчальним закладом. Академічні успіхи студента визначаються за допомогою системи оцінювання, що використовується у вищому навчальному закладі, реєструється прийнятим у вищому навчальному закладі чином з обов'язковим переведенням оцінок до національної шкали та шкали ECTS (Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система).

ECTS – це система, яку створено для забезпечення єдиної міждержавної процедури оцінювання навчання, системи виміру і порівняння результатів навчання, їхнього академічного визнання і передачі від одного закладу освіти іншому. Система може використовуватись усередині закладу освіти, між закладами освіти однієї країни, а так само між закладами освіти –

партнерами з різних країн. Система ECTS базується на принципах взаємної довіри учасників і передбачає виконання правил щодо всіх її частин: ECTS – кредитів, ECTS – оцінок, Угоди про навчання і Зарахування кредитів [66].

У процесі навчання та оцінювання рівня знань студентів потрібно враховувати процес формування професійних компетентностей. Адже, підхід формування професійних компетентностей майбутнього фахівця став для сучасного суспільства вирішенням актуальних проблем сучасного ринку праці [314, с. 321].

Сьогодні існують суперечності у системі вищої освіти: а) між вимогами щодо шляхів модернізації освітнього процесу на основі компетентнісного підходу процесу навчання та теорією і застосовністю цього підходу навчання у вищих навчальних закладах; б) між необхідністю впровадження компетентнісного підходу, недостатньою обізнаністю викладачів з методологією і методикою його впровадження; в) між об'єктивною потребою підготовки студентів до самостійної пізнавальної діяльності і недостатніми навичками їх оцінювання для подальшої професійної діяльності.

Контроль навчальної діяльності – є невід'ємним елементом освітньої діяльності за допомогою якого забезпечується зворотній зв'язок від студента до викладача, що впливає позитивно на процес навчання, формування інформаційної культури та компетентностей, а також буде мотивуючим фактором пізнавальної діяльності студентів [186].

Контроль знань студентів у вищих навчальних закладах здійснюється за кредитно трансферно-накопичувальною системою.

Критерії оцінювання навчальної діяльності: вчасність та правильність виконання, обсяг виконаної роботи, публічний захист (стосовно реферату та презентації).

Форми контролю навчальної діяльності для оцінювання рівня сформованості інформатичних компетентностей студентів з дисципліни «Сучасні інформаційні технології» складаються з:

- поточного контролю: виконання практичних завдань, усна відповідь, виконання домашніх завдань, письмові контрольні роботи, написання та захист реферату;

- підсумкового контролю (змістовий модуль): розробка завдань у тестовій формі, виконання тестових завдань;

- комплексного підсумкового контролю (залік): проходження тесту, виконання індивідуального практичного завдання [149].

Для підвищення рівня сформованості інформатичних компетентностей студента викладач повинен дотримуватися таких рекомендацій:

- раціонально планувати навчальний процес з дисципліни;
- контролювати засвоєння кожним студентом пройденого матеріалу (обов'язково враховуючи загальну кількість студентів у групі);

- всебічно та об'єктивно оцінювати виконання завдання кожним студентом;

- чітко та об'єктивно визначати підсумкову оцінку з курсу, із обов'язковим врахуванням поточної успішності та складанням заліку чи екзамену;

- за результатами поточного рейтингу вирішувати питання про можливість виставлення підсумкової оцінки без складання екзамену чи заліку [139].

Співвідношення складових у змістовому модулі:

- практичне завдання – до 4 балів;
- усна відповідь – 1 бал;
- індивідуальне практичне завдання – 2 бали;
- індивідуальне самостійне завдання – до 4 балів;
- складання тесту – 5 балів;
- написання та захист реферату – до 4 балів.

Кількість набраних студентом балів за два змістові модулі – критично-розрахунковий мінімум 40 балів, критично-розрахунковий максимум 80 балів.

Підсумковий контроль – у формі заліку:

- комплексна підсумкова робота: тест – 10 балів;
- комплексна підсумкова робота: практичне завдання – 10 балів.

Загальна сума балів, набраних за результатами поточного та підсумкового контролів, становить рейтинговий показник студента з навчальної дисципліни.

На основі рейтингового показника студент одержує підсумкову кількість балів (максимум 100 балів).

Індивідуальне практичне завдання, виконання самостійної роботи чи написання реферату надається у випадку відсутності студента на практичному занятті. Студент має можливість відпрацювати пропущене заняття на тему, задану викладачем (але не більше половини від загальної кількості практичних занять). Індивідуальне практичне завдання виконується самостійно. Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах. Відпрацювання приймається на протязі двох тижнів після пропущеного заняття.

Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів, ніж критично-розрахунковий мінімум – 40 балів, щоб бути допущеними до заліку в обов'язковому порядку виконують комплексну роботу.

Контроль рівня засвоєння теоретичного матеріалу здійснюється в усній та письмовій формі. При цьому завдання включає захист індивідуальної роботи (реферат, доповідь, презентації) та тестування.

Варіанти завдань складаються таким чином, що вони охоплюють увесь програмний матеріал дисципліни.

Правильність виконання теоретичних завдань оцінюється за шкалою: 0, 1, 2 балів.

При перевірці відповіді використовуються такі критерії:

0 балів – студент не дав жодної відповіді на питання. Відповідь свідчить, що студент не має уявлення про сутність питання.

1 бал – студент надав неповну відповідь. Допущені помилки. Виникають труднощі при аналізі матеріалу.

2 бали – студент надав повну відповідь на теоретичну питання. Обґрунтував свою думку.

Правильність виконання тестових завдань оцінюється за шкалою: 0, 1, 2, 3, 4, 5 балів.

При перевірці відповідей, які складають сумарно 100 відсотків, використовуються такі критерії:

0 балів – студент не дав жодної правильної відповіді не на одне питання – 0%. Студент не вивчав тему.

1 бал – студент надав відповіді на питання у відсотковому значенні до 15%. Студент досить поверхнево вивчав програмний матеріал. Отриманих попередніх знань виявилось недостатньо при проходженні тестування.

2 бали – студент надав відповіді на питання у відсотковому значенні до 30% включно. Студент недостатньо був ознайомлений з програмним матеріалом. Матеріал був засвоєний тільки на рівні визначень чи понять.

3 бали – студент надав відповіді на питання у відсотковому значенні до 50% включно. Студент знає основну частину програмного матеріалу. Виникають труднощі при аналізі.

4 бали – студент надав відповіді на питання у відсотковому значенні до 80% включно. Студент у повноту обсязі ознайомився з теоретичним матеріалом. Допущені окремі помилки під час вибору варіантів відповідей.

5 балів – студент надав відповіді на питання у відсотковому значенні до 100% включно. Висновок: студент досить глибоко та повно вивчив потрібну тему. Володіє термінологією та елементами аналізу. Вміє співставити питання з варіантами відповідей.

Максимально практичне завдання може бути оцінено в 4 бали, якщо має місце: правильне виконання поставленої задачі; правильне використання методів при виконанні практичного завдання; правильно вибрані способи для виконання практичного завдання.

3 бали виставляється, якщо має місце: правильна послідовність виконання практичного завдання; правильне пояснення способів чи методів виконання завдання; завдання виконане в цілому, але є помилки.

2 бали виставляється, якщо має місце: виконання наполовину завдання; правильне пояснення способів чи методів виконання завдання, але не вміння на практиці їх застосувати.

1 бал виставляється, якщо має місце: часткове виконання практичного завдання; не вміння чи не розуміння застосовувати різні способи та методи для виконання завдання.

0 балів виставляється, якщо має місце: не виконання практичного завдання.

Приклади наведених для виконання практичних завдань (Теми: «Табличний процесор», «Електронні таблиці») представлені в додатках І, К.

За результатами оцінювання засвоєння студентами теоретичного матеріалу та виконання практичних завдань визначається рівень засвоєння програмного матеріалу та виставляється підсумкова кількість балів.

Висновки до другого розділу

1. У ході дослідження з'ясовано, що методика формування інформатичних компетентностей майбутніх правознавців базується на методиці навчання інформаційних технологій у процесі навчання курсу «Сучасні інформаційні технології».
2. Для впровадження в навчальний процес підготовки майбутніх правознавців запропонованої методики вирішено ряд завдань: охарактеризовано окремі компоненти методики навчання сучасних інформаційних технологій майбутніх правознавців, а саме зміст навчального матеріалу, методи, засоби та форми навчання.
3. Методика формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців включає: мету та рівень сформованості інформатичних компетентностей в процесі навчання ІКТ; принципи та стратегію

формування інформатичних компетентностей; способи, форми, методи, засоби в процесі навчання ІКТ; реалізацію міжпредметних зв'язків курсу «Сучасні інформаційні технології» з фаховими дисциплінами юридичного профілю.

4. Формування інформатичних компетентностей майбутніх правознавців базується на вимогах щодо забезпечення неперервності навчання і постійного використання у навчальному процесі ІКТ. Тому, під час підготовки майбутніх правознавців виокремлено такі основні складові для формування інформатичних компетентностей: навчання курсу «Сучасні інформаційні технології»; проходження навчально-виробничої практики у суді та прокуратурі; застосування online та offline інформаційно-правових систем, правових автоматизованих баз у фахово-орієнтованих дисциплінах.
5. У контексті компетентісного підходу в освіті відбувається перенесення акценту зі змісту на результати навчальної діяльності, адже ринку праці важливо не те, що випускник освітнього закладу виконував у процесі навчання, а те, що він може робити після здобуття ступеня. Вказаний акцент здійснюється шляхом добору правових задач під час вивчення навчального матеріалу. Також визначаються рівні сформованості інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців. Під час навчання обираються такі форми та засоби навчання, використання яких стимулювало б активність студентів до самостійної роботи та до творчого підходу під час розв'язування задач.
6. У зв'язку з динамічним розвитком правової інформаційної сфери, створенням програмних продуктів у цій галузі, доцільно якомога частіше адаптувати дидактичні матеріали з курсу «Сучасні інформаційні технології» до нових умов професійної діяльності майбутніх фахівців у сфері юриспруденції.
7. Інформатичні компетентності майбутніх правознавців у подальшому зможуть проявитися в їх здатності швидко та оперативно знаходити

необхідні нормативно-правові акти: міжнародні та локальні, дані та відомості у різних правових базах, offline та online інформаційно-правових системах, які є доступними на персональних комп'ютерах, ноутбуках та сучасних гаджетах.

Основні результати другого розділу опубліковані в роботах: [25], [139], [149], [170], [234], [253], [256], [257], [259-261], [263], [267], [268], [270].

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ПРАВОЗНАВЦІВ

3.1. Прогнозування контрольно-оцінювальної діяльності в процесі навчання студентів юридичних факультетів

На основі дидактичних принципів, а саме умотивованості та справедливості контролю навчального процесу в межах констатувального етапу педагогічного експерименту було здійснено психолого-педагогічне дослідження контрольно-оцінювальної діяльності в процесі навчання студентів. Це дало змогу визначити емоційний стан студентів у процесі оцінювання, що в подальшому буде впливати на формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців.

Ознайомившись з різними науковими та дисертаційними дослідженнями [13, 59, 130, 297, 313], дійшли висновку, що ставлення студентів до своєї майбутньої професії повинне розглядатися як одна із складових психологічних умов щодо формування майбутніх фахівців. На нашу думку, для якомога кращих проявів особистості студента під час освітнього процесу є забезпечення мотиваційних факторів у навчальному процесі, тому одним із важливих факторів навчання є мотиви.

Мотивація до навчання є одним із основних елементів структури особистості. Мотивацію розглядають у поєднанні з іншими компонентами навчальної діяльності. Функції мотивації реалізуються рядом спонукань: ідеалів і ціннісних орієнтацій, потреб, мотивів, інтересів. [13].

Нами було проведено опитування (додаток В) для вивчення характеру сформованості мотивів у студентів 1 курсу денної форми навчання юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Результати представлені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

**Характер сформованості мотивів до вивчення
дисципліни «Сучасні інформаційні технології»**

стать	кількість (%)	Перевага у навчанні		Навчання				
		процесу	результату	власною схильністю	навчальною необхідністю	виробничою необхідністю	просто так	не знаю чому
чол.	31,25%	33,3%	66,7%	80,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%
жін.	68,75%	21,2%	78,8%	54,5%	36,4%	3,0%	0,0%	6,1%

Отримані результати свідчать, що більшість 80% студентів чоловічої статі та 54,5% студентів жіночої статі навчаються за власною схильністю. Можна зробити висновок, що в процесі навчання сучасних інформаційних технологій студенти орієнтовані на активну навчально-пізнавальну діяльність, але в переважній більшості студентів 1 курсу ще не сформовано пізнавальні мотиви, які визначають інтерес до самого процесу навчання.

Анкетування серед студентів юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Академії адвокатури України проводилось з метою встановлення взаємозв'язку практичного застосування знань з курсу "Сучасні інформаційні технології" при підготовці до занять інших дисциплін, а також подальше їх використання.

В процесі дослідження було опитано 261 студента (додаток Б). За результатами анкетування були зроблені такі висновки:

1. Для подальшої практичної роботи майбутнім правознавцям у рівній мірі потрібні як програми програмного забезпечення загального призначення (Word, Excel та інші) так і програми спеціального призначення (нормативно-правові бази, наприклад "Ліга:Закон", "Законодавство України", "ІрLex.Закон").

2. При підготовці до лекційних та практичних занять з використанням ПК на першому місці виникають труднощі з безкоштовним та загальним доступом у користуванні спеціалізованих програм для юристів і другу сходинку посідає недостатність спеціалізованої методичної літератури.

Ефективність формування інформатичних компетентностей майбутніх правознавців також залежить від аналізу особистих якостей кожного

студента і врахування їх викладачем перед оцінювання результатів навчальної діяльності, тому оцінювання знань студентів представляє собою, особливо в психологічному аспекті, один з найважливіших, делікатніших аспектів процесу навчання. Насамперед тому, що перевірка інтелекту належить до найбільш психологічно дискомфортних ситуацій. Розуміння престижу, прагнення до пошани, авторитету в очах викладачів, батьків, друзів, товаришів по академічній групі, побоювання бути відрахованим, позбутися стипендії – все це зрештою, визначає досить високу морально-соціальну значимість результатів оцінювання в студентському середовищі [193, с.34]. Також майбутні правознавці після вступу на юридичний факультет можливо не очікують, що складання заліків чи екзаменів буде проходити у формі комп'ютерного тестування.

Дж. Равен [224] досліджуючи фактори впливу, зазначає, що поведінка студентів є результатом взаємодії трьох змінних: 1) компетентностей (навичок, здібностей); 2) мотивації; 3) ситуацію, в якій знаходяться особи.

Метою психолого-педагогічного дослідження контрольної оцінювальної діяльності в процесі навчання [264] було прогнозування результатів навчальних досягнень студентів під час вивчення та опрацювання нової теми та його вплив на виконання тестових завдань.

Доцільно було проведення опитування студентів перед початком експерименту (додаток Г).

Зазвичай на юридичні факультети поступають студенти, які вважають себе гуманітаріями. Тому досить по-різному вони реагують на вивчення дисциплін пов'язаних з точними науками.

Студенти, перед початком вивчення курсу, на питання «Як вони сприймають дисципліну «Сучасні інформаційні технології»?» відповіли більшістю опитаних, що як гуманітарну, рис 3.1.

Рис. 3.1. Сприйняття студентами дисципліни «Сучасні інформаційні технології»

Тому що, до початку вивчення курсу, в більшості, вони вважають, що дисципліна буде пов'язана тільки з теоретичними поняттями про дані, відомості, інформаційні технології, і, в свою чергу, не завжди розуміють, чим їм знадобиться в подальшому такі програмні продукти, як наприклад, MS Excel та в якій формі (у школі більшість майбутні студенти звикли, що в письмовій) проведення тестових завдань.

На рисунку 3.2. зображено результати опитування для майбутніх правознавців, тобто гуманітаріїв, відносно того, яку форму контролю вони сприймають краще.

Рис. 3.2. Результати опитування студентів 1 курсу юрид. факультету

Під час педагогічного експерименту використовувалися методи анкетування, опитування, спостереження та тестування для визначення

початкового рівня знань, умінь та навичок майбутніх правознавців із сучасних інформаційних технологій.

Для досягнення мети сформульовано завдання: практично перевірити та проаналізувати стан очікування результатів навчальних досягнень під час вивчення та опрацювання нової теми дисципліни «Сучасні інформаційні технології» студентів юридичного факультету.

Експеримент проводився на базі юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка у 2010 році.

Експериментальна ситуація полягає в тому, що для проведення експерименту було обрано 2 академічні групи студентів 1 курсу одна з яких контрольна, а інша експериментальна.

В контрольній групі навчання відбувалося за навчальною програмою з курсу "Сучасні інформаційні технології", де викладач суттєво не впливав на мотивацію навчальних досягнень студентів.

В експериментальній групі керованою змінною була мотивація досягнень за умови оцінювання навчальних досягнень за допомогою комп'ютерного тестування. Обидві групи знаходились в однакових умовах навчальної діяльності.

Характеристика вибірки.

Контрольна група: загальна кількість 23 особи, з них 16 жінок, 7 чоловіків, вік від 17 до 20 років, досвід роботи з ПК, успішність за попередні вивчені теми.

Експериментальна група: загальна кількість 18 осіб, з них 9 жінок, 9 чоловіків, вік від 17 до 20 років, досвід роботи з ПК, успішність за попередні вивчені теми.

При відборі об'єктів до вибірки для проведення експерименту було забезпечення дотримання вимог щодо застосування статистичних методів опрацювання результатів дослідження: їх однорідність та незалежність; незалежність учасників експерименту; заняття в експериментальній та контрольній групі проводилось одним викладачем; однотипність

методичного забезпечення; комп'ютерний клас з однаковим програмним забезпеченням.

В другій частині експериментального дослідження було проведено діагностичне тестування двох груп (контрольної та експериментальної).

Була організовані тести (додаток Е, Ж, З): для визначення рівня мотивації схвалення (шкала брехні) ми пропонували за допомогою методики "Шкали Д. Крауна і Д. Марлоу", що складається з 20 суджень, на які можливі два варіанти відповідей "Так" чи "Ні"; для визначення рівня мотивації до успіху пропонували методику діагностики "Особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса" (складається з 41 судження, на які можливі два варіанти відповідей "Так" чи "Ні") та методику діагностики "Особистості на мотивацію до запобігання невдач Т.Елерса" (складається з 30 рядків по 3 слова в кожному, необхідно вибрати тільки одне слово) [214, с. 626-631, с. 635-636].

За допомогою програми Microsoft Excel визначили такі характеристики опрацьованих протоколів: середнє значення, мода, медіана, стандартне відхилення вибірки, дисперсія, асиметрія, ексцес.

Перевіримо, чи дані (результати тестів) розподілені за нормальним законом. Для цього перевіримо вищевказане завдання про закон розподілу випадкової величини за допомогою критерію Пірсона χ^2 . Зіставлення двох емпіричних розподілів за однією ознакою.

Сформулюємо два припущення:

H_0 – випадкова величина χ^2 розподілена за нормальним законом;

H_1 – випадкова величина χ^2 не розподілена за нормальним законом.

Контрольна група:

Тест 1: до початку та по закінченню експериментального дослідження

Обчислимо $\chi_{\text{емп}}^2=8,51$. При рівні значущості 0,05 $\chi_{\text{кр.2}}=33,924$.

Тест 2: до початку та по закінченню експериментального дослідження

Обчислимо $\chi_{\text{емп}}^2=9,911$. При рівні значущості 0,05 $\chi_{\text{кр.2}}=33,924$.

Тест 3: до початку та по закінченню експериментального дослідження

Обчислимо $\chi_{\text{емп}2} = 5,652$. При рівні значущості 0,05 $\chi_{\text{кр.}2} = 33,924$.

Експериментальна група:

Тест 1: до початку та по закінченню експериментального дослідження

Обчислимо $\chi_{\text{емп}2} = 4,693$. При рівні значущості 0,05 $\chi_{\text{кр.}2} = 27,587$.

Тест 2: до початку та по закінченню експериментального дослідження

Обчислимо $\chi_{\text{емп}2} = 8,012$. При рівні значущості 0,05 $\chi_{\text{кр.}2} = 27,587$.

Тест 3: до початку та по закінченню експериментального дослідження

Обчислимо $\chi_{\text{емп}2} = 9,2$. При рівні значущості 0,05 $\chi_{\text{кр.}2} = 27,587$.

Тобто, для всіх вибірок при рівні значущості 0,05 розраховане значення $\chi_{\text{емп}2}$ (модуль значення) менше $\chi_{\text{кр.}2}$, тому припущення про розподіл випадкової величини за нормальним законом приймається, а це означає, що дані розподілені за нормальним законом.

Перевіримо відповідність даних у контрольній та експериментальній групах. Для цього спочатку перевіримо гіпотезу про рівність дисперсій генеральної сукупності за критерієм Фішера (F-критерієм).

Сформулюємо дві гіпотези:

H_0 – дисперсії двох нормально розподілених генеральних сукупностей рівні;

H_1 – дисперсії двох нормально розподілених генеральних сукупностей не рівні.

Контрольна група:

Тест 1 - розраховане значення F-критерію = 1,149. При рівні значущості 0,05 F-критичне = 2,048.

Тест 2 - розраховане значення F-критерію = 1,307. При рівні значущості 0,05 F-критичне = 2,048.

Тест 3 - розраховане значення F-критерію = 1,227. При рівні значущості 0,05 F-критичне = 2,048.

Експериментальна група:

Тест 1 - розраховане значення F-критерію = 1,404. При рівні значущості 0,05 F-критичне = 2,271.

Тест 2 - розраховане значення F-критерію = 1,066. При рівні значущості 0,05 F-критичне = 2,271.

Тест 3 - розраховане значення F-критерію = 1,691. При рівні значущості 0,05 F-критичне = 2,271.

Отже, при рівні значущості 0,05 розраховане значення F-критерій менше F-критичного, тому дисперсії генеральної сукупності можна вважати рівними.

Порівнявши всі результати можна зробити висновок, що дані контрольної та експериментальної груп суттєво не відрізняються.

В результаті нашого дослідження було виявлене наступне (додаток И).

В контрольній групі, за результатами аналізу абсолютних показників мотивація до успіху у студентів знижується завдяки суб'єктивним причинам. До суб'єктивної причини відносяться: низька мотивація навчальної діяльності в період вивчення курсу, небажання відпрацьовувати вчасно пропущені заняття. Цей же показник можна проаналізувати з точки зору вибору стратегії досягнення: гарних результатів студент може досягти або за допомогою ретельного планомірного навчання і підготовки протягом семестру, або за рахунок пошуку можливостей уникнення отримання негативної оцінки у викладача.

В контрольній групі мотивація ескапізму, тобто уникнення невдач є нормальним по вибірці. Це значить, що низька мотивація уникнення невдач на початку вивчення курсу " Сучасні інформаційні технології " є нормальна, бо у студентів відсутня загроза отримання незадовільних результатів.

В експериментальній групі майже такі ж показники на початку вивчення нової теми. Наприкінці вивчення теми мотивація ескапізму в експериментальній групі знизилась завдяки тому, що тема була цікавою і викликала інтерес, а також не було страху отримати незадовільної оцінки, за допомогою комп'ютерного тестування.

Наприкінці в контрольній групі мотивація ескапізму в цілому знизилась, але з'явилися кілька осіб, у яких суттєво збільшився показник

ескапізму за рахунок або малого досвіду, або занадто тривалого досвіду роботи з ПК.

Мотивація схвалення в контрольній групі на початку має низькі показники і характеризується разом з показником досягнень відсутністю очікувань схвалення за види діяльності, які на думку студентів-правозавців не є професійно-орієнтованими.

Наприкінці вивченої теми «шкала брехні» дещо збільшується в контрольній групі, тобто в групі, в якій не проводиться комп'ютерне тестування.

Наприкінці експерименту в експериментальній групі «шкала брехні» суттєво знижується. Пов'яжемо це з тим, що при комп'ютерному тестуванні можливість «перехитрити» комп'ютер дуже низька.

Таким чином, припущення підтверджується: мотивація досягнень оцінювання результатів знань за допомогою комп'ютерного тестування залежить від зусиль, які вкладає студент у своє навчання, тобто мотивація схвалення (шкала брехні) та мотивація ескапізму не є провідними, а це значить, що людський фактор в оцінюванні знижується.

А це значить, що у процесі проведення констатувального та формувального експериментів оцінювати рівень знань та рівень сформованості інформатичних компетентностей студентів можливо не тільки вручну за допомогою контрольних робіт, практичних завдань, а й на комп'ютері за допомогою тестових завдань.

3.2. Організація та проведення експериментальної частини педагогічного дослідження

Завершальним етапом дисертаційного дослідження було проведення педагогічного експерименту, в ході якого перевірялось гіпотеза про те, що, навчання сучасних інформаційних технологій з урахуванням міжпредметних зв'язків з дисциплінами юридичного циклу сприятиме формуванню інформатичних компетентностей у процесі підготовки майбутніх

правознавців, а також інтенсифікації навчання з сучасних інформаційних технологій майбутніх фахівців, розвитку їх професійних та інформатичних компетентностей.

За допомогою педагогічного експерименту вивчаються явища в певних умовах та створюються планомірно організовані ситуації, також виявляються факти, на основі яких встановлюється не випадкова залежність між експериментальними впливами та їх об'єктивними результатами [8, с.100].

На сучасному етапі розвитку суспільства активно впроваджуються в усі сфери життя комп'ютерні, інформаційні та інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). У результаті цього і виникає потреба у підготовці висококваліфікованих фахівців з знаннями, вміннями та набутими навичками, зокрема в галузі права, засобами використання ІКТ. Одним з пріоритетних завдань підготовки майбутніх правознавців є формування у них інформатичних компетентностей [47, с.322-323], як необхідної умови для подальшої адаптації в сучасному житті та вибраній професії.

У зв'язку з цим, нами було проведено аналіз результатів педагогічного експерименту перевірки ефективності запропонованої методики формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців.

Метою завершального етапу дослідження було проведення педагогічного експерименту, в ході якого перевірялася ефективність запропонованої методики формування інформатичних компетентностей майбутніх правознавців.

Дослідження проблеми формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців виконувалось протягом 2010-2015 років, яке умовно поділено на три етапи.

Метою педагогічного експерименту було виявлення доцільності застосування в процесі навчання курсу «Сучасні інформаційні технології» не традиційного, а особистісно-орієнтованого підходу з врахуванням міжпредметних зв'язків для формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців та перевірки гіпотези дослідження.

Основні положення педагогічного експерименту перевірялися на базі юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ), відділеннях загально-юридичної підготовки та міжнародного права Академії адвокатури України (Київ), Хмельницького інституту ПрАТ «ВНЗ «МАУП» (Хмельницький), факультету «Правознавство» Фінансово-правового коледжу (Київ) та Донецького юридичного інституту МВС України (Кривий Ріг). В експерименті взяли участь 332 студенти 1 курсу, з них: контрольна група - 161 студент, експериментальна група - 171 студент.

Умовою при відборі об'єктів до вибірки (контрольна та експериментальна групи) для проведення експерименту було забезпечення дотримання вимог щодо застосування статистичних методів опрацювання результатів дослідження: їх однорідність та незалежність; незалежність учасників експерименту; однотипність методичного забезпечення; комп'ютерний клас з однаковим програмним забезпеченням.

Розрахунки та аналіз отриманих результатів були виконані за допомогою статистичної надбудови в програмі EXCEL.

Статистична значимість відхилення експериментального розподілу навчальних досягнень була перевірена зі застосуванням χ^2 критерію Пірсона [58]. З'ясовано, що ймовірність того, що відхилення є випадковим менша за 0,05 (рис. 3.3.).

Гіпотеза про відповідність експериментальних значень розподілу Гауса відкидається на високому рівні значимості.

У зв'язку з цим для порівняння результатів застосовано непараметричний z-критерій Вілкоксона для двох незалежних вибірок (контрольна та експериментальна групи).

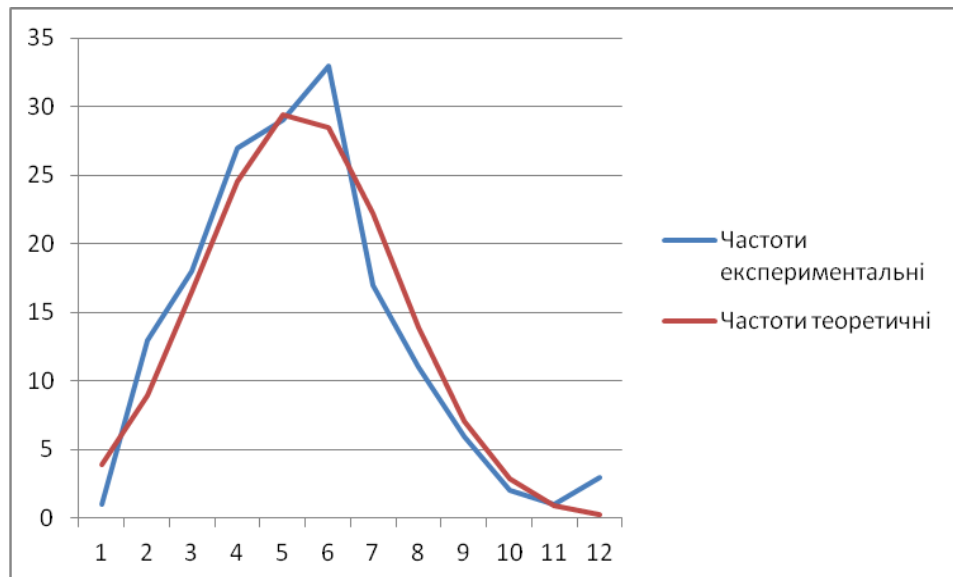

Рис. 3.3. Розподіл оцінок із застосуванням χ^2 критерію Пірсона

Умови застосування z-критерію Вілкоксона [351, с. 609] повністю дотримані:

1. Маємо дві незалежні вибірки;
2. Маємо дві гіпотези;
3. Обидві вибірки мають більш ніж 10 значень;
4. На відміну від відповідних тестів t-критерію, цей тест не вимагає нормальності розподілу;

5. Тест придатний для даних, які належать до шкали порядку.

Нульова гіпотеза H_0 – дві незалежні вибірки (контрольна та експериментальна групи) однакові, взяті з одного розподілу;

Альтернативна гіпотеза H_1 – існують значущі відмінності між розподілами (контрольною та експериментальною групами).

Формула для обчислень:

$$z = \frac{R - \mu_r}{\sigma_r}, \quad (3.1)$$

$$\text{де } \mu_r = \frac{n_1 * (n_1 + n_2 + 1)}{2} \quad (3.2)$$

$$\sigma_r = \sqrt{\frac{n_1 * n_2 * (n_1 + n_2 + 1)}{12}} \quad (3.3)$$

n_1 = об'єм першої вибірки (контрольна група)

n_2 = об'єм другої вибірки (експериментальна група)

R – сума рангів вибірки n_1

$Z_{\text{критичне}}$ від -1,96 до 1,96

Рівень значущості $\alpha = 0,05$.

Результати констатувального експерименту:

$$z = -0,29746,$$

тобто, z знаходиться в межах z -критичне, а це означає, що H_0 – гіпотеза правильна, тому що обидві вибірки (контрольна та експериментальна групи) однакові на рівні значущості $\alpha = 0,05$.

Результати формувального експерименту

$$z = -4,13414,$$

Тобто z виходить за межі z критичне, а це значить, що вибірки (контрольна та експериментальна групи) неоднакові на рівні значущості $\alpha = 0,05$.

Приймається альтернативна гіпотеза H_1 – існують значущі відмінності між розподілами (контрольною та експериментальною групами).

Таким чином, аналіз результатів дослідження свідчить про ефективність запропонованої методики формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців.

У результаті навчання курсу «Сучасні інформаційні технології» відповідно до пізнавальної сфери виокремлено такі рівні навчальних досягнень студентів-правознавців: початковий, середній, достатній та високий.

До рівнів навчальних досягнень студентів юридичних факультетів з курсу «Сучасні інформаційні технології» виділимо: здатність розв'язувати завдання в навчальній та правовій сфері за допомогою комп'ютера, вміння студента орієнтуватись у інформаційних потоках, навички пошуку та аналізу отриманих даних, а на основі отриманих відомостей вирішувати правові задачі.

Наведемо узагальнені результати контрольних заходів для визначення рівня сформованості навчальних досягнень ІКТ у майбутніх правознавців у вигляді наступних таблиць та діаграм.

У таблиці 3.2 представлено результати рівнів навчальних досягнень студентів-правознавців початкового та кінцевого рівнів підготовки.

Таблиця 3.2

Результати рівнів навчальних досягнень майбутніх правознавців

	Група	Кількість	Початковий рівень	Середній рівень	Достатній рівень	Високий рівень
Початковий рівень підготовки	Контрольна група	161	8,70%	46,00%	42,90%	2,50%
	Експериментальна група	171	5,80%	51,50%	41,50%	1,20%
Кінцевий рівень підготовки	Контрольна група	161	0,60%	25,50%	67,70%	6,20%
	Експериментальна група	171	0,00%	17,50%	69,00%	13,50%

Із графічного подання початкового рівню підготовки (рис. 3.4.) видно, що в експериментальній групі нижчі показники в початковому і вище у достатньому та високому рівнів навчальних досягнень сформованості знань. В контрольній групі нижчі показники середнього рівня навчальних досягнень сформованості знань. Після проведення експерименту (рис. 3.5.) в контрольній групі - істотно покращилися показники на початковому, достатньому і високому рівнях, в експериментальній групі покращилися показники на всіх рівнях.

Рис. 3.4. Графічне подання рівнів підготовки контрольної групи

Рис. 3.5. Графічне подання рівнів підготовки експериментальної групи

В таблиці 3.3. представимо результати підсумкового контролю рівня сформованості інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців окремо за змістовими модулями.

Таблиця 3.3.

Результати підсумкового контролю рівня сформованості інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців за змістовими модулями (у контрольній та експериментальній групах)

Рівень сформованості	Групи	ЗМ1	ЗМ2
Початковий	Контрол.	1,2%	0,0%
	Експеримент.	0%	0%
Середній	Контрол.	31,7%	19,3%
	Експеримент.	12,9%	22,2%
Достатній	Контрол.	62,1%	73,3%
	Експеримент.	67,8%	70,2%
Високий	Контрол.	5%	7,5%
	Експеримент.	19,3%	7,6%

Також представимо діаграми (рис.3.6.-3.11.) – фрагменти результатів по окремим вивченим темам з курсу «Сучасні інформаційні технології» для студентів 1 курсу юридичного факультету.

Як видно з діаграм (рис. рис. 3.6, 3.7) після вивчення теми «Українські законодавчі бази» в контрольній групі істотно змінився тільки достатній та високий рівні, а в експериментальній групі середній, достатній та високий.

Як видно з діаграм (рис. рис. 3.8, 3.9) після вивчення теми «Текстовий процесор Word» в контрольній групі змінився тільки середній та достатній рівні, а в експериментальній групі всі рівні.

Рис. 3.6. Рівень сформованості навчальних досягнень у процесі навчання теми «Українські законодавчі бази» (контрольна група)

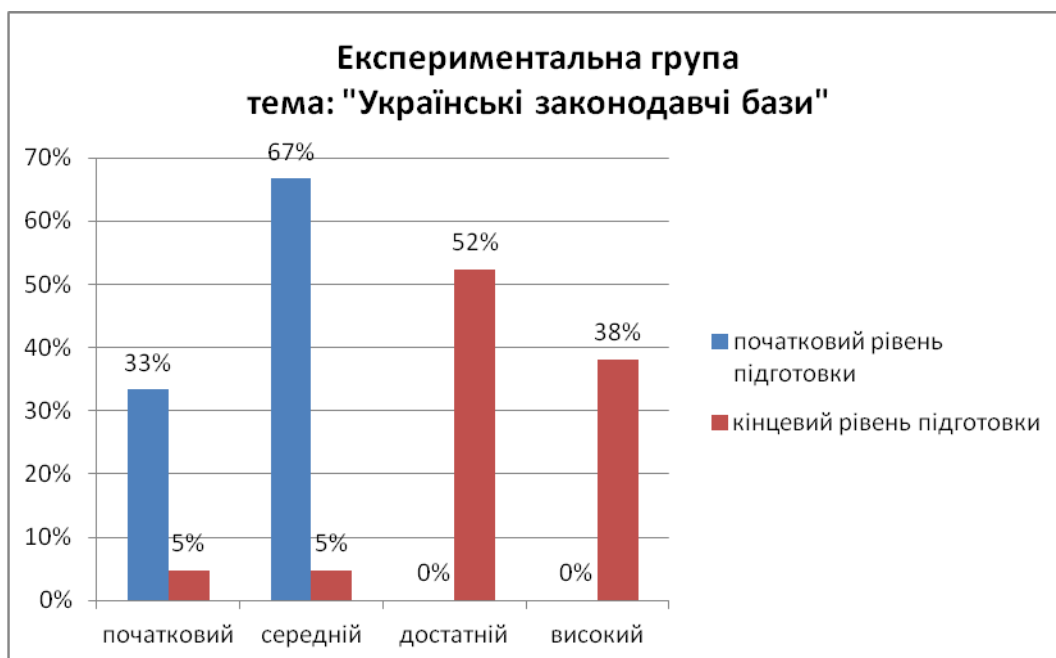

Рис. 3.7. Рівень сформованості досягнень у процесі навчання теми «Українські законодавчі бази» (експериментальна група)

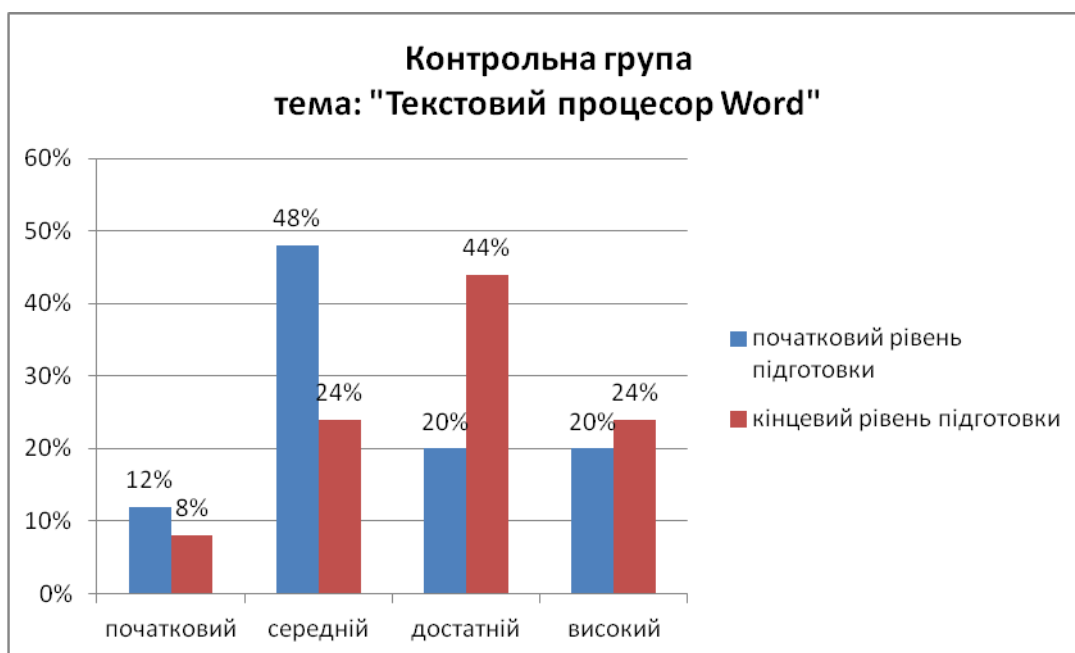

Рис. 3.8. Рівень сформованості досягнень у процесі навчання теми «Текстовий процесор Word» (контрольна група)

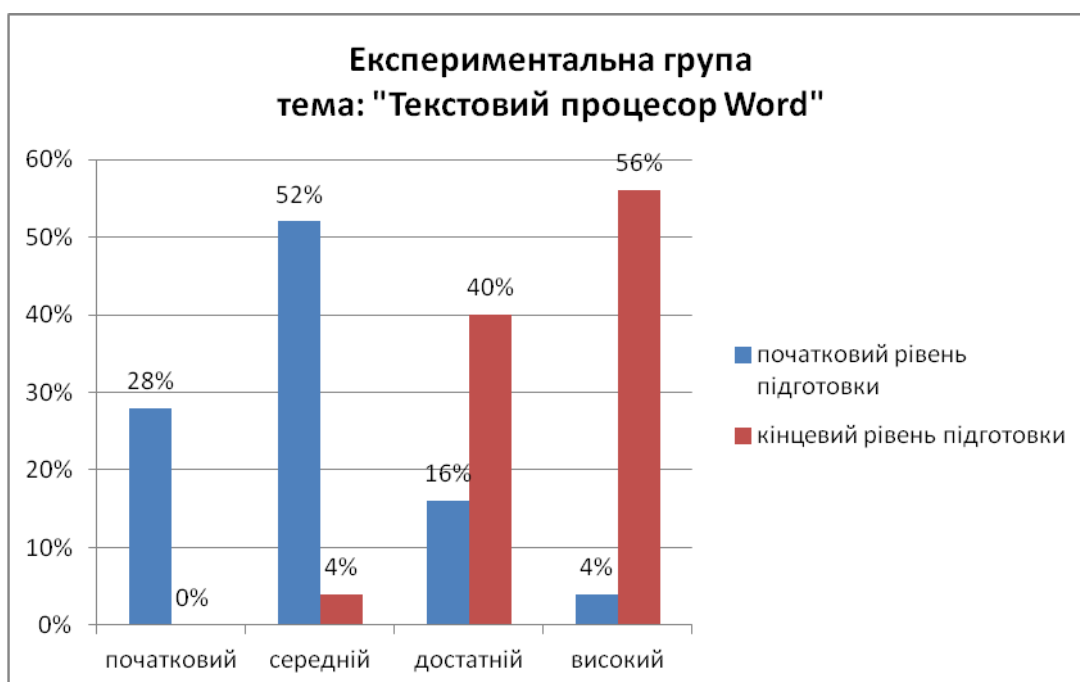

Рис. 3.9. Рівень сформованості досягнень у процесі навчання теми «Текстовий процесор Word» (експериментальна група)

У графічному поданні діаграм (рис. рис. 3.10, 3.11) після вивчення теми «Електронні таблиці» в контрольній групі суттєво змінився тільки достатній рівень, а в експериментальній групі початковий та достатній рівні.

Рис. 3.10. Рівень сформованості досягнень у процесі навчання теми «Електронні таблиці» (контрольна група)

Рис. 3.11. Рівень сформованості досягнень у процесі навчання теми «Електронні таблиці» (експериментальна група)

Це пов'язано з тим, що в певній мірі досить складно гуманітаріям виконувати саме математичні задачі.

В ході дослідження було також проведено опитування студентів старших курсів юридичного факультету Київського національного

університету імені Тараса Шевченка, з метою встановлення взаємозв'язку практичного застосування знань, навиків та умінь, отриманих в результаті засвоєння теми: «Українські законодавчі інформаційні бази даних» при підготовці до занять інших соціально-гуманітарних і юридичних дисциплін, а також їх подальше використання в практичній професійній діяльності.

В процесі даного дослідження у 2012-2015 роках було опитано студентів юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (додатки Б, Г). За результатами проведеного нами анкетування можна зробити такі висновки:

1. Студенти, в переважній більшості відповіли, що фактично дізналися та почали працювати з сучасними правовими інформаційно-пошуковими системами та законодавчими інформаційними базами даних тільки на заняттях з курсу «Сучасні інформаційні технології» (рис. 3.12).

2. Студенти досить активно використовують інформаційно-правові системи також і при підготовці до інших практичних та лекційних занять, але, в той же час більшу перевагу віддають online правовим системам (тобто в більшості, безкоштовним) (рис. 3.13).

3. Студенти в процесі навчання віддають перевагу у використанні саме планшетів, нетбуків та ноутбуків. Результати проведеного нами дослідження свідчать, що настільні комп'ютери вже відходять на другий план. Це обумовлено тим, що з ними вже не так зручно виконувати професійні завдання, тому що прив'язування саме до цього робочого місця не завжди підвищує ефективність творчої праці (рис. 3.14).

4. При роботі з правовими пошуковими системами, студенти віддають перевагу безкоштовним online-ресурсам (рис. 3.15).

5. Майбутні правознавці при підготовці до інших семінарських занять віддають перевагу програмним продуктам: інформаційно-правовим пошуковим системам, офісним програмам та інформаційній мережі Інтернет (рис. рис. 3.16, 3.17).

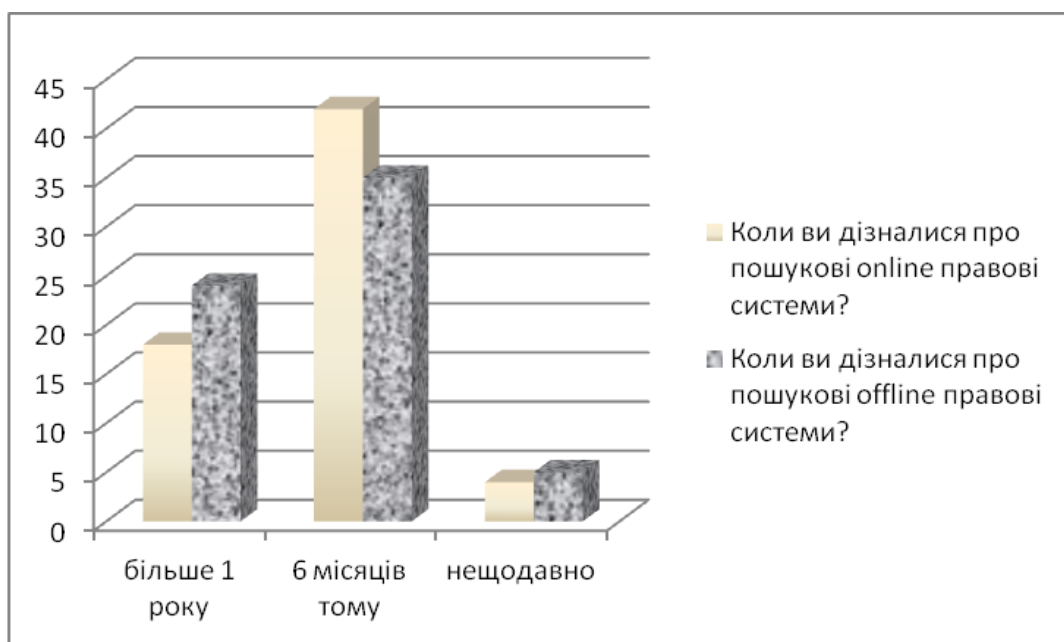

Рис. 3.12. Опитування студентів про інформаційно-правові системи

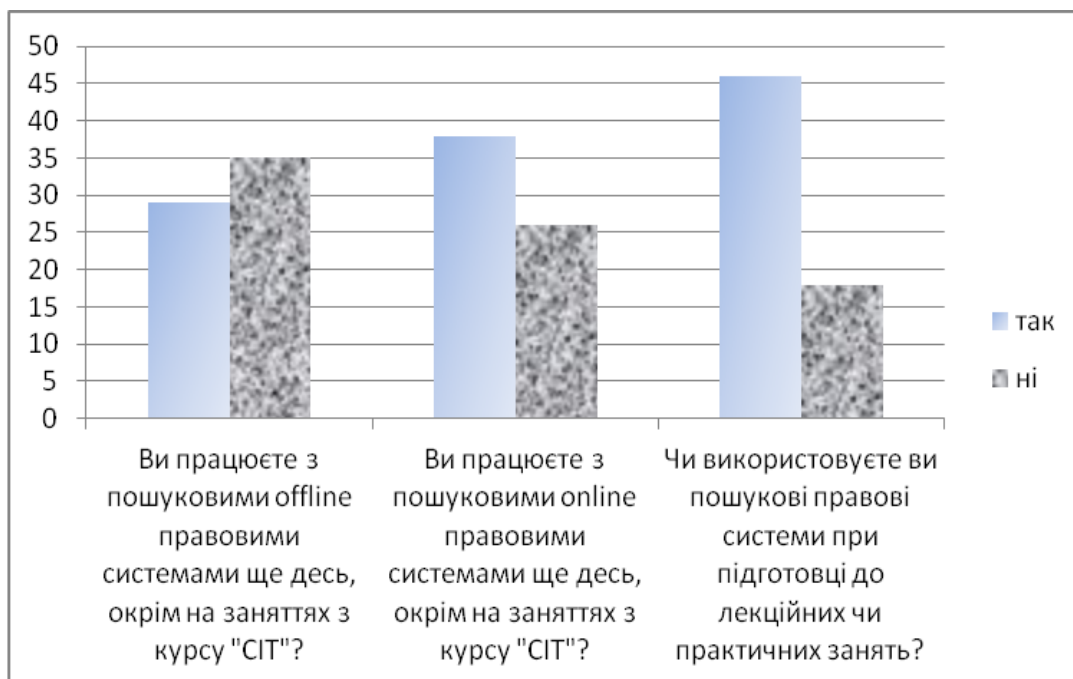

Рис. 3.13. Опитування студентів про роботу з правовими системами

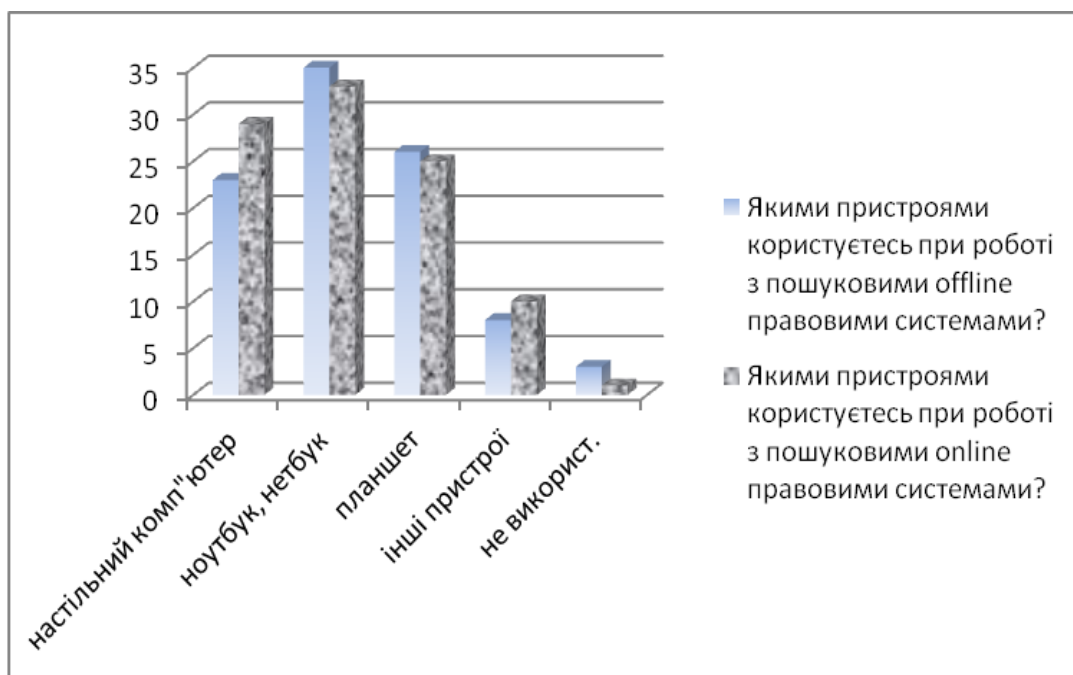

Рис. 3.14. Частка використання студентами юридичних факультетів різних різновидів персональних комп'ютерів

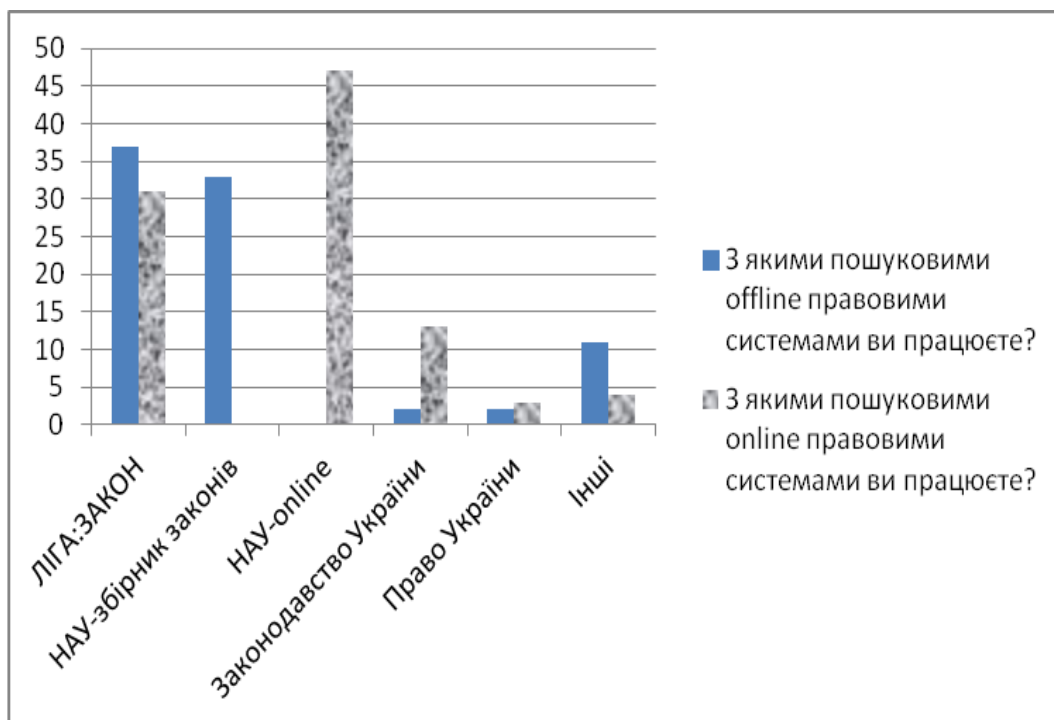

Рис. 3.15. Частка використання майбутніми правознавцями offline та online інформаційно-правових систем

Рис. 3.16. Використання студентами offline та online інформаційно-правових систем при підготовці до інших семінарських занять

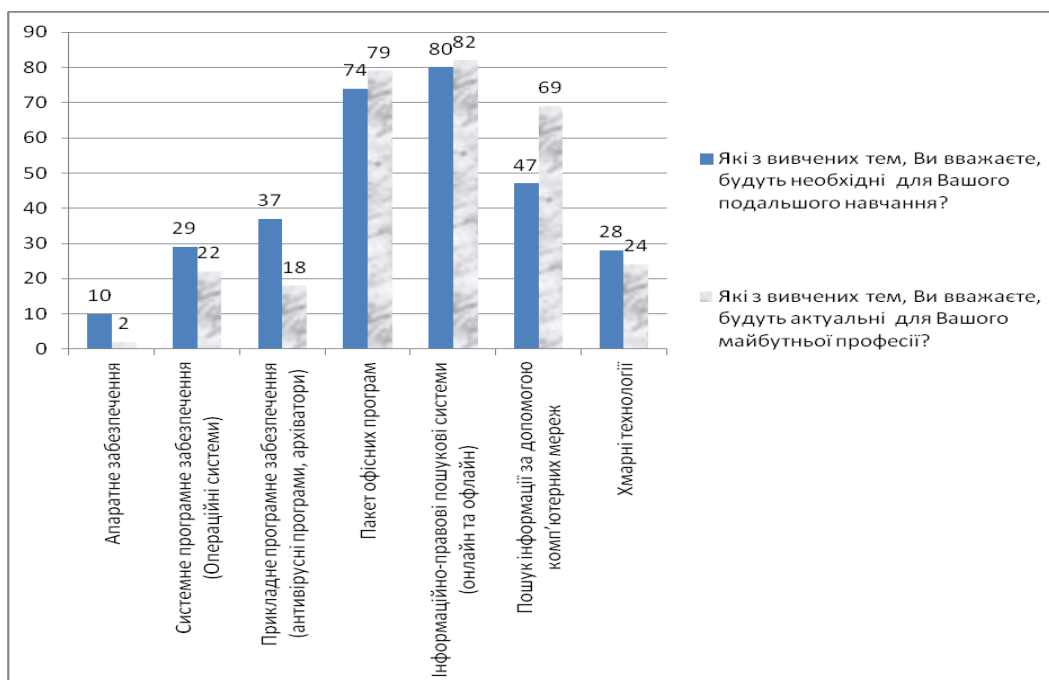

Рис.3.17. Використання студентами програмних продуктів при підготовці до інших семінарських занять

Висновки до третього розділу

1. Рівень сформованості навчальних досягнень майбутніх правознавців для досягнення конкретних цілей та результатів, на підставі проведеного дослідження не відповідає повною мірою вимогам сьогодення у зв'язку з стрімким розвитком сучасних інформаційних технологій (наприклад, збільшується кількість спеціалізованого програмного забезпечення, а також, на зміну стаціонарним комп'ютерам прийшли нетбуки та гаджети).
2. Аналіз результатів педагогічного дослідження, свідчить про правильність сформульованої гіпотези та ефективність розробленої методики формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців.
3. На основі педагогічного експерименту з'ясовано, що процес формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців буде ефективним, якщо навчальний процес забезпечити певними педагогічними умовами:
 - запроваджувати різноманітні форми навчальної роботи для фахової підготовки студентів спеціальності «Право»;
 - обов'язкова співпраця викладачів інформатичних дисциплін з викладачами профільних предметів;
 - безперервність та систематичність у використанні сучасних інформаційних технологій в процесі навчання майбутніх правознавців інших дисциплін.
4. У майбутніх правознавців у процесі всього навчання у вищому навчальному закладі (бакалаврат, магістратура, аспірантура) потрібно підтримувати зацікавленість до постійного застосування інформаційно-правових систем у своїй роботі для зростання їх професійного рівня та інформатичних компетентностей.

Основні результати третього розділу опубліковані в роботах: [254], [264].

ВИСНОВКИ

Відповідно до мети та поставлених завдань у процесі дослідження одержано такі основні результати:

1. Здійснено теоретико-методологічний аналіз з питань використання компетентнісного підходу в освіті;
2. Проаналізовано зміст навчання інформатичних дисциплін майбутніх правознавців у різних вищих навчальних закладах України;
3. Розглянуто засади компетентнісного підходу до навчання сучасних інформаційних технологій майбутніх правознавців;
4. Уточнено зміст поняття "інформатичні компетентності майбутнього правознавця" та визначено основні компоненти інформатичних компетентностей майбутніх правознавців;
5. Проаналізовано міжпредметні зв'язки курсу "Сучасні інформаційні технології" з іншими профільними дисциплінами, які вивчаються на юридичних факультетах вищих навчальних закладів України;
6. Розроблено комплексні завдання, що показують зв'язки ІКТ з фаховими юридичними дисциплінами;
7. Розроблено навчально-методичний комплекс дисципліни «Сучасні інформаційні технології» (лекційний курс, систему завдань для проведення лабораторних та практичних занять, систему комп'ютеризованого контролю знань) для студентів юридичних факультетів та опубліковано навчально-методичний посібник «Сучасні інформаційні технології» для студентів спеціальності «Право»;
8. Розроблено та апробовано окремі компоненти (міжпредметні зв'язки, рівень сформованості, способи, форми, методи, засоби в процесі навчання ІКТ) методики формування інформатичних компетентностей майбутніх правознавців у процесі навчання сучасних інформаційних технологій. Розроблену методику впроваджено у навчальний процес Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Академії

адвокатури України, Донецького юридичного інституту МВС України, Хмельницького інституту «ПрАТ ВНЗ» Міжрегіональної академії управління персоналом, Фінансово-правового коледжу.

Проведений педагогічний експеримент показав ефективність запропонованої методики, а саме застосування розробленої методики формування інформатичних компетентностей майбутніх правознавців сприяє оволодінню студентами навичками роботи з сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, інтенсифікації навчально-пізнавальної діяльності студентів; підвищує рівень інформаційної культури; дає змогу покращити професійну підготовку студентів, сформувати навички до індивідуальної, самостійної діяльності та навчання впродовж всього життя.

Отримані результати дають підставу зробити такі **висновки**:

1. Підготовка майбутніх правознавців на основі компетентнісного підходу зміщує акценти з теоретичних накопичених знань на формування в майбутніх фахівців спеціальності «Право» умінь та навичок практично використовувати знання та досвід у різних ситуаціях; дозволяє здійснювати ефективну професійну діяльність у майбутньому, швидко адаптуватися до стрімкого розвитку засобів сучасних ІКТ.
2. Навчання сучасних інформаційних технологій покращується також і при урахуванні загальних методичних вимог до їх організації (запровадження елементів кредитно трансферно-накопичувальної системи навчання з розробленням критеріїв оцінювання рівня досягнень студентів; створення передумов для формування інформатичних компетентностей майбутніх правознавців шляхом спеціального (вузькопрофільного) відбору змісту навчального матеріалу, розробкою комплексних завдань правового змісту з використанням ІКТ тощо).
3. На формування інформатичних компетентностей майбутніх правознавців впливає поєднання традиційних та особистісно-орієнтованих методів навчання; реалізація міжпредметних зв'язків ІКТ з профільними

дисциплінами юридичного циклу; використання сучасних засобів навчання.

4. Формування інформатичних компетентностей майбутніх правознавців базується на вимогах щодо забезпечення їх неперервної інформатичної підготовки та постійного використання у навчальному процесі інформаційно-комунікаційних технологій. Це сприяє формуванню компонентів інформаційної культури студентів в цілому, що, в свою чергу, надає можливості:
 - вільного спілкування в інформаційному просторі;
 - цільового використання правових даних, відомостей з інформаційно-правових систем;
 - оволодіння навичками роботи з новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями, в тому числі й у правовій сфері;
 - підвищення професійного рівня фахівців протягом усього життя.
5. Реалізація міжпредметних зв'язків між інформатичними предметами та дисциплінами, що вивчаються на юридичних факультетах вищих навчальних закладів, відіграють основну роль в подальшій професійній підготовці майбутніх правознавців. Це пов'язано з тим, що зв'язки курсу «Сучасні інформаційні технології» з іншими професійно-орієнтованими дисциплінами циклів фундаментальної, математичної та природничо-наукової підготовки; професійної та практичної підготовки галузі знань «Право» в подальшому сприяють формуванню професійних компетентностей майбутніх правознавців.
6. Аналіз результатів педагогічного експерименту дає підстави для висновків, що впровадження окремих компонентів методики навчання сучасних інформаційних технологій є ефективним у процесі формування інформатичних компетентностей майбутніх правознавців. Застосування розробленої методики сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, формуванню у них навичок індивідуальної, самостійної діяльності, інтенсифікації навчального процесу, готовності

студентів до використання інформаційно-комунікаційних технологій у своїй майбутній професійній діяльності.

Проведене дослідження та отримані результати дають змогу намітити подальші напрямки його продовження:

- впровадження на юридичних факультетах вищих навчальних закладів, окрім курсів «Інформатика та ОТ» або «Інформаційні технології» споріднених дисциплін, направлених на професійно орієнтоване навчання;
- розробка методичних матеріалів, посібників для вивчення підтримки навчання курсу "Сучасні інформаційні технології".

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесов В.С. Основы педагогического контроля в высшей школе // Основы педагогики и психологии высшей школы / Под ред. А.В. Петровского. – М.: МГУ, 1986. – 303 с.
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: модульне навчання / А. М. Алексюк // Навч. посібник. – Київ: ІСДО, 1993. – 220 с.
3. Андреев А.Л. Компетентностная педагогика в образовании: опыт философско-методологического анализа / Андреев А. Л. // Педагогика. – 2005. – №4. – С.45–47.
4. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: Статті, нариси, інтерв'ю / В. П. Андрущенко. – К.: Знання України, 2005. – 804 с.
5. Архангельский С.И. Лекции по организации учебного процесса в высшей школе / Архангельский С.И. – М.: Высшая школа, 1976. – 200 с.
6. Атаманчук П.С. Дидактичні основи формування освітнього середовища з ТЗН: навчально-методичний посібник / П.С. Атаманчук, О.М. Ніколаєв, О.М. Семерня. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2008. – 76 с.
7. Аузіна М.О. Система комплексної діагностики знань студентів: Навчальний посібник / Аузіна М.О., Голуб Г.Г., Возна А.М. – Львів: Львівський банківський інститут НБУ, 2002, – 38 с.
8. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения эффективности педагогических исследований / Бабанский Ю.К. – М.: Педагогика, 1982. – 192 с.
9. Базові документи Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://nc.gov.ua/menu/publications/doc/elektronn_urad/indicator_r1.pdf.
10. Байденко В.И. Компетентностный подход к проектированию государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования (методологические и методические вопросы): методическое

посobie / В.И. Байденко – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2005. – 114 с.

11. Баловсяк Н. Інформаційна компетентність фахівця / Н. Баловсяк // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – №5. – С. 21–28.

12. Барановська О. Сучасна модель оцінювання навчальних досягнень учнів: переваги і недоліки / О. Барановська. // Рідна школа. – 2000. – №7. – С. 48–50.

13. Барна О. В. Мотивація навчання інформатики в учнів 7-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів [Текст] : дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / Барна Ольга Василівна. – К., 2009. – 270 с.

14. Белкин Е.Л. Дидактические основы управления познавательной деятельностью в условиях применения технических средств обучения / Белкин Е.Л. – Ярославль: Верх.-Волж. Кн. Изд-во, 1982, – 107с.

15. Беспалов В.П. Аксиологический подход к формированию и развитию информационно-технологической компетентности государственных служащих [Электронный ресурс] // Информационные технологии в образовании – 2003: Материалы конференции.– Режим доступа до ресурсу: <http://ito.edu.ru/2003/II-3-2414.html>.

16. Беспалько В.П. Элементы теории управления процессом обучения. – М: Изд-во Знание, 1971. – 71 с.

17. Беспалько В. П. Качество образовательного процесса [Текст] / В. П. Беспалько// Школьные технологии. – 2007. – №3. – С. 164–177.

18. Бех І.Д. Виховання особистості: Підручник. – К.: Либідь, 2008. – 848 с.

19. Бібік Н. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. / Надія Бібік // Основна школа. – 2005. – вип. 3–4.

20. Біленчук П. Д. Автоматизована комп'ютерна система "слідчий аналітик" – АКССА/П. Д. Біленчук, С. М. Круль, // Інформатизація судово-експертної діяльності. –К.: ННПСК НАВС, 2012. – С.82–89.

21. Біленчук П. Д. Комп'ютерна злочинність. Навчальний посібник / П. Д. Біленчук, В. В. Бут, В. С. Цимбалюк. – Київ: Атіка, 2002. – 240 с.
22. Биков В. Ю. Системно-структурні засади забезпечення якості професійної освіти / В. Ю. Биков // Управління якістю професійної освіти: Зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. – Донецьк, 2001. – С. 269–272.
23. Богданова І. М. Модульний підхід до професійно-педагогічної підготовки вчителя [Текст] : монографія / І. М. Богданова. – Одеса : Маяк, 1998. – 284 с.
24. Богуш В.М. Основи інформаційної культури. Навчальний посібник / В.М.Богуш, О.Й. Куляниця. – К.: ДУІКТ, 2011. – 288 с.
25. Бодненко Т.В. Оцінювання знань студентів у вищих навчальних закладах / Т. Bodnenko, N.Rusina [Текст] // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, III(20), Issue 40, Budapest. – 2015. – P. 21 –24.
26. Большая Советская Энциклопедия. (В 30 томах). Гл. ред. А.М. Прохоров. Изд. 3-е М., "Советская Энциклопедия". Т.12. Кварнер – Конгур. 1973. 624 с.
27. Бондар В.І. Дидактика. – К., Либідь, 2005. – 264 с.
28. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
29. Велихов А.В. Основы информатики и компьютерной техники: Учебное пособие. – 544 с.
30. Використання нової інформаційної технології в навчальному процесі: Зб. наук. праць / Редкол.: М.І.Шкіль та ін.– К.: РНМК, 1990. – 172 с.
31. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
32. Возрастные особенности познавательной деятельности школьников и студентов / Сборник научных трудов/ Редактор Н.Б. Долгополов, – М. 104 с.

33. Войтюшенко Н.М., Інформатика і комп'ютерна техніка: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Н.М.Войтюшенко, А.І.Остапець. – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 564 с.
34. Волкова Т. В. Інтеграція педагогічної та комп'ютерно-інформаційної підготовки майбутнього викладача спеціальних дисциплін професійно-технічного навчального закладу [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Волкова Тетяна Василівна. – К., 2007. – 304 с.
35. Вопросы психологии личности и деятельности студентов. / Отв. ред. проф. В.Г.Асеев. – Иркутск, 1978. – 214 с.
36. Воробьев Г.Г. Твоя информационная культура. – М., 1988. – 303 с.
37. Воронкін О.С. Основи використання інформаційно-комп'ютерних технологій в сучасній вищій школі: навч. посіб. з дисципліни «Комп'ютерні технології в науці й освіті» / Олексій Сергійович Воронкін; Луган. держ. ін.-т культури і мистецтв. – Луганськ : Вид-во ЛДІКМ, 2011. – 156 с.
38. Гаврилов О. А. Курс правовой информатики. Учебник для вузов. М: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА — ИНФРА • М), 2000. — 432 с.
39. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія та історія: Навч. посібник.– К.: Вища шк., 1995. – 237с.
40. Гальперин П.Я. Введение в психологию: учебное пособие для вузов.– М.: книжный дом «Университет», 1999. – 322 с.
41. Гераїмчук М. Д. Проблеми представлення знань в інформаційних технологіях [Текст] : монографія / М. Д. Гераїмчук, С.В. Зінченко. – К.: НТТУ «КПІ», 2010. – 240 с.
42. Герасименко І.В. Методика використання технологій дистанційного навчання в підготовці бакалаврів комп'ютерних наук [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.10 / Герасименко Інна Володимирівна – К.: 2014. – 302 с.

43. Гершунский Б.С. Компьютеризация в сфере образования: проблемы и перспективы. – М.: Педагогика, 1987.
44. Гершунский Б.С., Никандров Н.Д. и др. Методологическое знание в педагогике. Основы методики информационного обеспечения / С.И. Архангельский. Единство содержания и форм эстетического и атеистического воспитания молодежи средствами искусства / Н.А. Чуракова. Педагогические требования к организации учебно-деловых игр с помощью автоматизированных систем (методические рекомендации для преподавателей) / Р.Я. Касимов. – М.: Знание, 1986. – 112 с.
45. Глинський Я.М. Практикум з інформатики. Навч. посіб. 5-е вид. – Львів: Деол, 2002. – 224 с.
46. Глушков В.М. Основы безбумажной информатики.– М.: Наука, 1982. – 552 с.
47. Головань М.С. Інформатична компетентність. / М.С. Головань //Проблеми інженерно-педагогічної освіти: Збірник наукових праць – 2007. – № 16 с.314–324.
48. Головань М. С. Інформатична компетентність: сутність, структура та становлення [Електронний ресурс] / М. С. Головань – Режим доступу до ресурсу: http://www.uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_VM/Holovan_05.pdf.
49. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
50. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. – Вид. 2-ге, доповн. й випр. – Рівне : Волин. обереги, 2011. – 552 с.
51. Гончарова О.Н. Теоретико-методические основы личностно-ориентированной системы формирования информатических компетентностей студентов экономической специальности [Текст]: дис... д-ра пед.наук: 13.00.02 / Гончарова Оксана Николаевна. – Симферополь, 2007. – 471 с.

52. Горошко Ю.В. Система інформаційного моделювання у підготовці майбутніх учителів математики та інформатики [Текст]: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02 / Ю. В. Горошко; наук. консультант М. І. Жалдак; Чернігівський нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2013. – 470 с
53. Гусарєв С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності). Навчальний посібник. – К.: Знання, 2005.– 655 с.
54. Данилова Г. С. Управління процесом становлення професійної компетентності методиста. – К.: УПКККО, 1995. – 80 с.
55. Декларація принципів "Побудова інформаційного суспільства - глобальне завдання у новому тисячолітті& [...] ООН. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_c57.
56. Державна національна програма «Освіта». – К.: Райдуга, 1994. – 62 с.
57. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика: Монографія / За ред. Н. Г. Ничкало. – Хмельницький: ТУП, 2002. – 334 с.
58. Дж. Глас, Дж. Стенли. Статистические методы в педагогике и психологии. – М. Из-тво «Прогресс», 1976. – 495 с.
59. Дибкова Л.М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів: Дис...канд. пед. наук: 13.00.04. – Київ, 2006. – 197 с.
60. Дибкова Л.М. Інформатика і комп'ютерна техніка: Навч.посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 416 с.
61. Дидактика. Конспект лекцій та опорні схеми / М.Пантюк, Т. Пантюк. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2010. – 317 с.
62. Дубасенюк О.А. Компетентнісний підхід у професійній підготовці вчителя / О.А. Дубасенюк // Формування естетичної компетентності особистості засобами народознавства : зб. наук. праць молодих дослідників / [за заг. ред. О.С. Березюк, Л.О. Глазунової]. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 10–16.

63. Дюженкова Л.І., Дюженкова О.Ю., Михалі Г.О. Вища математика: Приклади і задачі / Посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 624 с.
64. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т.1 / За ред. С.В.Мочерного. – Львів: Світ, 2005. – 616 с.
65. Ершов А.П. Компьютеризация школы и математическое образование // Информатика и образование. – 1992. – №5. – С.3–12.
66. Європейська кредитно-трансферна система ECTS. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://academy.gov.ua/ects/inf/1_3.html.
67. Жалдак М. І. Про деякі методичні аспекти навчання інформатики в школі і педагогічному університеті / М. І. Жалдак // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія №2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць / Редкол. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова. – №2 (9). – 2005. – С. 3–14.
68. Жалдак М.І. Гуманітарний потенціал інформатизації навчального процесу // Проблеми інформатизації освіти. – К.: УДПУ. – 1993. С. 3–20.
69. Жалдак М.І. Проблеми інформатизації навчального процесу в школі і в вузі. [Електронний ресурс] / М. І. Жалдак – Режим доступу до ресурсу: <http://core.ac.uk/download/pdf/11083869.pdf>.
70. Жалдак М.И. Система подготовки учителя к использованию информационной технологии в учебном процессе : автореф. дис.... д-ра пед.наук :13.00.02 / М.И.Жалдак. – М., 1989. – 48 с.
71. Жалдак М.І. Формування системи інформатичних компетентностей майбутніх учителів інформатики у процесі навчання у педагогічному університеті / М.Жалдак, Ю.Рамський, М. Рафальська // Вища школа. – 2009. – №10. – с.44–52.
72. Загвязинский В.И. Методология и методика дидактического исследования. – М.: Педагогика, 1982. – 159 с.
73. Загнітко А.П. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова від А до Я. – Донецьк: ТОВ ВКФ "БАО", 2008. – 704 с.

74. Зайчук В.О., Нісімчук А.С., Білан А.Д. Сучасні педагогічні технології: дидактично-інформаційний аспект. Том 1 / В.О.Зайчук, А.С.Нісімчук, А.Д.Білан. – Луцьк: ПВД “Твердиня”, 2009. – 288 с.
75. Закон "Про вищу освіту" від 01.07.2014 N 1556-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37–38, ст.2004.
76. Закон України "Про інформацію" //Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 48, ст.650, зі змінами та доповненнями.
77. Закон України «Про національну програму інформатизації» № 5463-VI [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1998. – №27–28. -Ст.181 зі змінами від 16.10.2012– Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр>.
78. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 09.01.2007 року, №537-V // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 12, ст.102.
79. Закон України «Про телекомунікації» від 18.11.2003 року, № 1280-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 12, ст.155.
80. Занюк С.С. Мотивація діяльності: спонукання, активність, успіх. – Луцьк: Ред.-вид. відд. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1998. – 124 с.
81. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании / И.Г. Захарова. – М.: Академия, 2003. – 192 с.
82. Збірник тестових завдань та методичні матеріали щодо організації вхідного контролю знань з курсу «Інформатика» : Навч.-метод. посіб. / О.Д.Шарапов, Ю.М.Красюк, І.В.Шабаліна та ін. – К.:КНЕУ, 2007. – 272 с.
83. Згадзай О.Э. и др. Информатика для юристов: Учебник/ О.Э.Згадзай, С.Я.Казанцев, Л.А.Казанцева; Под ред. С.Я.Казанцева. – М.: Мастерство, 2001. – 256 с.
84. Зеер Э.Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход: учеб. пособие / Э.Ф.Зеер, А.М.Павлова, Э.Э. Сыманюк. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2005. – 216 с.

85. Зильберман М. Активный тренинг: универсальный подход к обучению / Пер. с англ. Н. Водолазская. — М.: Юрайт, Альпина Паблишер, 2010. — 410 с.
86. Зотов Ю.В. Организация современного урока. — М., 1984.
87. «Європейський досвід для створення ефективної системи контролю та оцінки якості вищої освіти в Україні». Аналітична записка. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <http://www.niss.gov.ua/articles/745/>.
88. Иванов Д.О. Компетентностной подход в образовании. Проблемы, понятие инструментарий: учеб.-метод. Пособие / Иванов Д.О., Митрофанов К.Г, Соколов О.В. / Под редакцией Е.Н. Обухова. — М.: АПК и ПРО, 2003. — 101 с.
89. Информатика для юристов и экономистов / Симонович С. В. и др. — СПб.: Питер, 2001.—688 с.
90. Информатика и математика для юристов (информационные системы) / Под ред. проф. Элькина В.Д. — М. 2003, 197 с.
91. Информатика и математика для юристов: Учеб. пособие для вузов/ Под ред. проф. Х.А. Андриашина, проф. С.Я. Казанцева. — М: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. — 463 с.
92. Информационная технология: вопросы развития и применения / Гриценко В.И., Панышин Б.Н. — Киев: Наук. думка, 1988. — 272 с.
93. Іванюк І.В. Оцінювання освітніх проектів та програм: Навч. посібник. — К.:Таксон, 2004. — 208 с.
94. Івченко Г.И., Медведев Ю.И. Математическая статистика: Учебн. пособие для втузов. — М.: Высш. шк., 1984. — 248 с.
95. Інтернет портал Головного управління державної служби України. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: // <http://www.guds.gov.ua>.
96. Інтернет-проект «Право України» від ЛІГА:ЗАКОН. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <http://pravo.ligazakon.ua/>.

97. Інформатика та обчислювальні техніки: короткий тлумачний словник / В.П. Гондюл, А.Г. Дерев'янка, В.В. Матвеев, Ю.З. Прохур; За ред. проф. В.П. Гондюла. – К.: Либідь, 2000. – 320 с.

98. Інформатична компетентність учнів може бути вищою від компетентності тих, хто їх навчає [Електронний ресурс] / [Н. В. Морзе, О. В. Барна, О. Г. Кузьмінська та ін.] – Режим доступу до ресурсу: http://elibrary.kubg.edu.ua/903/1/N_Morze_V_Vember_O_Kuzminska_O_Barna_M_Zlochevska_O_Ihnatenko_O_Davydenko_KSHKS_5.pdf.

99. Інформаційна аналітика в юриспруденції: автоматизовані системи і технології. / Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Міщенко В.Б. – Навчальний посібник. – Київ: ННПСК КНУВС, 2009. – 47 с.

100. Інформаційна діяльність в правознавстві: Монографія / Біленчук П.Д., Кравчук О.В., Міщенко В.Б., Пілюков Ю.О.– К.: Наука і життя, 2007. – 244 с.

101. Інформаційна культура: Навчальний посібник / За заг. редакцією М.Я.Швеця, Р.А.Калюжного. – Ірпінь, Національний університет ДПС України, 2007. – 254 с.

102. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології: Колективна монографія. – К.: Атіка, 2005.– 252 с.

103. Інформаційні системи і технології в банківській сфері: Навчальний посібник. – Львів:Львівський банківський інститут НБУ, 2002. – 135 с.

104. Інформаційні технології в навчальному процесі: Всеукраїнський науково-методичний семінар (16-19 травня 2007 р.). – Одеса: Астропринт, 2007. – 168 с.

105. Інформаційні технології в освіті: методи та засоби / Гераїмчук М.Д., Зінченко В.П., Зінченко С.В. та ін. – К.: НТУУ «КПІ», 2008. – 89 с.

106. Інформаційні технології і засоби навчання: Зб. Наук. Праць / За ред.. В.Ю.Бикова, Ю.О.Жука / Інститут засобів навчання АПН України. – К.: Атака, 2005. – 272 с.
107. Інформаційно-правова система Великобританії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.legislation.gov.uk.
108. Ірпех мобільні правові системи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.iplex.com.ua>.
109. Каламаж Руслана. Психологія становлення професійної Я-концепції майбутніх юристів : [монографія] / Руслана Каламаж. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2009. – 404 с.
110. Каленський А.А. Методика застосування інформаційних технологій навчання (управлінські і тактичні дисципліни): Навчально-методичний посібник. – К.:Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – 80 с.
111. Каракозов С. Д. Развитие содержания обучения в области информационно-образовательных систем: подготовка учителя информатики в контексте информатизации образования. монография. – Барнаул: Изд-во БГТГУ, 2005. – 300 с.
112. Карпіловська С.Я., Мітель ман Р.Й., Синівський В.В., Ткаченко О.М., Федоришин Б.О., Яцишин О.О. Основи професіографії: Навч. посібник. – К. МАУП, 1997. – 148 с.
113. Карташова Л.А. Система навчання інформаційних технологій майбутніх вчителів суспільно-гуманітарних дисциплін: монографія / Любов Андріївна Карташова. – Луцьк: СПД Галяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2011. – 264 с.
114. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура: Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. – М.: ГУВШЭ, 2000. – 608 с.

115. Ковальчук Л.О. Організаційні принципи впровадження педагогічної технології реалізації міжпредметних зв'язків у навчальний процес / Л. О. Ковальчук // Вісник Львівського університету. – Вип. 16. – Ч. 2. – Львів, 2002. – С. 30–38.

116. Колин К. К. Глобальные проблемы информатизации общества: информационное неравенство // Вестник высшей школы. – 2000. – № 6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.smolensk.ru/user/sgma/MMORPH/N-7-html/kolin.html>.

117. Компетентнісні завдання як засіб формування інформатичної компетентності в умовах неперервної освіти / Н. В. Морзе, О. Г. Кузьмінська, В. П. Вембер, О. В. Барна. // Інформаційні технології в освіті: Збірник наукових праць. – 2010. – №4. – С. 48–62.

118. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під. заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.

119. Компетентнісний підхід у сучасній університетській освіті: Збірник наукових праць. – Рівне: НУВГП, 2011. – 165 с.

120. Кондаков Н.И. Логический словарь-справочник / Н.И. Кондаков. – М.: Наука, 1975.

121. Консультаційно-правова система «Инфодиск». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://infodisk.ua/>.

122. Контроль та оцінка успішності учнів у школах Західної Європи [Текст] / О. І. Локшина ; Ін-т педагогіки АПН України. – К. : КМПУВ ім. В.Грінченка, 2002. – 52 с.

123. Котюк В.О. Теорія права. Курс лекцій: Навч. посібник для юрид. ак., вузів. – К.: Вентура, 1996. – 280 с.

124. Короткий курс лекцій з педагогіки: навч. посібн. для студ. педуніверситетів: част.1 / С.А. Кушнірук. – К.: НПУ, 2009. – 153 с.

125. Методика навчання інформатики студентів економічних спеціальностей [Текст]: дис...канд. пед. наук: 13.00.02 / Красюк Юлія

Миколаївна; Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2004. – 248 с.

126. Кремень В.Г. Модернізація освіти – важливий чинник соціального, економічного і політичного розвитку України / В. Кремень // Вісник НАН України. – 2001. – №3. – С.22–25.

127. Кристопчук Т.Є. Компетентнісний підхід: європейський вимір. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://lib.mdpu.org.ua/nvsp/6/5.pdf>.

128. Кузьміна Н. М. Автоматизоване робоче місце майбутнього вчителя економіки [Електронний ресурс] / Н. М. Кузьміна, О. В. Струтинська – Режим доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nchnpu_2_2011_10_6.pdf.

129. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Я. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 447 с.

130. Лапчик М.П. Структура и методическая система подготовки кадров информатизации школы в педагогических вузах: Дис...д-ра пед. наук в форме докл.: 13.00.02. – Омск, 1999. – 82 с.

131. Лебедева М.Б., Соколова Е.И. Модульный подход к обучению и возможности его реализации в курсе информатики // Информатика в образовании. – 1997. – №5. – с.75–80.

132. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. –М.: Педагогика, 1981. –185 с.

133. Лернер А.Я. Начало кибернетики. – М.:Наука, 1967. – 400 с.

134. Лист Міністерства освіти і науки України «Щодо нормативно-методичного забезпечення розроблення галузевих стандартів вищої освіти» від 31.07.2008 р., № 1/9-484. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS8203.html.

135. Логико-математические и кибернетические методы в криминалистике : Учеб. Пособие / Н.И.Клименко, П.Д.Биленчук. – Киев, 1988. – 104 с.
136. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навч.посібник. – Х.: «ОВС», 2002, – 400 с.
137. Луговий В.І. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні: (теоретико-методологічний аспект) [Текст] : дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Луговий Володимир Іларіонович; АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – К., 1995. – 429 с.
138. Лузік Е. В. Креативність як критерій якості в системі підготовки фахівців профільних ВНЗ України [Текст] / Е. Лузік // Вища освіта України. – 2006. – № 3. – С. 76–82
139. Малежик М. П., Русіна Н.Г. Оцінювання знань студентів з курсу «Сучасні інформаційні технології» при кредитно-модульній системі організації навчального процесу [Текст] / М. П. Малежик, Н. Г. Русіна. // Підготовка викладачів та аспірантів в галузі освітніх вимірювань: Тези міжнародного семінару молодих науковців. – 2011. – С. 64–67.
140. Макаренко Л. Л. Комп'ютерна грамотність як необхідний компонент сучасної освіти // Наука і сучасність: Зб. наук. праць НПУ імені М. П. Драгоманова. – Том XXXVI. – К.: Логос, 2003. – С. 76–83.
141. Маслак Л. П. Проблеми підготовки спеціаліста в контексті євро-інтеграційних процесів в Україні // Модернізація вищої освіти у контексті євро-інтеграційних процесів : [зб. наук. праць учасн. Всеукр. методолог. семінару з міжнар. участю]. Житомир : ЖДУ, 2007. – С. 114–120.
142. Матеріали інформаційно-методичного забезпечення дисципліни «Правова статистика». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://kkpk.nmu.org.ua/ua/for-student-v/13.%20Правова%20статистика.pdf>.
143. Махмутова З.М. Теоретические основы профессиональной компетентности / З.М.Захмутова // Информатика и образование. – 2004.– №12. – С.41–44.

144. Машбиць Ю.І. Нові інформаційні технології навчання [Текст] / Ю. Машбиць // Педагогічна газета. – 2004. – № 11(лист.). – С. 3.
145. Методика викладання інформатики: Навчально-методичний посібник / Укл.: Ленюк О.М., Лучко В.М., Тупкало І.С. – Чернівці, Рута, 2005. – 72 с.
146. Методика застосування інформаційних технологій навчання (управлінські і тактичні дисципліни): Навчально-методичний посібник. – К.:Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. – 80 с.
147. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: Навч. посіб. / С.У.Гончаренко, П.М.Олійник, В.К. Федорченко та ін.; За ред. С.У.Гончаренка, П.М.Олійника. – К.: Вища шк., 2003. – 323 с.
148. Методичні рекомендації з реалізації компетентнісного підходу у змісті освіти та навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів [Текст] : аналіт. звіт про результати дослідж. : для розробників змісту освіти, авт. навч. прогр. і підруч., наук.-метод. служб, кер. освіти, пед. працівників / [наук. ред. Бібік Н. М.]. – К. : [б. в.], 2010. – 120 с.
149. Методичні розробки курсу „Сучасні інформаційні технології” для студентів спеціальності “Правознавство” (6.030401)/ Н.Г.Русіна, Т.В.Яресько. – Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2012. – 112 с.
150. Методичний комплекс навчальної дисципліни «Судова риторика». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&cad=rja&uact=8&ved=0CDgQFjAD&url=http%3A%2F%2Flib.unicyb.kiev.ua%2Fbooks%2F_ritorika_moldovan_2013.doc&ei=7ahEVPScNYS7ygPRiILwBg&usg=AFQjCNGhic0qldLlvDIXOBAQU0szL5668A&bvm=bv.77648437,d.bGQ.
151. Михалевич В.С., Каныгин Ю.М. Кибернетика в жизни общества. – К.: Политиздат Украины, 1985. – 199 с.

152. Михальов О.І., Крамаренко В.В., Бистров Є.Є., Кожуха Л.М. Автоматизовані інформаційні навчальні системи: Навч. посібник, Дніпродзержинськ, ДДТУ, 2010. – 232 с.
153. Міністерство економіки України Наказ "Про затвердження Положення про роботу із засобами обчислювальної техніки і телекомунікаційною мережею Міністерства економіки України (Положення, п.1.2)" від 08.06.2010 року N 630. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.414.0>.
154. Мінченко А.В. Правова інформатика. Навчальний посібник. Частина I. – К.: 2003. – 280 с.
155. Милитарев В.Ю., Яглом И.М. Информационная культура эпохи НТР // Информатика и культура. – Новосибирск: Наука, Сибирское отделение, 1990. – С.94–108.
156. Модель системи соціально-професійних компетентностей вчителя інформатики // Жалдак М.І., Рамський Ю.С., Рафальська М.В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://lib.iitta.gov.ua/437/1/Модель_системи_соціально-професійних_компетентностей_вчителя_інформатики.pdf.
157. Монахов В.М. Что такое новая информационная технология обучения // математика в школе. – 1990. – №2. – С.47–52.
158. Моніторинг рівня навчальних досягнень з використанням Інтернет-технологій: монографія / за ред.. В.Ю. Бикова, чл.-кор. АПН України, д. тех. Наук, проф.; Ю.О. Жука, канд. пед. наук, доц. – К.: Педагогічна думка, 2008. – 128 с.
159. Моніторинг якості освіти: становлення та розвиток в Україні [Текст] : рекомендації з освітньої політики / заг. ред. О. І. Локшина. – К. : К.І.С., 2004. – 160 с.
160. Морзе Н. В. Компетентнісні задачі з інформатики [Електронний ресурс] / Н. В. Морзе, О. Г. Кузьмінська – Режим доступу до ресурсу: http://www.ii.npu.edu.ua/files/Zbirnik_KOSN/13/03.pdf.

161. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики. Частина 1. Загальна методика інформатики. – К.: Навчальна книга, 2003. – 254 с.
162. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики: Навч. пос: У 4 ч. Ч. II. Методика навчання інформаційних технологій. – К. Навчальна книга, 2003. – 287 с.
163. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики: Метод посібник: У 4 ч. Ч. III: Методика навчання основних послуг глобальної мережі Інтернет. – К.: Навчальна книга, 2004. – 196 с.
164. Морзе Н.В. Основи методичної підготовки вчителя інформатики : [монографія] / Морзе Н. В. – К. : Курс, 2003. – 372 с.
165. Морзе Н.В. Система методичної підготовки майбутніх вчителів інформатики в педагогічних університетах [Текст]: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02 / Н.В. Морзе; НПУ імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2003. – 452 с.
166. Мороз О.Г., Падалка О.С., Юрченко В.І. Педагогіка і психологія вищої школи: Навчальний посібник / За заг. ред. О.Г.Мороза. – К.: НПУ, 2003. – 267 с.
167. Навчальний посібник зі спецкурсу «Тест як інструмент кількісної діагностики рівня знань в сучасних технологіях навчання» (для студентів педагогічних спеціальностей та викладачів) / М.М.Олійник, Ю.А.Романенко. – Донецьк, ДонНУ, 2001. – 84 с.
168. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни "Сучасні інформаційні системи та технології" : (галузь знань 0302 "Міжнар. відносини", освітньо-кваліф. рівень "Бакалавр", напрям підгот. 6.030202 "Міжнар. право") : електронне вид. / уклад. В. Г. Іванов [и др.]. - Х. : Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, 2014. - 129 с.
169. Навчально-методичний комплекс з курсу «Кримінологія». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://law.univ.kiev.ua/biblioteka/35-literatura-kafedry-kryminalnoho-prava-ta-kryminolohii/navchalno-metodychna-literatura/6018-kaf-krumin-metod-kompleks->

kruminologia?lang=uk_UA.UTF-8,%20uk_UA,%20uk_UA.KOI8-R,%20uk_UA.CP1251,%20uk_UA.CP866,%20uk_UA.ISO8859-5,%20ukrainian.

170. Навчально-методичний посібник «Сучасні інформаційні технології» для студентів спеціальності «Правознавство» (6.030401)/ Русіна Н.Г., Ярецько Т.В. – СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф» ^{ТМ} – Луцьк: 2015. – 104 с.

171. Наказ "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення Державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних професій на основі компетентнісного підходу" від 26.04.2012 N 522. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/TM044380.html.

172. Наказ Державного комітету ядерного регулювання України «Про затвердження Вимог до порядку та змісту робіт для продовження терміну експлуатації інформаційних та керуючих систем, важливих для безпеки атомних електростанцій» (НП 306.5.02/2.068-2003) (Вимоги, розд.1) 18.03.2003 N 42. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.nau.ua>.

173. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Методики розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних робітничих професій» від 15.05.2013 р., №511. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE23364.html.

174. Наказ МОН «Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство...», N 612 від 13.07.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=255289.

175. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження положення про дистанційне навчання» від 25.04.2013 р., №466. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.

176. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.

177. Насырова Н.Х. Проектирование подготовки студентов гуманитарных факультетов классического университета по информатике: Автореферат дис. ... к.п.н. – Казань, 2000. – 17 с.

178. Новейший словарь иностранных слов и выражений. – М.: ООО «Изд-во АСТ», Минск: Харвест, 2002. – 419 с.

179. Новые информационные технологии в учебном процессе и управлении. Тезисы докладов УП Омской научно-практической конференции. Омский пединститут, 17-18 мая 1990г./ Редкол.: М.П.Лэпчик (отв. ред.) и др. – Омск: ОГПИ, 1990. – 193 с.

180. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е.Петров; Под ред. Е.С.Полат. – 2-е изд., стер. – М.: Издательский центр “Академия”, 2005. – 272 с.

181. Овчарук О. В. Результати емпіричних досліджень серед педагогічної громадськості щодо перспектив запровадження компетентнісного підходу до вітчизняного змісту освіти / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. К.: "К.І.С.", 2004. – С. 59–65.

182. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра (варіативна частина). Галузь знань – 0304 «Право», спеціальність – 6.030401 «Правознавство» Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Київ.– 2012. – 29 с.

183. Основи інформатики та обчислювальної техніки [Текст] : практикум / В. В. Яценко, С. В. Кунцев ; Державний вищий навчальний

заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – 181 с.

184. Основи інформаційного права України: Навч. посіб. В.С. Цимбалюк, В.Д. Гавловський, В.В. Гриценко та ін.; За ред. М.Я. Швеця, Р.А. Калюжного та П.В. Мельника. — К.: Знання, 2004. — 274 с.

185. Основи нових інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів/ Авт. кол.; За ред.. Ю.І.Машбиця / Інститут психології ім.Г.С.Костюка АПН України . – К.: ІЗМН, 1997. – 264 с.

186. Основи педагогічного оцінювання : [навчально-методичний посібник] / Т.М. Канівець. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. – 104 с.

187. Основи управління в органах внутрішніх справ : [мультимедійний навчальний посібник]. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.nai.au.kiev.ua/books/Osnovy_upravlinnya_v_OVS/Files/Lekcii/L5.htm

188. Основы информатики и вычислительной техники / А.Г.Гейн, В.Г.Житомирский, Е.В.Линецкий, М.В.Сапир, В.Ф.Шолохович. Свердловск: Изд-во Урал. Ун-та, 1989. – 272 с.

189. Офіційний веб-портал «Судова влада України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: ki.arbitr.gov.ua/sud5011/.

190. Офіційний веб-портал "Єдиний державний реєстр судових рішень". [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.reyestr.court.gov.ua.

191. Офіційний сайт Верховної Ради України. Робоче вікно пошукової системи «Законодавство України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/>.

192. Офіційна сторінка системи управління курсами Moodle. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://moodle.org/?lang=uk>.

193. Оцінка знань студентів та якості підготовки фахівців (методичні та методологічні аспекти): Навч. посібник / Кол. авторів. – К.: ІЗМН, 1997. – 216 с.
194. П'ятакова Г.П., Заячківська Н.М. Сучасні педагогічні технології та методика її застосування у вищій школі: Навчально-методичний посібник для студентів та магістрантів вищої школи. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івані Франка, 2003. – 55 с.
195. Педагогика: Учеб. пособие для студентов пед. вузов и пед. колледжей / Под ред. П.И.Пидкасистого. – 2-е изд. – М.: Рос.пед.агентство, 1996. – 602 с.
196. Педагогика. Учебное пособие для студентов педагогических вузов и колледжей / Под ред. П. И. Пидкасистого. – М.: Педагогическое общество России, 1998. – 640 с.
197. Педагогічна діагностика та інформаційно-комунікаційні технології: монографія / О.Г.Колгатін. – Х.:ХНПУ, 2009.– 324 с.
198. Педагогічна і психологічна науки в Україні. Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 томах/ Том 1. Теорія та історія педагогіки. – К.: «Педагогічна думка», 2007. – 360 с.
199. Педагогічна і психологічна науки в Україні. Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 томах/ Том 2. Дидактика, методика, інформаційні технології. – К.: «Педагогічна думка», 2007. – 368 с.
200. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті [Текст] / С. О. Сисоєва [та ін] ; ред. С. О. Сисоєва ; Акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – К. : ВПОЛ, 2001. – 502 с.
201. Петухова Л.Є. Інформатичні компетентності майбутнього вчителя початкових класів (В модулі трисуб'єктної дидактики): Навчально-методичний посібник. – Херсон: Айлант, 2010. – 410 с.
202. Петухова Л.Є. Теоретико-методичні засади формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів [Текст] : автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Петухова Любов Євгенівна ;

Південноукраїнський держ. педагогічний ун-т ім. К.Д.Ушинського. – О., 2009. – 40 с.

203. Подласый П.И. Педагогика: Новый курс: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений: в 2-х кн. – М., 2001.

204. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий підхід та українські перспективи / за ред. О.В. Овчарук. – К., 2004. – 111 с.

205. Пометун О. І. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти // Рідна школа.– 2005, №1. – С. 65–69.

206. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К.: АПН, 2002. – 192 с.

207. Пометун О.І. Підготовка вчителів початкових класів: інтерактивні технології у ВНЗ: навч. посібник / Уманський держ. педагогічний ун-т ім. Павла Тичини/ Пометун О.І., Комар О.І. – Умань : РВЦ “Софія”, 2007. – 66 с.

208. Постанова КМ «Про затвердження державного стандарту початкової загальної освіти» від 20 квітня 2011 р., №462. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP110462.html.

209. Постанова КМ України «Про затвердження Порядку взаємодії органів виконавчої влади з питань захисту державних інформаційних ресурсів в інформаційних та телекомунікаційних системах» (Порядок, п.2) від 16 листопада 2002 р. N 1772. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.nau.ua>.

210. Постанова КМ України «Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» від 20 січня 1998 року, №65.

211. Правовая информатика и кибернетика : учеб. / под ред. Н. С. Полевого. – М. :Юрид. литература, 1993. – 528 с.

212. Правове виховання учнівської молоді: питання методології та методики /Головченко В.В., Нелі Г.І., Неліп М.І.– К. Наукова думка, 1993 – 138 с.
213. Правовий портал України ЛІГА:ЗАКОН. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://search.ligazakon.ua/>.
214. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. – Самара: Издательский Дом "БАХРАХ-М", 2001. – 672 с.
215. Програма заходів із забезпечення якості освіти у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка від 28.11.2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://nmc.univ.kiev.ua/docs/Progr_zabezp_yakost_osv.doc.
216. Програма варіативної навчальної дисципліни «Судові та правоохоронні органи України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.naiu.kiev.ua/nnipfpskm/files/dosudove/navch%20spou.doc>.
217. Програма «Мега-НАУ». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://nau.kiev.ua>.
218. Програма навчальної дисципліни «Основи інформатики та обчислювальної техніки». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/466/1/Pr0015.pdf>.
219. Програма розвитку вищої освіти України «Основні засади розвитку вищої освіти України». Ч. 4 / За редакцією І. О. Вакарчука. Упорядники: В. Д. Шинкарук, Я. Я. Болубаш, І. І. Бабин. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – 173 с.
220. Програма спецкурсу «Інформаційне право України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://law.lnu.edu.ua/uploads/media/Informaciine_pravo_Ukrajini_-_programa.pdf.
221. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентно-спроможна економіка, ефективна держава» від 02.06.2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=643725.

222. Публічна кадастрова карта України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://map.land.gov.ua/kadastrova-karta>.

223. Пышкало А. М. Методическая система обучения геометрии в начальной школе : авторский доклад по монографии «Методика обучения геометрии в начальных классах», предст. на соиск. уч. степ. докт. пед. наук / Пышкало Анатолий Михайлович; Акад. пед. наук СССР. – М., 1975. – 60 с.

224. Равен Дж. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы: Пер. с англ., Изд. 2-е, испр. – М.: “Когито-Центр”, 2001. – 142 с.

225. Радионова Н. Ф. Компетентностный подход в педагогическом образовании [Електронний ресурс] / Н. Ф. Радионова, А. П. Тряпицына // Электронный научный журнал «Вестник Омского государственного педагогического университета». – Выпуск 2006. – 6 с. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.omsk.edu/article/vestnik-omgpu-75.pdf>.

226. Ракіпова М.Ш. Проблема оценки результатов учебно-познавательной деятельности студентов в России и США: на примере обучения английскому языку на неязыковых факультетах вузов: дис...канд.пед.наук:13.00.01. – Киров, 2004. – 251 с.

227. Раков С.А. Математична освіта: компетентнісний підхід з використанням ІКТ: Монографія. – Х.:Факт, 2005. – 360с.

228. Раков С.А. Сучасний учитель інформатики: кваліфікація і вимоги // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2005. – №3. – С. 35–38.

229. Рамський Ю.С. Методична система формування інформаційної культури майбутніх вчителів математики : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Рамський Юрій Савіянович. – К., 2013. – 560 с.

230. Рамський Ю.С. Формування інформаційної культури особи – пріоритетне завдання сучасної освітньої діяльності // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія №2. Комп'ютерно-орієнтовані системи

навчання: Зб. Наукових праць. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004, – №1(8). – С.19–42.

231. Рамський Ю.С. Формування компетентностей майбутніх вчителів інформатики та математики у галузі моделювання [Електронний ресурс] / Ю. С.Рамський, М. В. Рафальська // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2 : Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. – 2012. – №12. – С.117–126. Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nchnpu_2_2012_12_18.pdf.

232. Рафальська М. В. Формування інформатичних компетентностей майбутніх вчителів інформатики у процесі навчання методів обчислень : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Рафальська Марина Володимирівна. – К., 2010. – 270 с.

233. Реалізація європейського досвіду компетентісного підходу у вищій школі України: матеріали методологічного семінару. – К.: Педагогічна думка, 2009. – 360 с.

234. Робоча програма навчальної дисципліни «Інформатика» для студентів за напрямом підготовки «Міжнародне право» [Текст] / Н.Г. Русіна // Академія адвокатури України. - 2013. – с.12.

235. Робоча програма з курсу «Риторика». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://dls.ksu.kherson.ua/dls/Library/LibdocView.aspx?id=19eef46f-36da-49e0-bf72-0cfce0eeeabc8>.

236. Робоча програма навчальної дисципліни «Актуальні проблеми судоустрою». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://law.univ.kiev.ua/biblioteka/28-literatura-kafedry-pravosuddia/navchalno-metodychna-literatura/5781-kafedra-pravosuddja-2012-aktualni-problemy-sudoustroju?lang=uk_UA.UTF-8,%20uk_UA,%20uk_UA.KOI8-R,%20uk_UA.CP1251,%20uk_UA.CP866,%20uk_UA.ISO8859-5,%20ukrainian.

237. Робоча програма навчальної дисципліни «Актуальні проблеми загальної частини цивільного права». [Електронний ресурс]. – Режим доступу

до ресурсу: http://law.univ.kiev.ua/biblioteka/29-literatura-kafedry-tsyvilnoho-prava/navchalno-metodychna-literatura/6224-kaf-civ-law-2013-act-prob-gen-par-civ-law?lang=uk_UA.UTF-8,%20uk_UA,%20uk_UA.KOI8-R,%20uk_UA.CP1251,%20uk_UA.CP866,%20uk_UA.ISO8859-5,%20ukrainian.

238. Робоча навчальна програма «Здійснення цивільних прав та інтересів». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: law.univ.kiev.ua/images/abook_file/kaf_civ_2013_metod_mater_pro_civ_rig.doc+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua.

239. Робоча програма навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://law.univ.kiev.ua/biblioteka/41-literatura-kafedry-intelektualnoi-vlasnosti/navchalno-metodychna-literatura/6166-intelektualna-vlasnist?lang=uk_UA.UTF-8,%20uk_UA,%20uk_UA.KOI8-R,%20uk_UA.CP1251,%20uk_UA.CP866,%20uk_UA.ISO8859-5,%20ukrainian.

240. Робоча програма з дисципліни «Інформаційне право України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://law.univ.kiev.ua/kafedry/pravosuddia/item/1472-prohrama-vstupnoho-vyprobuvannia?lang=uk_UA.UTF-8,%20uk_UA,%20uk_UA.KOI8-R,%20uk_UA.CP1251,%20uk_UA.CP866,%20uk_UA.ISO8859-5,%20ukrainian.

241. Робоча програма навчальної дисципліни «Інформатика». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.naiiu.kiev.ua/nnipp/files/Kafedri/Kgd/rabot_progr/%D0%86nformatika.doc.

242. Робоча програма навчальної дисципліни «Інформатика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://ikvsu.kvs.gov.ua>.

243. Робоча програма навчальної дисципліни «Криміналістика (ч.3 методика розслідування окремих видів злочинів)». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://law.univ.kiev.ua/biblioteka/28-literatura-kafedry-pravosuddia/navchalno-metodychna-literatura/5790-kafedra-pravosuddja-2012-kryminalistyka-metodyka-rozsliduvannja-okremyh-vydiv->

zlochyniv?lang=uk_UA.UTF-8,%20uk_UA,%20uk_UA.KOI8-R,%20uk_UA.CP1251,%20uk_UA.CP866,%20uk_UA.ISO8859-5,%20ukrainian.

244. Робоча програма навчальної дисципліни «Основи інформатики та обчислювальної техніки». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www-csd.univer.kharkov.ua/content/files/cat21/informatika_up.doc.

245. Робоча програма навчальної дисципліни «Основи інформатики та обчислювальної техніки». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://kul-studio.narod.ru/aaa/plan.html>.

246. Робоча програма навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/faculty/pravo/dilova_ukr_mova/gr_ukr_mova.pdf.

247. Робоча навчальна програма «Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://law.univ.kiev.ua/biblioteka/29-literatura-kafedry-tsyvilnoho-prava/navchalno-metodychna-literatura/6187-kaf-civ-2013-metod-mater-civ-pro-inf-rel?lang=uk_UA.UTF-8,%20uk_UA,%20uk_UA.KOI8-R,%20uk_UA.CP1251,%20uk_UA.CP866,%20uk_UA.ISO8859-5,%20ukrainian.

248. Робоча програма навчальної дисципліни «Юридична деонтологія». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://law.univ.kiev.ua/biblioteka/36-literatura-kafedry-trudovogo-prava-ta-prava-socialnogo-zabezpechennja/navchalno-metodychna-literatura/6208-kaf-lab-law-soc-2013-leg-deo?lang=uk_UA.UTF-8,%20uk_UA,%20uk_UA.KOI8-R,%20uk_UA.CP1251,%20uk_UA.CP866,%20uk_UA.ISO8859-5,%20ukrainian.

249. Робоча програма навчальної дисципліни «Юридичне документознавство». [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nai.au.kiev.ua/files/kafedru/ud/17.pdf>.

250. Романишина Л.М. Система поетапного контролю навчальної діяльності студентів педагогічних університетів за модульно-рейтинговою технологією навчання з дисциплін природничого циклу: Дис. ... д-ра пед.наук: 13.00.04 – К., 1998. – 366 с.

251. Романюк І.М. Модульно-рейтингова технологія навчання та контролю засвоєння знань у вищому військовому закладі освіти: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Київ, 2003. – 264 с.

252. Руководство пользователя: Системы информационно-правового обеспечения ЛПА:ЗАКОН. – К.: ООО «ЛПА ЗАКОН», 2008. – 238 с.

253. Русіна Н.Г. Автоматизоване робоче місце майбутнього правознавця // Матеріали Міжнародного науково-практичного семінару: Комп'ютерно орієнтовані системи навчання природничо-математичних дисциплін. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова. – 2014. – С. 123–124.

254. Русіна Н.Г. Аналіз результатів педагогічного експерименту формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців / Н.Г. Русіна // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія №2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць /Редрада. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2015. – №15 (22). С. 165–170.

255. Русіна Н. Г. Використання новітніх інформаційних технологій в юриспруденції // Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції : Інформаційні технології в професійній діяльності. – Рівне: РВВ РДГУ. – 2011. – С. 67–69.

256. Русіна Н.Г. Використання Moodle у процесі навчання студентів юридичних спеціальностей // Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології у виробництві та освіті: стан, досягнення, перспективи розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://conference.ikto.net/public/static/about.html>.

257. Русіна Н.Г. Дистанційне навчання у вищих навчальних закладах юридичних спеціальностей / Н.Г. Русіна // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія №5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Випуск 28: збірник наукових праць / за ред. В.П.Сергієнка. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2011. – С.201–207.

258. Русіна Н.Г. Інформаційна культура майбутніх юристів / Н. Г. Русіна // Вісник Черкаського національного університету, серія педагогічні науки рекомендовано до друку Вченою радою Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. – Випуск №36(249). – С. 96–100.

259. Русіна Н. Г. КНУ-Moodle. Курс «Сучасні інформаційні технології» [Електронний ресурс] . – Режим доступу до ресурсу: <http://moodle.it.knu.ua/mod/quiz/view.php?q=17>.

260. Русіна Н. Г. Контрольно-оцінювальна діяльність у процесі навчання інформаційним технологіям (СІТ) майбутніх юристів // Матеріали міжнародного форуму фахівців у галузі освітніх вимірювань (Київ, 1 червня 2012 р.) – К.: НПУ, 2012. – С. 104–105.

261. Русіна Н. Г. Методика вивчення теми «Українські законодавчі інформаційні бази даних» для студентів юридичних факультетів / Н. Г. Русіна // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. – 2013. – №113. – С. 144–149.

262. Русіна Н. Г. Особливості навчання сучасних інформаційних технологій студентів юридичних спеціальностей / Н.Г. Русіна // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [гол. ред. Мартинюк М.Т.]. – Умань: ПП Жовтий, 2011. – Ч.3. – С.225–230.

263. Русіна Н.Г. Проблеми оцінювання знань студентів у процесі навчання сучасних інформаційних технологій / Н.Г. Русіна // Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції : Інформаційні технології в професійній діяльності. – Рівне: РВВ РДГУ. – 2012. – С. 94–95.

264. Русіна Н.Г. Психологічний стан очікування результатів оцінювання знань студентами юридичних факультетів / Н.Г. Русіна // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. Науково-методичний журнал, №3–4, 2012. – С. 134–146.

265. Русіна Н.Г. Сучасні інформаційні технології в юриспруденції / Н.Г. Русіна // Збірник наукових праць міжнародної науково-практичної конференції «Верховенство права, права і свободи людини і громадянина» Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К.: «Обрії», 2011. – С. 268–271.

266. Русіна Н.Г. Сучасний стан навчання інформаційних технологій студентів юридичних факультетів / Н.Г. Русіна // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, серія: педагогічні науки.– Випуск №7(256). – С.70–74.

267. Русіна Н.Г. Тенденції використання правових пошукових систем майбутніми юристами / Н.Г. Русіна // Інформаційні технології в юриспруденції: юридична освіта, детективознавство, криміналістика, судова експертологія, ядерна безпека, грид-технології, судочинство. Зб.наук.пр. Міжнар. наук.-прак.конф. / Київський ун-т права НАН України; [редкол.: Шемшученко Ю.С. та інші]. – К.: Унів.вид-во «Пульсари», 2013. – С. 29–34.

268. Русіна Н.Г. Технологія створення тестових завдань з курсу «Сучасні інформаційні технології» для студентів юридичних факультетів вищих навчальних закладів / Н.Русіна // III International Summer School “Educational Measurement: Teaching, Research and Practice” is held under the support of the EU within the framework of the EU Project 145029-TEMPUS-2008-SE-JPCR “Educational Measurements Adapted to EU Standart”. – С.48–49.

269. Русіна Н.Г. Формування інформатичних компетентностей у майбутніх правознавців / Н.Г. Русіна // Вісник Черкаського університету, серія педагогічні науки. – Випуск №26(319). – С.90–95.

270. Русіна Н.Г. The course “Modern information technologies” as a part educational and professional preparation of future lawyers in higher education institutions / N. Rusina // Proceeding of the 3rd European Conference on Education and Applied Psychology (July 28, 2014). «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH. Vienna. 2014. P. 20–26.

271. С.Уилкс Математическая статистика М., 1967 г., 632 с.

272. Савельев А. Я. Модель формирования специалиста с высшим образованием на современном этапе / А. Я. Савельев, Л. Г. Семушина, В. С. Кагерманьян. – М.: НИИВО, 2005.– 72 с. – (Содержание, формы и методы обучения в высшей школе: Аналитические обзоры по основным направлениям развития высшего образования / НИИВО; Вып. 3).

273. Савчин М.В. Педагогічна психологія: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2007. – 424 с.

274. Селевко Г. К. Компетентности и их классификация / Г. К. Селевко [Текст] // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138–143.

275. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учеб. пособие для пед. вузов и ин-тов повышения квалификации / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.

276. Семеріков С. О. Теоретико-методичні основи фундаменталізації навчання інформатичних дисциплін у вищих навчальних закладах : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика навчання (інформатика) / Семеріков Сергій Олексійович ; Національний педагогічний ун-т імені М. П. Драгоманова. – К., 2009. – 369 с.

277. Семеріков С.О. Фундаменталізація навчання інформатичних дисциплін у вищій школі: Монографія / Науковий редактор академік АПН України, д.пед.н., проф. М.І. Жалдак. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – 340 с.

278. Сергієнко В.П., Малежик М.П., Сіткар Т.В. Комп'ютерні технології в тестуванні: навч. посіб. – Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф»™, 2012. – 290 с.

279. Сергієнко В. П., Франчук В. М. Методичні рекомендації зі створення тестових завдань та тестів у системі управління навчальними матеріалами MOODLE / В. П. Сергієнко, В. М. Франчук – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 58 с.

280. Сікорський П.І. Теорія і методика диференційованого навчання. – Львів: В-во “СПОЛОМ”, 2000. – 421 с.

281. Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня [Текст] / С. О. Сисоєва ; АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – К. : Поліграфкнига, 1996. – 406 с.
282. Система електронного навчання у ВНЗ на базі MOODLE: Методичний посібник / Ю. В. Триус, І. В. Герасименко, В. М. Франчук // За ред. Ю. В. Триуса. – Черкаси. – 220 с.
283. Система інформатичної підготовки майбутніх учителів трудового навчання: монографія / С.М.Яшанов; за наук. ред. акад. М.І.Жалдака. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2010. – 486 с.
284. Системна інформатизація законотворчої та правоохоронної діяльності. Монографія / Кер.авт.кол. Швець М.Я.; За ред. Дурдинця В.В. та ін. – К.: Навч. книга, 2005. – 639 с.
285. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Для студентів-магістрів / Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К.: НПУ, 2000. – 210 с.
286. Сливка С.С. Інформаційна культура юриста / Монографія. – Ів.-Фр., 1996, 156 с.
287. Словарь иностранных слов. – 13-е изд., стереотип. – М.: Рус.яз., 1986.
288. Словарь по кибернетике: Св. 2000 ст. /Под ред.. В.С.Михалевича. – 2-е узд. – К.: Гл. ред. УСЭ им.М.П.Бажана, 1989. – 751 с.
289. Смирнова-Трибульская Е. Н. Основы формирования информатических компетентностей учителей в области дистанционного обучения. // Монография. Научный редактор: академик АПН Украины, д.пед.н., профессор М.И.Жалдак, – Херсон: Издательство «Айлант», 2007. – 704 с.
290. Смирнова-Трибульська Е.М.Деякі результати досліджень в галузі дистанційних форм навчання в підготовці, післядипломній діяльності вчителів на Херсонщині.// Науковий часопис НПУ ім. Драгоманова. Серія №2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наукових

праць/Редрада. –К.: – НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – №5 (12) – С. 13–27.

291. Совершенствование школьного образования и проблемы преподавания гуманитарных предметов [Текст] : сб. статей / Комитет по образованию Администрации Санкт-Петербурга, Санкт-Петербургский гос. ун-т педагогического мастерства ; ред. Т. Г. Браже. – СПб. : СПбГУПМ, 2000. – 110 с.

292. Співаковський О.В., Шерман М.І., Стратонов В.М., Лапінський В.В. Інформаційні технології в юридичній діяльності: базовий курс: [навчальний посібник]. – Херсон: ХДУ, 2012. – 220 с.

293. Спірін О. М. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів інформатики за кредитно-модульною системою: Монографія / За наук. ред. акад. М. І. Жалдака. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 300 с.

294. Стадніченко О.О. Основи наукових досліджень та інформаційна культура студентів: навчальний посібник. / О.О.Стадніченко, І.Л. Мацегора. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2010. – 206 с.

295. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: К.І.С., 2003. – 296 с.

296. Строев О.М., Нікорич В.А. Створення електронного курсу в системі Moodle: Навчальний посібник. - Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 80 с.

297. Сукнов М.П. Організація контролю навчальної діяльності студентів вищого технічного навчального закладу в умовах кредитно-модульного навчання: Дис...канд. пед. наук: 13.00.09 – Харків, 2007. – 219 с.

298. Сучасні системи вищої освіти: порівняння для України / За заг.ред. В.Зубка. – К.: Видавничий дім «КМ Academia», 1997. – 290 с.

299. Система офіційної документації організації об'єднаних націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://documents.un.org>.

300. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний.– М.: МГУ, 1984. – 343 с.
301. Талызина Н.Ф., Карпов Ю.В. Педагогическая психология: Психодиагностика интеллекта: Учеб.-метод. Пособие. – М.: Изд-во Моск. Ун-та, 1987. – 63 с.
302. Тарасова Н. В. Теоретические и методические основы модульно-компетентностной технологии обучения / Н. В. Тарасова, С. А. Смирнов. – М.: ФИРО, 2007.– 60 с. – (Содержание, формы и методы обучения в высшей школе: Аналитические обзоры по основным направлениям развития высшего образования / ФИРО; Вып. 3).
303. Татур Ю. Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста / Ю. Г. Татур // Высшее образование сегодня, 2004.– №3. – С. 20–26.
304. Татур Ю. Подготовка преподавателя высшей школы: компетентностный подход / Ю. Татур, В. Медведёв // Высшее образование в России. – 2007. – №11. – С. 46–56.
305. Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня [Текст] : автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Сисоєва Світлана Олександрівна ; АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – К., 1997. – 35 с.
306. Теория и практика применения наглядных пособий и технических средств обучения в профессиональной школе / О.А. Айт, Е.Е. Аронов, А.В. Батаршев и др.; Под ред. А.А.Кыверялга, А.В. Батаршева. – М.: Высш.шк., 1990. – 159 с.
307. Тихомиров О. К., Гурьева Л. П. Психологическая экспертиза компьютеризированной психодиагностической деятельности // Психол. журн. – 1992. Т.13. № 1. – С. 49–60.
308. Тихомиров О. К., Гурьева Л. П. Психологический анализ трудовой деятельности, опосредствованной комп'ютерами // Психологический журнал. – 1986. – Т.7, №5. – С. 13–25.

309. Ткаченко Л. П. Системний підхід до організації навчання у вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / Л. П. Ткаченко. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.nbuv.gov.ua/articles/2003/03tlphee.zip>.

310. Трансформация эпистемологических оснований социологии: субъект, метод познания, картина социального мира / Н.Б. Отрешко. – К: Институт социологии НАН Украины, "ВИПОЛ", 2009. – 268 с.

311. Триус Ю. В. Комп'ютерно-орієнтовані методичні системи навчання математичних дисциплін у вищих навчальних закладах [Текст] : дис. докт. пед. наук: 13.00.02 / Юрій Васильович Триус; Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2005. – 649 с.

312. Указ Президента «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25 червня 2013 року, № 344/2013 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/page>.

313. Федорчук О.С. Формування у майбутніх правознавців навичок професійного застосування інформаційно-комунікаційних технологій [Текст]: [монограф.] / О.С.Федорчук . – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2013. – 176 с.

314. Філімонова І. Формування фахової компетентності майбутніх інженерів-педагогів у процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін / Філімонова І. // Збірник наукових праць. Частина 3. – 2013. – С. 320–324

315. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи [Текст] : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.

316. Фонд державного майна України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.spfu.gov.ua/ua/content/reestr-ocin.html>

317. Формування активності студентів у навчанні: [Монографія] / П.Г.Лузан, А.І.Дьомін, В.І.Рябець. – К.: Вища шк., 1998. – 192 с.

318. Франчук В.М. Використання системи управління навчальними курсами Moodle для конструювання та адміністрування тестів [Текст]

// Матеріали міжнародного форуму фахівців у галузі освітніх вимірювань. – К.: НПУ, 2012. – 125 с.

319. Фролов Ю. В. Компетентностная модель как основа оценки качества подготовки специалистов [Текст] / Ю. В. Фролов, Д. А. Махотин // Высшее образование сегодня, 2004. – №8.– С. 34–41.

320. Хисамудинов В.В., Ковалева В.Д. Автоматизированное рабочее место экономиста: Учебн. пособие. – М.: ИНФРА-М, Издательский дом, Финансы и статистика, 2009.

321. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования // Народное образование. – 2003. – №2. – С.58–65.

322. Хуторской А. В. Ключевые компетенции: технология конструирования[Текст] / А. В. Хуторской // Нар. образование. – 2003. – №5. – С. 55–61.

323. Хуторской А. В. Современная дидактика : учебн. для вузов / А. В. Хуторской//. – С Пб : Питер, 2001. – 544 с.

324. Человек и новые информационные технологии: завтра начинается сегодня. – Спбю: Речь, 2007. – 320 с.

325. Чернов А. А. Становление глобального информационного общества: проблемы и перспективы. – М.: Издательско-торговая корпорация "Дашков и К", 2003. – 232 с.

326. Шадриков В.Д. Базовые компетенции педагогической деятельности. // Сибирский учитель. – 2007. – N 6. – С. 5–15.

327. Шерман М.І. Правова інформаційно-пошукова система «ЛІГА:ЗАКОН.ЮРИСТ» як засіб комп'ютерної підтримки навчання правових дисциплін//Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія №2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. Наук. Праць /Редрада. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. – №11(18). – С.46–51.

328. Шерман М.І. Комп'ютерно-інформаційна підготовка майбутніх юристів: теорія і практика: монографія. / М.І.Шерман – К.: Вища освіта, 2004. – 192 с.
329. Шерман М.І. Професійна комп'ютерно-інформаційна підготовка майбутніх слідчих у вищих навчальних закладах МВС України: монографія. / М.І.Шерман – Херсон: Олді-плюс, 2008. – 416 с.
330. Шишов С. Е. Понятие компетенции в контексте качества образования // Стандарты и мониторинг в образовании. – 1999. – № 2. – С. 30–34.
331. Шумилин В.П. содержавние и методика преподавания курса новых информационных технологий при подготовке специалистов в области правоведения: Дис...канд.пед.наук: 13.00.02. – Орел, 1998. – 191 с.
332. Щербачева Л.Ф. Методическая система обучения профессионально-ориентированному курсу информатики студентов юридической специальности в вузе: Дис...канд. пед. наук: 13.00.02 / Л. Ф. Щербачева; Москва, 2007. – 230 с.
333. Юридична наука і освіта на Україні/ Ю.С.Шемшученко, І.Б.Усенко, Б.М.Бабій та ін.; Відп. ред. Ю.С.Шемшученко; АН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. – К.: Наук. думка, 1992. – 304 с.
334. Яворська Г.Х. Теоретичні та методичні засади формування соціально-професійної зрілості курсантів вищих навчальних закладів МВС України: Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Г.Х. Яворська ; Ін-т педагогіки і психології профес. освіти АПН України. — К., 2006. — 45 с.
335. Ягупов В. В., Свистун В. І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти // Наукові записки НаУКМА. Серія «Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота». – Т. 71. – 2007. – С. 3–8.
336. Яшанов С.М. Практикум з освітніх інтернет-технологій: навчально-методичний посібник / С.М.Яшанов; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова, 2010. – 463 с.

337. Яцько О. М. Комп'ютерно-орієнтована методична система навчання інформатики майбутніх економістів у вищих навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Яцько Оксана Мирославівна. – Київ, 2016. – 320 с.
338. Bloom B.S. Taxonomy of educational objectives: the classification of educational goals. Handbook : cognitive domain / B.S. Bloom. – New York: David McKey, 1956.
339. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft). – 279 p.
340. Department of Justice [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://justice.gc.ca>.
341. Global Legal Information Network (GLIN) Foundation [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://glinf.org>.
342. Justcite: The good law guide System [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.justcite.com>.
343. Hutmacher Walo. Key competencies for Europe // Report of the Symposium Berne, Switzerland 27-30 March, 1996. Council for Cultural Co-operation (CDCC) a Secondary Education for Europe. Strasburg, 1997.
344. Introduction to International Legal English / Amy Krois-Lindner, Matt Firth. – Cambridge University Press. – 2009. p.160.
345. Legal Information Institute [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://law.cornell.edu>.
346. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.enqa.eu>.
347. Spector, J. Michael-de la Teja, Ileana. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY. Competencies for Online Teaching. ERIC Digest Competence, Competencies and Certification. –P.I.

348. The Canadian Legal Information Institute: [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.canlii.ca/en>.

349. The European Centre for Parliamentary Research and Documentation [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu>.

350. The National Archives. [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <http://legislation.gov.uk>.

351. Triola, Mario F. Elementary statistics / Mario F. Triola. – 5th ed., Annotated instructor's ed, 1992.- 730 p.

352. United Nations Bibliographic Information System. [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <http://unbisnet.un.org>.

ДОДАТКИ**Додаток А**

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ФАКУЛЬТЕТ КІБЕРНЕТИКИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана
з навчально-методичної роботи

Кашпур О.Ф.

«» 2014 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

для студентів денної форми навчання

напряму підготовки «Право»

спеціальність «Правознавство» (6.030401)

Київ - 2014

Робоча програма навчальної дисципліни „Сучасні інформаційні технології”.

Для студентів напряму підготовки «Право», спеціальності «Правознавство» (6.030401).
«19» травня 2014 року - 3бс.

Розробники: асистент Русіна Наталія Геннадіївна, асистент Ярецько Тарас Віталійович

Робоча програма дисципліни «Сучасні інформаційні технології» затверджена на засіданні кафедри теорії та технології програмування

Протокол № 10 від «26» травня 2014 року

Завідувач кафедри

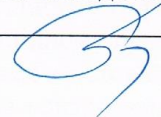

(Нікітченко М.С.)

«____» _____ 2014 року

Протокол № 1 від «18» Вересня 2014 року

Голова науково-методичної комісії юридичного факультету

(Безклубий І.А.)

Схвалено науково - методичною комісією факультету кібернетики

Голова науково-методичної комісії (Хусаїнов Д.Я.)

«8» Вересня _____ 2014 року

Робоча програма дисципліни “Сучасні інформаційні технології”

затверджена на засіданні вченої ради факультету кібернетики

Протокол № 11 від «19» червня 2014 року

© Русіна Н.Г., Ярецько Т.В., 2014 рік

© КНУ ім.Тараса Шевченка, 2014 рік

Фрагмент робочої програми ВСТУП

Навчальна дисципліна «Сучасні інформаційні технології» є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» галузі знань – «0304 Право» з напрямку підготовки «Право», спеціальності – Правознавство (6.030401).

Викладається протягом двох семестрів на I курсі юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка в **обсязі –180 год. (6 кредитів ЄКТС³)**, **зокрема:** 1 семестр практичні заняття - **34 год.**, самостійна робота – **74 год.**; 2 семестр: практичні заняття - **34 год.**, самостійна робота –**38 год.**

У курсі передбачено 2 змістових модулі та 2 модульні контрольні роботи (МКР). Завершується дисципліна – заліком.

Мета дисципліни є: надання студентам теоретичних та практичних знань з використання комп'ютерної техніки, сучасного програмного забезпечення та комп'ютерної мережі Internet, а також «хмарних технологій» для пошуку, обробки, аналізу і обміну правовими інформаційними ресурсами в світовому інформаційному просторі; ознайомлення студентів із: АРМ юриста; комплексом спеціального програмного забезпечення (правовий напрям), системами інформаційно-правового забезпечення: «ЛІГА:ЗАКОН», «Законодавство України», «НАУ-online», «ІрLex.Закон», «Право України» та іншими альтернативними базами, які використовуються в практичній роботі вітчизняними та іноземними фахівцями в галузі юриспруденції, а також формування у майбутніх фахівців інформатичних компетентностей.

Завдання навчальною дисципліною є набуття студентами знань з теоретичних основ використання комп'ютерної техніки та прикладного програмного забезпечення загального та спеціального призначення, а також формування у студентів умінь та навичок використання інформаційно-комунікаційних технологій для розв'язання професійно-орієнтованих задач у галузі права, що в кінцевому результаті сприятиме професійній адаптації в сучасному інформаційному просторі.

Структура курсу: змістовий модуль 1 – 13 тем, 1 – модульна контрольна робота (інша форма контролю); змістовий модуль 2 – 9 тем, 1 – підсумкова модульна контрольна (залік).

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: теоретичні питання стосовно використання комп'ютерної техніки; принципи і можливості застосування сучасних комп'ютерних та мобільних пристроїв; принципи побудови і функціонування локальної та глобальної комп'ютерних мереж; основи роботи з офісними програмним забезпеченням: текстовими редакторами, електронними таблицями, програмами для створення презентацій; основи роботи з прикладним програмним забезпеченням загального та спеціального призначення; основи роботи з мережею Internet (електронною поштою, пошуку даних, а також іншими сервісами для роботи в мережі Internet); основи роботи з хмарними технологіями; основи роботи з системами інформаційно-правового забезпечення (online, offline).

вміти: працювати з операційними системами персональних та мобільних пристроїв; використовувати сервісні програми для персональних та мобільних пристроїв; оптимально обирати програмне та технічне забезпечення в залежності від рівня складності завдань; орієнтуватись в роботі інформаційно-правових баз даних; використовувати технологію пошуку різних інформаційних систем для виконання аналізу правових інформаційних матеріалів; здійснювати пошук, обробку, аналіз та обмін будь-яких даних, в тому числі пов'язаних з юриспруденцією; самостійно працювати з різними комп'ютерними правовими системами; продуктивно використовувати програмне забезпечення загального та спеціального призначення у повсякденній практичній роботі.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Нормативна навчальна дисципліна „Сучасні інформаційні технології” є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр права", є базовою для засвоєння низки інших курсів та спецкурсів як фахового, так і вузькоспеціалізованого спрямування.

Зв'язок з іншими дисциплінами. Для засвоєння курсу „Сучасні інформаційні технології” для студентів спеціальності «Право» необхідні знання основ інформатики та базові знання з курсу «Правознавство».

³ Закон «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004

Форми контролю оцінювання знань студентів

Контроль знань здійснюється за модульно-рейтинговою системою.

Критерії оцінювання: вчасність виконання, обсяг виконаної роботи, публічний захист (стосовно реферату).

Оцінювання за формами контролю:

- поточний контроль: виконання практичних завдань, усна відповідь, виконання та оформлення індивідуальних завдань, виконання самостійних робіт, письмові контрольні роботи, написання та захист реферату;
- підсумковий модульний контроль (змістовий модуль): комп'ютерне тестування;
- комплексний підсумковий модульний контроль (залік): комп'ютерне тестування, виконання індивідуального завдання.

Співвідношення складових у змістовому модулі:

- практичне завдання – до 4 балів;
- усна відповідь – 1 бал;
- індивідуальне практичне завдання – 2 бали*;
- індивідуальне самостійне завдання – 5 балів;
- самостійні роботи (на семестр 2 роботи) - 3 бали;
- письмові контрольні роботи (на семестр 1 робота) - 4 бали;
- складання тесту - 5 балів;
- написання та захист реферату – 4 бали*.

Кількість набраних студентом балів за два змістові модулі – критично-розрахунковий мінімум 40 балів**.

Підсумковий – у формі заліку

- комплексна підсумкова робота: тесту - 10 балів;
- комплексна підсумкова робота: практичне завдання - 10 балів.

Підсумкова оцінка та кількість набраних студентом балів за кожний змістовий модуль здійснюється за накопичувальною системою.

Схематичне представлення отримання балів студентом за два змістові модулі

Контроль	мін. отриманих балів	макс. отриманих балів
практичне завдання	12 x 1=12	12 x 4=48
усна відповідь	2 x 0,5=1	2 x 1=2
письмова контрольна робота	1 x 2=2	1 x 4=4
самостійна робота	2 x 1=2	2 x 3=6
Реферат	1 x 4=4	
проходження тесту	3 x 1=3	3 x 5=15
індивідуальне самостійне завдання	1 x 4=4	1 x 5=5
індивідуальне практичне завдання*	6 x 2=12	
Всього	40	80

* Індивідуальне практичне завдання надається у випадку відсутності студента на семінарському занятті. Студент має можливість відпрацювати пропущене заняття на тему, задану викладачем (але не більше половини від загальної кількості семінарських занять). Індивідуальне практичне завдання виконується самостійно за межами університету. Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах. Відпрацювання приймається на протязі двох тижнів після пропущеного заняття.

** Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж критично-розрахунковий мінімум – 40 балів, щоб бути допущеними до заліку в обов'язковому порядку виконують комплексну модульну роботу.

Таблиця встановлення максимальної кількості балів за змістові модулі та розрахунку підсумкової оцінки

	Змістовий модуль 1	КМР (інша форма контролю)	Змістовий модуль 2	Комплексний підсумковий модуль (залік)	Підсумкова оцінка
Максимальна кількість балів	30	10	40	20	100 (30+10+40+20)

Таким чином, за цю дисципліну студентом може бути отримано максимально 100 балів. У підсумку, оцінені за 100-бальною системою, знання студента відображаються у заліковій книжці, за шкалою відповідності, що наведена нижче.

Шкала відповідності:

За 100-бальною шкалою	За національною шкалою
90 – 100	<i>зараховано</i>
85 – 89	
75 – 89	
65 – 74	
60 – 74	
0 – 59	<i>не зараховано</i>

Приклад розрахунку оцінки знань студента за шкалою відповідності:

За 100-бальною шкалою: 24 балів ЗМ₁ + 8 балів КМР + 30 балів ЗМ₂ + 16 балів КІМ = 78 балів – кількість балів, отриманих студентом протягом вивчення дисципліни.

За національною шкалою відповідності зазначена кількість балів відповідає оцінці – „зараховано”.

Тематичний план занять

№	Назва лекції, семінарського заняття	Кількість годин			
		лекції	практич. заняття	самостійна робота	інші форми контролю
Змістовий модуль 1					
1	Тема 1. Історія створення обчислювальної техніки. Історія розвитку мов програмування.	-	1	4	
2	Тема 2. Класифікація комп'ютерів.	-	1	2	
3	Тема 3. Представлення даних в комп'ютері. Правове поняття «інформація».	-	2	4	
4	Тема 4. Сучасні автоматизовані системи опрацювання даних.	-	-	4	
5	Тема 5. Захист даних.	-	1	2	
6	Тема 6. Інформаційні технології та їх роль в житті суспільства.	-	1	6	
7	Тема 7. Характеристика апаратних засобів.	-	2	6	
8	Тема 8. Основні поняття програмного забезпечення.	-	2	2	
9	Тема 9. Операційні системи та їх різновиди.	-	2	8	
10	Тема 10. Операційна система сімейства Windows. Функції, особливості.	-	2	4	
11	Тема 11. Українські законодавчі інформаційні бази даних.	-	2	4	
12	Тема 12. Інформаційно-пошукова система ЛІГА-ЗАКОН.	-	8	14	
13	Тема 13. Альтернативні нормативно-правові бази: "Законодавство України", "МЕГА-НАУ", "ІрLex.Закон".	-	8	14	
	Контрольна модульна робота	-	2	-	
Змістовий модуль 2					
14.	Тема 14. Порівняння офісних програмних пакетів Microsoft Office та Apache OpenOffice.	-	2	4	
15.	Тема 15. Текстовий процесор Word.	-	6	4	
16.	Тема 16. Табличний процесор Excel.	-	6	4	
17.	Тема 17. Огляд інших програм пакету Office.	-	2	4	
18.	Тема 18. Комп'ютерні мережі. Інформаційна мережа Інтернет.	-	2	4	
19.	Тема 19. Глобальна система WWW пошуку даних в мережі Інтернет.	-	2	6	
20.	Тема 20. Робота з сервісами "Хмарні технології".	-	4	6	
21.	Тема 21. Автоматизоване робоче місце (АРМ) юриста. Комплекс спеціального програмного забезпечення.	-	2	2	
22.	Тема 22. Використання спеціального програмного забезпечення та програмного забезпечення спеціалізованого призначення (правовий напрям).	-	6	4	
	Підсумкова модульна контрольна робота	-	2	-	
	Всього годин	-	68	112	

Загальний обсяг 180 год, в тому числі:

I семестр всього 108 год, з них:

Практичні заняття – 34 год.

Самостійна робота – 74 год.

II семестр всього 72 год, з них:

Практичні заняття – 34 год.

Самостійна робота – 38 год.

Анкета
Шановні студенти!
Запрошуємо Вас прийняти участь в опитуванні
щодо практичного застосування
дисципліни «Сучасні інформаційні технології» у ВНЗ
при підготовці майбутніх правознавців

1. **Вік**
 А) 16-20 Б) 21-23 В) 24-30 Г) більше 30
2. **Стать**
 А) Ч Б) Ж
3. **Чи вивчали Ви інформатику в школі, гімназії, ліцеї?**
 А) так Б) ні В) самостійно
4. **Скільки років Ви вивчали курс «Інформатика» у школі?**
 А) 1-2 Б) 3-4 В) більше 4
5. **Чи користуєтесь Ви комп'ютером (далі ПК) вдома при підготовці до занять?**
 А) так Б) ні В) дуже рідко
6. **Чи подобається Вам курс «Сучасні інформаційні технології» як предмет?**
 А) так Б) ні
7. **Чи достатньо, на Вашу думку, практичних занять з даної дисципліни?**
 А) так Б) ні
8. **Чи плануєте Ви скористатися отриманими, на практичних заняттях, знаннями?**
 А) так Б) ні
9. **Які основні теми при вивченні курсу Вам можуть знадобитися в подальшому (декілька відповідей)?**
 А) апаратне забезпечення та ОС Windows Б) система «ЛІГА:ЗАКОН» В) альтернативні інформаційно-правові системи пошуку правових документів Г) програми OFFICE Д) робота в мережі Internet
10. **Які можливості для Вас, як майбутніх правознавців, надає вивчення курсу «Сучасні інформаційні технології»**
 А) покращення загальних навиків при роботі з ПК Б) нічого не дає В) набуття практичних навиків, умінь та отримання досвіду при роботі з інформаційно-комунікаційними технологіями
11. **Які труднощі у Вас виникають при підготовці до занять з використанням ПК?**
 А) недостатня кількість ПК в учбовому процесі Б) обмежена кількість спеціалізованих програм для юристів В) не вистачає методичної літератури Г) необізнаність у правильному використанні ПК

Анкета
на виявлення сформованості мотивів до вивчення
дисципліни «Сучасні інформаційні технології»

Вік ____ Стать ____

1. На Вашу думку необхідне вивчення дисципліни «Сучасні інформаційні технології»?
 - А) достатньо вивченого рівня шкільного курсу «Інформатика»
 - Б) необхідно вивчати тільки для навчання
 - В) необхідно вивчати для подальшої професійної діяльності
 - Г) необхідно для полегшення навчання інших курсів і для подальшої професійної діяльності
2. Визначте Ваше ставлення до дисципліни «Сучасні інформаційні технології»
 - А) необхідно просто вивчати
 - Б) цікаво вивчати
 - В) важко вивчати
3. Ви віддаєте перевагу у навчанні:
 - А) процесу навчання
 - Б) результату навчання
4. Визначте мотивацію до навчання предмету
 - А) власною схильністю
 - Б) навчальною необхідністю
 - В) виробничою необхідністю
 - Г) просто так
 - Д) не знаю чому (ще не вирішив/ла)
5. Також, на вашу думку, мотивами вивчення дисципліни можуть бути:
 - А) успішно скласти залік
 - Б) може згодитися у майбутній професії
 - В) допоможе підготуватись до інших лекційних, семінарських та практичних занять
 - Г) для оперативного отримання інформаційних матеріалів
 - Д) для проходження виробничої практики
 - Е) власні мотиви _____

Анкета

опитування студентів 1 курсу юридичного факультету перед початком вивчення дисципліни «Сучасні інформаційні технології»

1. Ви сприймаєте дисципліну «Сучасні інформаційні технології» як :
 - А) природничу
 - Б) гуманітарну
 2. Яке б програмне забезпечення Ви хотіли вивчати в рамках цього курсу (з тих які не були включені в робочій навчальній програмі)?
-
3. Яку форму контролю Ви сприймаєте краще:
 - А) у вигляді тестування (на комп'ютері (ПК))
 - Б) у вигляді тестування (на папері)
 - В) у письмовій формі
 - Г) в усній формі
 4. Як Ви вважаєте, комп'ютерний тестовий контроль по завершенню вивченої теми, реально буде відображати рівень отриманих знань?
 - А) так
 - Б) ні
 - В) не можу відповісти
 5. Які з вивчених тем, Ви вважаєте, будуть необхідні для Вашого подальшого навчання?
 - А) апаратне забезпечення
 - Б) системне програмне забезпечення (Операційні системи)
 - В) прикладне програмне забезпечення загального призначення (антивірусні програми, програми архівації, ін.)
 - Г) пакет офісних програм
 - Д) інформаційно-правові пошукові системи України (online та offline)
 - Д) міжнародні інформаційно-правові пошукові системи (online)
 - Е) пошук інформаційних матеріалів за допомогою комп'ютерних мереж
 - Є) хмарні технології
 6. Які з вивчених тем, Ви вважаєте, будуть актуальні для Вашої майбутньої професійної діяльності?
 - А) апаратне забезпечення
 - Б) системне програмне забезпечення (Операційні системи)
 - В) прикладне програмне забезпечення загального призначення (антивірусні програми, програми архівації, ін.)
 - Г) пакет офісних програм
 - Д) інформаційно-правові пошукові системи України (online та offline)
 - Д) міжнародні інформаційно-правові пошукові системи (online)
 - Е) пошук інформаційних матеріалів за допомогою комп'ютерних мереж
 - Є) хмарні технології

Додаток Д

Фрагмент вказівки до виконання контрольної роботи з курсу «Правова статистика» для студентів заочної форми навчання юридичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка

Згідно із навчальним планом юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка студенти заочної форми навчання з дисципліни “Правова статистика” виконують контрольну роботу за одним із варіантів.

Мета виконання контрольної роботи — закріпити знання, отримані на лекціях та в процесі самостійного вивчення матеріалу.

Послідовність виконання контрольної роботи:

- визначити варіант контрольної роботи, користуючись таблицею 1;
- перед розв’язанням завдання навести його зміст;
- теоретичне питання (завдання 1) викласти в межах не більше 5 сторінок друкованого тексту посилаючись на нормативні джерела, монографічну літературу, підручники, посібники з обов’язковим списком використаної літератури; теоретичні положення мають бути підкріплені прикладами з практики;
- скласти програму статистичного спостереження за наведеною тематикою завдання 2, користуючись методичними рекомендаціями;
- дані для розв’язання практичного завдання 3 брати з таблиці 2. Рішення практичного завдання слід супроводжувати поясненням щодо обраного метода його розв’язання і одержаних результатів; результати розв’язання задачі оформити у вигляді таблиць, графіків, діаграм; статистичні таблиці повинні бути грамотно оформлені (мати заголовки, назви граф і рядків, одиниці, однакоvu точність розрахунку).

Кожен студент вибирає варіант для написання контрольної роботи самостійно в нижченаведеній таблиці 1 наступним чином:

В стовпчику вибираємо букву, з якої починається прізвище студента.

В рядку вибираємо букву, з якої починається ім’я студента.

Перетин відповідних рядку та стовпчику вказує на номер варіанту, який необхідно виконати студенту.

Приклад: Заболюцький Максим – варіант 22.

Таблиця 1*

Прізвище Ім'я	А	Б	В	Г	Д	Е	Є	Ж	З	І	Й	К	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ю	Я
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
Б	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
В	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1
Г	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2
Д	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3
Е	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4
Є	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5
Ж	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6
З	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7
І	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8
Й	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9
К	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Л	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
М	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Н	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
О	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
П	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Р	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
С	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Т	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
У	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Ф	22	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Х	23	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Ц	24	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
Ч	25	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
Ш	26	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Щ	27	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
Ю	28	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
Я	29	30	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27

* Контрольна робота виконана за незалежним варіантом, не зараховується.

Таблиця 2**

Зареєстровано злочинів в м.Кисві за 2006-2008 роки					Рівень розкриття злочинів по категоріям, %
Рік		неповнолітні	працездатне	пенсіонери	
2006	Вбивства та замах на вбивство	163	270	23	90
	Навмисне заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю	367	696	113	87
	Згвалтування й замах на згвалтування	74	78	11	87
	Крадіжка	2774	4659	240	46
	Розбій	156	121	13	79
	Грабіж	630	662	36	59
	Хуліганство	538	464	27	65
	Злочини пов'язані з незаконним обігом наркотиків	603	692	180	31
	Злочини пов'язані з незаконним обігом зброї	72	82	10	95
	Інші	5290	8273	985	58
Всього		10667	15997	1638	
2007	Вбивства та замах на вбивство	182	291	32	93
	Навмисне заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю	352	657	98	88
	Згвалтування й замах на згвалтування	79	82	14	91
	Крадіжка	2807	4718	257	50
	Розбій	178	139	11	80
	Грабіж	689	697	33	66
	Хуліганство	497	411	23	68
	Злочини пов'язані з незаконним обігом наркотиків	668	734	192	37
	Злочини пов'язані з незаконним обігом зброї	78	89	12	96
	Інші	3903	6243	765	61
Всього		9433	14061	1437	
2008	Вбивства та замах на вбивство	195	309	42	93
	Навмисне заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю	422	721	118	91
	Згвалтування й замах на згвалтування	79	85	13	89
	Крадіжка	3202	4780	277	49
	Розбій	181	143	14	81
	Грабіж	701	713	37	61
	Хуліганство	476	398	18	67
	Злочини пов'язані з незаконним обігом наркотиків	704	788	196	35
	Злочини пов'язані з незаконним обігом зброї	86	97	12	96
	Інші	4397	7403	959	60
Всього		10443	15437	1686	

** Дані умовні

Таблиця 3**

**Окремі види злочинів загальнокримінальної спрямованості,
що зареєстровані у звітному періоді**

Найменування регіонів	Умисне вбивство (та замах)			Незаконне позбавлення волі або викрадення людини			Торгівля людьми			Зґвалтування (та замах)		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007	2008
АР Крим	170	158	127	13	24	15	15	8	7	57	64	57
Вінницька	66	66	60	2	9	11	4	7	5	31	32	21
Волинська	43	44	55	6	7	6	32	17	17	28	15	27
Дніпропетровська	229	276	211	11	17	20	39	39	36	61	49	62
Донецька	556	508	494	21	21	40	33	33	35	124	114	137
Житомирська	114	111	79	8	8	7	17	14	11	23	26	26
Закарпатська	40	35	23	6	3	2	4	3	2	27	18	18
Запорізька	156	120	137	9	16	4	14	14	11	24	37	39
Івано-Франківська	24	34	26	4	6	4	6	5	5	27	18	16
Київська	143	104	104	7	4	12	4	11	11	36	35	30
місто Київ	129	103	105	26	24	13	7	14	5	36	36	29
Всього по Україні	3220	2906	2707	233	256	279	376	359	322	993	878	880

Таблиця 4**

Рік	2005	2006	2007	2008
Кількість вчинених нотаріальних дій в Печерському районі	5430	5760	6030	6410
Кількість вчинених нотаріальних дій у Дніпровському районі	5890	6120	6430	6870
Кількість вчинених нотаріальних дій в Оболонському районі	5630	5970	6240	6560

** Дані умовні

Варіант 1

Завдання 1. Історія розвитку правової статистики в Україні.

Завдання 2. Скласти програму статистичного спостереження на тему: “Ставлення студентів КНУ щодо вступу України до Європейського Союзу”.

Завдання 3. Користуючись даними таблиці 3 (торгівля людьми), обчислити відносну величину порівняння у Житомирській та Дніпропетровській областях, Закарпатській та Івано-Франківській областях. Побудувати статистичний графік. Зробити висновки.

Варіант 2

Завдання 1. Галузі правової статистики: кримінально-правова.

Завдання 2. Скласти програму статистичного спостереження на тему: “Доцільність фіксації судового процесу технічними засобами в судах загальної юрисдикції”.

Завдання 3. Користуючись даними таблиці 3 (умисне вбивство (та замах), обчислити відносну величину порівняння у м. Києві та Київській області, Донецькій та Дніпропетровській областях. Побудувати статистичний графік. Зробити висновки.

Варіант 3

Завдання 1. Галузі правової статистики: цивільно-правова.

Завдання 2. Скласти програму статистичного спостереження на тему: “Оцінка громадянами діяльності правоохоронних органів”.

Завдання 3. За даними таблиці 3 обчислити по областях відносні величини динаміки ланцюговим та базисним способами. Зробити висновки.

...

Варіант 29

Завдання 1. Застосування групувань у кримінально-правовій статистиці.

Завдання 2. Скласти програму статистичного спостереження на тему: “Орієнтація навчального плану юридичного факультету на практичну діяльність”.

Завдання 3. В Україні у 2000 році було зареєстровано 5620 злочинів, у 2008 році - 42060. Обчислити середній річний абсолютний приріст і темп приросту кількості злочинів за період з 2000 по 2008 рік. Зробити висновки.

Варіант 30

Завдання 1. Прийоми групувань, що застосовуються у цивільно-правовій статистиці.

Завдання 2. Скласти програму статистичного спостереження на тему: “Шлюбний договір у системі сімейних правовідносин”.

Завдання 3. За даними таблиці 4 обчислити середню річну кількість вчинених нотаріальних дій, середній річний абсолютний та відносний приріст нотаріальних дій в Оболонському районі.

Методичні рекомендації до виконання контрольної роботи

Завдання 1. Рекомендації, щодо написання теоретичного питання.

Обсяг роботи повинен складати до 5 друкованих аркушів формату А4.

Параметри сторінки:

- поле верхнє, нижнє – 2.0 см
- поле правє – 3.0 см
- поле лїве – 1.5 см
- розмїр шрифту – 13, 14 пт
- їнтервал мїж рядками 1,5

Основне завдання студента при написаннї завдання 1 - спробувати всебїчно розкрити поставлене питання, користуючись рїзними джерелами їнформації. Навести список використаної лїтератури.

Завдання 2. Приклад складання програми статистичного спостереження на тему: “Необхїднїсть прийняття нового Кодексу законїв про працю в Українї”.

План:

1. Програмно-методологїчна частина.

Об’єкт спостереження: вивчення думки студентїв юридичного факультету Київського національного унїверситету їменї Тараса Шевченка щодо прийняття нового КЗпП.

Одиниця сукупностї: думка одного студента юридичного факультету Київського національного унїверситету їменї Тараса Шевченка.

Одиниця спостереження: Київський національний унїверситет їменї Тараса Шевченка.

2. Органїзаційна частина.

Дослїдження було проведено 12 березня 2009 року шляхом анкетування студентїв юридичного факультету Київського національного унїверситету їменї Тараса Шевченка.

Час проведення: 12.00 – 13.00

Мїсце проведення: м.Київ, вул. Володимирська, 60.

Спостереження було проведено органїзацією “Громада”.

Анкета:

1. Ви працюєте?
 - а) так;
 - б) нї.
2. Чи вважаєте Ви кодекс Законїв про працю, прийнятий 10.12.1971 року застарїлими?
 - а) так;
 - б) нї;
 - в) не знаю.
3. Які норми КЗпП ви вважаєте такими, що суперечать новому державному ладу Українї?
 - а) “Трудовий договїр”;
 - б) “Робочий час, час вїдпочинку”;
 - в) “Оплата праці”;
 - г) всї;
 - д) нїякі;
 - е) їнші.
4. Чи вважаєте ви, що прийняття нового КзпП вїрїшить всї суперечностї в трудовому законодавствї?
 - а) так;
 - б) нї;
 - в) не знаю.
5. Чи доводилось вам на практицї стикатися з проблемами, що виникли через невїдповїднїсть з нормами трудового права?
 - а) так;
 - б) нї.

Завдання 3. Приклад: обчислити відносну величину структури, виражену у відсотках, якщо відомо, що в Україні в 2006 році загальна кількість злочинів становила 420900, у тому числі: в АР Крим – 18629, у Донецькій області – 51591, у Закарпатській області – 5426, у Львівській області - 16625. Побудувати статистичний графік.

Розв'язання:

Відносна величина структури обчислюється за формулою:

$$BB_{стр.} = \frac{F_i}{\sum F_i} * 100\% ,$$

де F_i – частина сукупності, у даному випадку – кількість злочинів вчинених в окремому регіоні; $\sum F_i$ - вся сукупність, у даному випадку – загальна кількість злочинів.

Обчислюємо відносні величини структури для кожного регіону:

$$BB_{стр.АРК} = (18629*100)/420900 = 4,43\%$$

$$BB_{стр.Дон.} = (51591*100)/420900 = 12,25\%$$

$$BB_{стр.Зак.} = (5426*100)/420900 = 1,29\%$$

$$BB_{стр.Льв.} = (16625*100)/420900 = 3,95\%$$

Для побудови діаграми потрібно визначити рівні злочинності всіх складових. Оскільки Україна має 27 адміністративно-територіальних одиниць та 6 лінійних управлінь, а в умові задачі дано лише 4 регіони, тому спочатку обчислюємо частку злочинності, яка припадає на всі інші не охоплені нами регіони та лінійні управління.

$$F_{інші} = 420900 - 18629 - 51591 - 5426 - 16625 = 328629$$

$$BB_{стр.інші} = (328629*100)/420900 = 78,08\%$$

Перевіримо правильність підрахунків:

$$\sum BB_i = 100\%$$

$$\sum BB_i = 4,43 + 12,25 + 1,29 + 3,95 + 78,08 = 100\%$$

Тепер будемо секторну діаграму, дотримуючись правил її побудови.

Додаток Е

Методика діагностики "Особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса"

Вам будет предложен 41 вопрос, на каждый из которых ответьте «ДА.» или «НЕТ».

Вопрос	Да	Нет
1. Когда имеется выбор между двумя вариантами, его лучше сделать быстрее, чем отложить на определенное время.		
2. Я легко раздражаюсь, когда замечаю, что не могу на все 100% выполнить задание.		
3. Когда я работаю, это выглядит так, будто я все ставлю на карту.		
4. Когда возникает проблемная ситуация, я чаще всего принимаю решение одним из последних.		
5. Когда у меня два дня подряд нет дела, я теряю покой.		
6. В некоторые дни мои успехи ниже средних.		
7. По отношению к себе я более строг, чем по отношению к другим.		
8. Я более доброжелателен, чем другие.		
9. Когда я отказываюсь от трудного задания, я потом сурово осуждаю себя, так как знаю, что в нем я добился бы успеха.		
10. В процессе работы я нуждаюсь в небольших паузах отдыха.		
11. Усердие - это не основная моя черта.		
12. Мои достижения в труде не всегда одинаковы.		
13. Меня больше привлекает другая работа, чем та, которой я занят.		
14. Порицание стимулирует меня сильнее, чем похвала.		
15. Я знаю, что мои коллеги считают меня дельным человеком.		
16. Препятствия делают мои решения более твердыми.		
17. У меня легко вызвать честолюбие.		
18. Когда я работаю без вдохновения, это обычно заметно.		
19. При выполнении работы я не рассчитываю на помощь других.		
20. Иногда я откладываю то, что должен был сделать сейчас.		
21. Нужно полагаться только на самого себя.		
22. В жизни мало вещей, более важных, чем деньги.		
23. Всегда, когда мне предстоит выполнить важное задание, я ни о чем другом не думаю.		
24. Я менее честолюбив, чем многие другие.		
25. В конце отпуска я обычно радуюсь, что скоро выйду на работу.		
26. Когда я расположен к работе, я делаю ее лучше и квалифицированнее, чем другие.		
27. Мне проще и легче, общаться с людьми, которые могут упорно работать.		
28. Когда у меня нет дел, я чувствую, что мне не по себе.		
29. Мне приходится выполнять ответственную работу чаще, чем другим.		
30. Когда мне приходится принимать решение, я стараюсь делать это как можно лучше.		
31. Мои друзья иногда считают меня ленивым.		
32. Мои успехи в какой-то мере зависят от моих коллег.		
33. Бессмысленно противодействовать воле руководителя.		
34. Иногда не знаешь, какую работу придется выполнять.		
35. Когда что-то не ладится, я нетерпелив.		
36. Я обычно обращаю мало внимания на свои достижения.		
37. Когда я работаю вместе с другими, моя работа дает большие результаты, чем работы других.		
38. Многое, за что я берусь, я не довожу до конца.		
39. Я завидую людям, которые не загружены работой,		
40. Я не завидую тем, кто стремится к власти и положению.		
41. Когда я уверен, что стою на правильном пути, для доказательства своей правоты я иду вплоть до крайних мер.		

Методика "Шкали Д. Крауна і Д. Марлоу"

Інструкція: «Внимательно прочитайте каждое из приведенных ниже суждений. Если Вы считаете, что оно верно и соответствует особенностям Вашего поведения, то напишите «да», если же оно неверно, то — «нет».

Вопрос	Да	Нет
1. Я внимательно читаю каждую книгу, прежде чем вернуть ее в библиотеку.		
2. Я не испытываю колебаний, когда кому-нибудь нужно помочь в беде.		
3. Я всегда внимательно слежу затем, как я одет.		
4. Дома я веду себя за столом так же, как в столовой.		
5. Я никогда ни к кому не испытывал антипатии.		
6. Был случай, когда я бросил что-то делать, потому что не был уверен в своих силах.		
7. Иногда я люблю позлословить об отсутствующих.		
8. Я всегда внимательно слушаю собеседника, кто бы он ни был.		
9. Был случай, когда я придумал вескую причину, чтобы оправдаться.		
10. Случалось, я пользовался оплошностью человека.		
11. Я всегда охотно признаю свои ошибки.		
12. Иногда вместо того, чтобы простить человека, я стараюсь отплатить ему тем же.		
13. Были случаи, когда я настаивал на том, чтобы делали моему.		
14. У меня не возникает внутреннего протеста, когда меня просят оказать услугу.		
15. У меня никогда не возникает досады, когда высказывают мнение, противоположное моему.		
16. Перед длительной поездкой я всегда тщательно продумываю, что взять с собой.		
17. Были случаи, когда я завидовал удаче других.		
18. Иногда меня раздражают люди, которые обращаются ко мне с вопросами.		
19. Когда у людей неприятности, я иногда думаю, что они получили по заслугам.		
20. Я никогда с улыбкой не говорил неприятных вещей.		

Додаток 3

Методика діагностики "Особистості на мотивацію до запобігання невдач Т.Елерса"

Инструкция: Вам предлагается список слов из 30 строк, по 3 слова в каждой строке. В каждой строке выберите только одно из 3-х слов» которое наиболее точно Вас характеризует и пометьте его. Или напишите в столбце 4 после / номер столбца из которого выбрано слово

1	2	3	№ ответа
1. Смелый	бдительный	предприимчивый	1/
2. Кроткий	робкий	упрямый	2/
3. Осторожный	решительный	пессимистичный	3/
4. Непостоянный	бесцеремонный	внимательный	4/
5. Неумный	трусливый	недумающий	5/
6. Ловкий	бойкий	предусмотрительный	6/
7. Хладнокровный	колеблющийся	удалой	7/
8. Стремительный	легкомысленный	боязливый	8/
9. Незадумывающийся	жеманный	непредусмотрительный	9/
10. Оптимистичный	добросовестный	чуткий	10/
11. Меланхолический	сомневающийся	неустойчивый	11/
12. Трусливый	небрежный	взволнованный	12/
13. Опрометчивый	тихий	боязливый	13/
14. Внимательный	неблагодарный	смелый	14/
15. Рассудительный	быстрый	мужественный	15/
16. Предприимчивый	осторожный	предусмотрительный	16/
17. Взволнованный	рассеянный	робкий	17/
18. Малодушный	неосторожный	бесцеремонный	18/
19. Пугливый	нерешительный	нервный	19/
20. Исполнительный	преданный	авантюристичный	20/
21. Предусмотрительный	бойкий	отчаянный	21/
22. Укрощенный	безразличный	небрежный	22/
23. Осторожный	беззаботный	терпеливый	23/
24. Разумный	заботливый	храбрый	24/
25. Предвидящий	неустрасимый	добросовестный	25/
26. Поспешный	пугливый	беззаботный	26/
27. Рассеянный	опрометчивый	пессимистичный	27/
28. Осмотрительный	рассудительный	предприимчивый	28/
29. Тихий	неорганизованный	боязливый	29/
30. Оптимистичный	бдительный	беззаботный	30/

Гістограми результатів контрольної групи

Гістограми результатів експериментальної групи

Зразок позовної заяви, знайдений в інформаційно-правовій системі «ЛІГА:ЗАКОН»

До _____
суду _____.

Позивач: _____,
який мешкає за адресою:

Відповідач: _____.
адреса: _____

ПОЗОВНА ЗАЯВА**про усунення недоліків товару**

"__" _____ року в магазині _____, що знаходиться за адресою: _____, мною було придбано _____ вартістю _____ грн., що підтверджується чеком, паспортом та гарантійним талоном, в якому передбачено, що гарантійний строк на _____ встановлений на _____ 3 дня придбання.

"__" _____ року _____ вийшов з ладу, в зв'язку із чим " __ " _____ року я звернувся в _____, де мені відповіли в некоректній формі, що зараз немає можливості здійснити ремонт _____ і _____.

Письмову заяву про оплату доставки товару в ремонт і назад прийняли, але _____ Своїми діями відповідач завдав мені фізичних та душевних страждань.

На мою претензію, що була відправлена рекомендованим листом, відповіді не одержано. Відверте ігнорування мого звернення завдало мені додаткових душевних страждань. Зазначеними діями відповідача мені завдано матеріальної та моральної шкоди на суму, відповідно, _____ та _____ грн.

У зв'язку з наведеним і керуючись ст. ст. 4, 7 Закону України "Про захист прав споживачів", ст. 23 ЦК України,

ПРОШУ:

1. Зобов'язати _____ здійснити в двотижневий строк і за свій рахунок ремонт проданого мені _____, а також доставку його в ремонт та з ремонту.

2. Стягнути з відповідача на мою користь суму завданої мені матеріальної - _____ грн. та моральної - _____ грн. шкоди.

3. Звільнити мене від сплати державного мита на підставі п. 10 ч. 1 ст. 4 Декрету КМ "Про державне мито".

ДОДАТОК:

1. Копія касового чека магазину про сплату вартості товару.
2. Копія гарантійного талона.
3. Копія обкладинки паспорта на _____.
4. Копія заяви в _____ про оплату доставки товару в ремонт і назад.
5. Копія претензії в _____.
6. Копія квитанції поштового відділення про відправлення претензії.

"__" _____ року Підпис _____ (_____)

Зразок договору, знайдений в інформаційно-правовій системі «ЛІГА:ЗАКОН»

ДОГОВІР
ДАРУВАННЯ КВАРТИРИ

м. _____ "___" _____ 20__ р.

Громадянин України _____,
(вказати прізвище, ім'я та по батькові)що проживає за адресою: _____,
(вказати місце проживання)

(надалі іменується "Дарувальник"), з однієї сторони, та громадянин України

(вказати прізвище, ім'я та по батькові)
що проживає за адресою: _____,
(вказати місце проживання)

(надалі іменується "Обдарований"), з іншої сторони, (в подальшому разом іменуються "Сторони", а кожна окремо – "Сторона") уклали цей Договір дарування квартири (надалі іменується "Договір") про наступне:

1. Дарувальник передає квартиру, визначену в п. 2 цього Договору, безоплатно у власність Обдаровуваному.

2. Квартира, що передається за цим Договором, має наступні характеристики:

(адреса і номер квартири прописом)
квартира складається із ___ кімнат загальною площею _____ кв. м, у тому числі житловою площею - _____ кв. м. (надалі іменується "квартира"). Інші характеристики квартири наводяться в технічному паспорті, який виданий _____ і є Додатком N 1 до цього Договору.

3. Дарувальник підтверджує, що квартира на момент укладання цього Договору належить йому на праві приватної власності на підставі _____, яке зареєстроване у _____ "___" _____ року, а також те, що квартира не перебуває під заборонаю відчуження, арештом, не є предметом застави та іншим засобом забезпечення виконання зобов'язань перед будь-якими фізичними або юридичними особами, державними органами і державою, а також не є предметом будь-якого іншого обтяження чи обмеження, передбаченого чинним в Україні законодавством.

4. Вартість квартири, що передається за цим Договором, Сторони визначають у сумі _____ (_____) грн. Оціночна (інвентаризаційна, балансова) вартість квартири за цим Договором становить _____, що підтверджується _____.

5. Цей Договір підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню.

6. Цей Договір вважається укладеним з моменту передання квартири Обдаровуваному.

7. Передання квартири Обдаровуваному відбувається в момент нотаріального посвідчення цього Договору і виражається у прийнятті Обдаровуваним ключів від квартири.

8. Право власності Обдаровуваного на квартиру виникає з моменту передання квартири.

9. Будь-які витрати, пов'язані з укладенням цього Договору, покладаються на Обдаровуваного.

10. Додаткові умови _____

11. Цей Договір складений українською мовою, на ___ сторінках у ___ примірниках, кожний з яких має однакову юридичну силу.

ПІДПИСИ СТОРІН

ДАРУВАЛЬНИК

ОБДАРОВУВАНИЙ

_____/_____/

_____/_____/

Додаток М

Зразок заповненої квитанції про сплату судового збору

Повідомлення	Отримувач платежу		ГУ ДКСУ у м. Києві		
	31216206782001		37993783		
	Поточний рахунок отримувача		Ідентифікаційний код отримувача		
	Дата валютування:	13.07.2015			
	ГУ ДКСУ у м. Києві		820019		
	Установа банку		Код установи банку		
	Іванов Іван Іванович, М. Київ, вул. Сухумська, 44				
	Прізвище, ім'я та по батькові, адреса платника				
			1267543223		
			Ідентифікаційний номер клієнта		
	Призначення платежу		Судовий збір, за позовом Іванов Іван Іванович, Київський апеляційний господарський суд, код ЄДРПОУ 25960043		
	Період платежу				
	Код виду платежу				
	Код бюджетної класифікації		22030001		
		Сума	1218 грн. 00 коп.		
		Пеня			
	Підпис платника		Усього	1218 грн. 00 коп.	
	Квитанція	Отримувач платежу		ГУ ДКСУ у м. Києві	
		31216206782001		37993783	
		Поточний рахунок отримувача		Ідентифікаційний код отримувача	
Дата валютування:		13.07.2015			
ГУ ДКСУ у м. Києві		820019			
Установа банку		Код установи банку			
Іванов Іван Іванович, М. Київ, вул. Сухумська, 44					
Прізвище, ім'я та по батькові, адреса платника					
		1267543223			
		Ідентифікаційний номер клієнта			
Призначення платежу		Судовий збір, за позовом Іванов Іван Іванович, Київський апеляційний господарський суд, код ЄДРПОУ 25960043			
Період платежу					
Код виду платежу					
Код бюджетної класифікації		22030001			
		Сума	1218 грн. 00 коп.		
		Пеня			
Підпис платника			Усього	1218 грн. 00 коп.	

Фрагмент завдання з підручника англійської мови для студентів
1 курсу юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса
Шевченка

Reading 2: Course in company law

4 Read the outline of an undergraduate course in company law and tick the topics that are mentioned.

1 formation of a company in accordance with regulations	☒
2 the development of company legislation over time	☐
3 a company's dealings with other entities and institutions	☐
4 financing a company's operations	☐
5 the process of joining together two companies	☐
6 increasing company profits	☐
7 dissolving a company	☐

Company law

Course outline

This module concentrates on UK company law in the context of modern capitalism and the wider global economy. A series of introductory lectures and seminars will provide students with an understanding of, *inter alia*, the rules governing incorporation, funding and corporate finance, corporate governance and fundamental changes to the structure of a company (including corporate insolvency and winding up). We will also consider the more general operation of this particular form of business vehicle. During the second half of the course, we will examine the concepts of corporate personality, corporate rights and members' rights in more depth before turning to the newly introduced directors' duties under the Companies Act 2006. Finally, we will consider how progressive lawyers might work with businesses in order to ensure that directors meet their responsibilities to their shareholders, non-affiliated stakeholders, the environment and the communities in which they operate. One way of encouraging such a commitment is through the careful drafting of the memorandum and articles, on which topic two optional half-day sessions are now offered as a supplement to the company-law module.

5 Match the terms and phrases from the text (1–6) with their definitions (a–f).

1 <i>inter alia</i>	a raising money to pay for a business or business idea
2 funding	b responsibilities of leading company officers
3 winding up	c among other things
4 business vehicle	d type of company organisation
5 directors' duties	e process of bringing a company to an end
6 memorandum and articles	f documents governing external and internal relations of a company

6 Find words that collocate with *corporate* in the text above and in the summary text (Reading 1, pages 50–51). Look up the meanings of the ones you don't know in the Glossary or a dictionary. Do you know any other collocations with *corporate*?

7 What do similar courses in your country typically include? Discuss with a partner.

Language use: Discussing advantages and disadvantages

- 10 a** In Listening 1, the professor points out the most important advantages and disadvantages of corporations. Look at the audio transcripts of the lecture on page 129 and underline the words and phrases she uses to refer to them.
- b** Complete these phrases taken from the lecture.
- The _____ advantage of a corporation is that its owners, known as stockholders or shareholders, are not personally liable for its debts and liabilities.
 - One _____ disadvantage of a traditional corporation is double taxation.
 - Corporations _____ many advantages _____ other business entities.
 - The second _____ of corporations is self-employment tax savings.
 - The first of these _____ is the higher cost.

Speaking 1: Role-play: lawyer–client interview

- 11** Work with a partner. One of you plays the role of the lawyer, the other is the client. Use the WASP approach from Unit 3.

Lawyer

A self-employed client has called a meeting to discuss whether she should conduct her business as a sole proprietorship or if she should incorporate (become a corporation). You know little about her work other than the fact that she is trained as a plumber.

Prepare to meet the client by considering the kinds of question you should ask in order to give her the best advice. As you prepare, consider the advantages and disadvantages each type of company would have for the client.

Client

You have been working as a self-employed plumber for several years and have recently taken on two apprentices. You would like to expand even further, as business is going well. You have built up a good reputation and have begun to specialise in providing plumbing services for retirement communities. You would like advice on what form your business should take.

Prepare to meet your lawyer by considering the kinds of question you will need to ask. Your lawyer will also ask about your business, so be ready to answer questions on your current situation and plans for the future.

LAW IN PRACTICE

Lead-in

The Companies Act 2006 is the longest piece of legislation ever to be passed in the UK. It sets out the basic procedures and systems for how a company should operate, and introduced many reforms. Unlike previous company law, the Act also states that companies must consider the effects of their business practices on the community, employees and environment. Do you have an equivalent of the Companies Act in your jurisdiction? What does it cover?

- 12** The Companies Act 2006 highlights links between a company's financial success and its social and environmental impact. What kinds of provisions do you think it might contain? What different parties have an interest in a company's business practices? Should the law provide equal protection for these different interests? Discuss in small groups.

Reading 3: Breach of Companies Act 2006

The directors of Baggers plc, an independent supermarket, have received a letter concerning their potential breach of the Companies Act 2006.

- 13** Read this letter. Who might Pippa Solloway be?

Dear Directors/Chief Executive

Re: Your possible breach of the Companies Act 2006

I am writing to you concerning your company's sourcing of palm oil. As you may or may not be aware, the activities of many palm-oil suppliers have been causing environmental degradation in South-East Asia. The establishment of palm-oil plantations has resulted in deforestation, the destruction of the habitat of orang-utans, human rights abuses and violent conflict. Palm oil is used in approximately 10% of all of your food products.

The Companies Act 2006 (the Act) stipulates (in sections 172 and 417 respectively) that you have a duty to take such issues into consideration and to report on them.

I do not believe that your company is doing enough to ensure that your palm oil comes from sustainable, non-destructive sources. I am therefore concerned about whether this may consequently be a breach of the Act. This letter has been copied to the Secretary of State for Business, Enterprise and Regulatory Reform, who has responsibility to enforce the Act.

I look forward to hearing from you as soon as possible as to how you plan to manage these significant issues and ensure that your shareholders are made aware of them.

Yours faithfully

Pippa Solloway

Pippa Solloway

- 14** Read the letter again and answer these questions.

- 1 What environmental issue is Pippa Solloway concerned about in her letter?
- 2 Which sections of the Companies Act 2006 might Baggers plc be in breach of?
- 3 Who else has been sent a copy of the letter?

- 15** Explain these phrases from the letter in your own words.

- 1 sourcing
- 2 a duty to take such issues into consideration
- 3 sustainable
- 4 responsibility to enforce

- 16** Discuss the directors' possible responses to the letter. What would you advise them to do?

Listening 2: Directors' meeting

Baggers' Executive Committee is responsible for formulating and implementing company strategy, and consists of Zee Cook [CEO], David Wright [Marketing Director] and Simon Travis [Public Relations Director]. It has called a meeting with Sara Ball [Baggers' corporate counsel] to discuss the company's response to Pippa Solloway's letter.

- 17** **4** = 5.3 Listen to the first part of the recording. What does Simon want to send to Pippa Solloway? Why?
- 18** **4** = 5.4 Listen to the second part of the recording. When does Baggers have to publish its first business review under section 417 of the Act?
- 19** **4** = 5.3, 5.4 Listen to both parts of the recording again. Decide whether these statements are true (T) or false (F).
- 1 Baggers issued a policy statement on environmental issues before the enactment of the Companies Act 2006.
 - 2 Baggers is a carbon-neutral company.
 - 3 The Executive Committee have detailed information on the local impact of Baggers' sourcing of palm oil.
 - 4 Baggers' competitors have not yet responded to all the provisions of the Companies Act 2006.
 - 5 Baggers plan to publish a business review within the next three weeks.

Key terms 2: Public relations

The advice given by corporate lawyers can have a strong influence on the way a company is viewed by the public. Good media relations are essential. Listening 2 includes some of the terms used when discussing the public face of a corporation.

- 20** Match the terms and phrases in *italics* (1–7) from Listening 2 with their definitions (a–g).
- 1 How much more *proactive* can you get?
 - 2 ... you've seen the *press release* we put out in March 2006 ...
 - 3 We all agreed on the *policy statement* concerning the environment, employment and our role in the community.
 - 4 ... the *bottom line* is that just about all the palm oil used in our own-brand products is sourced from South-East Asia.
 - 5 I want people to see us as *setting the agenda* ...
 - 6 ... we're prepared to stand by our own *policy initiatives* ...
 - 7 We're *on track* as far as the rest of the Act is concerned ...
- a the most important fact in a situation
 - b deciding what subjects other people should discuss and deal with
 - c a document outlining a set of agreed ideas concerning a particular issue
 - d making progress and likely to succeed
 - e taking action by causing change and not only reacting to change when it happens
 - f new actions often intended to solve a problem
 - g a public statement given to the media to publish if they wish

Додаток П

Завдання: Підготувати позовну заяву згідно нижченаведеної форми та вимог:

1. Назва суду до якого звертається позивач. За загальним правилом підсудності позивач звертається до суду за місцем знаходження відповідача.

Приклад: *«Голосіївський суд міста Києва», «До Голосіївського суду міста Києва»*
Адресу вказувати не обов'язково.

2. П.І.Б. позивача (повністю), його повна та точна адреса (+ індекс + контактний телефон).

Адреса повинна бути фактичною, щоб мати можливість отримати листи з суду. Телефон (мобільний, домашній, робочий) також повинен бути в першу чергу доступним.

Також в цьому пункті зазначається представник позивача (якщо він на той момент вже визначений/відомий) з його повними поштовими реквізитами та контактним телефоном.

3. П.І.Б. відповідача (повністю), його повна та точна адреса та індекс. В даному пункті телефон відповідача включати необов'язково (навіть не вигідно, оскільки позивач не зацікавлений в тому, щоб відповідач з'являвся в суд/отримував про суд інформацію).

Якщо відповідач чи його поштові реквізити не відомі, то згідно ст. 78 ЦПК «Розшук відповідача»:

Якщо місцеперебування відповідача в справах за позовами про стягнення аліментів або про відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, невідоме, суд ухвалою оголошує його розшук. Розшук проводиться органами внутрішніх справ, а витрати на його проведення стягуються з відповідача в дохід держави за рішенням суду.

Подається заява в суд щодо його розшуку, який проводиться згідно ухвали суду. Якщо ж навіть в цьому випадку поштові реквізити відповідача не встановлені, то вказується його остання відома адреса.

В цьому пункті також зазначаються треті особи відповідача, якщо вони відомі.

4. Ціна позову. Вказується для визначення суми судового збору. Зазначається лише загальна сума позову.

5. Заголовок «Позовна заява». Бажано вказати про що власне позовна заява. Приклад: «Позовна заява про розлучення», «Позовна заява про відшкодування шкоди» тощо.

6. Зазначаються обставини справи, предмет позову, а також обов'язково зазначаються норми права, які були порушені відповідачем, або якими ми керуємось при написанні позовної заяви.

Будь-яку обставину, яку ви зазначаєте, ви повинні підтверджувати доказами та фактами. Якщо необхідні докази знаходяться у відповідача, то необхідно зазначити, що ви хочете їх витребувати.

7. Заголовок «Прошу:».

8. Зміст позовних вимог. Одним з пунктів обов'язково повинен бути «Прийняти до розгляду позовну заяву» (!!!). Всі вимоги обов'язково записуються по пунктам та з нумерацією!

9. Заголовок «Додаток:» або «Додатки:».

10. Документи, які додаються до позовної заяви. Тут подаються лише письмові/друковані документи. Обов'язково додаються копії позовних заяв та документів в залежності від кількості учасників процесу а також оригінал (!!! Єдине виключення) квитанції сплати судового збору. Всі інші документи повинні подаватись у вигляді копій причому нотаріальне їх завірення необов'язкове.

11. Дата подачі заяви.

12. Підпис. Підпис може бути особистий, а може бути також підпис представника.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

Додаток Р

Завдання 1. Згідно даних Генеральної прокуратури та МВС України (<http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>) за 2013 та 2014 роки, щодо представництва інтересів громадян та держави в судах, кількість справ, які на кінець звітної періоду в відповідні роки перебували у провадженні суду:

Позови		2013 рік	2014 рік	
Позови прокурора в порядку ст. 23 Закону України "Про прокуратуру":		349	126	
у т.ч.:	позови, заяви за відхиленими або залишеними без розгляду поданнями прокурора	133	83	
В порядку наказного провадження		474	571	
Позови, заяви в інтересах громадян:				
з них:	з питань оплати праці	456	575	
	на захист соціальних прав	118	47	
	на захист прав дітей	164	77	
	житлових і майнових прав	70	37	
	соціальних прав	31	23	
	інші	18	35	
Позови, заяви на захист інтересів держави				
з них	у т.ч.:	Позови, заяви про відшкодування шкоди, заподіяної кримінальними правопорушеннями у кримінальному судочинстві	1923	1953
		Позови, заяви про відшкодування шкоди, заподіяної кримінальними правопорушеннями не у кримінальному судочинстві	380	281
		За справами про адмін. правопорушення з питань боротьби з корупцією	2	2
		З питань земельних відносин	2857	2511
		У сфері транспорту	204	166
	державної власності	700	685	
	комунальної власності	365	408	
	у сфері державних закупівель	55	85	
	оподаткування	108	96	
	охорони навколишнього природного середовища	250	209	
ВСЬОГО:				

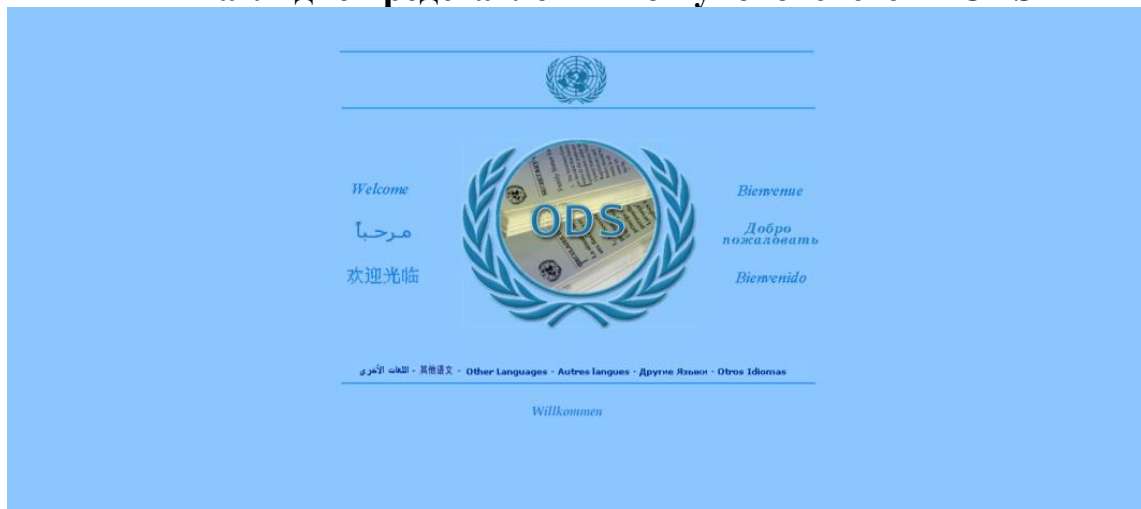
1. Обчислити кількість справ за позовами та заявами прокурора на захист інтересів держави та на захист інтересів громадян, які перебували у провадженні суду на кінець звітної періоду в відповідні роки.

2. Обчислити загальну кількість справ за всіма позовами та заявами прокурора до суду.

3. Обчислити в числовому та відсотковому значенні динаміку зміни кількості справ, що на кінець звітної періоду в відповідні роки перебувала у провадженні суду (включаючи різні категорії цих справ)

4. Побудувати кругові секторні діаграми, які б наглядно відображали структуру справ (у відсотковому та числовому значеннях) за позовами та заявами прокурора на захист інтересів держави та на захист інтересів громадян, які перебували у провадженні суду на кінець звітної періоду в 2013 та 2014 роках (всього 4 кругові діаграми), а також кругову діаграму, яка б відображала структуру загальної кількості справ, які на кінець звітної періоду в відповідні роки перебували у провадженні суду (у відсотковому та числовому значеннях).

Наглядне представлення пошукової системи ODS

Початкова сторінка пошукової системи ODS

Простий пошук в системі ODS

 СОД - Расширенный поиск Русский поиск | Пользователи | Выход | Поиск

اللغة العربية 中文 English Français Русский Español

Выберите одну базу данных из приведенного ниже перечня

- Документация ООН
- Резолюции 1946-1993 гг.
- Журнал — Нью-Йорк
- Журнал — Женева

Сортировать результаты по

Дата публикации

Показывать 20 результатов на странице

Максимальное число результатов 0

Язык поиска: **Русский**

Условное обозначение: Лексикон

Расширение условного обозначения: Направо Налеево Направо и налево Без изменений

Дата публикации: С (чч/мм/гггг) По

Дата выпуска: С (чч/мм/гггг) По

Номер работы:

Слова в названии:

Тема: Лексикон

Сессия:

Пункт повестки дня:

Полнотекстовый поиск:

Вид полнотекстового поиска: **Найти эту фразу**

- Найти эту фразу
- Найти все слова
- Найти любое из слов
- Использовать логические операторы

Розширений пошук в системі ODS

 СОД - Результаты поиска Найти поиск | Выход

اللغة العربية 中文 English Français Русский Español

Нажмите на условное обозначение для **По**, чтобы просмотреть документ на выбранном вами языке
 Нажмите кнопку назад, чтобы вернуться в первоначальную форму поиска
 500 документ(ов) найдено по запросу (База данных = UNDOC) и (Поиск текста = "Украина")

Сортировать по **дата публикации**

Перечень найденных документов на языке поиска Русский Нажмите на условное обозначение документа, чтобы увидеть имеющиеся варианты на других языках

Документы 1 <> 20

15/05/2015 : [A/69/L.66/ADD.1](#) [Русский]
 STRENGTHENING EMERGENCY RELIEF, REHABILITATION AND RECONSTRUCTION IN RESPONSE

07/04/2015 : [A/69/L.58/ADD.1](#) [Русский]
 COOPERATION BETWEEN THE UNITED NATIONS AND THE INTERNATIONAL ORGANIZATION OF L

02/04/2015 : [A/69/L.59/ADD.1](#) [Русский]
 COOPERATION BETWEEN THE UNITED NATIONS AND THE ORGANIZATION FOR DEMOCRACY AND

19/03/2015 : [S/2015/194](#) • [A/69/822](#) [Русский]
 LETTER DATED 17 MARCH 2015 FROM THE PERMANENT REPRESENTATIVE OF UKRAINE TO THE

22/01/2015 : [S/2015/49](#) [Русский]
 LETTER DATED 22 JANUARY 2015 FROM THE PERMANENT REPRESENTATIVE OF UKRAINE TO T

21/01/2015 : [A/AC.105/889/ADD.15](#) [Русский]

Результати пошуку в системі ODS